

81
А 187

М. Т. Авдеева

**СЛОВАРЬ
УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ
ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ**

Том 1

ВОРОНЕЖСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СЛАВЯНСКОЙ ФИЛОЛОГИИ
ЛАБОРАТОРИЯ ВОРОНЕЖСКОГО ЛИНГВОКРАЕВЕДЕНИЯ
им. проф. В. И. СОБИННИКОВОЙ

М. Т. Авдеева

**СЛОВАРЬ
УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ
ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ**

**Том 1
А—М**

Воронеж
ИПЦ ВГУ
2008

УДК 811.161.2(374.8)

A18

*Издание осуществлено при финансовой поддержке РГНФ,
проект № 08-04-56401 а/Ц*

Рецензенты:

доктор филологических наук, профессор *Е. Д. Глуховцева*
(Луганский национальный университет им. Т. Шевченко);
кандидат филологических наук *В. А. Сёмушкин*
(Воронежский государственный университет)

Авдеева М. Т.

A18

Словарь украинских говоров Воронежской области : в 2 т. / М. Т. Авдеева ; Воронежский государственный университет. — Воронеж : Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2008. — Т. 1 : А—М. — 2008. — 228 с.

ISBN 978-5-9273-1524-6

✓ Украинская лексика, представленная в словарных статьях, сохранит диалектный материал для дальнейшего его исследования, выяснения устойчивости и условий жизнеспособности тех или иных лексических групп слов. Словарь адресован диалектологам и историкам языка, учителям-словесникам в сёлах с украинским населением, краеведам и всем, кто интересуется историей и языковой ситуацией края.

УДК 811.161.2(374.8)

ISBN 978-5-9273-1524-6 (Т. 1)
ISBN 978-5-9273-1467-6

© Авдеева М. Т., 2008
© Воронежский государственный университет, 2008
© Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2008

ПРЕДИСЛОВИЕ

В основу словаря положены два источника: картотека кафедры славянской филологии Воронежского государственного университета и картотека автора. Первую составили в основном записи студентов филологического факультета, прилагаемые к дипломным проектам, вторую — записи автора словаря. Базовым селом является село Старотолучеево Богучарского района Воронежской области, в котором записи велись на протяжении многих лет. Значительно пополнили наши материалы и данные картотек и фонотек Воронежского государственного педагогического университета и Борисоглебского педагогического института. Изученный материал характеризует говоры как активно функционирующую языковую систему, в значительной степени сохраняющую основные особенности украинского языка на всех его уровнях.

Разумеется, говоры испытывают сильное влияние русского языка, что понуждает активизировать работу по сбору материала. Записи при помощи современной звукозаписывающей техники позволяют подвергать проверке зафиксированное на бумаге и убеждают в том, что, несмотря на означенное влияние, говоры всё ещё остаются достаточно стабильной языковой системой.

В названных картотеках представлены записи из тех районов Воронежской области, на территории которых широко (а в некоторых случаях — как в Подгоренском, Россошанском, Кантемировском, Богучарском, Петропавловском — исключительно или преимущественно) распространены украинские говоры. Это в основном юго-западные и южные районы области: Острогожский, Лискинский, Каменский, Ольховатский, Подгоренский, Павловский, Россошанский, Кантемировский, Богучарский, Петропавловский, Калачеевский.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИКИ УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ

На территории Воронежской области соседствуют говоры русского и украинского языков. В южных районах области говоры последнего продолжают собой непрерывный диалектный массив, начинающийся на территории Украины, в ряде северных, северо-восточных районов (как, например, Грибановский, Новохопёрский) это отдельные украинские поселения среди южнорусского диалектного окружения.

Обычно любой человек может адекватно оценить звучащую речь: сказано это на родном или на иностранном языке, если на родном — то к какой его подсистеме относится высказывание (литературному языку или говору) и т. д. Говоры русского языка русский человек ассоциирует прежде всего с их фонетическими особенностями: на севере окают, на юге произносят гортанный (точнее — фриктивный) [Г]. Услышав украинский говор, россиянин понимает, что это не русский (хотя и похожий) язык, по совокупности признаков, и на первом месте в этом случае, пожалуй, будут не фонетические особенности, а слово в целом. Во-первых, в речи на украинском литературном языке или говоре достаточно много непонятных для русского слов, во-вторых, — слов, которые становятся неузнаваемыми из-за непривычных формо- и словообразующих морфем.

Украинские говоры на территории России, в том числе и в Воронежской области, отличаются не только от говоров русского языка (что естественно), но и от говоров украинского. При этом не только в той степени, в какой различаются между собой два любых говора одной языковой системы, но и тем, что они многое заимствовали из русского языка, в основном — из его литературного варианта. Учитывая эти особенности украинских говоров, их словарный состав можно для более полной характеристики условно разделить следующим образом.

1. Слова, полностью или почти полностью совпадающие в русском и украинском языках. Это такие лексемы, как *вода, дорога, мука, рука, огонь, читать, спать, статья, плакать* и т. п. Говоря

о почти полном их совпадении, мы имеем в виду, что и в таких словах при их произношении есть разница. Так, в русском языке в словах *вода, дорога* в безударном положении на месте **О** произносятся **А**, а в украинском этот звук не меняется. Но такие отличия, как мы полагаем, не мешают пониманию высказывания и не отличаются от тех, которые отличают, например, разные говоры русского языка.

II. Слова, имеющие регулярные фонетические отличия по отношению к соответствующим словам русского языка. Например, *нести, зеленый¹, близкий, нис, хлеб* и т. п. В таких словах отражены основные фонетические закономерности украинского языка, которые отличают его от русского:

1. Твёрдость согласных перед [Е], [И]: *весна, книжка, мести, красивый, повернуть, пережарить, прекрасный* и т. п.

2. Гласный [I] на месте древнерусских [O], [E]: *porie* (ср. рус. *порог, кит (кот), нич (печь), нич (ночь), шість (шесть), камінь (камень)*) и т. п. Этот звук выступает только в закрытых слогах. Ср.: *пороги, коты, на печі, уночі, шести, на камені.*

3. Гласный [I] на месте древнерусского звука, обозначаемого буквой «ять» (в русском языке на месте этого звука выступает [Е]): *білий, білок, ніс, сіно, горіть, сміятся, сіять, вітер, віять* и под. Такой [I] выступает как в закрытых, так и в открытых слогах.

4. У неслоговой [Ŷ] в соответствии с русским [Л] в сочетании с [O] между согласными в корнях слов, а также на конце глаголов прошедшего времени в мужском роде. В украинской орфографии [Ŷ] передаётся буквой **В**: *вовк, довгий, ковбаса, ковтун, лезав, читав, ходив, брав.*

5. Другие особенности менее частотны и встречаются в небольшом количестве слов. Например, смягчение шипящих перед [I] (*жінка, шість*), мягкость [Ц] (*цілий, цідить, революція*), в ряде случаев отсутствие перехода [Е] в [O] (*варений, зелений, печений, весни, но жовтий, чоловік*), твёрдость губных (*п'ять, любов, м'ясо*) и некоторые другие (ср. укр. *рюю* — рус. *рою, крию* — *крою, налий* — *налей, голубий* — *голубой, плохий* — *плохой, плаття* — *платье, солодкий* — *сладкий*).

¹ Примеры лексики говора передаются с использованием графики украинского языка. Написание приближено к произношению, то есть применяется так называемая упрощённая транскрипция.

III. Слова, которые в украинском и русском литературных языках различаются словообразующими и формообразующими морфемами, наличием или отсутствием исторических чередований. В большинстве случаев такие слова в говоре по составу тождественны русским, но фонетически оформлены в соответствии с особенностями украинского говора, в котором они функционируют. Это, вероятно, должно свидетельствовать об их заимствовании из русского языка и освоении фонетическими средствами говора. Например, рус. *возможный* — укр. *можливий* — в говоре *возможий*, рус. *ученик* — укр. *учень* — в говоре *учіник*, *заведующий* — *завідувач* — *заведуючий*, *развитие* — *розвиток* — *розвіття*, *настроение* — *настрій* — *настронія*, *восстание* — *повстання* — *восстанія* (последние примеры отличает ещё и формальный показатель рода). Однако в ряде случаев — вероятно, в случае относительной древности того или иного слова — отмечается полное совпадение с украинским вариантом: *вывешивать* (рус. *вывешивать*), *виволікати* (*выволікати*), *розбрикувати* (*разбрызгивать*).

IV. Слова, которым нет однокоренных соответствий в украинском литературном языке. Говором они заимствованы из русского, так как у него практически нет других путей развития словарного состава. Именно это обстоятельство — пополнение (обновление) лексического состава за счёт русских слов в отличие от украинских говоров Украины — наиболее наглядно обнаруживает углубляющиеся различия между украинскими говорами смежных, но входящих в состав разных государств территорий. Счёт заимствованных слов идёт на сотни. Это такие слова, как *боліниця* (укр. *лікарня*), *вкус* (*смак*), *воротник* (*комір*), *воспитать* (*виховати*), *крахобор* (*скіара*), *носки* (*шкарпетки*), *отпор* (*відсіч*), *отвѣчать* (*відповідати*), *понравиться* (*сподобатися*), *посітіміть* (*відвідувач*), *родітілі* (*батьки*), *розрешать* (*дозволяти*), *сквозняк* (*протязь*) и другие. Все они органично входят в лексический состав говора, освоены его грамматическими и фонетическими средствами, освоены его грамматическими и фонетическими средствами (ср. *звіншія* — *извинение*), в том числе диалектными. Такие слова воспринимаются принадлежащими местной речи, как и другие слова, общие для русского и украинского языков (*нога*, *вода*, *рука* и т. п.), тем более что многие украинские слова, соответствующие заимствованиям из русского, носителям говора неизвест-

ны. Например, из приведённых примеров в говоре употребляется только слово *комір* (наряду с заимствованным из русского *воротник*), хотя это не единственный пример, когда в говоре сосуществуют исконное слово и заимствованное. Это, например, такие пары, как *больний* — *хворий*, *болтати* — *теревенить*, *бросать* — *кидати*, *візде* — *скрізь*, *вмісті* — *разом*, *воскрісіння* — *неділя*, *всеравно* (*всьо равно*) — *однаково*, *вторий* — *другий*, *глаз* — *око*, *дважди* — *двічі*, *дьоргать* — *смикать* и др. Известно, что любая языковая система, а следовательно, и говор, старается избавиться от избыточных средств, к которым, в частности, относятся и лексические дублеты, то есть слова с одинаковым значением. Однако ясно и то, что язык (литературный язык или говор) не так-то легко расстанется с имеющимся запасом слов. Между исконной и заимствованной лексикой развиваются разные отношения, способствующие её закреплению в системе говора: от абсолютных синонимов до семантической или стилистической дифференциации, употребления в качестве средства коннотации. Так, в предложениях *Не, она хвора, она така больна... / То в мене це око боляіо і в уху ітигало, а тепер цей глаз болить* слова *хвора* и *больна*, *око* и *глаз* употребляются без видимой дифференциации.

При семантической дифференциации исконная лексика говора, как правило, сужает своё значение. Ср. употребление глаголов *ухажувать* (заимствованный) и *доглядать* (исконный): *Так я в глаза вистьобала: не вмісти ви за садком ухажувать / Всі спіціалісти їздять на лошадях. Дома держи і вхажуй за ними / Чи Ви не согласитесь за мою матерею доглядать? Доглядать можно также за ребёнком, то есть исконный глагол употребляется по отношению к человеку, требующему ухода: больному, старому, ребёнку. Не развившая особого значения исконная лексика встречается преимущественно в речи старшего поколения и постепенно выходит из употребления.*

Таким образом, особое положение украинских говоров по отношению к двум языкам способствует развитию особых синонимических отношений, при которых в одной диалектной системе гармонично сочетаются лексические средства двух языков. При этом процесс пополнения словаря говора происходит за счёт освоения лексики русского языка.

V. Собственно украинская лексика. Слова этой группы составляют основу Словаря украинских говоров Воронежской области. Проблема дифференциации родственных языков по их происхождению и взаимному соотношению всегда представлялась сложной. Нет в языкознании и чётких критериев разграничения восточнославянской лексики по трём родственным языкам.

В принятой нами классификации к украинской относим лексику, отсутствующую в Большом академическом словаре русского языка (БАС) и наличие её в одиннадцатитомном Словаре украинского языка. К украинской лексике говора отнесены также слова, отсутствующие в обоих словарях, и слова, отмеченные в БАС как областные. Первые относятся к локальным диалектизмам, вторые в украинском языке большей частью являются общеупотребительными.

СПЕЦИФИКА СЛОВАРЯ И ПРИНЦИПЫ ОТБОРА ЛЕКСИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА

Диалектные словари относят к частным словарям того или иного языка, отражающим особый его стилевой пласт, хотя к реестровому слову, представляющему собой лексический диалектизм, часто подходит так же, как в двуязычных словарях — его переводят, то есть приводят эквивалент из литературного языка. Толкуют (признак одноязычного словаря) этнографизмы, но их в современных говорах не так уж много. Одноязычным такой словарь остаётся за счёт того, что и перевод (его в этом случае следует считать толкованием с помощью литературных синонимов), и толкование, и иллюстративный материал подаются в терминах одного национального языка, хотя и разных его подсистем.

Иное дело со словарём украинских говоров на территории России. Его специфика объясняется особенностями самой языковой ситуации в системе этих говоров, которую определяет то обстоятельство, что, будучи генетически украинскими, они, с одной стороны, в настоящий период своего развития изолированы от украинского литературного языка и его разговорной разновидности,

а с другой — ориентированы на русский литературный язык как «образцовую форму». Носители украинских говоров живут в русской языковой среде и хорошо в ней ориентируются: прекрасно понимают русскую речь, говорят, хотя несколько хуже, по-русски (сказывается межязыковая интерференция). На русском языке ведётся преподавание в школе, он используется средствами массовой информации и т. п. Русскоязычному собеседнику также нетрудно понять носителя украинского говора. Во-первых, опорой в их общении выступает общая для двух языков лексика, а во-вторых, в условиях постоянного воздействия русского языка украинские говоры заимствовали значительный пласт русских слов, утратив часть лексики собственно украинской.

Таким образом, следует признать, что украинские говоры на территории Воронежской области (как, по-видимому, и всей России) выпадают из системы украинского национального языка. Это означает, что они лишаются поддержки этой системы. На уровне лексики это выражается, в частности, в том, что пополнение словаря говоров происходит исключительно за счёт русского языка, исконная украинская лексика вытесняется, происходит сужение значений отдельных слов. Часто сохранению того или иного слова способствует только то, что оно употребляется в экспрессивном или переносном значении или развивает его наряду с прямым, — условие, которое удерживает диалектную лексику в составе любого говора.

Поскольку в наших говорах в с я украинская лексика функционирует только в устной, притом диалектной, речи, то и диалектной следует признать её в с ю, независимо от того, какой из подсистем украинского языка она принадлежит — диалекту или общенациональному языку.

Так, и слово *казать* (общеупотребительное), и слово *каніть* (диалектное) в исследуемых говорах будут диалектными, так как их нет в системе распространённого здесь литературного языка (русского), они не употребляются диалектоносителями в нормированной речи (это речь на русском языке), тем более в письменном её варианте.

Полагаем, что в сложившейся языковой ситуации при составлении словаря этих говоров в него следует включать в с ю украинскую лексику, исключая общую для двух языков (как *рука, нога,*

дорога и под.) или имеющую регулярные фонетические отличия (как *ліс, ніс, хліб, весна* и под.), поскольку, как уже говорилось выше, именно лексика в первую очередь подвержена влиянию. Заимствованную же из русского языка лексику следует считать не диалектной, как, например, в соседней Луганской области Украины, а общепотребительной, нейтральной.

К обстоятельствам, говорящим в пользу включения в словарь всей украинской лексики говоров, следует отнести и то, что более устойчивыми оказались украинские лексемы, которые отражают реалии традиционной материальной и духовной культуры сельских жителей, те глубинные её пласты, которые в наибольшей степени сохраняются именно в языке.

Стремясь отразить современное состояние говоров, мы включаем в него только лексику, записанную в последние 50—60 лет непосредственно от диалектоносителей, и не прибегаем к старым печатным источникам.

СТРУКТУРА СЛОВАРНОЙ СТАТЬИ

Словарную статью традиционно открывает заголовочное слово, сопровождаемое грамматическими пометами в пределах тех возможностей, которые дают имеющиеся записи диалектного материала.

Для имён существительных по возможности указывается окончание родительного падежа. Например: **БАЙКА**, -и, **БАЙБАК**, -а, **БАРЛІГ**, -огу, **БОВТОК**, -ткі. Часть корня при окончании указывает на чередование или беглость гласного.

Для прилагательных указываются окончания женского и среднего рода: **ДЖАМУРНИЙ**, -а, -е.

Глаголы сопровождаются обозначением вида. Если есть примеры того и другого вида, то в начале словарной статьи они приводятся оба. Полагаем, что таким образом будет глубже представлена семантика слова. Например: **БРЯЗЧАТЬ**, *несов.*; **ЗГАДУВАТЬ**, **ЗГАДАТЬ**.

Для неизменяемых слов указывается их часть речи: **ВАЖКО**, нар.

Слова с минимальными морфологическими отличиями и фонетические варианты подаются через запятую: **ВІДКІЛЬ, ВІДКІЛІЯ**, нар.; **ВІХОТЬ**, -хтя, **ВІХОТЬ**, -хтя; **ВАРГА**, -и, **ВАРЬГА**, -и.

Кроме грамматических, в словаре используются также семантические, стилистические и функциональные пометы (см. в списке сокращений).

ПЕРЕКРЁСТНЫЕ ССЫЛКИ

Помета *См. также* указывает на слово с тем же значением. В этом случае оно толкуется как *То же, что*. Например: **ВАЛ**², -а. Ряд, вал, образованный из подсыхающей травы нескольких соединённых вместе покосов. *Який великий вал...* Три. Лиск. См. также **вало́к**, **ВАЛО́К**, -лкі. То же, что **вал**².

Эта же помета может указывать и на слово с близким значением. В таком случае при втором (отсылочном) слове в конце статьи есть помета *Ср.*, которая указывает на близость в значении.

СПИСОК УСЛОВНЫХ СОКРАЩЕНИЙ

безл. — безличное	предл. — предлог
бран. — бранное	презр. — презрительное
вводи. — вводное	преим. — преимущественно
в знач. сказ. — в значении	пренебр. — пренебрежительное
сказуемого	прост. — просторечное
вульг. — вульгарное	разг. — разговорное
груб. — грубое	религ. — религиозное
дет. — детское	сказ. — сказочное
звукоподр. — звукоподражательное	сниск. — снискодительное
ласк. — ласкательное	собр. — собирательное
межд. — междометие	сов. — совершенный вид
мест. — местоимение	сочув. — сочувственное
миф. — мифологическое	ср. степ. — сравнительная степень
мн. — множественное	увеличит. — увеличительное
нар. — наречие	уменьшит. — уменьшительное
неизм. — неизменяемое	устар. — устаревшее
неодобр. — неодобрительное	част. — частица
несов. — несовершенный вид	шутл. — шутливое
перен. — переносное	звф. — звфемизм
пог. — поговорка	экспр. — экспрессивное

СОКРАЩЁННЫЕ НАЗВАНИЯ НАСЕЛЁННЫХ ПУНКТОВ

Алдр. Остр. — село Александровка Острогожского района
 Алди. Павл. — село Александровка-Донская Павловского района
 Али. Рос. — село Алейниково Россошанского района
 Алф. Н.-Хоп. — село Алфёровка Новохопёрского района
 Арх. Бутур. — село Архангельское Бутурлиновского района
 Бзм. Павл. — хутор Безымен Павловского района
 Бл. Пль. Остр. — село Ближняя Полубянка Острогожского района
 Блг. Подг. — село Белогорье Подгоренского района
 Бид. Кант. — село Бондарево Кантемировского района
 Бин. Вороб. — село Банное Воробьёвского района
 Брз. Павл. — село Берёзки Павловского района
 Брз. Подг. — село Берёзово Подгоренского района
 Брл. Н.-Хоп. — село Бурдяевка Новохопёрского района
 Бчк. Петр. — село Бычок Петропавловского района
 Влд. Лиск. — село Владимировка Лискинского района
 Влс. Гриб. — село Власовка Грибановского района
 Влш. Остр. — село Волошино Острогожского района
 Ври. Павл. — село Воронцовка Павловского района
 Вск. Лиск. — село Высокое Лискинского района
 Втб. Подг. — хутор Витебск Подгоренского района
 Глв. Бог. — село Галиёвка Богучарского района
 Грг. Подг. — село Григорьевка Подгоренского района
 Грм. Кант. — село Гармашевка Кантемировского района
 Гри. Калач. — хутор Гринёв Калачеевского района
 Ддв. Петр. — село Дедовка Петропавловского района
 Дрз. Ольх. — село Дроздово Ольховатского района
 Дрк. Реп. — село Дракино Репьёвского района
 Дчи. Бог. — село Дьяченково Богучарского района
 Ектр. Лиск. — село Екатериновка Лискинского района
 Енд. Семил. — село Ендонище Семилукского района
 Жли. Рос. — село Жилино Россошанского района
 Жрв. Кант. — село Журавка Кантемировского района
 Злм. Бог. — село Залиман Богучарского района
 Змс. Петр. — хутор Замостье Петропавловского района

Зив. Кант. — село Зайцевка Кантемировского района
Иви. Кант. — село Ивановка —1 Кантемировского района
Квш. Подг. — хутор Кувшин Подгоренского района
Кзн. Тал. — село Казанка Таловского района
Клб. Лиск. — село Колыбелька Лискинского района
Клш. Ольх. — село Кулешовка Ольховатского района
Кми. Кам. — посёлок Каменка Каменского района
Кми. Остр. — село Каменка Острогожского района
Кни. Бог. — село Кулянка Богучарского района
Крв. Пл. Остр. — село Кривая Поляна Острогожского района
Кри. Остр. — село Кривница Острогожского района
Кри. Кам. — село Карпенково Каменского района
Крс. Калач. — село Краснополье Калачевского района
Крс. Н.-Хоп. — село Красное Новохопёрского района
Крс. Петр. — село Красноселовка Петропавловского района
Крч. Кам. — село Кириченково Каменского района
Лкв. Подг. — село Лыково Подгоренского района
Ломы Вороб. — село Ломы Воробьёвского района
Лсв. Павл. — село Лосево Павловского района
Лти. Семил. — село Латное Семилукского района
Млх. Лиск. — село Мелахино Лискинского района
Мми. В. Мам. — село Мамоновка Верхнемамонского района
Мни. Калач. — село Манино Калачевского района
Мрк. Кам. — село Марки Каменского района
Мрч. Ольх. — село Марченковка Ольховатского района
Мсв. Лиск. — село Мисево Лискинского района
Мтр. Кант. — село Митрофановка Кантемировского района
Мхл. Кант. — село Михайловка Кантемировского района
Мхл. Павл. — село Михайловка Павловского района
Нвб. Кант. — село Новобелая Кантемировского района
Нвзд. Лиск. — село Новозадонск Лискинского района
Нвлк. Подг. — село Ново-Александровка Подгоренского района
Нвмл. Калач. — село Новомеловатка Калачевского района
Нвтл. Вороб. — село Новотолучево Воробьёвского района
Нвх. Ольх. — село Новохарьковка Ольховатского района
Нжб. Бутур. — село Нижний Бык Бутурлиновского района
Нжкм. Тал. — село Нижняя Каменка Таловского района

Нзр. Ольх. — село Назаровка Ольховатского района
Нкл. Вороб. — село Никольское Воробьёвского района
Нкрб. Рос. — село Нижний Карабут Росошанского района
Нлкс. Подг. — село Новоалександровка Подгоренского района
Нис. Рос. — село Новопостояновка Росошанского района
Ольх. — село Ольховатка Ольховатского района
Опыт Подг. — посёлок Опыт Подгоренского района
Плб. Рос. — село Поддубное Росошанского района
Пдг. Рос. — село Подгорное Росошанского района
Пдк. Бог. — село Подколodновка Богучарского района
Петр. — село Петропавловка Петропавловского района
Пли. Остр. — хутор Паленин Острогожского района
Пле. Бог. — село Плесновка Богучарского района
Плт. Бог. — село Полтавка Богучарского района
Подг. — село Подгорное Подгоренского района
Ппв. Рос. — село Поповка Росошанского района
Прб. Подг. — село Порубежное Подгоренского района
Прбг. Кант. — село Первая Бугаёвка Кантемировского района
Прв. Калач. — село Переволочное Калачевского района
Прг. Калач. — село Пирогово Калачевского района
Пск. Павл. — село Пески Павловского района
Пск. Петр. — село Пески Петропавловского района
Пср. Кант. — село Писаревка Кантемировского района
Птр. Павл. — село Петровка Павловского района
Птр. Лиск. — село Петропавловка Лискинского района
Пхв. Лиск. — село Пухово Лискинского района
Рдв. Кант. — село Рудаевка Кантемировского района
Реп. — село Репьёвка Репьёвского района
Рос. — город Росошь
Сги. Подг. — село Сагуны Подгоренского района
Ски. Кант. — село Скиаровка Кантемировского района
Смг. Кант. — село Смаглеевка Кантемировского района
Смл. Подг. — хутор Самойленков Подгоренского района
Сми. Калач. — село Семёновка Калачевского района
Срк. Бутур. — село Сериково Бутурлиновского района
Ст. Криш. Петр. — село Старая Криуша Петропавловского района
Стмл. Петр. — село Старомеловая Петропавловского района

Стг. Бог. — село Старотолучеево Богучарского района
 Твр. Бог. — село Твердохлебово Богучарского района
 Тмр. Кам. — село Тимирязевка Каменского района
 Трд. Лиск. — село Троицкое Лискинского района
 Трш. Бог. — село Терешково Богучарского района
 Ттр. Кант. — село Титаревка Кантемировского района
 Тхр. Кам. — село Тхорёвка Каменского района
 Укр. Рос. — хутор Украинский Россошанского района
 Чрк. Павл. — село Черкасское Павловского района
 Чри. Рос. — село Чернышовка Россошанского района
 Шни. Ольх. — село Шапошниковка Ольховатского района
 Шрм. Рос. — село Шрамовка Россошанского района
 Щучье Лиск. — село Щучье Лискинского района
 Ярг. Бутур — хутор Яруга Бутурлиновского района
 Ярк. Остр. — село Ярки Острогужского района
 Ярк. Кам. — село Ярки Каменского района

Украинский алфавит Український алфавіт

Аа	Бб	Вв	Гг	Дд	Ее
Єє	Жж	Зз	Ии	Іі	Йй
Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп
Рр	Сс	Тт	Уу	Фф	Хх
Цц	Чч	Шш	Щщ	Юю	Яя
					Ь

В словаре используются два алфавита: русский и украинский. С использованием украинского алфавита подаются расстрояемое слово и иллюстративный материал.

Украинский алфавит мало отличается от русского, но некоторые буквы всё же требуют замечаний.

Е соответствует букве Э русского алфавита. Согласные перед ней не смягчаются. Таким образом, одинаково написанное слово **ВЕСНА** на русском и на украинском языках будет звучать по-разному. В украинском прочтении — как русское *вэсна* или *высна*.

И читается, как **Ы** русского языка. Следовательно, слово **ЗИМА** тоже будет читаться по-разному. По-украински — как русское *зыма*.

І читается, как русское **И**: **ХЛІБ** звучит, как написанное по-русски *хлеб*.

Ї обозначает два звука и читается, как йотированный **И** в слове *ручйи* (*ручьйи*). Например, *їх* (как *йих* в русском написании), *моїх* (*моих*).

Є соответствует букве **Е** русского алфавита. Так, слово **СИНЄС** читается, как написанное по-русски *сынее*.

Г читается, как **Г** в русском языке.

Г в украинском языке фриктивный и произносится, как соответствующий звук в русских говорах Воронежской области. Слов таким звуком гораздо больше, чем слов с г.

Сочетание букв **ДЖ**, **ДЗ** читается как слитные звуки. **ДЖ** — как в русском языке **Ч** перед звонким согласным. Например, как в словосочетании *дочь дома*, произнесённом при минимальной паузе между словами. **ДЗ** — как **Ц** в произнесённом таким же образом *отец дома*.

Знак апострофа (') используется так же, как **Ь** в русском языке. Ср.: рус. *объявление* и укр. *об'ява*.

А

АБИ́, союз. Лишь бы, только бы. *Він шо хочеш буде робить, абі тільки уроки не учить.* Змс. Петр. В магазині — там все є, абі твої гроші. Стгл. Бог. Повсеместно.

АБИДЕ́, нар. Где попало, где угодно. *Він же не хоче абиде́, а де лучче...* Стгл. Бог.

АБИКУДИ́, нар. Куда попало. Повсеместно.

АБИХТО́, -когò, мест. Кто угодно; кто попало. *Це ж вам, мол, не абихто́, а сам председа-тель.* Стгл. Бог.

АБИШО́, -чо́го, мест. Что угодно; что попало. Повсеместно. ♦ **Абі чо́го** — та більш нічо́го (неодобр.) — при осуждении необоснованного желания или предосудительного действия. Стгл. Бог.

АБИЯЌ, нар. Кое-как, как попало. *Як оно зроблено аби́як, так чо́го од його ждуть...* Стгл. Бог. *Аби́як, наперекося́к...* Стгл. Бог. *Це ж він не аби́як стара-ся...* Стгл. Бог.

АБИЯКІ́Й, -якого, мест. Какой-нибудь, какой попало,

кое-какой. *Це ж не аби́які гроші треба...* Стгл. Бог.

АБО́, союз. Или, либо. *Або́ оце хоч Америку взять... Шо ж там — хотять нам добра чи шо?* Стгл. Бог. *Та то вона буде або́ в Любки, або́ в Нинки — більш ніде́.* Стгл. Бог. Повсеместно.

АВЖЕ́Ж, част. Конечно, разумеется, без сомнения, в конце концов. *Авже́ж він прийде́, більш йому́ дівця́я нікуди.* Стгл. Бог.

АГА́, част. Да, хорошо, так. Повсеместно. ♦ **Ага́ бач** — при неожиданном воспоминании, вопросе; да, кстати. *Ага́ бач, забула спросить...* Стгл. Бог.

АГЛОЕ́Д, -а (бран.). Человек, ведущий паразитический образ жизни. Перен. также о животных и птицах. *Оце це міні — бісів агло́д.* Грн. Калач. *Ну, набігли, агло́ди...* Киш! Стгл. Бог.

АГРОНО́МКА, -и. Женщи-на-агроном. *Агроно́му взяв за-між.* Прв. Калач.

АГУ́ЛЬС, -я. Каменный уголь (топливо). *Як гарна гарить агу́льс. Ми купили дві тони агу́льс.* Кми. Остр.

АНА

АДЖЕБА́, част. (устар.). Да; конечно. Употребляется для подтверждения согласия. — *Я шось скажу, а она: «Аджэба́».* — *Та тепер же кажемо «еге», ото ж оно це саме.* Стгл. Бог. — *Треба б йому зорать на зиму трахтуром.* — *Аджэба́.* — *Так тоді б, може, лучче родилось.* Стгл. Петр.

АДЖЕ́, **АДЖЕ́ Ж,** част. (устар.). Ведь. *Сходи до Івана, скажи, щоб він у неділю при-йшов.* *Аджэ́ ж він обіцав...* Стгл. Бог. *Аджэ́ она гарна дів-чина?* Крп. Полг.

АДУ́ДИРІ́, -ів. Гостиниця. *Пийдим адбирать аду́дирі́.* Кми. Остр.

АЖ́, част. Даже; что даже. *Він же десь далеко, чи аж десь на шахтах...* Стгл. Бог. *Воду так бедне н'є, аж похлипа́єця.* Стгл. Бог. Повсеместно.

АЖОН́, част. Указывает на что-л. находящееся в некотором отдалении; вон. *Ажон́ на бузрі хата стоїть, це моя сестра живе.* Ст. Крш. Петр. *Ажон́ ба-тько пішов, біжи доганяй.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

АЖОНДЕ́ЧКИ, част. То же, что **ажон́.** *Ажондечки, дивись, відро, піди принеси.* Стгл. Бог.

АЖО́СЬ, **АЖО́СЯ,** част. Употребляется для указания на находящееся или происходящее

в непосредственной близости (при пересказывании — как бы перед глазами); вот. *Картошка не встє сходить, і они [колора-дские жуки] ажось.* Ст. Крш. Петр. — *Шо це? — Та не це! Ажося!* Стгл. Бог. Повсеместно.

АЖО́СЬДЕ́ЧКИ, част. Вот, вот-вот, в самом скором време-ни. *Підожди, ажосьдечки хазя-їн прийде́.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

АЖНО́, союз. Или. *Він ажно́ в горах па́де, ажно́ ні.* *Ажно́ ти дурак?* Бл. Пльб. Остр.

АЗІЯ́Т, -а. Варвар, жестокий, невоспитанный человек, хулиган. *Він у вас як азія́т.* Ломы Вороб.

АЛА́, ♦ **Хоч ала́ кричи́** —хоть кричи караул. *Роботи багато, не вправляйся, хоч ала́ кричи́.* Стгл. Бог.

АЛЕЛЕ́, межд. Выражение укоризны по отношению к маленьким детям. *Алеле! Це шо ж тут мокро?* Стгл. Бог.

АЛІ́, союз. Или. *Зага алі́ отриме́ж у жолудкі.* Лев. Павл.

АНА́ХТЕМА́, -и (бран.). Дьявольщина, напраслина. *Ота-ка ана́хтема...* Стгл. Бог.

АНА́ХТЕМІ́В, -ова, -ове. Дьявольский, проклятый (?). *Ах ви, анахті́мові діти!* Стгл. Петр., Стгл. Бог.

АНА́ХТЕМСЬКІ́Й, -а, -с. То же, что **анахте́мів.** *Ана́хте́мська*

дитина, яка балувана. Ломы Вороб.

АНУ, *межд.* Ну-ка, ну-тка. *Ану, посушня, росвіся на весь дван.* Стгл. Бог. *Ану, геть...* Стгл. Бог. *Ану, піди подивись, хто там.* Змс. Петр. Повсеместно.

АНУЧА, -і. Тряпка. *Куда ж дить це анучі... В чужих анучах і жєнієсь.* Кми. Остр. См. также *оноча*. Ср. *багато*.

АНЦІБОЛОТ, -а (бран.). Болотний чєрт (?). *Шоб ви показились, анціболоти, згавкались.* Рєп.

АНЧУТКА¹, -и. Малярія. *Не треба купаця в ріці, ато анчутка нападе.* Нвта. Вороб.

АНЧУТКА², -и (бран.). Чертєнок, дяволєнок. *Да то не дівчина, а анчутка.* Ектр. Лиск.

АРЄЛІ, мн. Качели. *Мама, зділай міні арєлі, я арєляція буду.* Бл. Плб. Остр. См. также *вихалка*, *горєлі*, *крутілка*.

АРЄЛЯТЬСЯ, *несов.* Качаться на качелях. *Я буду арєляція цілий день.* Бл. Плб. Остр.

АРКУЗ, -а. Крыжовник. *На городі ростє аркуз.* Прв. Калач.

АРТЮХА, -и (неодобр.). Неопратний, неповоротливий человек. *Ух, ти й артюха!* Стгл. Петр. *Іди сюда, артюха, я почию тубі кустом.* Грн. Калач.

АРЯ, *межд.* Отгонное для хищных птиц, таскающих щиплят. Стгл. Бог.

АСТРИК, -а. Астра. *У мене астриків багато і в огороді, і на городі.* Стгл. Бог. См. также *гайстра*.

АТАТА, *межд.* Угроза телесного наказания по отношению к маленькому, ещє не говорящему или только начинающему говорить ребєнку. *Атата! Не лїзь, ато атата!* Стгл. Бог.

АТО. 1. Част. Конечно, а как же, ещє бы. — *Бабушка, ви любите канхєвєтє? — Ато.* Стгл. Бог. 2. В знач. противит. союза. *Не лїзь, ато битиму.* Стгл. Бог.

АЧ (ЕЧ, ИЧ), *част.* Ишь. Употребляется для выражения укоризны, изумления. *Ач, яка ласа до мнєса. Брїсь!* Стгл. Бог. *Своє поїв і на чужє поглядєси? Ич, який хитрий!* Стгл. Бог.

АШАТЬ, *несов.* Обращать вниманис, бросаться (о кошке). — *По їх [по картам] там кнєха топчєця. — Та не. Она ще, брат, лєжить і не ашє до їх.* Стгл. Бог.

АЯКЖЕ, *част.* А как же; конечно, разумеєсь. — *Ти кіно будиш дивїця? — Аякжє, обїзатїльно.* Стгл. Бог. Повсеместно.

Б

БА (бачиш, бачите), *вводн.* Видишь, видите. *Ба, коли доїшла очередь посуду мить.* Змс. Петр. *Так, ба, кє, як плохо, як люди намїряють своїм родичам.* Стгл. Бог. *Ба, де висить твоє платтє.* Ектр. Лиск. Повсеместно. ♦ **Ба он дє** (бан дє) — вон, там, вон там; видишь, где. Употребляется для указания на несколько отдалєнный предмет. *Бан дє їде маладица.* Крп. Подг. *Бан дє ви є, а я вас шукаю.* Стгл. Бог.

БАБАЙ, -я, (сказ., миф.). Существо, которым пугают детей. *Цить, ни плачь, ато бабай забирє.* Стгл. Бог.

БАБКА, -и. Знахарка. *Де тїки ми з ним ни були: і в болїніці, і по бабках — і нічого ни помагє.* Стгл. Бог.

БАБАЙКІЙ, -йок, мн. Вєсла. *На оцю лотку да новї бабайкі б поставить — ото було б діло.* Лєв. Павл.

БАБАК, -а. 1. Суслик, байбак. *Бабакї там сть.* Ну, такі животи у нас там живуть, зїрїки такі ... рївоця. Твр. Бог. 2. Бобр. — *Де вони живуть, тї бабакї? — В водї.* Подг., Втб. Подг.

БАБСЬКИЙ, -а, -є. Старушечий; бабий. *Не буду я носить*

ці тухлі — бабськї якісь. Стгл. Бог. *То все бабськї вигадки.* Стгл. Бог.

БАБКА, -и. Лечебная трава (какая?). *Бабка — трава така ростє синєнка, тожє од простуди.* Лєв. Павл.

БАБУСЯ, -і (устар.). Бабушка. *Бабусю забрали дочкї в Луганськ, а хату — так я і ни знаю ... та продали ж, мабуть.* Бчк. Петр. *Дїдусь та бабуся розказували, як ни хотїли у колхоз їти.* Срк. Бугур. *Та в тебе бабуся ще молода...* Стгл. Бог. Повсеместно.

БАБЯЧИЙ, -а, -є. Бабий, женский. *Гарно, шо ти знаєси усі баб'ячі повадки.* Грн. Калач.

БАГАТИЙ, -а, -є. Богатый. *Там багате село. Це село багате.* Лтн. Семил. *Внї пер багатий, так, може, ни вгада.* Змс. Петр. *Чїм багатї, тим і радї.* Бчк. Петр. Повсеместно.

БАГАТЄНЬКИЙ, -а, -є. Достаточно богатый, богатенький. *Она багата була, і ці багатєнкі були.* Лєк. Подг. Повсеместно.

БАГАТЄНЬКО, *нар.* Немало, достаточно много. *Петро вжє багатєнєко огорода сконав.* Грн. Калач. *Там ужє багатєнєко сїна скошено.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БАГАТИЙ, -я. Богатий чоловік. *О-о-о, та він-то багатий не обиякий.* Стгл. Бог.

БАГАТИТЬ, несов. Обогащатися, делатися богаче. *Ви все багатієте? Скоро нас і за родичів признават не будете...* Стгл. Бог.

БАГАТИШАТЬ, несов. Багатеть, делатися богаче. *Люди багатішають, а життя нема...* Стгл. Бог.

БАГАТО, нар. Много. См. также **багацько**. *Багато всього, так коверзу'с.* Змс. Петр. *Подивись, чи багато в мене в голові думі.* Стгл. Бог. *Як вода спаде, води в цій засушці багато, а в августі в її риби повно.* Стгл. Бог. *Сей год багато яблук уродилося.* Ольх. *Та це багато розказувать.* Крс. Петр. *У сі баракла було багато, она багата була.* Ляв. Подг. Повсеместно.

БАГАТЬОХ, без нач. форми. Многих. *Тоді ж багатьох забрали...* Стгл. Бог.

БАГАТЮЩИЙ, -а, -е. Очень богатий. *Та вони там такі багатючі, що це їм нет нішто.* Стгл. Бог.

БАГАЦЬКО, нар. То же, что **багато**. *В мене багацько тако-го, що гідую.* Стгл. Бог. *Хліба кожний год собирали бага-*

цько. Крс. Остр. *Як виродився багачько груш, насущим суши-ку, а зимою будим озвар варить.* Стгл. Бог.

БАГАЧ, -а. Богач. Повсеместно. **БАГНОКА**, -и. Грязь. *На улиці багнока.* Крс. Подг.

БАДІЛЛЯ, -я, собир. Ботва, стебли. *Телята кукурзузу пооб'їдали — осталось самі баділля.* Стгл. Бог. *Повиснуть оце баділля на край огорода, а то як на зиму будуть пахат, так оно ж лізіатеме.* Стгл. Бог.

БАЄЧКИ, неизм. (ласк.). Спать (употребляется по отношению к детям). *Ходім баєчки, ходім.* Стгл. Бог.

БАЖАТЬ, несов. (устар.). Желать, хотеть. *Они ж і лосі, і кабани... Води і те, і те бажі, а там у хоритях вода ж повсігда є.* Стгл. Бог., Твр. Бог.

БАЖАТЬСЯ, несов., безл. Хотеться. *Міні чаю бажішця.* Крс. Остр. *Чогось бажішця, чогось добрішого.* Стгл. Бог.

БАЗ, -а (-у). Огороженное место для стоянки, ночівки скота. — *Скотину загаяють на баз.* — *А де це? Дома? Чи десь? — І дама, в кохозі, і оце ж на Солонях [место выпаса].* Стгл. Бог. *У базі у їх таке безно, що ни пролізти.* Бчк. Петр. Повсеместно.

...Цілий день байбача. Бл. Пль. Остр.

БАЙДАК, -а. Сухой стебель подсолнуха. *Байдакі гарно горять.* Рев. *В том году байдакі високі були.* Тхр. Кам., Дрк. Реп.

БАЙДАКУВАТЬ, **БАЙДИКУВАТЬ**, несов. (неодобр.). Бездельничать, ничем не заниматься. *Хвати тобі байдакувать, бирись за діло.* Грн. Калач. *Поки він буде байдакувать...* Стгл. Петр. *Отакий хлопчець — і все літо байдикіє, нічого не робе.* *Уже б і на роботу десь мог ходити же...* Стгл. Бог. *Цілий диньчочок байдикіє.* Ольх.

БАЙДИК. ♦ **Байдики бити** — бити баклуши. *Він з утра до ночі байдики б'є, потому що більш робити йому нічого.* Ляв. Павл. *Ходили байдики б'єти? Іди он дидові пособи.* Стгл. Бог.

БАЙДУЖЕ, нар., в знач. сказ. Безразлично; всё равно; без внимания. *Узяла, а принесіти байдуже.* Бчк. Петр. *Їсти байдуже.* Плк. Бог. *Сама копаєця у дворі, а до тії дитини й байдуже — шо, може ж, воно їсти хоче або мокре лежить.* Стгл. Бог. *З мене сміюця, а міні байдуже.* Мрч. Ольх. *Ми поїли, так нам і байдуже, а ти же, може, їсти хочеш?* Стгл. Бог. *А їм і байдуже, шо до нас нішто*

БАЗАРЮВАТЬ, несов. Участвовать в базарной торговле с целью покупки или продажи чего-либо. *З гóрода? Базарювали? Ну й як побазарювали?* Стгл. Бог.

БАЗАРЬ, -ю. Рынок, базар. *Поведу корову на базарь.* Ломы Вороб. *Виписали підводу на базарь.* Прв. Калач. Повсеместно.

БАЗІКАТЬ, несов. Болтать, балагурить. Часто употребляется в осуждающем контексте: говорить не по делу; разглаговльствовать; то же, что трепаться (вульг.). *Ще й базіка ... шо б воно понімало.* Стгл. Бог. *Пішила та й базіка. А як базіка, так обсуждають друг друга.* *Ну, оці вже слова отходять.* *Оце спроси оцих дітей, они вже не знають.* Стгл. Бог. *Хвате тії базікать.* Крс. Остр. *Ти з ним багато ни базікай.* Ект. Лиск. *Баби базікають за двором.* Прв. Калач. См. также **балаңдарисить**, **балаңсинчат**, **нашекувать**.

БАЗОК, -зкá. Уменьшит. к баз. Лиск.

БАЙБАК, -а. Неповоротливый, ленивый человек. *Який він байбак — цілий день байбача.* Бл. Пль. Остр.

БАЙБАЧИТЬ, несов. Ничего не делать, лодырничать.

ни прийшов. Дрк. Реп. Повсеместно.

БАЙДУЖКИ, нар. То же, що байдуже. А міні про те і байдужки. Стгл. Петр.

БАЙКА, -н. Сказка. Дід знає багато байк. Бабка розказувала цю байку. Пив. Рос.

БАЙРАК, -а. Овраг. В праву сторону в байраці ... родники там. Алф. Н.-Хоп.

БАКИ. ♦ Баки забить (по-забивать) — сбить с толку. Та підводи ти с своїми... Всі баки забив. Стгл. Бог.

БАКЛАЖАН, -а. См. баклажан.

БАКША, -і. Бахча. Учора бригадір послав його на бакину сторожем. Пдк. Бог. То в його, було, отам коло Довгалівки в вузлі бакид. Він там рибале, і бакид у березі. Стгл. Бог. На бакид кучі кавунів. Ст. Крш. Петр. Повсеместно.

БАКШЕВНИК, -а. Сторож на бахче. Паганий с тебе бакшевник. Ломы Вороб. Та він ото скіки годів підряд бакшевником був. Стгл. Бог. Повсеместно.

БАЛАБАЙКА, -и. Балабайка. Гарно гра на балабайку. Прв. Калач. Новосенька балабайка. Ярк. Остр. Люди сплять, а ти на балабайці граси. Реп.

Міні батько балабайку купе. Ломы Вороб. Повсеместно.

БАЛАБУХА, -и. 1. Изделие из теста в форме каравая [паланиці], но поменьше и из пресного теста. Стгл. Бог. 2. Опухоль (перен.). Я як колись у підвал полетіла та ногу дуже вдарила, так на тому місті і досі ото як балабуха. Стгл. Бог. См. также балебух.

БАЛАГАН, -а (устар.). Временное сооружение от непогоды, имеющее определённую конструкцию. Лантух — це же діло хороше. На поле їдуть — беруть його: напинать балаган. Балаган що? Таке, як гроблицата, тичкі [15 тичок] і угорі проволока, як каблучка — надивають на тички. А тоді лантухом напнуть, і дірка — туди улазить. Чоловік чотири улазе. То хороше почувать. Стгл. Бог. Ср. будка.

БАЛАКАТЬ, несов. Говорить, разговаривать. Балакать — не балака нічого, а сидить плаче. Ото захліпас... Бчк. Петр. Чужм, каже, наші балакають. Так ми повибігали та й кричимо: «Ура!». Стгл. Бог. Ви колись по радіу не слухали, як рак балакав с чоловіком? Стгл. Бог. Шо с тобою балакать... Змс. Петр. Повсеместно. См. также бесідувать.

БАЛАКЛИВЕНЬКИЙ, -а, -с (ирон.). Разговорчивый. Така в вас балакливенька оця дівчина. Стгл. Петр.

БАЛАКУЧИЙ, -а, -с. Разговорчивый, словоохотливый. Дуже балакучий... Як уже начне шо розказувать, так усього й не переслухаси. Стгл. Бог. Та там така балакуча... Змс. Петр. Сваха обычно була балакуча. Грм. Кант.

БАЛАЧКА, -и. Слух, разговор. Та ото ж пройшла балачка, шо його зняли з роботи. А воно ні, робе. Стгл. Бог. А ти на ті балакчі менч обрацай вниманія. Пдк. Бог.

БАЛАШМЁННИЙ, -а, -с (неодобр.). Взбалмошный, сумасшедший. Ото він такий балашмённий — спокійно балакать він не вмє. Стгл. Бог.

БАЛЕБУХ, -а. Изделие из теста. Ми всі тоді їли балебухи, які она нам подала. Тхр. Кам. Ср. балабуха.

БАЛЗАНКА, -и. Ёмкость для керосина (канистра). Мама привезла на лісанті балзанку кіросіну. Лев. Павла. См. также балзанка.

БАЛОН, -а. Стеклобанка, обычно трёхлитровая. Ходила на лужи сіно зривать і тіліназа туди трьохлітровий балон води і двє вил. Стгл. Бог.

БАЛЬЗАНКА, -и. Жестяная банка для хранения масла. Бальзанка потекла. Петр. Ср. балзанка.

БАЛЯНДРАСИТЬ, **БАЛЯНДРОСИТЬ**, несов. (неодобр.). Болтать попусту. То ж скіки його можно балюндрастит... Як пішла в магазин, і оце й до цих пір нема. Стгл. Бог. Не мужиче це діло біля хати балюндрастит: мужиків біляти тяне козла забивать. Лев. Павл. Тіки балюндрастит, а робить нікому. Віб. Подг. Хватє тобі балюндрастит. Ломы Вороб. Ср. базікать, балясничать, пащекувать.

БАЛЯС, -а. Столб, служашій опорой моста. — Де лотка? — Коло уторого баляса. Бчк. Петр.

БАЛЯСИ, -ів, мн. Перила. Діти стояли коло балясів. Пив. Рос. См. также бильця.

БАЛЯСКА, -и. Уменьшит. к балясю. Я держуся на баляскі. Пив. Рос.

БАЛЯСНИЧАТЬ, несов. Болтать, балагурить. То такий: як начне балясничать, так тільки його і слухай. Стгл. Петр. Ср. базікать, балюндрастит, пащекувать.

БАН (Из ба, он...; бачин, он...), неизм., вводн. Видишь;

то же, что вишь (прост.). *А, бан, куди він хиле.* Мрч. Ольх. *Бан ви де, а я вас шукаю.* Стгл. Бог. *Матовіло, бан, в уезу стоїть.* Кль. Лиск.

БАЇНИТЬСЯ, несов. Возиться, балаяться в луже, грязі и т. п. (о свиньях). *Свині люблять баїниця в калюжі.* Грн. Калач. См. также **ковбанитися**.

БАНТІНА, -и. Балка, перекладина. *Зробили бантіну.* Прв. Калач. — *Она [курица] високо-вісоко сидить.* — *На бантіні?* Стгл. Бог.

БАНЬКІЙ, мн. (грубое). Глаза; то же, что зенки (прост.). *Ну чого банькі вилутила? Чи в первий раз бачиш?* Цак. Бог.

БАРАБУЛЯ, -і. Картофель. *Дивись, яка барабуля виросла.* Ломы Вороб.

БАРАНЧИК, -а. 1. Часть пряжки у ремня. *У мене на пряжці поламався баранчик.* Грн. Калач. 2. Сердцевина арбуза. *Міні дали баранчик с кавуна.* Реп.

БАРАХЛІЙНА, -и, только ед. Одежда; то же, что одёжка (разг.). См. также **одежина**. *Мурка, ох ти й умниця: на нову барахліну ляже та й лежить. Я ж її надіваю між люди.* Стгл. Бог. *Ото як яку нову барахліну купе, так зразу й надіва, не побереже й трошки.* Стгл. Бог.

БАРАХЛЮ, -а. Одежда, вещи. *Прибери барахлю з крваті — я ляжу.* Бчк. Петр. *Набгала доціі барахлю кучу.* Стгл. Бог. *Ця ж журиця, кому достанецця барахлю — нема ж ні дітеї... Стгл. Бог. Не знімай барахлю, хай оно тіліпасця.* На ніч познімаємо. Змс. Петр. Повсеместно.

БАРЕТКИ, БАРЕТИ, мн. Вид обуви, туфли. *Вона хороше співала і скакала, бувало, на свадьбах і гуляньях і даже часто купувала нові баретки.* Тхр. Кам. *А баретки міні дочка з городу привизла.* Дрк. Реп.

БАРИЛО, -а. Разновидность бочонка. *Баріло і бочонок — отут разлиця єсть. Бочонок не здоровий, баріло більше, а тоді бочка.* Стгл. Бог. *Заткни баріло чіпом, а то вода вся вичече.* Ст. Криш. Петр., Мрч. Ольх.

БАРИТЬСЯ, несов. (устар.). Задерживаться, мешкать. *Иди, та не барись.* Стгл. Бог. *Було, баба скаже: «Ти ж там ни барись».* Змс. Петр.

БАРИШНЯ, -і. Нарост на клубне картофеля. *Барішині обломилась і на тих містах гніють картохи.* Бчк. Петр.

БАРКИ, мн. Часть конской упряжки; у повозок — поперечина для крепления постромок к пряжке; валёх. *Подивись, чи там*

постромки гарно прикріплені до барків. Стгл. Бог. *Коні злякались, побігли і побили барки.* Прв. Калач. *Барки коло Дону зламались, прийшлося ремонтувати.* Змс. Петр. Грн. Калач., Кри. Остр., Цак. Бог.

БАРИНЯ, -і. Боярышник. *Баріня. Її пьють од голови.* Лев. Павл. См. также **гльод**.

БАРЛІГ, -огу. 1. Логово. Чаще употребляется для обозначения места, где спят домашние свиньи. *Свиням поміняй солову, а то у їх там уже не барліг, а хто зна й шо.* Стгл. Бог. 2. Грязь (черен.). *Беспорядок. Лежиш тут у барлозі, хоть би повбирала.* Мрч. Ольх. *Там у хаті такий барліг, шо не влізеи.* Стгл. Бог.

БАРМАКІЙ, -ів, мн. Вилы с круглыми концами. *Полову кидати бармакіми.* Пив. Рос. *Буряки колись грузили бармакіми.* Ст. Криш. Петр. *Натягались і ми бармакі.* Стгл. Бог., Цаб. Рос.

БАТІГ, -ога. 1. Кнут. *Настояцій батіг — шо коров ото пасуть, шо ляска. І кнут називають батіг.* Ну того, шо пасуть, кнутом не називають. *Лішвого вика, було, батогом як стьобнень, щоб дошкулило.* Стгл. Бог. *Тяк він їх поганя не батогом, а пужаном.* Стгл. Бог. *У того пасука батіг був отмінний, та-*

кого нішто ни діяв. Тхр. Кам. *Я коров з батогом пасти буду.* Ольх. *Повсеместно.* 2. Плеть. *Батогі попелель на кавунах, на огирках, на гарбузах.* Стгл. Бог.

БАТУВАТЬ, несов. (неодобр.). Резать большими кусками; кромсать. *Ну, шо його ото так батувать — чи ніззя порізати як слідус?* Стгл. Бог.

БАТЬКІВ, -ова, -ове. Отцов (чаще в речи старшего поколения). *Ти батькового картуза ни бачиш? Навч він отут висів.* Стгл. Бог.

БАТЬКО, -а. Отец (чаще в речи старшего поколения). *Батька забрали, а я на всадібні полю.* Стгл. Бог. *Може, із батьком під п'яну руку сплять.* Стгл. Бог. *У сусідів діти хороші, батькові памагають, воститані.* Нкрб. Рос. *Мій батько робе у колхозі.* Пив. Рос. *Батько був не рідний.* Змс. Петр. Повсеместно.

БАУТ, -а. Железный прут для закрепления закрытых ставен. *Закрий вика на баути.* Ект. Лиск.

БАХКАТЬ, БАХНУТЬ. Хлопать, хлопнуть. *Чім ти там бахкаси? Не баууйсь.* Стгл. Бог. *Шо то бахнуло? То ни кришка зорвалась?* Петр.

БАЦНУТЬ, сов. С силой ударить. *Отчіпись, а то я так*

баіру, шо політими отуди аж до порога! Стгл. Бог.

БАЧ, межд. Вишь (ты), ишь (ты), (ты) подумай. ...Скажуть: «Бач, це не хочуть колотити з нашою дитиною». Стгл. Бог. ...Так він, бач, і не поздоровкався. Стгл. Бог.

БАЧИТЬ, несов. Видеть. *Ти бачів отаку пакость?* Стгл. Бог. Його ми бачили не бачили — іншого прислали. Змс. Петр. *Ти петушка того не бачів, шо ми перекидали?* Бчк. Петр. Бабушка, бачите, у мене і ламаюця кольоса, і справляюця. Бачите? Стгл. Бог. Бачиш, як я роблю, і ти так же роби. Втб. Подг. І Гітліра бачіла карточку. Ннс. Рос. Повсеместно.

БАЧОК, -чка. Бидон. *В поле брали бачкі з квасом.* Клб. Лнск.

БАЧИТЬСЯ, несов. Видеться. *На митифі ми ж бізугавно бачимось.* Стгл. Бог. *Це ми с тобою коли бачились?* Бчк. Петр. *Ни бачились з братом, мабуть, вже годів три.* Змс. Петр. Повсеместно.

БАЮРИ, ми. Холмистая песчаная местность. *Баюри по нісках: оце подина, оце гора — оце й байори.* Стгл. Бог.

БДЖОЛА, -й. Пчела. *Цей год бджоли наносили багато меду.* Прв. Калач. *Виставляемо*

бджоли по весні у садок. В колхозному саду літас багато бджоли. Пнв. Рос. *А бабу Паишу тоді бджоли покусали.* Подг. Повсеместно.

БЕБЕХИ. + **Бебехи одбить, поодбивать**. Внутренности отбить. *Льохі в армії усі бебехи поодбивали.* Ольх., Стгл. Бог.

БЕБЕХНУТЬ, сов. Сильно ударить. *По стині так бебехнув, шо аж задуло.* Стгл. Бог. См. также **бехать**.

БЕДЗВІН, -а. Безмен. Пружинные бытовые весы. *Не, в нас нема бедзвіна, у Нінки є... Та й цей маленький [пружинные бытовые весы] бедзвіном звеця.* Стгл. Бог. *Возьми у їх бедзвін.* Прв. Калач. См. также **безвін**.

БЕДЗМІН, -а. Рычажные или пружинные весы. *Піди принеси бедзмін.* Ломы Вороб.

БЕЗАЛАБУРНИЙ, -а, -е. Безалаберный. *Він такий став безалабурний.* Екстр. Лнск.

БЕЗВІН, -а. То же, что **бедзвін**. *Принеси безвін, я одвіско йому сала.* Грн. Калач.

БЕЗНО, -а. Навоз, вычищаемый из помещений или скота. *Хоч би ти поміг вивезти безно із загороди.* Бчк. Петр.

БЕЙКАТЬСЯ, несов. (неообр.). Шляться, биться над каким-то малозначительным де-

лом. *І чого б я оце до цих пір бейкався?* Стгл. Бог.

БЕКАТЬ, несов. 1. Блеть. *Деся як наче вітря бекас.* Стгл. Бог. См. также **берметать**. 2. Невнятно говорить, плохо читать (перен.). *Ти ж і читать толком не вмиси — бекаси, мекаси — не поймеш нічого.* Стгл. Бог.

БЕКТАРКА, -и. Пвозка с кузовом для перевозки зерна без тары. *Бестарка. Бектάρка? Це обнаковенний ящик для подвозкі хлеба.* Енд. Семил.

БЕЛЕБЕНЬ, -бня, **БЕЛОБЕНЬ**, -бня. Открытое ветрам возвышенное место. *Як казала тобі: «Не стій на белебні».* Мрч. Ольх. *Давайте зайдем за дом, чого стоять на белебні.* Тхр. Кам. *Хата стоїть на бугрі, на белебні.* Стгл. Бог. *Ни стій на белебню, іди в затишок.* Дрк. Рен. *Ни стій на белебні.* Втб. Подг.

БЕНДЮГА, -и (устар.). Кавая из жердей, которые клали на воз для укладки на них снопов. *Давай биндюгу на віз поклажимо.* Ломы Вороб.

БЕРДО, -а. Часть ткацкого станка. *У нас берда цє і ні счас на вертні вляюця, хоть і ні тчсмо вже давно.* Стгл. Бог., Лнск.

БЕРЕГТИ, несов. Беречь. *Бережіть пальто, не вимазуй.* Екстр. Лнск. *Там глаза треба бе-*

регті. Ломы Вороб. *Я цей платочок биржуй — тіки по празниках надіваю.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БЕРЕЖИНА, -и. Луг по берегу реки. *Коров насли в бережіні.* Бчк. Петр. *Там, по биржіні, всігда хароша трава.* Стгл. Бог. *Биржініна — туда тлять водять пасти, гусей.* Лугова така часть. Змс. Петр.

БЕРЕЖКІЙ, -я, -ё. Березливый. *Мати моя така березкя.* Пнв. Рос. *Не, я бережкя — хоч яку вещь так довго носю.* Стгл. Бог.

БЕРЕЗКА, -и. Сорное растение выюнок. *В цьому году на сояниках сама березка.* Пак. Бог. *Цей год у насоняха багато берескі.* Ба. Плб. Остр. *Березка забила весь горід. Все віконце в хатині березка обвила.* Пнв. Рос. *Хата завалилась, всі про сї забули, она вже й березкою заросла!* Лсп. Павл. Повсеместно.

БЕРЕСТОК, -тка. Берест. *Бересток росте в садку.* Прв. Калач. *Бирісток де? Та отам у вулиці, за Потапами.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БЕРМЕТАТЬ, несов. То же, что **Бекать** 1. *Уже вівя бермече, привела валашка.* Ст. Криш. Петр. См. также **мекекекати, меркотати**.

БЕРУЧКИЙ, -а, -є. Старательний, трудолюбивий. *Та вона там така беручка — так за все і хватасця.* Стгл. Бог. См. також **брачкий**.

БЕСЕДА, -и. Часть свадебного обряда. *На другий день [свадьби] бесіди ходили. Ідуть усі з бесідою. Як чесна нівеста, они, як ідуть, дак красні хляги нисуть. Як ни чесна, дак, як іде бесіда, а они тут виносять ночви, наливають води, бируть тряпки і вибивають об доски. Отакої. Ну, це ж уже всі знають, яка нівеста.* Лкв. Подг. В молодого одіграють, а на другий день з бесідою — до молодої. З бесідою як пішли по вулиці, а тут цигани настречу. Стгл. Бог., Пів. Рос.

БЕСІДУВАТИ, несов. Разговаривать, беседовать. *Сажаять їх за стіл, угощають, бесіднують.* Лкв. Подг. Сидять під двором бесіднують. Стгл. Бог. Ср. балакати.

БЕСПЕРЕЧ, неизм. Беспременно, часто. *Не бігай ти туди беспереч, узнай, як придуть.* Тхр. Кам. Бігас тудасюда бесперечь. Дрк. Реп.

БЕХАТИ (-СЯ), БЕХКАТИ (-СЯ), БЕХНУТИ (-СЯ). Силой ударити (-ся), ударити (-ся), упасть. *Драбина посуналась, так*

я чуть не бєхнувся. Стгл. Бог. *Звін ото ж здоровий. Як бєхнуло, так і вгруз ото.* Срк. Бутур. Ср. **бєхнуть**.

БЕЧОВА, -и. Верёвка. *Візьми бечову та прив'яжи корову.* Пів. Рос. *Бечовою тягаю воду.* Прв. Калач. *Поїхали по сіно, рубель взяли, а бечову забули.* Пдк. Бог. *Тут же нічого не було — ні карток, ні кукурзузи. Прядиво та капуста. Його требувалося ж багато.* Бечови з його сужали. Стгл. Бог. *Та корова на бечові, а ця в череді ходє, шо с колхоза.* Змс. Петр. Повсеместно.

БЕЧОВКА, -и. Уменьшит. к бечова. *Прив'яжи дозгу бечовку до коняки, а то шоб не побігла.* Нис. Рос. *Дай міні оту бечовку, я підвяжу цвіти.* Змс. Петр. *В тебе там поблизості бечовки нима?* Стгл. Бог. Повсеместно.

БЕШІХА, -и. Рожистое воспаление кожи. *Вона уміла од бишіхи ворожить.* Крп. Остр. *Та тепер уже рідко хто каже бишіха — це хіба старі люди.* Стгл. Бог. *Баба Клава лічила бишіхи, заварювала. Бишіха — це така опухоль, шо синіло, та боліло, та красніло.* Алф. Н.-Хоп.

БЕШКЕТ, -у. Дебш. *Там бєшкету такого наробили...* Весною хлопці такого бєшкету

наробили: скрізь лавки поваяли, сідалки повиягали. Стгл. Бог.

БЗДІТИ, БЗДНУТИ. Порити, испортити воздух; вонять, навонять. *Він всю дорогу бздить.* Втб. Подг. *Воняє! Хто це бзнув?* Втб. Подг. Повсеместно.

БЗНІКА, -и. Бузина, ягоди бузины. *Яка укусна бзніка.* Бл. Паб. Остр.

БІЙКА, -и. Драка. *У їх кожін день ни лайка, так бійка.* Стгл. Бог.

БІЛА, -и (устар.). Деревянная часть борони. *Біла була дерев'яна, а зуб'я жєлєзніє.* Енд. Семіал.

БІЛКА, -и. 1. Стебель растения, обычно твердый. *Там на нї [кукурзузе] качанів пошти немає, самі білкі стирчать.* Стгл. Бог. *Треба білкі повідьоргувати та попалити.* Пдк. Бог. *В там году цибулі ни було, весь рєст пішов в білку.* Дрк. Реп. **Навеместно.** 2. Стебли (собира). *Білку с кукурзузи сусідам продає.* Бчк. Петр.

БІЛКО, БІЛКО, нар. Больно, білко було, як зуб виривали. Естр. Лиск. *Як білко раставация с дитиной.* Крп. Подг. *А міні білко стравсть як.* Вис. Грїб.

БІЛЛИ, собир. Стебли. *Тепер уже не топлять білкого.* Естр. Лиск. *Уже білка у картоці поживіла, а ми це не копа-*

ли. Втб. Подг. — *Ожина — це ягоди.* — *Хіба ягоди?* — *Ну, білля із ягід — ожина.* Стгл. Бог. **Повсеместно.** См. також **будилля**. **БІЛЛЯЦЯ**, -лець, мн. (устар.). *Періла. Потихеньку сходь — держися за білляця.* Стгл. Бог. Ср. **бєляси**.

БІРЬ-БІРЬ, неизм. 1. Подзвонные для овец. Грн. Калач., Реп. 2. Отгонные для овец. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог.

БІРІОШ-БІРІОШ, БІРІОШКИ-БІРІОШКИ, неизм. Подзвонные для овец. **Повсеместно.**

БІРЬКА, -и. Овца. *Оце наша бірєка.* Естр. Лиск.

БІРІОШКА, -и. Овца. *Щас бірєшок зажену і підемо у хату.* Стгл. Петр. *Нінко, гони бірєшок.* Пів. Рос.

БІРЯ, -і, дет. Овца. *Ось бірєя іде до нас.* Пів. Рос. **Повсеместно.**

БИСТРЯК, -а. Быстрина. *На бистряк тобі пливати це нізя — ти це хвора і слаба.* Бчк. Петр. *І ото на бистряку — і рибу ловє.* Він де хочіш вловє. Стгл. Бог., Пдк. Бог.

БІТКА, -и. Специальная палка, которой бьют что-нибудь в игре, например, в лапте; бита. *Нема гарної бітки, а то хіба б я так ударив.* Грн. Калач. *У мене*

битка дуже довга. Ломы Вороб. См. также бич, ручайка.

БИТОН, -а, **БИТОН**, -а. Бидон. Повний битон молока принесла. Ярк. Остр. Бири битон по ягоди. Стгл. Бог.

БИТЬСЯ, несов. Драться. Бились, так обурились усі на одного. Стгл. Бог. Чого це в тебе сивняк — чи с ким бився? Змс. Петр. Повсеместно.

БИЦЬ, БИЦЮ, БИЦЮНЬ, БИЦЯ, неизм. Подзвонные для телат. Повсеместно.

БИЦЮР, неизм. Подзвонное для быков. Бчк. Петр.

БИЦЯ, -і (дет.). Теленок. Ходім біцю поглядим. Бачиш, до нас іде біця. Біця, біця, іди до нас. Стгл. Бог. Повсеместно.

БИЧ, -а (устар.). 1. Часть цепа; молотило; било. Бич на ціпові. Стгл. Бог. 2. Толстая пастушья палка. З бичем скотину, бузаві, пасуть. Стгл. Бог. 3. То же, что битка. Як у мяча грали, так били бичем. Бчк. Петр. См. также ручайка.

БИЧОК, -чка. Рыба пещарь. В нашій річці одні бички. Пнв. Рос.

БІГТИ, несов. Бежать. Хведька біг, біг та й упав. Цг. Рос. Йому бігти віціль нікуди. Нис. Рос. Пора вже на роботу бігти. Ольх. Повсеместно.

БІД'ЯГА, -и. Бедняга. І ото він, бідога, так мучиця? Стгл. Бог.

БІЖНИК, божник (устар.). Святой угол. Там же в неї в божницю багато ікон. Пнв. Рос.

БІЗУГ'АВНО, нар. Непрерывно, безумолчно, без конца. Кричить бізугавно. Собака бізугавно гавка. На митифі ми же бізугавно бачимось. У Наумів віця реве бізугавно. Стгл. Бог.

БІК, бóку. 1. Сторона. З того бóку, де автостанція? Змс. Петр. У Дону води мало — Мархушка же бродила з Валькою на той бік. А ми з Танькою на цьому бóці плачемо сидимо. Танька плаче, що не взяла, а я... Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Бок. Повсеместно.

БІЛОЗОРЬКА, -и. Растение валериана. Валірьянка по нашому білзорька. Лсв. Павл.

БІЛОЛІСТКА, -и. Осина. Та отам, наче, він [хувиши] під білолісткою стояв. Рев.

БІЛУВАТЬ, несов. Обрабатывать после забоя скота. Він білує мяска. Бл. Пль. Остр.

БІЛЯ, предл. Около, у. Она стоить біля машини. Пнв. Рос. Він коло магазину, і хлопцев біля його. Стгл. Бог. Повсеместно. См. также блс, бля.

БІЛЬЗІНКА, -и. Зажигалка. Продай міні свою більзінку. Ломы Вороб.

БІЛЬШ, БІЛЬШЕ, нар. Больше, большей частью. Більше всього ми сажасмо яблука. Пнв. Рос. А зараз не дуже її сіють — більше жито. Пнв. Рос. Вона більша у городі, у дітей живе. Стгл. Бог. Повсеместно.

БІЛЬШАТЬ, несов. Становиться больше в количественном отношении; подрастать. Води в розливі все більшає. Це вона й огороди потопе. Стгл. Бог. Діти більшають, а хлопот з ними шось ни уминьшасця, а то же більша. Змс. Петр.

БІЛЬШИЙ, -а, -е. Ср. степ. к великий. Возьми більший мішок — в цей ні влізе. Стгл. Бог. Повсеместно.

БІЛЬШЕНЬКИЙ, -а, -е. Уменьшит.-ласк. к більший. Хоч би ж трошки більшенький бітончик, а то шо ж в його тут влізе. Стгл. Бог. Повсеместно.

БІС, -а, звф. Чёрт. Ой, ну тебе к бісу! Чого ти під ногами тут? Стгл. Бог. Хай йому біс! Вилца чуть ни піввідра води. Стгл. Бог. См. также грець, перець. ♦ До біса — много. Та тут їх, цих картох, ще до біса. Стгл. Бог.

БІСІВ и **БІССІВ**, -сова, -сове (бран., снисх.). Бесовы, дьяволовы. Бісови діти... Позакидали десь усі молотки. Стгл. Бог. Хіба ж можно полюбить цю

бісову дівчину? Лсв. Павл. Прийде з роботи, крихти дос-тане з кармана і кличе: гаю, гаю. А она, бісова птиця, литить, сяде на пличч і їсть з руки. Прв. Калач.

БІСМА, неизм. Эвф. к чортма. Нет. Шукала, шукала... Бісма. Стгл. Бог.

БІСПУТИЦЯ, -і. Бездорожье, распутица. Січас така біспутиця, шо хоч на самолюті лити. Стгл. Петр.

БІСУВАТЬСЯ, несов. Дурачиться, играть в шумные игры; то же, что беситься (разг.). Зимую собирались в хаті у кого-небудь, а в літо за двором бісувалися. Прв. Калач. См. также чортувалься.

БІЧ'АЙКА, -и. Круг, боковая часть сита. Біч'айка — це для сита ілі для решета. Енд. Семил. См. также обичайка.

БЛАГЕНЬКИЙ, -а, -е. Ветхий, изношенный. Цей платочок уже такий благенький, а він міні наравниця, я його бережу. Стгл. Бог.

БЛАГІЙ, -а, -е. 1. Спокойный. Дитина така благі. Кри. Остр. 2. Избалованный, капризный. Та то хлопець такий благіий, шо йому хоч не кажи — він і не слухає. Стгл. Бог. См. также благуватий. 3. Ненормальный,

дурак. *Вин злякався и с пириаяку став благім.* Клб. Лиск. См. также **блаумний**.

БЛАГУВАТИЙ, -а, -е. 1. То же, что **благий** 2. *Благуватий, балуваний обцим.* Стгл. Бог. 2. Слабоумный. *Вин якийсь благуватий.* Екстр. Лиск. См. также **блаумний, блаумный**.

БЛАГУВАТЬ, *несов.* Блажить. Стгл. Бог.

БЛАГУМНИЙ, -а, -е. Глушый, безумный. *Вин як благумний — таке творить, шо ни в які ворота не лізе.* Втб. Подг. Ср. **благуватий, блаумний, благий** 3.

БЛАГУША, -і. О недоразвитых от рождения детях. *Сть на нашій вулиці одна благуша.* Лев. Павл.

БЛАЖЕННИЙ, -а, -е (неодобр.). Ненормальный. *Та чи ти блаженний?!* Стгл. Бог.

БЛАУМНИЙ, -ого. То же, что **благий** 3. *Так він же як блаумний, забув я.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

БЛЕКОТА́, -ї. Растение белена. *Блекота́ од зубів.* Лев. Павл.

БЛИЗЕНЬКО, *неизм.* Очень близко, недалеко. *Вин живе близенько там.* Ломы Вороб. **Повсеместно.**

БЛИЗЕСЕНЬКО, *неизм.* Очень близко. *Колодїз у вас*

близесенько. Ломы Вороб. **Повсеместно.**

БЛИЗНО́, -а. Брак в ткани; здесь перен.: запутавшая строчку нитка при шитье на швейной машинке. *Це близен наклала, наткала.* Стгл. Бог.

БЛИЗНЯТА, -ят. 1. Близнецы. *Ждали дочку, а родились у мене близнята.* Клб. Лиск., Стгл. Бог. 2. Двойня. *Вівця близнят привела.* Ломы Вороб.

БЛИЗЬКО, *нареч.* Ср. ст. **БЛИЖЧЕ**. Близко, ближе. *Сядь коло мене блище.* Крц. Остр. *Та це ж воно ни близько туди пішком тілпаця.* Стгл. Бог. *У нас луки близько — прямо за двором.* Змс. Петр. **Повсеместно.**

БЛИМАТЬ, БЛИМНУТЬ. 1. Мигать, мигнуть, открывать, открыть глаза после сна. *Блимнув — а оно уже сіріє.* Бчк. Петр. *А глаза здорові такі, бліма собі — філін.* Алф. Н-Хоп. *Шось наче як світ блімнує.* Цок. Бог. *Ну шо очіма блімаси — совісно?* Стгл. Бог. **Повсеместно.** 2. Перен. *Сверкать.* *Ночцю грім гримав і здорово блімало.* Пг. Рос.

БЛИНДАТЬ, *несов.* Шататься без дела, шляться. *Сиди дома, не бліндай по такі гряді.* Ломы Вороб.

БЛИНІЦЬ, -нці. Блин как на дрожжевом, так и на без-

дрожжевом тесте, блинчик. *На масляна ми печем блинці.* Пив. Рос. *На застрік блинці можно спекти.* Клб. Лиск. *Мамо, напечіть сьогодня блинців.* Грн. Калач. **Повсеместно.**

БЛИСКАВОЧКА, -и. С блестящим, переливающимся. *Юпочка чістенка, бліскавочка.* Стгл. Бог.

БЛИСКАТЬ, БЛИСНУТЬ. Сверкать, сверкнуть; мелькать, мелькнуть. *Наче як молнія бліснула, а грому ни чути. Чи то я глухий, так ни чуо?* Стгл. Бог. *Не бліскай големи п'ятками.* Крн. Остр.

БЛИСКУЧИЙ, -ого. Блестящий, сверкающий. *Сніг такий блискучий, шо ни зглянеш.* Стгл. Бог. См. также **блищучий**.

БЛИЩАТЬ, *несов.* Блестеть. *Соничко... Сніг блищить, шо й ни зглянеш.* Стгл. Бог. *Ану, глянь... шо то блищить?* Бчк. Петр. **Повсеместно.**

БЛИЩУЧИЙ, -ого. То же, что **блискучий**. *Який блищучий лід на озері...* Стгл. Петр.

БЛИЗІР. ♦ Для близіру — для отвода глаз. Стгл. Бог.

БЛОШНИЦЯ, -і. Женская точная сорочка (переносно?). *Танька шилила собі блошиницю.* Реп.

БЛУКАТЬ, *несов.* Бродить, слоняться без дела, бродить в

поисках дороги; то же, что шляться (прост.). *Вин всіда увесь день блукать де-то.* Тхр. Кам. *Поки ти будеш блукать — ніч на дворі.* Пнс. Рос. *І ото він поки блукав, поки блукав, поки виїшов на дорогу.* Стгл. Бог. *Де це твоя дочка блукає?* Олх. **Повсеместно.**

БЛЮМКАТЬ, *несов.* Падать в воду с характерным звуком; перен. нырять. *Незамітно якось блюмкнув у воду і пропав.* Бчк. Петр. *Стріха тече, так тазіки та відра попідставляли — оно ото й блюмка.* Стгл. Бог. *Риминь з блялюкою блюмкнув в воду, аж по єї круги пішли.* Лев. Павл.

БЛЯ, *предл.* 1. То же, что **бля**. *Я бля тебе не стою.* Тхр. Кам. *Он бля дубочка ростуть гриби.* Реп. *Лопата стоить бля вирби.* Дрк. Реп. 2. Для. *Бля коров зробили новий корпусик.* Грн. Калач.

БО, союз. Потому что, так как. *Вишучі моркву з борню, бо ти й ни їси.* Втб. Подг. *Я рано косить бросив, бо у мене кісцє поламалось.* Дрк. Реп.

БОВДІР, БОВДУР, -а (устар.). 1. Труба (дымовая). *Поставив драбину [така — тики до хриші] і раз-раз і зліз до самого бовдура.* Тоді зачіпили бовдур та повалили, так они іскри... Стгл. Бог. *Бовдір сьогодни*

побілила. Нвгл. Вороб. *Бовдур* ми складемо с киртичей. Блг. Подг. *Бовдир* треба помазати. Ломы Вороб. 2. Перен. Балда, болван; невежа (бран.). *Батько* же срамотніший, а я як бовдур. Стгл. Бог.

БОВКАТЬ, несов. 1. Звонить в колокол, бить (о часах). *Каланча забовкала — мать, пужарь*. Петр. *Мої квартиранти кутили часи, шо бовкають*. Тхр. Кам. У моєї куми ссть такі часи, шо бовкають. Дрк. Реп., Стгл. Бог. 2. Говорить несобдуманно; то же, что брякать, ляпать (разг.). *Бовкнув, як козьол у воду* [пог.]. *Ото нічого аби шо бовкати*. Стгл. Бог.

БОВТАТЬ, несов. Взбалтывать, мутить. *Значала бовтати, а тоді пий*. Экстр. Лиск. *Шо ти ложкою тию бовтаси?* Іжс. Стгл. Бог. *Не бовтай води, а то коні не питимуть*. Стгл. Бог. Повсеместно.

БОВТАТЬСЯ, несов. (неодобр.). Возиться в воде или какой-либо другой жидкости. *Не давай йому кружбк, хай не бовтасця*. *Наче помпінцяця* [о кастрюле с компотом]. Бчк. Петр. *Вутятам води нализи, так они й бовтаюцяця, й бовтаюцяця, й не вилазять*. Стгл. Бог. *Сиди в хаті, не бовтайся по росі*. Грн. Калач. Повсеместно.

БОВТИХАТЬ, несов. Болтать, взбалтывать какую-либо жидкость. *Лееше бовтихай, а то все молоко вискоче*. Грн. Калач. *Та перестань ти там бовтихати!* Стгл. Петр.

БОВТОК, -тка́, **БОВТУН**, -а́, **БОВТУХ**, -а́, **БОВТЮХ**, -а́, **БОВТЯК**, -а́. Насиженное яйцо птицы без зародыша. *Як глянеш на сонце — подивилися на яйце — с циллям воно темне, а бовтух бовтайцяця і світлий*. Бл. Пльб. Остр. У мене під квочкою було три бовтки. Стгл. Петр. У курнику бовтун валясцяця. Реп. Ти диви, скільки бовтохів під гускою. Мрч. Ольх. Під квочкою осталися бовтякі. Нвгл. Вороб. Повсеместно.

БОВТЯК, -а́. 1. Перезрелый огурец, который обычно оставляется на семена. *Шо ти, як бовтяк, жовтий?* Бл. Пльб. Остр. *Бовтякі з огородів носим поросяткам*. Бчк. Петр. *Пид осінь в осудині вже одні тіко бовтякі*. Лсв. Павл. Повсеместно. 2. То же, что бовток. 3. Перен. Недалёкий, глуповатый, несообразительный парень. Лсв. Павл.

БОГ, -а. Часть желудка свиньи, поросёнка. Кушанье, приготовленное из этой части. *Кельдох — із скотиняки. Тельдох... Одно і то же. Із порося-*

ти — бог. Стгл. Бог. *Скорій витягайте бога с печі, а то він перетопицяця*. Грн. Калач.

БОГУВАТЬ, несов. Ругаться матом; то же, что материться (прост.). *На когось богусе, аже за двором чути*. Стгл. Бог.

БОДНЯ, -і. Кадка для засолки и хранения сала. *Сала у бодні уже на самому дні*. Бчк. Петр. У нас бодня в чулані стоїть. Стгл. Бог. *Учора мати випарювала бодню*. Шрм. Рос. У бодні були салені агуркі. Кмн. Остр. *Повна бодня сала*. Сми. Калач. Повсеместно. ♦ **Не находит у бодні ковбаси** — не находит того, о чём точно известно, где лежит (перен., инос.). *Шо ти — не найдеш у бодні ковбаси?* Стгл. Бог. Ср. *шукать сокиру під лавою*.

БОЖОК, -жќа. Уменьшит. к бог. *Бабушка вітала нас божќам*. Реп.

БОЙЧИНА, -я́. Бойкий человек. *Бойкий чоловік до роботи, чи балакає бойко — бойчиня*. Блг. Подг.

БОЙЩИК, -а. Человек, забивающий скот. *Бойщик білуу мяса*. Бл. Пльб. Остр.

БОКЛАГ, -а (устар.). Посуда для хранения, переноски воды. *Боклаг із дерева, невеликий, у ньому воду носили*. Пнв. Рос.

БОКЛАЖАН, -а. Помидор. *Боклажани садили на горді багато*. Кльб. Лиск. *Боклажани ще не спілі, а так — тіки потеклі*. Стгл. Бог. *Я сей год боклажанив насажала багато і різних*. Стгл. Бог. *Боклажани посадили коло хати*. Првл. Калач. *Боклажани вже красні*. Пнв. Рос. Повсеместно.

БОЛЮЧИЙ, -ого. Больной, болезненный, подверженный боли. *А потом накладають доbru сметану і кладуть на болюче місто*. Лсв. Павл. *Оцей палець у мене такий болючий... так і боюся його чимсь задіть*. Стгл. Бог.

БОЛЮЧКА, -и. Болячка. *Всяка болючка*. Лсв. Павл.

БОЛЯ, -і (дет.). Больное место, боль. *Ану покажи, де в тебе боля? Головка боля?* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

БОЛЯЧУХА, -и. Сыпь на теле, золотуха. *Болячуха, золотуха — одно і то же*. Лсв. Павл.

БОМАГА, -и. 1. Бумага. *Грубу ростопили бомагою*. Првл. Калач. Повсеместно. 2. Какой-либо документ. *Сходи в сільсовет за бомагою*. Крц. Остр. Повсеместно.

БОМАЖКА, -и. Отдельный лист бумаги; бумажка. *Ану, подивись, шо то за бомажка*

валасця — може ж вона нужна? Стгл. Бог. Повсеместно.

БОРОЗЕННИЙ (устар.). О рабчым быке: идущий при вспашке по борозде, в отличие от другого, шагающего по не вспаханному. *Борозенний вія — це той, що вмис ходить по борзні.* Стгл. Бог. Ср. підручний.

БОРОВ, -а. Дымоход. *Боров був плохо складний, а вона боялась, що він розвалиться зимою.* Дрк. Реп.

БОРОЗНА, -ї. Борозда. *Я бачила тож, як хлопці красненьку гранату кидали. Так ті, главно, по борознах попадали, а той кидав, так розорвало.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БОРСАТЬ (-СЯ), ЗАБОРСАТЬ (-СЯ). Путать (-ся), запутать (-ся); распутывать, развязывать (нитки, верёвку). *У нитках ми борсались? Так це можливо сказати. Плів, та заборсав нитки.* Стгл. Бог. *Шо ти довог її борсаси?* Бчк. Петр.

БОРЩИК, -у. Борщок. *Гарний борщик, та малий горщик.* Стгл. Бог. *Ану, вступ міні це трохи борщику.* Змс. Петр.

БОРЮКАТЬСЯ, несов. Толкаться, бороться. *Хлопці борюкаюця. Як померзнуть, так і борюкаюця.* Стгл. Бог. *Хлопці борюкаюця на полянці.* Грн. Калач.

БОСЯКОМ, нар. Босиком. *Ні в чому було ходити — танцювали усі босяком.* Нерб. Рос. *І окопи ризи босяком.* Срк. Бутур. *Ні вискакуй босяком, убувайся!* Стгл. Бог. *А я люблю босяком ходити.* Змс. Петр. Повсеместно.

БОТАТЬСЯ, несов. Возить-ся; ухаживать (за скотом). *Надогло міні с скотиною ботаця, продам усе.* Бчк. Петр.

БОЯЗКИЙ, -я, -є. Боязливый, пугливый. *Мій Діма такий боязкий, бойця спить один.* Вгб. Подг.

БОЯРИН, -а, **БУЯРИН**, -а (устар.). Участник свадебного обряда, товарищ жениха. *Мій батько на свадьбі був боярином.* Ппв. Рос. *Боярин був молодше і красивіше жетиха.* Лев. Павл. *А нівесту як одівали, она стояла да плакала. Була у сї дружка, у його боярин.* Лкв. Подг. *Нас дві пари вінчали заразм. По дві дружці було, по два буйрини...* Стгл. Бог.

БРАЧКИЙ, -я, -є. То же, что беручий. *Хлопець гарний і брачкий, за такого й заміж можно вийти.* Лев. Павл.

БРЕКЕКЕКАТЬ, несов. Громко, непрерывно квакать (о лягушках). *Уже жаби брекекечуть.* Ектр. Лиск. См. также кумкати.

БРЕУС, -а. Человек большого роста, неуклюжий, непово-

ротливый. *Такий бреус, а робить не хоче.* Ектр. Лиск.

БРЕХАТЬ, несов. 1. Лаять (о собаке). *Це десь далеко собака бреше.* Ст. Кри. Петр. 2. Лгать, врать. *То вже брешуть — хто же це зна, шо він тисячівстий той дуб.* Стгл. Бог. 3. *Бабою брешуть одне одному, сміюця обос.* Пак. Бог. *Баби брехали, а она повірила.* Прв. Калач. Повсеместно.

БРЕХЕНЬКІЙ, -ньок, преим. мн. Сплетни. *Ходє по слободі, брехенькі збирає.* Стгл. Бог.

БРЕХЛИВИЙ, -а, -є. Лживый. *Ох він і брихливий: як ступне, так і брихне.* Стгл. Бог. *Ну ти і брихливий.* Ольх. Повсеместно.

БРЕХНУТЬ, сов. Однократно к брехать 1. ...*Брихливий: як ступне, так і брихне.* Стгл. Бог.

БРЕХНЯ, -ї. Ложь; то же, что вранье, враки (прост.). *Ходє брехні носє по слободі. Она не може, як не брехать, в неї все з брехні постросно. Як оно виходє в неї так бистро, совпада.* Стгл. Бог. *Ти мині брихніє ни пори.* Кав. Лиск. *Брихнією весь світ пройди, та назад ни вернись [ног.].* Стгл. Бог. *В ниділю робить гріх, а в пониділок ніззя купация або сорочку мінати, а то всі брехні на тебе будуть.* Прв. Калач. Повсеместно.

БРЕХУХА¹, -и. Лгунья, врунья. *Та то така брехуха, шо її віришь ніззя.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БРЕХУХА², -и (устар.). Желодок в нижней части затылка. *Шось у брехуєі свербить.* Стгл. Бог.

БРЕХУШКА, -и. Уменьшитель к брехуха². Стгл. Бог.

БРИЖА, -і, чаще мн. (устар.). Сборка на одежде. *Шо ото у тебе ззаду всі брижі зобралися?* *Росправ їх трошки.* Стгл. Бог.

БРИЖИНИЙ, -а, -є. Собранный в сборку. *Пришавали брижиний няз до цієї жехохти, до пояса.* Пхв. Лиск.

БРИЖИТЬСЯ, несов. 1. Собираться складками, морщинами. *Шось воно [платьє] наче в тебе с того боку брижиться.* Стгл. Бог. 2. Перен. Хмуриться, сердиться. *Дивись, як Галька брижиться на тебе.* Кри. Остр.

БРИЛЬ, -я. Летняя шляпа с полями. *Шось голова заболіла, треба надіть бриль.* Ппв. Рос.

БРОСЯК, -я. Мужчина, от которого ушла жена. *Не піду за його: він бросяк.* Грн. Калач.

БРУНЬКА, -и (устар.). 1. Почка. *Дивись, уже на вишинах які брунькі — скоро зацвітуть.* Стгл. Бог. 2. Перен. Засохший на корове навоз. *Обдири с своєї корови брунькі.* Ольх.

БРУНЬКУВАТЬ, *несов.* Съедать весной древесные почки (о животных). *Нехай віці брунькують, ни заганяй їх.* Крч. Остр.

БРУСАК, -а. Большая сладкая лепёшка. *Завтра мати буде брусакі пекти.* Ломы Вороб.

БРУХАТЬ, *несов.* Бодать. *Прогони корову, а то она брухає візцю.* Грн. Калач. См. также **брюкати**.

БРЮКАТЬ, *несов.* То же, что **Брухати**. *Корова брюкала хлопця.* Реп.

БРЯЖЧАТЬ, ЗАБРЯЖЧАТЬ. Звенеть, зазвенеть; дребезжать, задрезбязать. *Грім як ударе, як ударе, так аж вікна бряжчать.* Стгл. Бог. Ключі забряжчали... Пхв. Лиск.

БРЯЗКАТЬ, БРЯЗНУТЬ. Бряцать, звякати, дребезжать. См. также **брязкотіть**. *Випрягли воли, начали рубать. Оберемкі два нарубили, а оно як завис. А я тоді побрала занози та стала брязкати.* Стгл. Бог. Тіки відром брязну, і она [кішка] уже тут. Бчк. Петр.

БРЯЗКОТІТЬ, *несов.* То же, что **брязкати**. *Чого ти туди поліз? Чи не розобеш чого. Чим ти там брязкотіш?* Стгл. Бог.

БРЬОХ, -а. Врун, дгун. *Такий брьох, такий брьох...* Прв. Калач.

БРЬОХАТЬ, *несов.* (неодобр.) Бродить по воде, в дождь, по лужам. *Вутят з річки виганяє — по пояс у воді брьохав.* Стгл. Бог. *Треба брьохати за тиллями.* Ни хочеця по такій погоді, а треба. Змс. Петр.

БУБА, -и (дет.). Семечки. *Мамо, дай буби.* Крч. Кам., Реп., Стгл. Бог.

БУБІРИТЬСЯ, *несов.* Сердиться. *Шо ти бубіриєся?* Екрт. Лиск.

БУБЛИК, -а. Бублик. Повсеместно. ♦ **Бублики** на веслі — бублики, которые сначала обваривались, потом запекались на специальном приспособлении (веслі). Бчк. Петр., Стгл. Бог.

БУБНА, -и. Бубновая мазь в картах. Повсеместно. ♦ **Бубну вибнїть** — взгреть (прост.), всыпать (разг.). *Підожди, приїде батько, так він тубї бубну виб'є.* Стгл. Бог.

БУБОНІТЬ, *несов.* Бормотать, бубнить, негромко говорить. *Хто там наче за двором бубоніть?* Стгл. Бог. *Я чую, він стоїть бубоніть с ким-то.* Тхр. Кам. *Баба з дідом і бубуняє, і бубуняє.* Олх. *Я чую, він с ким-то бубоніть.* Дрк. Реп.

БУБОНЧИК, -а. Небольшой шарик, помпончик. *Ану, покажи міні*

оту шаточку, з бубончиком. Стгл. Бог. *У мене так вінок був з цвітної бумаги, з ватки такі бубунчики на проволочці...* Шрм. Рос.

БУВА, неизм., вводн. Случайно. *А він, бува, не в вас?* Стгл. Бог.

БУВАТЬ, *несов.* Бывать, случаться. *Бува нива у чотирі копи.* Пхв. Рос., Стгл. Бог. *Повсеместно.*

БУГАЄЦЬ, -йця. Бык в возрасте четырёх лет. *Бугаєць — це бык, як йому стане чотирі годи.* Ст. Крш. Петр.

БУГАЙ, -я. 1. Бык-производитель. *З бичем скотину, бугай, пасуть.* Бчк. Петр. *Я ото бугай боялась, так по горі їх обходила — кажуть, шо вони взору не бачуть.* Стгл. Бог. *Бугай реве на всю череду.* Ломы Вороб. *Бугай як бивсь, так йому кольце в нис вставляли.* Клб. Лиск. *Бугай поламав плити.* Реп. *У гароді бугай паїв усю капусту.* Бл. Паб. Остр. *Повсеместно.* 2. Выпь. *Бугай, птиця.* *Бутить, як бугай.* Стгл. Бог. См. также **букало**.

БУДЕННИЙ, -ого. Будничный. *Завтра уже буденний день.* Крч. Остр. *Це в мене буденний платочок, не празнишний.* Стгл. Бог. *Буденна одежа.* Блг. Подг. *Празнишни рушники, вишиті, і буденні.* Грм. Калач.

БУДЕНЬ, -дня. Будний день. *В будень ходять на роботу.* Прв. Калач. *Йому шо будень, шо празник — він не розбирає, та ще в празник ото йому аж кортить шось робить.* Стгл. Бог. *Повсеместно.* См. также **будинок**.

БУДІЛКА, -и. Стебель подсолнечника. *Я на гароді нарізала буділки.* Бл. Паб. Остр.

БУДІЛЛЯ, *собр.* Стебли кукурузы, подсолнечника, некоторых других культур. *Жуки на картохах листя поїли — саме буділля стирчить.* Стгл. Бог. *Кий корові кукурузи, а то у неї у яслах саме буділля.* Стгл. Бог. *Ср. билля, см. также бутилля.*

БУДІНОК, -нка. То же, что **будень**. *Завтра уже будінок.* Крч. Остр.

БУДІТЬСЯ, *несов.* Топорщиться, оттопыриваться. *Кавун він заховав під кожух, і еслі б кожух на тому місті не будився, ніхто б кавун той не найшов.* Лсв. Павл.

БУДКА, -и. 1. Небольшое крытое сооружение от непогоды. *А будка — друге діло.* *Натинасця.* *Робиця такий станок, а тоді з лози дуги загинають, а тоді натинасця.* *У кого балаган, а у кого будка.* *Будку долі поставлять і там... І на*

возі. Як ото скотину пасуть, і сплять у йому. Стгл. Бог. Ср. балаган. 2. Собачья конура. На дворі мороз, та ще з вітром, так Пірат з будки цілий день ни вилазе. Стгл. Бог.

БУДЯК, -а. Чертополох. Будяк хотіла вирвати, а він колючий, так руки поколола. Стгл. Бог. Знічтожисть би всі будякі на полі. Пів. Рос. У нас за хатою росте самий будяк. Дрк. Реп. Повсеместно.

БУЗИНА, -и. Сирень. Тепер уже мало хто бузина каже, а більші сирень. Стгл. Бог. В паду-саднику росте бузина. Крп. Подг. Бузина од ріматізма. Лев. Павл. Коло хати бузина. Прал. Калач. За двором бузина росте. Пів. Рос. Бузину виламали наші дієчата. Бчк. Петр., Екстр. Лиск., Бл. Піб. Остр. См. также бузок.

БУЗІМОК, -мка. Крупний, упитаний (обычно о молодняке животных). Корова тільна, і коло неї теля — бузімок такий... Стгл. Бог. Ср. вузімок.

БУЗКАТЬ, БУЗНУТЬ (жеспр.). Сильно ударять, ударить. Ты улови за хвіст, та й бузкай скільки влізе. Стгл. Петр. Ох і гешнує здорово, бузнув з усієї сили. Стгл. Бог. См. также гешнуть.

БУЗОК, -зку. То же, что бузина. Дівчата наламали багат

бузку. Грн. Калач. Бузок уже цвіте. Ломы Вороб. Уже розцвів бузок. Нямл. Калач.

БУЗУВАТЬ, НАБУЗУВАТЬ (жеспр.). Энергично, азартно, с большим количественным результатом производить, произвести какос-либо действие. Хвора, кажеш? Та она же наче вчора на огороді полола — бузувала, аж кура йшла. Стгл. Бог. Після дощу бур'ян бузус, забив усі картохи. Стгл. Бог. Було, по мішку кислиць набузусмо і прямо аж хто зна й віткіля. Стгл. Бог. Хватє вам бузувати [баловаться] — міні вже насточортіло. Грн. Калач., Стгл. Петр.

БУКАЛО, -а. То же, что бугай 2. Наші хлопці один раз поймали букало і принесли в школу. Лев. Павл.

БУКАРИТЬ, несов. Пахать. Трактори уже начали букарить. Брз. Полг.

БУКАРЬ, -я (устар.). Двухлемешный плуг. До последнего времени использовался в крестьянском хозяйстве. Букарь причіпили і пашуют зразу. Ст. Крш. Петр. Картохи посадив під букарь. Ломы Вороб. Ніколи мій чоловік ни просив нікого ні букарь поправити, ні діжки та чанка зробити. Ст. Крш. Петр.

Ці бики не потягнуть букаря. Грн. Калач. Повсеместно.

БУЛКА¹, -и. Будка. Повсеместно.

БУЛКА², -и. Шайба; игра с шайбой (хоккей). В булки больше всего люблять играть. Киб. Лиск. Гійком булку ганяють хлопці з утра до ночі. Киб. Лиск.

БУЛЬБА, -и. Водяной или мыльный пузырь. Рыба начина бульби пускать. Ломы Вороб. Доц чісте — аж бульби схвачюця. Грн. Калач. На калюжах бульби схвачюця — значить, доц надовго. Стгл. Бог.

БУЛЬБУШКА, -и. Мыльный пузырь. Одні бульбушки, а води і немає. Екстр. Лиск.

БУЛЬКОТАТЬ, несов. 1. Булькать, сильнее — клокотать. Булькоче вже вода. Екстр. Лиск. Слухай, як вода в ярку булькоче. Крц. Остр. Повсеместно. 2. Перен. Говорить невнятно. І шо ти там булькочиш — нічого ни поймиш. Стгл. Бог.

БУНТУВАТЬСЯ, ЗБУНТУВАТЬСЯ. Шуметь; поднимать шум из-за чего-либо. Бунтуєця: я одна роблю, ніхто не пособля. Стгл. Бог. Бунтуєця на вулиці — чі молодьож, чі сіно возять, так зрослі. Змс. Петр. Не бунтуйтись ніхто — я

спатиму. Плк. Бог. Шо там в радіві бунтуєця? Крс. Петр. Приїхав тудя, а там завіз страшний. Збунтувалися... Стгл. Бог. Ср. клеветаться.

БУРАВОК, -вкя. Часть дымохода, расположенная в комнате или (чаще) на чердаке. Буравок на горіці кладєця. Кладєця ніч, с печі виводїця дымоход і не попадає в верх, тоді кладуть буравок. Стгл. Бог. Буравок? Ну, коло труби, коло вирхя, спеціальне таке приспособленіє зробленє с кирпича, як тобі сказати... шириною дєсь с півметра і дліною дєсь до метра. Там кирпичі, з вирхя падала сажка тудя, і оце тут сажу трусили, щоб на вирху сажі ни було, щоб ни загорілося там. Шрм. Рос. Буравок треба чістити. Крп. Подг. Завтра буравок нада буде помазати. Ольх. Повсеместно. Ср. боров.

БУРІТЬ, несов. Начинать окрашиваться в связи с созреванием (обычно о помидорах). У дворі помідори вже буріють, а на низу ще нивилікі. Стгл. Бог. См. также забуріться.

БУРКЇН, -у. Донник. В сіні попадаєця буркїн. Реп. Молодий буркїн гарно їдять корови. Грн. Калач. Ми нарвали трави з буркїном. Бл. Піб. Остр. Буркїн — це ж цїати. Блг. Подг.

БУРМОТАТЬ, несов. Говорить невнятно, быстро, бормотать. *Ну що ти там бурмотаєш — я нічого не розберу.* Екстр. Лиск. *Бурмотає собі під ніс — нічого ні чути.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БУРСАКА, -и. Небольшая буханка хлеба. *Іван, витягни бурсаки с печі.* Стгл. Петр. *Бурсаку витягнеш пізніше.* Петр.

БУРУВАТЬСЯ, несов. Баловаться (?), бороться (?). *Ходить трішки побурюємось.* Грн. Калач. Ср. борюються.

БУРҀЛЬКА, -и (устар.). 1. Приспособление для более удобной перемотки пряжи с мотвила в клубки: небольшая круглая деревяшка, просверленная внутри, куда продевалась нить. *БурҀльку робили. Мотали пряжу — бурҀльку робили, щоб пальці не терла.* Стгл. Бог. 2. Деревянная палочка, заменяющая пуговицу (устар.). *БурҀлька одорвалась у кожусі.* Ломы Вороб.

БУРҀН, -а. Тонкое место, болото. *Хлопці упав у бурҀн.* Реп. — *А де у вас бурҀні? — БурҀні? За селом.* Вгб. Подг.

БУРҀАК, -а. 1. Ручей. *В бурҀаку написли води.* Екстр. Лиск. 2. Овраг. *За хатай був здоровий бурҀак.* В бурҀаку расло багата

бурҀану. Кми. Остр. См. также *круча* 2.

БУРҀАТЬ, несов. Ворчать, брюзжать; говорить негромко и неразборчиво. *Шо ти бурҀиш собі під ніс... Реп. Прийшов і на чав бурҀать.* Ломы Вороб. *І все она чімсь недовольна, і все она бурҀать.* Бчк. Петр. *Нихай кишки бурҀать — їсти хотять, а чого очі ни сплять?* Стгл. Бог. Повсеместно. См. также *бухтіть*.

БУРҀЯК, -а. Свёкла. *Годувать нічим ніяк — бурҀак труєт.* Пдк. Бог. *Тепер рано вбирають, а ми ж на бурҀаках мерзли.* Бчк. Петр. *БурҀякі посадили поміж картохами.* БурҀякі сіють *кормові і сахарні.* Пнв. Рос. *Сами пряники пикли з бурҀяка.* З його й *канхвети робили.* Прв. Калач. *Нарви бурҀяків поросяті.* Нзр. Ольх. Повсеместно.

БУРҀЯКОВИЙ, -а, -е. Свекольный (цвета свёклы, сделанный из свёклы). *БурҀяковий квас — то таке тільки в борці.* Стгл. Бог.

БУРҀЯЧНИЙ, -ого. Тёмно-красный, свекольного цвета. *Плаття у мене було бурҀячнага цвіта.* Клб. Лиск.

БҀСОРЬ. + 3 бҀсор'ю — взбалмошный, неуравновешенный. *Гриша з бҀсор'ю, як і той... Стгл. Бог.*

БҀТИ, БҀТЬ, несов. Быть. *Як це не було у нас техніки.* Пнв. Рос. *Булї в гостях.* Ярк. Остр. *Четверо нас було.* Пнв. Рос. *Раньше найбільш був озимий посів.* Пнв. Рос. Повсеместно.

БҀТІЛЛЯ, собир. Ботва огородных растений. *Як оце картохи вже порием — бутїлля буде.* Ст. Кри. Петр. Ср. будилля.

БҀТІТЬ, несов. 1. Громко мычать, реветь (о крупном рогатом скоте). *Бык бутїть і бутїть.* Стгл. Бог. *Бугай часто начина бутїть.* Грн. Калач. 2. Перен. Громко плакать. *Михайло бутїть.* Стгл. Бог. 3. Громко, несмелодично петь. *Не співаєси, а бутїши.* Як тебе у хор узяли? Бчк. Петр.

БҀТОР, -у. Беспорядок. *У хатї бутор — і зайти нізя.* Ломы Вороб.

БУТОРҀОХА, -и. Беспокойный человек. *Ну і буторҀоха ж она.* Екстр. Лиск.

БУХІКАТЬ, несов. Кашлять, сильно кашлять. *Ото тобі — ходила учора на дворї з голою душою, тепер бухікаєси.* Мрч. Ольх. *Я'к бухіка — і воду холоду п'є.* Бчк. Петр. *Всю ніч бухікав.* Стгл. Бог. Повсеместно. См. также *кахикать*.

БУХҀОНЯ, -і. Картофельное пюре. *Мати наварила бухҀонї.* Ломы Вороб.

БУХТІТЬ, несов. Ворчать. *Хватє тобі бухтїть. І бухтїть, і бухтїть.* Якби тебе ще хто і слухав... Стгл. Бог. Ср. бурчать.

БҀЧАЛО, -а. Специальная крепь из лозы для стенок примитивного колодца (копанки) в огороде. *Як копанку викопаси, а кругам з лози — круглий плетїнь, у копанку бҀчало, щоб земля не обвалювалась.* Стгл. Бог.

БҀЧІЛО, -а. Омут. *Він попав у бҀчало і утонув.* Ломы Вороб.

В

ВАВА, -и (дет.). Больное место, небольшая ранка, царапина. *Покажи, де у тебе вава.* Прв. Калач. *Ни трогай — вава буде.* Стгл. Бог. *Ни трогай киці — ни буде вади.* Стгл. Бог.

ВАВКА, -и. Небольшая ранка, ссадина. *Не трогай, тут у мене вавка.* Щуч. Лиск. *Не плач, вавка загоїця.* Смл. Подг. *Бачіте, яка в мене вавка.* Стгл. Бог.

ВАГА¹, -ї (устар.). Тяжесть; перен. нагрузка. *Та то ни велика вага.* Стгл. Бог.

ВАГА², **ВАГА**². Часть плуга. Влад. Лиск.

ВАЖЖАТЬСЯ, *несов.* Заниматься каким-либо трудным, хлопотливым делом, уделять много внимания. Ср. диал. ворон. *важжасься* — *він же всаравно як пробка, нічого не помімас.* Стгл. Бог.

ВАЖИТЬ, *несов.* Весить; то же, что тянуть (разг.). *Воно, те теля, це нічого не важе.* Стгл. Бог.

ВАЖКЕНЬКИЙ, -а, -с. Довольно тяжёлый. *Та ти важкенький — не піднімеш.* Стгл. Бог.

ВАЖКЕНЬКО, *нар.* Довольно тяжело. *Що воно, важкенько? Можже, тобі пособить?* Стгл. Бог.

ВАЖКИЙ, -а, -с. 1. Тяжёлый. *Ану, дайте я підніму Ваю сумку — дуже важка?* Стгл. Бог. *То він підняв шось важке.* Пер. Кант. Повсеместно. 2. -а, только жен. Стельная. *С такою важкою коровою і за двір ніззя виходить.* Бчк. Петр. См. также тільна.

ВАЖКО, *нар.* Тяжело, трудно. *Та чи тобі важеко в магазин збігати?* Стгл. Бог. *Важеко одній жити.* Мрч. Ольх. *Важеко піднімаця на гору.* Бзд. Кант. *З візцями в кошарі робить важеко.* Икрб. Рос. Повсеместно.

ВАЖКУВАТИЙ, -а, -с. Тяжеловатый. *Та то, мабуть, для*

тебе мішок важкуватий... Тікай, я... Стгл. Бог.

ВАЖКУВАТО, *нар.* Тяжеловато. *Надбери — важкува́то.* Стгл. Бог.

ВАЖУЧИЙ, -а, -с. Очень тяжёлый; то же, что тяжеленный (прост.). *І сумка, знаси, яка важучя стала... Влс. Гриб. О-о-о-о, який ти важучий — тебе й ни піднімиш.* Змс. Петр. *Мішок, видно, страшний важучий, і вона ж його пре.* Стгл. Бог.

ВАЙЛУВАТИЙ, -а, -с. Неуклюжий, неповоротливый. *Він же той хлопець у їх якийсь вайлуватий. Поки повернеця... Стгл. Бог.* См. также валькуватий.

ВАЙЦЕ, -я. Дышло воловьего воза. *Вайце каротке, бики б'ють ноги.* Бл. Пльб. Остр. См. также вийо, вийя.

ВАЛ¹, -у. Толстая пряжа, приготовленная с помощью веретена. *Насужала валу.* Прв. Калач. *То рядюга з валу.* Стгл. Бог. *З валу ткали, вал на веретено крутили і в'язали кодряники.* Цаг. Рос. Ср. в частушке:

*Як любила хлопця з малу
Та й пошила штани з валу.
І пошила, і наділа —
Сама бачу, шо до діла.*

Стгл. Бог.

ВАЛ², -а. Ряд, вал, образованный из подсыхающей травы

нескольких соединённых вместе покосов. *Який великий вал... Три. Лиск. См. также валок.*

ВАЛАНДАТЬСЯ, *несов.* Возиться с кем-либо, чем-либо. *Валандасся, валандасся з тими курчатами, а вони возьмуть та й подохнуть.* Стгл. Бог.

ВАЛАШОК, -шкă. Молодой барашек; барашек. *У нас се літо пасуця три вівці і валашок, а язнічок продали.* Стгл. Бог. *Вівця привела валашкă.* Ст. Криш. Петр.

ВАЛАХ, -а, **ВАЛУХ**, -а. Кастрированный баран. *Одбий валуха, то не наш.* Стгл. Бог. *Ми зарізали валуха к празнику.* Грн. Калач., Реп., Сма. Подг.

ВАЛІЙ, -я. Рабочий, занимающийся производством (валеньем) валенок. *Отам край Бичка стояла хата, і там валіі вяляли валянки. Так ми їм тоже носили кутю. І вони нам шось багато грошей дали.* Стгл. Бог. См. также вальщик.

ВАЛОК, -лкă. То же, что вал². *Сіно нада у валкі згрібать.* Ольх. *Сіно це в валках.* Стгл. Бог. *Люди сіно вже й звозили, а в нас іще у валках.* Змс. Петр. Повсеместно.

ВАЛЬКО, -а́ (экспр.) Грузный, неповоротливый человек.

От валько! Поки повернеця... Стгл. Бог. Бчк. Петр.

ВАЛЬКУВАТИЙ, -а, -с. То же, что вайлуватий. Стгл. Бог.

ВАЛЬЩИК, -а. То же, что валій. *Вальщик, шо валянки валяе.* Енд. Семил.

ВАР, -у. Кипяток. *Вода шо вар.* Чри. Рос.

ВАРГА, -и, и **ВАРЬГА**, -и. Варёжка. Прем. в речи старшего поколения. *Варги плели крючком, суконні, с пражі, а наверх рукавиці с кожї — на кожні, с тоненької, вичіненої харашо кожї, не с сиріці. У покойної матері було шість братів, так я їм плів варги.* Стгл. Бог. *Вечіром буду в'язать варги.* Ектр. Лиск. *Баба виплила уже одну варьгу.* Кри. Остр., Енд. Семил., Бал. Подг.

ВАРЕНИК, -а. Вареник. *Даїте ще вареників.* Крв. Пльб. Остр. *Наварила вареників з ягодами.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВАРЕНИЦЯ, -і, и **ВАРЯНИЦЯ**, -і. Кружок теста, приготовленный для вареников, но без начинки. Обычно варится, если не достало начинки. *Варениці — розкаташ тоненько, ріжеш стаканом, а тоді вариш.* Лиск. *Ви ж не забудьти вмісті з вареницями вареників наварити.* Тхр. Камен. *Вареники*

ВАР

повибирали, а варяниці хто буде їсти? Стгл. Бог. Мій онук дуже любив варяниці. Дрк. Реп.

ВАРЕННЯ, -я. Варенье. У нас багато варення із вишень. Пив. Рос. Я цей год варення з ягід не варила. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВАРІННЯ, -я. Варка (приготовлені пици); то же, что готовка (разг.). Як оно, оце варіння, надоїло... Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ВАРНЯКАТЬ, *несов.* (экспр., несодобр.) Говорить глупости, нести чепуху. Аби ото шо варнякати. Де же це ти таке бачив? Стгл. Бог. Чваняця, варнякають — шось за діти не гарні. Бчк. Петр. Варняка бис толку, як дурний. Брз. Подг. См. также **вирнякати**.

ВАРОК, -ркі. Открытая загородка для скота. Корова прийшла із череди, заганяй її у варок. Ткр. Кам.

ВАРЯНІЧКА, -и. Уменьшит. к **варяниця**. Там іще варянічки є, так поїж. Пгг. Рос. Чи іще здісти варянічку? Стгл. Бог.

ВАСІЛЬКИ, мн. Растение базилик. Та ото же як покойник лежить, так сухі васільки кладуть коло голови. Мабуть, для запаху. Стгл. Бог. Меланка ходила, васільки носила. «Васі-

льку, мій татку, пусти мене в хатку. Я жита не жшала, золотий серп держала, золоту кадібницю, дай, бабо, паляницю» [Щедрівка]. Стгл. Бог., Грм. Кант.

ВАТАГА, -и. 1. Шумная толпа; сборище. Повсеместно. 2. Стадо домашних животных, чаще — овец. Я нас ватагу. Кри. Подг.

ВАТОШНИК, -а. Теплая одежда из сукна, на вате. То був гарний ватошник. Пгр. Павл.

ВБИРАТЬ (-СЯ), ВБРАТЬ (-СЯ). 1. Одевать (ся), одеть (ся). Та вбирайся швидче — шо ти там копаєся? Стгл. Бог. Я вже давно вбралась, тебе ждуть. Змс. Петр. Обмивають [покойника], а потом починають **вбирати**. Тгр. Кант. 2. Справитися с уборкой огорода, хлебов и т. п. З огородами вбралісь воврля — до дощів. Стгл. Бог. 3. Взбратъ внутрь. Вбери сорочку, он ззади вилізла. Бчк. Петр. Кохту ни вбираси, зверху юпки? Стгл. Бог.

ВБРАНІЙ, -а, -е. Одетый; опрятно, нарядно одетый. Ішов отут колись мимо — так вбраній же. Хоч і ни в новому, а чистенко. Стгл. Бог.

ВБРАННЯ, -я, собир. (устар.). Одежда, наряд, наряды. О-о-о... В неї там того вбрання — куча. Стгл. Бог.

ВБРЯКАТЬСЯ, *сов.* (экспр.). Попасть во что-нибудь нечаянно; то же, что вляпаться (прост.). От ідолова хітря — уже в шось вбрякалась! Стгл. Бог.

ВВАЗАТЬ, *несов.* (устар.). Любить (о еде). Ис, я оцього магазинного хліба не вважало. Свій лучче, хоч тепер мало хто свій пече. Стгл. Бог.

ВВЕЧЕРІ, нар. Вечером. А вранці... А це ввечері. Стгл. Бог.

ВВІЖАТЬСЯ, *несов.* (устар.). Мрещиться, чудиться. Ото йому шось ввижасця і він бойця. Стгл. Бог.

ВВІШКИ, нар. В вышину. Тоді начинаси в конні його класти... отак ввішки. Твр. Бог., Стгл. Бог.

ВВІРТИТЬСЯ, *сов.* Надоестъ. Як оно міні вже ввірилось... Стгл. Бог.

ВГАВАТЬ, *сов.* Обычно с отрицанием. Утихать, переставать, утихомириваться. Кричить — не вгаває, плаче — не вгаває. Стгл. Бог.

ВГАДАТЬ, *сов.* 1. Узнать. Наша Ольга же то вгадала Сашку, а ни сказала. Стгл. Бог. Когось там побачила і вгадала. Прв. Калач. Повсеместно. 2. Угадать. Вгадайти, у якій руці, туді дам. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВГАМУВАТЬСЯ, *сов.* Успокоиться, перестать шуметь, буянить; то же, что утихомириться; притихнуть (разг.). Ну, вгамувались наконец, полягали? Стгл. Бог. Пока всі вгамувались, у мене аж голова заболіла. Дрк. Реп.

ВГАТИТЬ, *сов.* Истратить, израсходовать слишком много; то же, что вбухать (прост.). Та вони в ту хату вже стіжки вгатили... Стгл. Бог.

ВГОНОБИТЬ, *сов.* Приладить (здесь — о шитье). Ми з мамочкою довго возились, наконец вгонобили плаття. Лсв. Павл. Ср. згондобить.

ВГОРІ, УГОРІ, нар. Вверху. Я вашу корову бачила отам аж угорі за Метефе. Стгл. Бог. Дивись, он високо-високо вгорі співа жаворонок. Бид. Кант. Повсеместно.

ВГОРУ, УГОРУ, нар. Вверх. Як поле, так аж земля вгору летить. Стгл. Бог. Повсеместно. ♦ Ніколи й угору глянуть — о сильной занятости. Стгл. Бог.

ВГРУЗАТЬ, ВГРУЗНУТЬ. Погружаться, погружаться во что-либо топкое, вязкое, мягкое. ...Геть пирину, ага... Доски послали, шоб она ни вгрузала там ниде. Плас. Бог. Зейн ото же здоровий. Як бехнуло, так і

везуз ото. Срк. Бутур. См. также загрузуать.

ВДВІЧІ, нар. Вдвос. Сьогодні ми картошки викопали вдвічі більш. Стгл. Бог.

ВДВОХ, нар. Вдвоём. Та вдвох же то бистриш зробимо. Змс. Петр. Повсеместно.

ВДЕНЬ, нар. Днём. Бросай — уже поночі, завтра вдень доробиш. Стгл. Бог.

ВДЕЊЬЄ, -я. Сборы молодёжи осенними вечерами для работы. Ми підим сьогодні вечіром на вдєньс. Бл. Пльб. Остр.

ВДОВЖ, нар. Вдоль; в длину. Вона там така товста — шо авовш, шо впоперек. Стгл. Бог. Ти міржай вдови, а я впоперек. Ломы Калач., Кри. Остр., Мрч. Ольх. См. также вповдовж.

ВДОКІЯ, УДОКІЯ, -я (религ.). День памяти св. преподобномуч. Евдокии (14 марта). Це з Удокія скіки — вже два тижні пройшло? Стгл. Бог.

ВДОСВІТА, УДОСВІТА, нар. На рассвете; чуть свет; очень рано. Хвидосвіта ще вдосвіта подалась у гóрод. Автобус не ходе, так она напсму, а може, хто й підвезе. Стгл. Бог.

ВДОСИТЬ, нар. Достаточно, досыта. Він їв вдосить. Бл. Пльб. Остр.

ВДРУґЕ, нар. Во второй раз. А вона ото прийшла і раз, і вдру-

ге — чи ви не продасте молока? Стгл. Бог.

ВДЯГАТЬ, несов. Надевать, одевать. Сумку схватила, кужух із рясами вдягла... Стгл. Бог. Вдягай дитину тигляш... Змс. Петр. Повсеместно.

ВДЯГАТЬСЯ, ВДЯГІТЬСЯ. Одеваться, одеться. Лучче вдягайсь, сьогодні холодно. Прв. Калач. Ни тільки вдяглась, а й зав'язалась. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВДЯЧИЙ, -а, -с. Благодарный. Очинь вдячий мальчик. Крс. Н.-Хон.

ВЕДМІДЬ, -я, **ВІДМІДЬ**, -я, **ВІДЬМІДЬ**, -я. Медведь. Та ти шо — який ведмідь? Зроду їх тут не було. Пив. Рос. Ведмідь живе у лісі. Др. Ольх. Вовків у лісі після війни багато було, і овець у хліві різали, а відмідів ніхто не бачів. Стгл. Бог. Вилпкий відмідь. Три. Лиск. А я ніколи відмідя ні бачіла. Дрк. Реп. Повсеместно.

ВЁКАТЬ, несов. (звукоподр.). Испытывать позыв на рвоту, рвать. Шо ти все вёкаси? Три. Калач. Ага, допивь, шо вп'сть вёкаси? Стгл. Бог.

ВЕЛІКДЕНЬ, -кодня (религ.). Праздник Воскресения Христова, Пасха. Скоря Велікдень. Кри. Подг. Ти вже в хаті побілила к Велікодню? Стгл. Бог.

Та у нас же на гроби на Велікодень ходять, на Паску. Бчк. Петр. Ось скоро буде Велікдень — робить нічого нізля, так поїдимо у гості. Ольх.

ВЕЛІКИЙ, -а, -с. 1. Большой. Яка разня? Веліка разняця. Ніхто не каже, шо цибулю намотали на вінок, а нав'язали. Стгл. Бог. ...Виліку перепічку тичють і потом на кусочки її ламають і оце оцим помінають. Ттр. Канг. Повсеместно. ♦ Веліка пѳдушка — перина. Заміже я йшла з велікою пѳдушкою. Пив. Рос. ♦ Веліка хата — горница, зал. Ми кутили в веліку хату новий диван. Пив. Рос. Тут у нас веліка хата. Ст. Кри. Петр. Ну, і виліка хата у хаті була. Шрм. Рос. Проходьте в веліку хату. Змс. Петр., Бчк. Петр., Стгл. Бог., Прб. Подг. 2. Взрослый. А хлопенець у Людки вже вилікий. Ольх. Та в їх діти, наче, вже велікі. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВЁЛИКО, неизм. Много, чрезвычайно, слишком. Ну, це дуже вёлико, як вечерникам по рублю давать. Стгл. Бог.

ВЕЛИКОДНІЙ, -я, -с. Относящийся к великодню, пасхальный. Приходив... На вилікодніх святках, мабуть, приходив. Стгл. Бог.

ВЕЛИЧЁЗНИЙ, -а, -с. Огромный; то же, что здоровенный (разг.). На старому дворі такі величезні гарбузи поросли... Стгл. Бог. Який величезний роблять клуб. Стмль. Петр.

ВЕЛІЧЁНЬКИЙ, -а, -с. Сравнительно большой. Вутак вилічєнький, а вуточка нивилічка. Стгл. Бог.

ВЁЛЬОК, -лька. Комок глины, приготовленной для помазки. Один вёлѳок глини остався, треба його домазати. Стгл. Бог. Подай міні глини два вёлѳки. Ломы Калач.

ВЕРБІНА, -и. 1. Отдельное дерево вербы. Під вербіною отам, бачіш, копанка. Стгл. Бог. 2. Короткое толстое бревно, не обязательно из вербы. На вербіні коло двора посидимо. Бчк. Петр. См. также деревина, дрючок, дубок.

ВЕРБІЧКА, -и. Небольшая верба, вербочка. Помуз вербічку по ягоди ходили. Стгл. Бог.

ВЁРГАТЬ, несов. Работать с большим напряжением, выполнять тяжёлую работу. Вєрга, як скотиняка. Стгл. Бог. Вєргати ніхто не любє. Бчк. Петр. Ср. ізвергати.

ВЕРЁТТЯ, -я, **ВЕРЁТЬ** (устар.). Толстое грубое полотно, на котором сушили или молотили

ня, з неї хліба не спечеш. Стгл. Бог.

ВИГАДЛИВИЙ, -а, -е. О чловеке: изобретательный, выдумщик. *Вигадливий — кажуть, вигадливає — кажуть.* Есл. Семил.

ВИГАДУВАТЬ, ВИГАДАТЬ. 1. Выдумывать, выдумать. *Шо ти ото робиш? Аби шо вигадувать.* Стгл. Бог. *То він уже шо-небудь вигадас — пришукє.* Стгл. Бог. *На шо він вигадус — пазьто осинє купувать?* Бчк. Петр. 2. Сберечь, сэкономить, выгадать. *Вигадаю за насіння та олію рубляє шисят.* Бчк. Петр. *Хочу з оцієї матерії ще й на хвартук вигадать.* Стгл. Бог.

ВИГІНАТЬ, ВИГНУТЬ. 1. Выгибать, выгнуть; изгибать, изогнуть. *Кишка на собаку як стину вигнула — наче плигне в морду.* Змс. Петр. 2. Разгибать, разогнуть (о гвоздях, проволоке и под.). *Вігни ось гвіздочок — він десь згодиря.* Стгл. Бог.

ВИГІН, -гона. Пустырь в центре или на краю села, где собирают домашний скот перед тем, как выгонять на пастбище, пасут молодняк, птицу. *Вігін — пуста містина, скотину туди зганяють. Край слободи ото вігін, скотину зганять.* Стгл. Бог. *Порося на вігоні.* Клш. Ольх.

А тепер на вигоніх бур'яні поріс. Нвб. Канг. *Підеш на вігін за тиллям, всі ноги об колочки подрапаши.* Арх. Бутур. Повсеместно.

ВИГЛЯДАТЬ, ВИГЛЯНУТЬ. 1. Высматривать, ожидать; ожидать. *С самого ранку родичів виглядаю, обіщали прийти.* Стгл. Бог. *Корову виглядаю — скоро пригонять.* Стгл. Бог. 2. Виднеться, Сідина виглядає. Лєв. Павл. *Ану, глянь — шо то в тебе з-під юпки виглядає?* Стгл. Бог. Повсеместно. 3. Выглянуть. *Вігляни за двір — може воно там?* Стгл. Бог. *Сонечко виглянуло — і сразу потепліло.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВИГЛЯДІТЬ, сов. (устар.). Воспитать, вырастить. *Дітей їм вігляділа, а тепер ни нужна.* Стгл. Бог.

ВИГОДУВАТЬ, сов. (устар.). Выкормить (о животных). *Кабанчіка харо-о-ошого вігодували.* Стгл. Бог.

ВИГОЛОДАТЬСЯ, сов. Проголодаться. *Обідать? Та це же рано. Чи ви вже так віголодались?* Стгл. Бог. *Шось они плохо їдять — видно, ни дуже віголодались.* Змс. Петр. Ср. **вимерхаться.**

ВИГРАТЬСЯ, несов. Выигрывать из игры, выполнить все её требования. *Поспорим, так віграюсь я першим.* Бчк. Петр.

ВИДІЛКИ, мн. Вилы. *Виділки у багачижик вкити.* Ольх.

ВИДЖЮКЛИТЬ, сов. (экспр.). Выпить много, быстро, залпом. *Молока глєчїк внесла, так він його поити весь і віджюктив.* Стгл. Бог. Ср. **вижлуктити, висмалити, вихилити.**

ВИДИВИТЬСЯ, сов. Высмотреть, подсмотреть. *Ну, они відивились, коли они пішли, одомкнули хату ... шось забрали ... узляи і комнату підпалили.* Стгл. Бог. См. также **віддивитись.**

ВИДИВЛЯТЬСЯ, несов. Смотреться, глядеться. *Перед зеркалом біс конця крутиця, видивляється: і так повернеця, і так...* Стгл. Бог.

ВИДІЮГА, -и. Воротник. *На пальті видіюга саме ж гроші і стос.* Клб. Лєск.

ВИДНО, в знач. сказ. Светло. *На дворі вже видно, а я все лижу.* Бчк. Петр. *Скрізь видно та скрізь гарно.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВИДОХТИ, сов. Сдохнуть; то же, что передохнуть (разг.). *Сей год у мене курчата відохли.* Стгл. Бог.

ВИДІЮВАТЬ, несов. Выдаивать. *Як корову кажен день ни відіювають, так у неї же молока мень стане.* Стгл. Бог.

ВИДРАТЬ (йїця), сов. Вынуть яйца из куриного гнезда, разорить птичье гнездо. *А хто тобі відрав гороб'ячі яєчка?* Стгл. Бог. *Трос яєць відраза і страпила.* Стгл. Бог. *Це я до обід відрала одно яєчко.* Змс. Петр.

ВИДРЯПАТЬ, сов. 1. Выцарапать. *Та ти попробуй шо-небудь протів неї скажи — она тобі й очі відряпас.* Стгл. Бог. 2. Перен. Разыскать. *Шо то на тобі за плаття — де ти його відряпала?* Стгл. Бог.

ВИДУЖУВАТЬ, ВИДУЖАТЬ. Выздоровливать, выздороветь. *Шось він пагано відужєс.* Стгл. Бог. *Довго ми ждали, поки він відужєв.* Тмр. Подг.

ВИДҀРЮВАТЬ, ВИДУРИТЬ. Выманивать, выманить. *Не грайся з ним — він у тебе всігда шо-небудь відҀрюєс.* Стгл. Бог. *Маненький був, так вони відурять у його цяцьку та й не оддають.* Бчк. Петр.

ВИДУШИТЬ, сов. Задушить всех, многих; то же, что передушить (разг.). *Тхір всіх курчата відушив.* Стгл. Бог.

ВИДІЮЦІЙ, -а, -е (устар.). Хорошо выходящий. *Та баба видіюца, а я нічого не бачу.* Стгл. Бог.

ВИЖЛУКТИТЬ, сов. (неодобр.). Выпить; то же, что выдуть (разг.). *Кружєску молока віж-*

луктив і ще йому мало. Стгл. Бог. Ср. **визжюкль**.

ВІЗБИРАТЬ, сов. Тщательно, без остатка собрать. Там, у тих садках, уже давно все візбірано. Стгл. Бог.

ВІЗВІРИТИСЯ, сов. (неодобр.). Разозлитися, рассердиться; то же, что ошентинитися, окрыситься (прост.). У його ніззя нічого спросить — ото так і візвіриця. Стгл. Бог.

ВІЗНАТЬ, сов. Разузнать, выведать. Це ж хороше діло ти зделав — візнати, де вони. Плс. Бог. Вона така — візна все, де шо ни є. Стгл. Бог.

ВИКАБЕЛЮВАТИСЯ, несов. Важничать, куражиться, кривляться; то же, что выкобениваться (прост.). Она дуже викабелюєця, її і Івана багато. Бчк. Петр., Стгл. Бог. Ср. **витетенюватися**, **витребенькуватися**.

ВИКАБЛҀЧУВАТИСЯ, несов. То же, что викабелюватися. ВикаблҀчуєця тирид всіми людьми. Стг. Подг., Стгл. Бог.

ВИКИДАТЬ, несов. Выкидывать, выбрасывать. Повсеместно. ♦ **Викидають кобилкі (кобики)** — то же, что викаблҀчуются; капризничать. Ни викадала б кобилк, учілась би, може б шо получілось. Бчк.

Петр. Це с цих пір як отакі кобики викидають, так шо оно дади й буде. Стгл. Бог.

ВІКІТ, -кота, **ВІКОТ**, -а. Вырез в одежде. Дуже малий вікіт — голова не пролазе. Стгл. Бог. У платті великий вікот. Рев.

ВИКЛИКАТЬ, **ВІКЛИКАТЬ**. Вызывать, вызвать. Викликай його в двір, підем в хокій гулять. Тхр. Кам. Підійшов: вікликче міни Катюку... Стгл. Бог. Викликай його в двір, підем за коровами. Дрк. Рев.

ВИКОЛҀПУВАТЬ, несов. Выковыривать. Сидить кісточки з вишень викалҀпують — варення варить собиращця. Стгл. Бог.

ВІКУРНУТЬ, сов. Вынырнуть. Він вікурнує з вади. Бл. Паб. Остр.

ВІЛАЯТЬ, сов. Выругать, обругать, выбранить. Я не люблюся — вілаю, як заробиши. Стгл. Бог. Так він його добре вілаєв? Бчк. Петр.

ВІЛИВОК, -вка. Яйцо без скорлупы, снесенное курицей до срока. Собака ни куриця — усе врем'я віливки несе. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ВИЛІСКУВАТИ(-СЯ), несов. Блестеть, переливаться, лосниться. Чорна юточка — аж виліскує. Стгл. Бог. Тоді тройку

коний як запражуть — коні так і виліскуєця. Лкв. Подг.

ВІЛУПИТИ. ♦ **Вілуپити очі** — посмотреть широко раскрытыми глазами (в удивлении, испуге); то же, что вытаращить глаза (вульг.). Ну, чога очі вілупили — чи зроду ни бачіли? Стгл. Бог. См. также **виплюнити очі**.

ВІЛУПИТИСЯ, сов. (экспр.). Пристально всмотреться; то же, что вытаращиться (разг.). Сидить у тівізіор вілупився, а ни чує ж нічого. Стгл. Бог. См. также **вирячіть**, **вигріщіть**. Ср. **втупиться**, **вишпильнися**.

ВІЛУЧИТИ, сов. Отделить небольшую часть чего-либо. ВілҀлучі морква з борщу, бо ти її ни їси. Втб. Подг. З віцями намучи-ся, поки їх тіки вілҀлучи із черги. Бчк. Петр., Стгл. Бог. Ср. **залучити**.

ВИЛОГА, -и. Извилина, разветвление русла реки. Про вилҀгогу тобі казати? Блг. Подг.

ВІЛЯКАТИ(-СЯ), сов. Испугать(-ся). Так мене зімою вовк вілякаєв. Тмр. Подг. Оно як закричить, я стала і стою — вілякалась. Я вілякалась страшно. Влс. Грнб.

ВІЛЯПАТИ¹, сов. О глине для помазки хаты: перебросать на стены, использовать до конца. Треба оцю глину віляпати —

до завтрього вона засохне. Змс. Петр., Стгл. Бог.

ВІЛЯПАТИ², сов. Болтая, выдать тайну, секрет; то же, что выболтать (разг.). Я же тобі по секрету сказала, а ти тій дурі все віляпала. Стгл. Бог.

ВІЛЯПАТИСЯ, сов. Забрызгаться грязью. Де це ти так віляпався? Де тебе носило? Стгл. Бог.

ВІМАРХАТИСЯ, **ВІМЕРХАТИСЯ**, сов. Проголодаться (как правило, после работы, игры). Вімерхався, так з'їси шо вгодно. Стгл. Бог. Вімархався Іван, дак усе поїв. Крн. Остр. Ср. **ниголодаться**.

ВІМЕСТИ, сов. Подмести. Вімести в хаті. Прв. Калач. — Ти вімія у дворі? — Ни тільки у дворі, а й за двором. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВІМОЧКА, -и. Конопля, которую, прежде чем трепать, вымачивали в реке (или другом водоеме). З води витянули вімочки. Крн. Остр.

ВИНОСИТИСЯ, **ВІНЕСТИСЬ**. Переставать, перестать нестись (о курах). Кури починають виноситця. Грн. Калач. Кури вже вініслись, ячок нима. Стгл. Бог.

ВИНУВАТИТИ, несов. Винить, обвинять. Винуватити

люди бабу, що дитина утопла.
Бчк. Петр.

ВІОРАТЬ, сов. Вспахать.
Огороди з осіні трактором
віорали. Стгл. Бог.

ВІПАЛИТЬ, сов. Выжечь.
Діти випалили солому. Тмр. Подг.,
Стгл. Бог.

ВІПАТРАТЬСЯ, сов. Изма-
заться, перепачкаться. Ти ди-
вись, як ти весь випатрався у
мілу. Іди, я тебе обтряхну. Стгл.
Бог.

ВІПЕРЕДИТЬ, сов. Опере-
дить. Було, полимо ото ж на по-
лі, так це ни она й буде, як всих
ни віпириде. Стгл. Бог. Ср. на-
ввиередки.

ВИПКАТЬ, несов. Выжи-
гать. Гостра водка — раньче
нею мозолі випікали [здесь: воз-
действуя концентрированным
раствором] — і корінь випаде
мозолі. Лев. Павл.

ВІПЛИГНУТЬ, сов. Вы-
прыгнуть. Він як виплигне з-за
кула — так я страшно переля-
калась. Стгл. Бог.

ВІПЛОЩИТЬ. ♦ **Віплю-**
щити очі — то же, что **виль-**
плунуть очі. Затірка вже й очі
вільплючила. А я їм та кажу:
«Ох і добра ж». Так усю й поїли
і не поняли, шо кисла. Мрч. Ольх.
Ср. заплющити.

ВІПРАВИТЬ, сов. (устар.).
Добитись возврата долга. Я з неї
ті гроші насилу виправила. Стгл.
Бог.

ВІПРАТЬ, сов. Выстирать.
Віпрала хустку. Дав. Петр. Та то
такі тряпки — може, віперу,
а може, вигову. Стгл. Бог. Озьми
ось і мос плаття віперу. Змс.
Петр.

ВІПРИСНУТЬ, сов. Вы-
скользнуть. Риба сковязка, **вип-**
риснула з рук. Стгл. Бог.

ВІПРОСТАТЬСЯ, сов. Выс-
вободиться; то же, что **выпрос-**
таться (прост.). В бур'яні запута-
лась — насилу **випросталась**.
Стгл. Бог.

ВИПРУЧАТЬСЯ, **ВИПР҄-**
ЧУВАТЬСЯ, **ВИПРУЧАТЬ-**
СЯ. Вырываться, вырваться;
освободжяться, освободиться.
Якось випручаюсь. Прв. Калач.
Ану, стій — чого ти випручусь-
ся? Я тобі нічого не зроблю.
Стгл. Бог. Стій ни дьоргайся —
всаравно ни випручаєся. Стгл.
Бог.

ВІПУРНУТЬ, сов. Выныр-
нуть. Насилу вітурнула. Пек.
Павл. См. также **вирнуть**.

ВІПХАТЬСЯ, сов. (не-
одобр.). Выбраться. Насилу **вип-**
хались с хати — собирались
чуть ни до обід. Стгл. Бог. Ср.
виряхаться, **вичухаться**.

ВІВРАЗКА, -и (устар.). Язва,
прыщ. Диви, які **вівразки пішли по**
ногах. Стгл. Бог. **Вівразки по шиці**
десь набрались. Прв. Калач., Змс.
Петр.

ВІВРИСНУТЬ, сов. Нежи-
данно появиться, всплыть (в па-
мяти). Оно **десь віврисне...** Оно
як коли **таке слово віврисне**, шо
тоді його ніколи і не спомниш.
Стгл. Бог.

ВИРЛАНЬ, -я. Пучеглазый
человек. За його ни **виходить би**
тіку за те, шо він вирлань. Бчк.
Петр.

ВИРЛАСТІЙ, -а, -е. Пучег-
лазый, глазастый. Який **вир-**
ластий, а не бачиш. Грн. Калач.

ВІРНУТЬ, сов. То же, что
випуриуть. Он який **раврацюра**
вірнув! Грн. Калач. А він ото то
пірне, то вірне, то пірне, то
вірне. Стгл. Бог. Як пірну, **кає,**
та й не вірну. Стгл. Бог. Повсе-
местно.

ВИРНЯКАТЬ, несов. То же,
что **варнякати**. **Начала шось**
вирнякати, нічого не поймеш.
Крп. Остр., Стг. Подг.

ВИРОБЛЯТЬ, **ВІРОБИТЬ**.
1. Выработывать, изготавливать,
производить. В **Богучарі — там**
же і ковбаси виробляють. Стгл.
Бог. 2. Выполнять. **Каже — ви**
норму ни виробили. Змс. Петр.
3. Зарабатывать. **За літо по сто**

трудодинів виробляли. Стгл. Бог.
4. Перен. Делать, выделять
что-н. странное, неподобающее;
то же, что **вытворять** (разг.). **Там**
він на свальбі таке виробляв...
Стгл. Бог.

ВІВРУШИТЬ, сов. Тронуться,
отправиться, пуститься в путь.
Та ми не рано й **віврушили** — со-
нечко вже височенько піднялось.
Стгл. Бог.

ВИРЯЖАТЬ, несов. Прово-
жати; то же, что **выпровоаживать**
(разг.). **Вчора Маньку виряжала,**
а валянки, видно, сирі були...
Стгл. Бог. **Виряжай їх с хати,**
хай на дворі граюця. Стгл. Бог.

ВІВРЯХАТЬСЯ, сов. (не-
одобр.). Выбраться после дол-
гих сборов. **Смі з дому вівряха-**
вся. Стгл. Бог. Ср. **випхаться**,
вичухаться.

ВІВРЯЧИТЬ, сов. (груб.). То
же, что **вильуниться**. Ну, **чого**
[очі] віврячили? Ідете і ідіть со-
бі далі. Пак. Бог. См. также
вирішіть.

ВІСВАТАТЬ, сов. Сосватать.
Вісватав собі нівесту десь в
Бичку. Тут, **бачиш, підходящої ни**
найшлось. Стгл. Бог.

ВІСІВКА, -и, **ВІСІВКИ**, -
вок. Отруби. **Отам у окулунку ві-**
сівки — возьми намішай порося-
там. Стгл. Бог. **Корові дали ві-**

сівки. Дав. Петр. *Закачаю дріжжі в вісіку.* Бзм. Павл. *Понсеместно.*

ВИСКАЛЯТЬ, ВІСКАЛИТЬ. Оскалювати, оскалити; то же, что ошеривать, ошерить (разг.). *Ну чого зуби вискалив? Чудно йому...* Стгл. Бог. *Он, бач, які сидять [на фотографії] — зуби вискаляють.* Змс. Петр.

ВИСОК, -скá. Висок. Повесеместно.

ВИСКІЙ, мн. Волосы. *Не раз таскав мене дід за вискі.* Чрн. Рос., Влад. Лиск.

ВИСКУБИТИ, сов. Выщипать. *Гуси всю траву в дворі вискубили.* Стгл. Бог.

ВІСМАЛИТИ, сов. (экспр.). Выпить с жадностью. *Кружку води висмалив і ни напився.* Стгл. Бог. *Та ти всю кружку й висмалив? А я думала, й міні трохи останання.* Змс. Петр. Ср. *виджюклять, вихидлять.*

ВІСМИКНУТИ, сов. Выдержнуть. *Вона йому в голову як учітилася, так пучок волосся так і висмикнула.* Змс. Петр. *Висмаював с плитиня коляку — та по вікнах...* Стгл. Бог.

ВІСМОКГУВАТИ, ВІСМОКТАТИ. Высасывать, высосать. *На ажось висмокчі мозок із кістки.* Стгл. Бог. *Я люблю кісточкі висмоктувати, особливо як ото холодець розбирасти.* Бчк. Петр.

ВІСТАТЬСЯ, сов. Статься, случиться, получиться. — *Ти хотіла їх оставити? — Не, висталось так.* Стгл. Бог.

ВІСТИГТИ, сов. Успеть. *В отакое время треба вистигти. На машину вистигти з доярками.* Стгл. Бог. *Міні треба вистигти, поки коров пригонють.* Бчк. Петр. См. также *встигти.*

ВІСТРИБНУТИ, сов. Выпрыгнуть. *Порося вистригнуло з загородки, так насилу вловила.* Стгл. Бог.

ВИСТРЬОПУВАТИСЯ, ВІСТРЬОПАТИСЯ. Обтрёпываться, обтретаться (как от носки, так и от некачественного шитья). *Прострочила на машинці, а шоб нитки ни вистрьюпувались, це підшила й на руках.* Стгл. Бог. *Дивись, у тебе на платку нитка вистрьюпалась.* Змс. Петр.

ВІСТУПЦІ, мн. 1. Старая, разношенная обувь для двора. *Оділа виступці до коров.* Кмн. Остр. 2. Комнатные туфли. *Шо це за мода пашла — видумати які-та виступці.* Тмр. Подг.

ВІСТЬОБАТИ, сов. (перен.). Отругать, высказать упреки. *Так я їй у очі вистьобала.* Стгл. Бог.

ВІСЬОРБАТИ, сов. Доесть до конца (о жидкой пище);

съесть только жидкую часть пищи. *Ти як пагане пороса: юшечку висьорбав, а те оставив.* Стгл. Бог. *Висьорбав усе до каплі.* Змс. Петр.

ВІСЯКАТИ, сов. Высморгать. *Ану, вісякай ніс, шось наче він у тебе ни диле.* Стгл. Бог.

ВИТЕТЕНОВАТИСЯ, несов. Заноситься; чваниться. *П'ятий він веселий, тіки витетеносця.* Бчк. Петр., Нвмл. Калач. Ср. *викабелюватися, витребенькуватися.*

ВИТІВАТИ, ВІТІЯТИ. 1. Выдумывать, придумывать, придумать. *Витівать? Ну, шонебудь розказувать.* Стгл. Бог. — *Шо варить? — Та витії шонебудь.* Стгл. Бог. 2. О времени, средствах, материале: уметь сберечь, найти, сохранить; то же, что выгадывать (разг.). *Витіяла з тії матерії це й на сорочку.* Стгл. Бог.

ВІТІВКА, -и. Выдумка, придумка. *Напекла яких-небудь там витівків.* Стгл. Бог.

ВІТІВКИ, -ок. Выдумки, затеи, причуды. *Горазда ти на витівки, як я подивлюся!* Лев. Павл.

ВИТРЕБЕНЬКУВАТИСЯ, несов. Кривляться; то же, что выкаблучиваться (прост.). *Паруб-*

ком витребенькувався, і тепер міста собі не найде. Бчк. Петр. Ср. *викабелюватися, витетенюватися.*

ВІТРИШКИ. ♦ *Вітришки ловити* — попусту пялять глаза. *Шо там в тому магазині робить — вітришки ловить?* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВИТРИШКУВАТИЙ, -а, -е. Пучеглазый. *Не, він нарасивий. Та це й витришкуватий.* Стгл. Бог. *Дівчина ажесь витришкуватє.* Тмр. Подг., Стгл. Бог.

ВІТРИЩИТИ, сов. То же, что *випунитися*. *Ну, чого очі витрищили — ніколи не бачила?* Плк. Бог. *Сидимо так, очі повитрищали.* Стгл. Бог. *Чого ти очі витрищила?* Тмр. Подг. Ср. *вирячати.*

ВИТРУСЮВАТИ, ВІТРУСИТИ. Вытряхивать, вытряхивать. *Піди мішок витруси.* Стгл. Бог. *Витрусій усе с сумки — може найдешся.* Стгл. Бог.

ВІТУРИТИ, сов. (экспр.). Выгнать. *Я його із хати витурила.* Брл. Подг. *Тільки витурила кішку с хати, а вона опять зайшла.* Дрк. Рен. *Німчурів ми в три шії витурили.* Стгл. Подг., Стгл. Бог. См. также *виштурити.*

ВІТУШКА, -и. Приспособление для перемтывания пряжи в

клубок. З мотовила нитки надівали на витушки і мотали в клубок. Ст. Криш. Петр. Нема витушки, ниток не роспунтаси. Калб. Лиск. Бувало, довго ночую мотала, по дві витушки зматувала. Тхр. Кам., Нвб. Кант., Стгл. Бог., Ярп. Бутур., Дрк. Реп.

ВИТЯГАТЬ, сов. Переносити; то же, что перетаскать (разг.). Поки тягав ті тиріжки, поки всі витягав. Стгл. Бог.

ВИТЯГАТЬ, ВИТЯГТИ. Вытаскивать, вытягивать; вытягивать, вынимать, вынуть. Витягай хліб з печі, поки йому сидить... Стгл. Бог. Витягни води відро. Прв. Калач. Ходім у погріб, картох витягнемо. Ольх. Повсеместно.

ВИТЯЖА, ВИТЯЖІ, мн. 1. Кусок кожи, заготовленный для голенища и головки сапога. Де б міні витяжя достать. Стгл. Петр. 2. Особого покроя кожаные сапоги. Колись була мода шити витяжя. Стгл. Петр.

ВИХАЛКА, -и (устар.). То же, что арелі. Дід зробив онукові вихалку. Бид. Кант. См. также горелі, колиханка.

ВИХАНАЖУВАТЬСЯ, ВИХВНАЖУВАТЬСЯ, несов. Хвастаться, стараться показать себя в лучшем виде. Скромна хазяйка не буде вихваняжувація

перед гостями, а на стіл накрес по-царьски. Лєв. Павл. Виханяжуєція, шо і нис задрив. Брз. Подг., Тмр. Поат.

ВИХВАТИТЬСЯ, сов. Вспешке выйти; то же, что выскокнуть (разг.). Вихватилась роздягнута, а оно холодно. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВИХИЛИТЬ, сов. (несодобр.). Залпом выпить, осушить. Николи не думала, шо він н'є, а він вихилив, братиць ти мій, три стакани білої підряд. Бчк. Петр., Стгл. Бог. Ср. виджюкляти, висмалити.

ВИХІД, -хода. 1. Ступени, ведущие в погреб. Погріб був. Та ни так, шо з виходом, а з драбиной. Шрм. Рос. 2. Погреб с такими ступенями. В отличие от погріба не имеет погребниці, а только несколько поднятый над землей выход. Тут у його хата нова. І вихід гарний такий, киртишиний. Стгл. Бог. Молоко стоить у виході. Прв. Калач. Главне — вихід зробити, а то біз продуктів літом останисся. Бчк. Петр. Паліз у вихат за картохами. Ярк. Кам. Повсеместно.

ВИХЛЮПАТЬ, сов. Выплескать. Пока я сходила на базарь, а він міні усю воду вихлюпав. Лєв. Павл. Вутята воду с корита вже

всю вихлюпали. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВИХНУТЬСЯ, сов. Качнуться, шатнуться. Якось неудачно вихнувся, і ото спина заболіла — ні зоенусь, ні розогнусь. Стгл. Бог.

ВИХОЛОДИТЬ, сов. Выстудить. Причиняй харашо двері, ато хату вихолодемо, а нам же тут спати. Стгл. Бог.

ВИХОЛОНЯТЬ, ВИХОЛОНУТЬ. Остывать, стать холодным. Пока зливанка вихолоняє. Тхр. Бог. Лизжанка вже вихолонула чи ще тильенька? Стгл. Бог. Ввечері не протопили, так до утра в хаті вихолонуло. Стгл. Бог.

ВИЦІГАНИТЬ, сов. Выпросить. То така — як уже чога схочє, так віцїганає, ни постїняєція. Стгл. Бог. Сві віцїганила жемьню насіння. Змс. Петр.

ВИЦІПАТЬ, сов. (пренебр.). Выдоить (обычно при небольшом количестве молока у коровы). Та ось віцїпала с кружку, вже пора бросать. Стгл. Бог.

ВИЧИТАТЬ, сов. Сделать выговор; то же, что отчитать (разг.). Так я її стріла та вичитала — не лізь, де тебе ни просять. Стгл. Бог.

ВИЧИТУВАТЬ, несов. 1. Делать выговор; то же, что отчитывать (разг.). Та вона там йому довго вичітувала. Стгл. Бог. 2. Причитать. Она над ним стоить вичітус. Ваш. Остр. Сть люди, які уміють вичітувати, они оце же вичітують там. Мрк. Кам. Так усі люди стоять, усі плачють, а ридне, своє буде вичітувати, буде горе своє росказувати. Мрк. Кам. См. также голосить.

ВИЧУХАТЬСЯ, сов. (груб., несодобр.). Выбраться (из дома) после необоснованно долгих сборов. Та ви же поки віддхаетесь, так там і базарь уже весь розойдеція. Стгл. Бог. Ср. випхаться, виряхаться.

ВИШАТИРЕНИЙ, -а, -є. Грязный, испачканный. П'ятий, вишатирений приходе у два часи додому. Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

ВИШАТИРИТЬСЯ, сов. Перемазаться, задев что-либо грязное, чаще — белёную стену. Де ци ти так вишатирился? Чи в мілу, чи в чьому ти є... Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВИШИРЯТЬ, сов., перен. Разбудить, поднять ото сна. Она мене виширяла у шість часів. Втб. Подг.

ВИШКВАРКИ, -ок. Шкварки. На вечерю наварила кулішу

з вішварками, так добрий. Стгл. Бог. С печі вішварки виїняла. Прв. Калач. Вішварки уже захолонули. Навб. Кант. Повсеместно.

ВИШКИ, мн. Верх (чого?). Ми всігдa качани кукурузи складуїм на вішки. Клб. Лиск.

ВИШПИЛИТЬСЯ¹, сов. (неодобр.). Одеться очень нарядно; то же, что вырядиться (разг.). Куда це ти вишпилиться? Лсв. Павл.

ВИШПИЛИТЬСЯ², сов. Начать смотреть пристально, не сводя глаз; то же, что уставиться (разг.). Шо ж ти на його вишпилиться? Лсв. Павл. Ср. вилупиться.

ВИШТОВХАТЬ, ВИШТОВХНУТЬ, сов. Вытолкать, вытолкнуть. Так они його й виштовхали с хати? Стгл. Бог.

ВИШТРИКНУТЬ, сов. Выколодь (о глазах). У його більмо на глазу, ото ж він це малим якось око виштрикнув. Стгл. Бог.

ВИШТУРИТЬ, сов. (экспр.). Выгнать, выпроводить; то же, что вытурить (прост.). Виштурили вже його с тієї роботи. Естр. Лиск. Ср. витурить.

ВИШТУРХАТЬ, сов. (экспр.). То же, что виштурить. Я його наслу с хати виштурхала. Стгл. Бог.

ВИШУКУВАТЬ, несов. Выискивать. Так вона ночью на Йвана Купала сама по садкам ходила, все якїсь травки вишукувала. Прв. Калач.

ВИЩАТЬ, несов. Визжать, повизгивать. Шо ти вищій — аж у вухах ляцїть? Стгл. Бог. Собака вищїть — мабуть, їсти просе. Стгл. Бог.

ВИЩАТЬ, несов. Делаться, становиться выше. Стгл. Бог.

ВИЩЕНЬКО, нар. Пovyше, чуть выше. Ставлють доски — шоб вищенько покоїник лижав. Тпр. Кант., Стгл. Бог.

ВИЩИЙ, -а, -е. Более высокий, выше. Вона набагато вища тебе. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВИЯСНИТЬСЯ, сов. Сделаться ясным, не мхурным, проясниться. О солнце: показаться из-за туч. Сонце виясилось... они крилами зайняли і полетїли. Стгл. Бог.

ВІБЖА, -і, **ВІВЖА**, -і. Отглобля. Розукрашенї вїбжї. Реп. Та соха не годїця опазувать картахи — у сі вївжї поламанї. Тхр. Кам., Дрк. Реп.

ВІВТА́РЬ, -я (устар.). Алтарь. А модї забирають додому, як він виносе із вївтаря — украшають хрест на Троїфо цїтатами та всточками. Натл. Вороб.

У церквї вївтарь. Ппп. Рос., Стгл. Бог.

ВІВТÓРОК, -торка. Вторник. Так коли ти їдеи? У вївторок? Стгл. Бог. У вївторок приходьте поминать бабу Маню: будемо кутю їсти. Лсв. Павл. Повсеместно.

ВІВЦЯ, -і. Овца. Хай складають ую вовну, шю настригли с цієї вївці, на лантух. Ст. Крип. Петр. Наші вївці забїгли, вже другї сутки шукаїм. Нлкс. Подг. Заверни оту вївцю, а то шоб она в огород ни заїзїла. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВІВЧАРНИК, -а. Овчарня. Колхоз построив новий вївчарник. Грн. Калач., Реп.

ВІДÉРНИК¹, -а. Чугун больших размеров, вместимостью примерно в одно ведро. Відéрник юшки наварїла, так они їли, поки ую поїли. Бчк. Петр. Свїням у відéрнику варю. Стгл. Бог.

ВІДÉРНИК², -а (устар.). Жестящик. Колись відéрник ходив, а тепер їх і немає. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ВІДÉРНИКІВ, -кова, -кове (устар.). Относящийся к жестящику (відерникові). Жїнка відéрникова приходїла з утра за молоком. Бчк. Петр.

ВІДÉРЦЕ, -я (уменьшит. ласк.). Маленькое ведро, ведёр-

ко. Ну, найшла відéрце маленьке? Трц. Лиск. Повсеместно.

ВІДКІЛЬСЬ, ВІДКІЛЯСЬ, нар. Откуда-то. Він відкільсь приїхав. Ипн. Кант. Відкїлясь же він тебе знас. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВІДКІЛЬ, ВІДКІЛЯ, нар. Откуда. Віткіль у його скїки грошей? Мрч. Ольх. Відкїль ти приїшов? Ппв. Рос. Не пишуть, віткїль? Бчк. Петр. — Віткїля ви взяли? — Та віткїля... З Бичка приїхали та й взялись. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВІДЛÓГА, -и. См. видлога.

ВІДМІДЬ, -я. См. ведмідь.

ВІДСІЛЬ, ВІДСІЛЯ, нар. Отсюда. На Рїздово бігла вївцїля. Я туда їшла, а она вївцїля їшла — нахранїтїлась. Стгл. Бог. Я вївцїля ничого не бачу. Втб. Подг. Ходїм вївцїль скорїше. Нпс. Рос. Повсеместно.

ВІДТІЛЬ, ВІДТІЛЯ, нар. Оттуда. ...Як дало вїттїль огнем. Стгл. Бог. Один год він вїттїля так привїз яблук. Стгл. Бог. Вїттїль находе доцї. Прв. Калач. Вїттїля трудно було вирнуцїя. Тхр. Кам. Я, кажє, як драпанув вїттїля. Влс. Грїв. Повсеместно.

ВІДУСІЛЬ, нар. Отовсюду. Там на Дону на День песні людей збиралося... Відусїль, з усіх колхозїв. Стгл. Бог. Відусїль при-

ходять нісьма од дочок та синів. Мрч. Ольх. Повсеместно.

ВІДЬМА́К, -а́ (устар.). Знахарь. Відьмаків водилося багато. Рос.

ВІДМІДЬЯ́КА, -и. Увеличит. к відьмідь. Ни баба, а відьмідьяка, ворожа любов роботу. Бчк. Петр.

ВІ́ЖКИ, -ок, **ВІ́ЖКИ**, -ок. Вожки. Парва́лись ві́жки. Бл. Паб. Остр. Підбири ві́жки, ато шоб їх коні ни заступили. Бчк. Петр. Вё́жки, шо держуть лошадь. Енд. Семил. На, поддержи ві́жки, я ломаю лозину. Стгл. Бог. Держи за ві́жки дуице, а то коні побі́жать з гори. Нлкс. Подг. Ні́чим коней запря́гать — порвались ві́жки. Прв. Калач. Повсеместно.

ВІ́З¹, во́за. Телега с поклажей, воз. Повсеместно.

ВІ́З², во́за. Созвездие Большая Медведица. По Во́зу доро́гу найду́ — мене ба́тько учи́в. Бчк. Петр. Он ба́чш — Ві́з? Та не, ни там, ви́ще голову задирай. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВІ́ЙНУ́ТЬ, сов. (экспр.). Поехать, отправиться куда-н.; то же, что махнуть, мотнуть куда-либо (разг.). Платоні́вна зранку вже десь ві́йнула. Стгл. Бог.

ВІ́ЙО, -я́. То же, что вайце. Ни запрягай ті сани, там вайо

поламане. Тхр. Кам., Дрк. Рев. См. также вийя.

ВІ́ЙЦЕ¹, -я́. То же, что вийо. Гляди, не поламай вийце́. Грн. Калач. Ба́тько туди́ плотником був, зі́мою га́рби та вийця́ робив. Бчк. Петр.

ВІ́ЙЦЕ², -я́. Крышка сундука. Закрий вийце́! Трп. Лиск. См. также віко 2.

ВІ́ЙЯ¹, -я. То же, что вийо. На́дваси волам на шию вийя́, а по боках занози, шоб оно держа́лось, воли шоб не выходили. Стгл. Бог. Вийя́ ударило її по но́зі, як ще мала була. Бчк. Петр.

ВІ́ЙЯ², -і. Веко. У корови заболіла вийя́. Грн. Калач.

ВІ́КНО, -а́. Окно. Ві́кна зі́мою бамагою за́клюють. Ольх. Повсеместно.

ВІ́КО¹, -а. 1. Веко. Шо́сь у мене ві́ко че́шеця — не шаче хтось ду́ло дасть. Стгл. Бог. 2. Ресница. Які до́вге ві́ки. Ярк. Остр., Бл. Паб. Остр. См. также вія.

ВІ́КО², -а, **ВÉКО**, -а. 1. То же, что вийце². Ві́ко в скрині́. Стгл. Бог. Накривала скриню ве́ком. Бл. Паб. Остр. 2. Крышка квашни. Ко́лись ді́жа накривалась ве́ком. Ді́жа ... шо вч́няси. Стгл. Бог.

ВІ́КОВУ́ХА, -и. Одинокая женщина, не бывшая замужем;

то же, что вековуха (прост.). У нас остались одні ві́ковухи. Ло́мы Вороб.

ВІ́КОНЕЧКО, -а. Уменьшит. к ві́кно. Окошечко. А ві́конечка в хаті́ були́ малесенькі́. Пдг. Рос. Повсеместно.

ВІ́КОННИ́ЦЯ, -і. Ставень. Піди позачі́най ві́конниці́. Стгл. Бог. Лі́том треба мені́ покра́сити ві́конниці́. Нпс. Рос. Ві́конницею шибку ви́било, води́ в хату́ натикло. Бчк. Петр. Закрий ві́конниці́. Скв. Кант. Лі́том у мене ві́конниці́ всі́гда за́криті́. Дчи. Бог. Повсеместно. См. также затулка.

ВІ́КОНЦЕ, -я. Уменьшит. ласк. к ві́кно. Повсеместно.

ВІ́Л, волá. Вол. Бык, рабочий тягловый скот. Ві́л тоді́ був як тепер тра́ктор... Нпс. Рос. Повсеместно.

ВІ́ЛЬХА, -и. Ольха. У лі́сі́ ростуть дуб, бересток, ві́льха, осика. Ппв. Рос. Повсеместно.

ВІ́ЛЬХИ, -ів. Ольховый лес. У ві́льхах па́поротник росте. Змс. Петр. Підем у ві́льхи по яго́ди. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВІ́ЛЬШІ́НА, -и. Отдельное дерево ольхи. Отам під ві́льші́ною подивись... Стгл. Бог. Дивись, яку ві́льші́ну ві́тром за́мало. Змс. Петр. Повсеместно.

ВІ́Н, ВІ́НН, мест. Он. Ві́н іде́ з дру́жком. Ппв. Рос. Ві́н сказав.

Ярк. Остр. Ві́н міні́ грошів до́лжен. Ольх. Повсеместно.

ВІ́НЦЕ, -я. Верхняя, суженая часть горшка или кувшина. В ці́х горщиках хоро́ші ві́нця. Лев. Павл. + Під ві́нця — до узкой части кувшина (обычно о количестве молока). Під ві́нця́ моло́ко ці́дають у глечі́к. Не повен глечі́к мо́лока, під ві́нця. — А скі́е це? — Під ві́нця ... там широкі́й, а де вузькі́й — під ві́нця. Стгл. Бог.

ВІ́РВА́ТЬ, сов. Сорвать немного, в связи с необходимостью в данный момент. Ану, збі́гай ві́рві́ трохи ви́шень, ато в вареники не хвата́с. Стгл. Бог.

ВІ́СПА, -и. Оспа. Та ото́ ж у не́й по ши́ї й ря́ботиня, шо во́на ще ма́лою ві́спою переболі́ла. Стгл. Бог.

ВІ́СЬ, ві́сі. Ось. Оплі́н товстий, а там ві́сь, ко́леса. Стгл. Бог.

ВІ́ТА́ТЬ, несов. Угощать, привечая. Бабу́шка ві́тала нас бо́жком. Рев.

ВІ́ТРЯ́К, -а́. Ветряная мельница. У нас отут на пі́сках ві́тряк до́вог стояв, ну шоб мо́лоди на йому́ — цього́ я ни памю́. Стгл. Бог.

ВІ́ТРЯ́НКА, -и. То же, что ві́тряк. Були́ мелниці́-ві́тря́нки, як ві́тер поду́с — і́деш мо́лоть. Лиск.

ВІТЧИЙ, -а. Отчим. Тепер у Славки с вітчим. Мрч. Ольх.

ВІХОЛА, -и. Выюга, метель. — На дворі віхола, так собака з ніхоти не вилазе. — Савеліана ще «хута» сказала. — Хута — це віхола, да? Стгл. Бог. См. также завиргаха, хута.

ВІХОТЬ, **ВІХОТЬ** -хтя. Мочалка, тряпочка для стирання со стола, мьгья посуду, др. хозяйственных нужд. Помилу ложкї, та в чавунї та вода і віхоть. Він каже: — Шо їсти? — Борцї. Поїв ту воду. — А м'ясо? — Та там і м'ясо. Він гриз-гриз той віхоть. — Що це, — каже, — за м'ясо, — що я його не верзу? Стгл. Бог. Зотри з стола віхтим. Ст. Крш. Петр. Я віхтем примажу даліку. Кри. Подг. Зотри віхтем з лави. Пер. Кант. Подай мнї віхоть, я змю посуду. Вгб. Подг. Найдї віхоть, я глечки памю. Ярк. Кам. Повсеместно.

ВІХТИК, -а. Уменьшит. к віхоть. Віхтиком ти бистро всі кострулі перемисш. Лєв. Павл.

ВІШАЛКА, -и. Виселица. Озеро звецца Вішалне. Дїди роксазують, колїсь там вішалка була і людеї там вішали. Як провиниця хто, як украде. І ото своїм судом. Як шо таке, так і... Як спїймають, дійст-

вітілно він украв, так повісять зразу ото. Це це моя прабаба роксазувала. Стгл. Бог.

ВІШАЛНИК, -а. Висельник. Єсть нічїста сила. А нічїста сила — це люди, які вішалися, они назвалися вішалниками. Гри. Калач. Вішалників ніззя ховать на кладбищі. Ну, це колїсь так було, а тепер ніхто цього ни соблюда. Стгл. Бог. ...Є спїціальна поминальна суббота, коли поминають таких — вішалників, утоплиників. Чрк. Павл.

ВІЩУВАТЬ, **НАВІЩУВАТЬ**. Предвешать, предрекать, пророчить, напророчить. Мовчи ото, а то навіщуси, шо й сама будеш тужити. Мрч. Ольх. Як сичь кричить, так ото він шось казав віщує... Чи вмере хто, чи шо таке... Стгл. Бог.

ВІЩУХА, -и. Вещунья, предсказательница. Да она всігда така віщуха. Екстр. Лєск.

ВІЯ, -ї. Ресница. Вія в око попала. Стгл. Бог. Вія оппалїлась. Пер. Кант. Рїденкї вії поросли. Прв. Калач., Бнд. Кант., Змс. Петр., Бчк. Петр., Крс. Петр. Ср. Віко¹ 2.

ВКВІЧАТЬ, сов. Украсить. Микола принїс йолочку, а ватою квкїчала. Стгл. Бог.

ВКІНУТЬ, сов. Бросить, вбросить, подбросить немного до какого-то количества. Вкинй це пару дровняк в грубу. Стгл. Бог. Так, треба піти поросятим щїрці вкїнуть. Пак. Бог.

ВКЛІЯКНУТЬ, сов. Одеревенеть (о руках, ногах). Нога вклїякла — ніяк не піднімусь с стулки. Стгл. Бог. Ср. заклїякнуть, затерпнуть.

ВКОСИТЬ, сов. Скосить немного — на пробу, на один раз. Піти вкосить дєсь трохи травички коровї. Стгл. Бог.

ВКРАСТИ, сов. Украсть, своровать. — Ти вкрів машину у кума Юрки? — Нє, взяв. — Шо він і не бачїв? Стгл. Бог. Повсеместно.

ВЛАШТОВУВАТЬ, несов. Улаживать (отношения). Батько — мастір влаштовувать отношенїя. Лєв. Павл.

ВЛАШТУВАТЬСЯ, сов. Устроиться, расположиться. Бач, де ти влаштувалася — на теплїнїй лежанцї. Стгл. Бог. Трогай — баба вже на возї влаштувалася. Стгл. Бог., Тхр. Кам.

ВЛЄЖАТЬСЯ, сов. Улежаться, доспеть. Оцї грушї, як уже влєжаця, так тоді тіки добрі. Стгл. Бог.

ВЛІТКУ, нар. (устар.). Летом. Шо там у холод? Він уже і

влїтку мерзне — кров, видно, нї гадї нї грїс. Стгл. Бог.

ВЛОВИТЬ, **УЛОВИТЬ**, сов. Поймать. Кишка уловила мшцу. Екстр. Лєск. Вловиць... гарячого до слїз? Стгл. Бог. Він вловиць рибу, я тожє вловиць. Пер. Кант. Повсеместно. См. также вніймать.

ВЛУПИТЬ, сов. (экспр.). Пойти с силой (о дожде). Доцї як влупїв, так ми, поки додаму добігли, добре повимокали. Стгл. Бог. См. также вшкварить.

ВЛЯГТИСЯ, сов. Улечься. Ану, Мурка, посулясь — влягїась на мосму мїстї. Стгл. Бог.

ВМАСТИТЬ, сов. Дать в масть (при игре в карты). О, це ти мнї вмастїв. Тепер я б'ю все — і те, шо на горїцї [вторая часть предложения — шутка]. Стгл. Бог.

ВМЄРТИ, сов. Умереть. А дїд впав коло порога і вмер. Лєв. Павл. Повсеместно.

ВМЩАТЬСЯ, **ВМІСТИТЬСЯ**. Помещаться, поместиться. Де ж они ото в тїї хатї всі вмїщїюця? Змс. Петр. Так ви за-втра в город їдїти? Можє, й ми з вами вмїстїмось? Стгл. Бог.

ВМІТЬ, **УМІТЬ**, несов. Уметь. Він гарно вмїє робити. Пшв. Рос. Повсеместно.

ВМОРИТЬСЯ, сов. Устать. Так вморїлась сьгодні: усю

хату вибілила. Мрч. Ольх. Ато хіба ни вморилась — пів огорода виполола. Змс. Петр. Скіки тут пройшла і вже вморилась. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВМОЧАТЬ (ВМОКАТЬ), **ВМОЧИТЬ**. Макають, макнуть; окунають, окунуть. *Вмочай блинці у сметану.* Стгл. Бог. *Гляди ж ти рукав у тарілку вмочи.* Змс. Петр. *Нада спирва вмочить хліб в мед тричі.* Мрч. Кам. *Вмочай хліб в мед.* Пнв. Рос. Повсеместно.

ВНАДИТЬСЯ, сов. Зачастить; то же, что повадиться (разг.). *А до нас циганка внадилась.* Стгл. Бог. *Ви ж його привічати, він і внадився. Ни треба привічати.* Стгл. Бог. См. также **вшнипнитися**.

ВНАЗІРКУ, нар. На расстоянии от кого-либо, но не упуская из виду (идти). *Слідив ото за ним — ішов вназірку.* Стгл. Бог.

ВОВНА, -и, **ВОВНА**, -и. Овечья шерсть. — *Вовну попряли?* — *Вже й носків напшили.* Стгл. Бог. *Паря вівну прости да в'язать чулки.* Нвлк. Подг. *Хай складуть усю вівну, шо настригли с цієї вівці, на лантух.* Ст. Кри. Петр. *Я вівну скубу, а таді пряду.* Кмн. Остр.

Це вовна чіста. Трп. Лиск. Повсеместно.

ВОВНІСТІЙ, а, -е. Шерстистый, с большим количеством шерсти. *Віця вовніста.* Нвлт. Вороб.

ВОВНІНИЙ, -а, -е. Изготовленный из овечьей шерсти. *Вовніні дерги такі — обматувались і ходили.* Пдг. Рос., Стгл. Бог.

ВОВТУЗИТЬ, несов. Бить, давать трёпку. *Він його там по двору вже вовтузив, вовтузив...* Стгл. Бог.

ВОВТУЗИТЬСЯ, несов. Боротися, устраивать возню. *Шо ви ото в хаті вовтузитесь? Ідіть он у двір!* Стгл. Бог.

ВОВЧЕНІЯ, -яти. Волчонок. *На полі, десь аж у Широкому, бачили вовчіро з вовчєніями.* Стгл. Бог.

ВОГКЕНЬКИЙ, -а, -е. Слегка влажный. *Подай міні вогкєнку прялочку.* Ольх., Стгл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр.

ВОГКІЙ, -а, -е. Влажный. *Знімай уже ото більшо — його вохкім леше буде гладить.* Стгл. Бог. *Сіль вохкі.* Пдг. Рос., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВОГКУВАТИЙ, -а, -е. Влажноватый, сыроватый. *Трава же вогкувата, же її треба разок*

перевернуть, хай досихає. Стгл. Бог.

ВОДОХРЄЩЕ, -а (устар., религ.). Крещение. *На Водохрєще морози всігда здорові бувають.* Стгл. Бог. См. также **хрєщення**.

ВОДЯНКА, -и. Волдырь. *На нозі я натерла страшу водянку.* Пнв. Рос. *Водянка, та це її розтерла.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВОЗГРЯ, -і. Сопля. *Петро, пітпани возгрь.* Чри. Рос.

ВОЗЖАХНУТЬСЯ, сов. (устар.). Прийти в ужас, ужаснуться. *Каже, всі люди возжахнуця.* Стгл. Бог. Ср. **жахаться**.

ВОЗИК, -а. Ручная тележка. *Картохи з огорода в возику пиривозили.* Стгл. Бог.

ВОЗЬКАТЬ, несов. Возить по чему-либо, не отрывая, двигать в разные стороны; то же, что елозить (прост.). *Ага, возькай, возькай кустомом по мокрому столу.* Бчк. Петр. *Шо ти його возькаси по тарілці?* Бири та Ёж. Стгл. Бог., Змс. Петр.

ВОЗЯКА, -и. Большой воз. *Підвалив десь возяку лози.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ВОЗЯРА, -и. То же, что **возька**. *Отакий возяра дров — і вже попалили.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВОЛИ, -лів, мн. 1. Зоб у кур. *Зернєчка наклотавилися — бач, які воли.* Стгл. Бог. *Я зарубала, а у неї [у куриці] воли набиті прямо.* Бчк. Петр. 2. Складки кожи на нижней стороне шеи и на груди животного. *Подтрудок. Корові в воли налізли кліщі.* Грн. Калач.

ВОЛИК, -а. Плод травянистого растения семейства тюльпановых, «тараканчиков». Молодые плоды имеют сладковатый вкус, раньше дети употребляли в пищу. *Було, підем на Дінську, нарвемо і півників, і воликів.* І все їли. Стгл. Бог.

ВОЛО, -а. 1. То же, что **вол 1**. *Бач як кури набили вола.* Петр. 2. Устар., перен(?). Второй подбородок у человека. *Дивись, які гладюцій, аж вола на груді висить.* Баг. Подг.

ВОЛОВНИК, -а (устар.). Скотник, ухаживающий за волами. *Ми кажим йому: «Іди воловником, заробиш трішки».* Бчк. Петр. *Та мати ж у колхозі воловником робила, коло волів.* Стгл. Бог., Стмл. Петр., Грн. Калач, Бл. Пдб. Остр.

ВОЛОВОДИТЬСЯ, несов. Возить, хлопотать, канителиться. *Іс курьми весь ранок воловодься.* Стгл. Бог.

ВОЛОДАТЬ, несов. Обладать способностью, быть в состоянии

управлять движениями тела или частей тела; владеть. *Вона руками не володає. Ото не підніме даже платок зав'язать.* Стгл. Бог. *Рукою після хвороби слі володаю.* Бчк. Петр.

ВОЛОК, -а. Бредень. *Один волок слів невеличкий, так подарив племінюці.* Стгл. Бог. *Невід... Таке, як волок, тіка страшно здоровий.* Стгл. Бог. *Диви, броче, а волока нема.* Стгл. Бог. *Хлопці і волок койкали тягають.* Кнб. Лиск.

ВОЛО́К, -а (устар.). Верёвка (специальные завязки?). *Черевки з волоками.* Иви. Кант. *Волок — це мотузка.* Иви. Кант. См. также мотузка.

ВОЛОС, -а. Заногтица, панартиций. *Волос — коло кості на рив зробиця... Костоїд це називаця.* Усю костоку вийсть. Лев. Павл. *У мості матері був волос, так ото на пальці кісточка до первого сустава так і отпала — виболіла.* Стгл. Бог. См. также костоїд.

ВОЛОСИ́НА, -и. Отдельный человеческий волос. *Ану підожди, я он возьму волосину в тебе коло рта.* Стгл. Бог. *Та... Оно вже на голові осталося три волосини.* Бчк. Петр. Повсеместно.

ВОЛОСОЖА́РЬ, -я. Созвездие Стожары. *Волосожарь зай-*

шов уже за гору. Пер. Кант. *Он, ба, Волосожарь уже куди повернувся.* Стгл. Бог.

ВОЛО́ССЯ, -я, **ВОЛО́СТЯ**, -я, *соби́р.* Волосы. *Підбери волостя, не ходи роспатлана.* Бчк. Петр. *Скіки там того волостя на голові осталося...* Стгл. Бог. *Волостя дилом стало.* Грв. Калыч. *Волостя одрезала.* Три. Лиск. Повсеместно.

ВОЛО́ССЯЧКО, -а, **ВОЛО́СТЯЧКО**, -а, *соби́р.* 1. Уменьшит.-ласк. к *волосся, волостя*. 2. Кукурузные рыльца. *Собираю з кукурузи волостячко — кажуть, лже печіку: треба отпалювати і тить.* Стгл. Бог.

ВОЛОХА́ТИЙ, -а, -е. Обычно о курах: с заросшими пухом, перьями ногами. *Оцей півник волохатий — ох і голосистий.* Стгл. Бог.

ВОЛОЦЮ́ГА, -и (бран., презр.). Бродяга, шатун. *І де ж він, ідолів волоцюга, до цих пір шастаця?* Стгл. Бог. См. также *волочай*.

ВОЛОЧА́Й, -ай (бран.). То же, что *волоцюга*. *Хіба ж з таким волочаєм проживемі? Із-за того ото вони і розвилися.* Бчк. Петр.

ВОЛОЧИ́ТЬ, ЗАВОЛОЧИ́ТЬ, *несов.* Бороновать, забороновать. *Колісь волочили усі поля конями, а зараз волочать одні*

тіко людські городи. Бил. Кант. *Весною поле дискують, потом волочуть.* Пив. Рос. *Сьогодні заволочим тік та будем, мабуть, садити картоку.* Змс. Петр. *Уже землю волочуть.* Стг. Подг. Повсеместно.

ВО́ЛОЧКИ, *мн.* Уменьшит. к *воли*. *Вутяточки волочки понабивали.* Ольх.

ВОЛОШО́К, -шкă. Василёк. *Кажуть, очі як волошок.* Бг. Подг.

ВОНЮ́ЧКА, -и. Травянистое растение клоповник. *Сама вонючка на луках.* Петр.

ВОРІ́ТНИЦЯ, -і. Створка ворот. *Ворітниця отчіняюця у двір.* Прв. Калач.

ВОРОЖИ́ТЬ, *несов.* 1. Гадать. *Усі умні, усе сами знають, не ворожить. Не гадають.* Стгл. Бог. 2. Лечить народными методами. *Она ворожить, виживаєт пиритолохи, із іступу.* Мрк. Кам. *Вона уміла од бишійхи ворожити.* Кри. Остр. 3. Перен. Колдовать, возиться. *Шо ти там ворожиши? Бросай, уже нічого не видно.* Стгл. Бог. *Шо ти там ворожиши поночі?* Стгл. Бог.

ВОРО́ЖКА, -и. 1. Гадалка, ворожея. *В нашому селі нема нігодної ворожки.* Колісь, кажуть, була якась баба. Стгл. Бог. *Ворожка ... як хліб та лож-*

ка [пог., неодобр.]. Стгл. Бог. 2. Знахарка. *Молітвами помагають.* Она читаєт молітви и так називаєця она по-нашому, по-дірвіському, по-крістьянському — *ворожка.* Мрк. Кам.

ВОРОТО́К, -ткă. Устройство для подъема воды из колодца, представляющее собой вращаемый вручную вал, на который наматывается канат, трос и т.п., несущий ведро; ворот. *У нас колодізі були більші з воротками, а он у Замості — з водом.* Бчк. Петр.

ВО́РОЧОК, -чка. Мешочек для отжимания творога. *Положи камінь на вóрочок.* Лемы Вороб.

ВОРУХНУ́ТЬСЯ, *сов.* Шевельнуться. *Вона спить, так і не ворухнеця, і не чути, як дшиє.* Я ото встану та й прислухаюсь — *жива вона чи не жива.* Стгл. Бог. *На дворі така тишина — і листочок не ворухнеця.* Змс. Петр.

ВОРУШИ́ТЬ, *несов.* 1. Шеселить; ворошить (обычно о подсыхающем сене). *Колісь же ми ходили на луки — сіно воруніли, в копиці складали.* Весело було. Стгл. Бог. 2. Перен. Тормозить, трогать. *Воруніи його — хай встас, ато в школу опозда.* Стгл. Бог. *Груи ни воруні, а яблук ни троме.* Стгл. Бог.

ВОРУШІТЬСЯ, ЗАВОРУШІТЬСЯ. Шевелиться, пошевелиться. Я прокинулася рано. Служаю — й Павло заворушилося — проснувся на рибалку їсти пораньче. Стгл. Бог. Ану ворухнісь, що ти як сонний! Стгл. Бог. Подивись, що в мене на стні ворухиця, отут під сорочкою. Чи жує заліз?.. Стгл. Бог. Там шось ворухиця в углу. Сма. Подг., Прв. Калач., Бчк. Петр., Змс. Петр., Петр. См. также **корнишаться**.

ВОРЯКА, -и. Жердь. Воряка — це давно звать, а тепер жердь називають. Стгл. Бог. Воряк ніт Терешківкою нарубав гарнах. Бчк. Петр. Ср. **ключина**.

ВОРЯЧІНА, -и. То же, что **воряка**. Тут він узав ворячину — оту воря'ку, що на пряслі, — та й погрібасця. Стгл. Бог. Ворячина — так та товста, а шалина довга, а тоненька. Стгл. Бог.

ВОРЯЧЧА, -я, собир. к **воряка**. Ворячча в нас багато. Осинове ворячча, соснове. Всяке. Стгл. Бог.

ВПЕРЁД, УПЕРЁД, нар. Раньше, прежде; сначала. Ти ж уперёд улягнися, а тоді вже шапку надівай. Стгл. Бог. — Учора я йшов од Івана, так він од Мартинів вийшов. — Отоже він у нас іще вперёд був. Стгл. Бог.

ВПЕРЕЙМІЙ, нар. Наперерез. Так він кинувся впереймі. Бл. Паб. Остр. См. также **навперейми**.

ВП'ЄТЬ, нар. Снова, опять. Кажуть, його вп'єть посадили. Грн. Калач. Та ти вп'єть прийшов за кавунами? Стгл. Петр. Ти вп'єть за свос? Стгл. Бог. Прийдиця вп'єть іти в магазин. Змс. Петр. Вп'єть ти платтячко вимазала! Ольх. Чриз костри вп'єть стрибали — хто сам, хто по парях або трійках. Прв. Калач. Повсеместно.

ВПІНАТЬСЯ, ВПІНУТЬСЯ. Впиваться, впиться, вцепиться. Кліці починають впиначця. Грн. Калач. Шо ти вп'явся, як кліці? Стгл. Бог. І ото она [п'явка] впиулась йому в ногу... Змс. Петр.

ВПІЙМАТЬ, сов. То же, что **вловить**. А в нас коліса кішка впіймала гачця. Прв. Калач. Ну що — впіймав ... гарячого до сльоз? Стгл. Бог. Ну як там рибка — впіймав шо-небудь? Змс. Петр.

ВПОДОВЖ, нар. То же, что **вдолож**. Гляди, шоб я не потягнув тебе лозиною вподовж стпни. Стгл. Бог. Клади не вподовж, а впоперек. Стгл. Бог.

ВПОКІТ, УПОКІТ, нар. О способе укладываться спать: подряд, обычно на полу, на

земле; то же, что **вповалку** (разг.). Сп'яють впокіт. Стгл. Бог. Впокіт полягали на полі прямо під скірдою с соломою. Стгл. Бог. Колись, було, спали усі доли впокіт. Мрч. Ольх., Грн. Калач., Стгл. Петр.

ВПОМКИ. ♦ Даться **впóмки** — запомниться, врезаться в память. Воно йому добре впóмки далось. Стгл. Бог.

ВПОПЕРЁК, УПОПЕРЕК, нар. Поперёк. Ти міряй вдови, а я впоперёк. Ломы Калач. Шій хочь удаль, хочь упоперек. Смг. Кант. Та вона там така ... шо вдови, шо впоперек. Стгл. Бог. Став впоперёк дорози і не пропусса. Прв. Калач.

ВПОРАТЬСЯ, сов. Управиться; кончить работу; то же, что **убратся** с чем-либо (разг.). Насиу з хазяйством впоралась: свиням дала, курчат заперла. А це же треба водички в хату внести. Стгл. Бог. Он яка пора, а я це не впоралась. Бчк. Петр. Ср. **вправляться**.

ВПОРОТЬ, сов. (экспр.). Устроить; то же, что **отколоть**, **отмочить** (разг.). Ото таке впопре, шо його й не додумася. Стгл. Бог.

ВПРАВЛЯТЬ, ВПРАВІТЬ. Убирать, убрать, приводить, привести в порядок. Вечер уже,

пора вправлять скотину. Стгл. Бог. Хотьби же оце година постояла, поки огороди вправили. Стгл. Бог.

ВПРАВЛЯТЬСЯ, ВПРАВІТЬСЯ. Делать, переделывать домашние дела; то же, что **управляться**, **управиться** (разг.). Треба йти вправлячця. Змс. Петр. Ну, все, вправилась: води наносила, дров до печі внесла, курей закрила. Шо це треба? Стгл. Бог. Ср. **впораться**.

ВПРИП'УСКУ, нар. Наперегонки, с большой охотой (есть). Трави їм кинула, так їдять вприп'уску. Стгл. Бог.

ВПРІТЬ, нар. Вскачь. Коні паскакали впріть. Бл. Паб. Остр.

ВПУСТИТЬ¹, сов. Впустить. Повсеместно.

ВПУСТИТЬ², сов. Уронить. Ворячину впустив... Стгл. Бог. Повсеместно.

ВР'АЇЦІ, нар. Утром. Тепер вр'аїці коров не рано виганяють на пасу. Стгл. Бог. Пішла вр'аїці в магазин. Дав. Петр. Дочко, сти, сти, я вр'аїці сама корову подою. Влс. Грнб. Встанили вр'аїці — і на роботу. Прв. Калач. Повсеместно.

ВРАТУВАТЬ, сов. (устар.). Спасти, оказать помощь. Теля в копанку вскоціло... Насиу, насиу вратували. Стгл. Бог.

ВРЕДНИЙ, -а, -е. 1. Вредный. Повсеместно. 2. Капризный, привередливый. *Ох і в'єдне ота дитина...* Стгл. Бог. 3. Неприятный, обидный, досадный. *Слово скажеш в'єдне таке, шоб дошкулило.* Стгл. Бог.

ВРЕДНО, нар. Досадно. *Та оно ж ото й в'єдно: ти до його по-харошому, а оно...* Стгл. Бог. *Кому тошно — ми паротно, кому в'єдно — ми назло.* Стгл. Бог.

ВРЕДНЮЧИЙ, -а, -е. Увеличит. к вредный. *До чого ти в'єдничий став...* Стгл. Бог.

ВРІЗАТЬСЯ, сов. Обрезаться. *Дай який-небудь клаптик пап'єра замотать — в'єрзався.* Стгл. Бог.

ВРУБАТЬ, сов. 1. Немного нарубить. *Діду, ану піді врубай трохи дровець до груби.* Стгл. Бог. 2. Поранить топором. *Як уже він так зумів, шо ото ногу врубав.* Стгл. Бог.

♦ **В РЯДІ-ГОДИ**, нар. Очень редко. Стгл. Бог.

ВСАДІБНА, -и (устар.). Усадьба, огород при доме. *Батька забрали, а я на всадібні полю.* Стгл. Бог.

ВСЕРЕДЕНІ, нар. Внутри. *Всередені хліб не пропечений.* Змс. Петр. Кá: «Всередені все болить». Стгл. Бог.

ВСІПАТЬ, сов. Влить (о жидкой пище). *Ану, всип міні ще трохи боро́рціку.* Крч. Кам. Повсеместно.

ВСІПНЕ, -ого, в знач. сущ. Всякое хранилище для зерна (возможно, само зерно?). *Куморі — це всіпне біло.* Ляск.

ВСПОП'АШИТЬСЯ, сов. Спихватиться, опомниться. *Она не вспоп'ашилась, як він її вже поцлував.* Лев. Павл. См. также спашаниця.

ВСТЕРЕГТІ, сов. Устеречь; то же, что укараулить (разг.). *Їх же, цих курчат, не встерезіси.* Стгл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр.

ВСТІГТИ, УСТІГТИ, сов. То же, что вистигти. *Я вчора елі встігла на автобус — аж бігом бігла.* Стгл. Бог. *Устігнени... с козами на торх.* [О деле, с которым не следует спешить] Бчк. Петр.

ВСТРИБНУТЬ, сов. Выпрыгнуть. Стгл. Бог.

ВСТРОМЛЯТЬ, ВСТРОМИТЬ, сов. Втыкать, воткнуть. *На, встромі голку у котушку.* Стгл. Бог. *Встромі гілку на вгороді, на межі.* Мрч. Ольх. *Встромляв, встромляв — нічого ни получасця.* Змс. Петр., Пив. Рос., Крп. Подг., Бчк. Петр., Пак. Бог.

ВСТРЯВАТЬ, ВСТРЯТЬ. Ввязываться, вязаться; вмешиваться, вмешаться. *Не встрявай не в свое діло.* Стгл. Бог. *Люди балакають — тебе не спрашуют. Чого ти встряси?* Змс. Петр. *Люди балакають — і міні ж треба встряць.* Стгл. Бог. См. также втручатся.

ВСЦИКАЧКА. ♦ До всцикачки (сміяться) — до упаду, до сліз (смеяться). Стгл. Бог.

ВСЦЯТЬСЯ, сов. Не удержать мочу. *Чуть не всцядсь, елі додому добігла.* Стгл. Бог.

ВТ'АХТУ, нар. (устар.). Вовремя. *Я якраз вт'ахту прийшла.* Крп. Остр.

ВТІРАЧ, -а. Полотенце. *Втірач вже грязний.* Бид. Кант. *Он втірачі висять коло рукомоїнки.* Бид. Кант.

ВТІКАТЬ, ВТЕКТІ. Убегать, убежать; бежать, отступать. *І ото їдуть, і на коніх — і втікають, і втікають...* Стгл. Бог. *Один од одного втікають.* Стгл. Бог. *Хлопчик, втікай віциля.* Пив. Рос. *А він втік, та через бабин тік.* Бчк. Петр. *Діти втекли од сторожа.* Пер. Кант. Повсеместно.

ВТОВПНІТЬСЯ, сов. Суметь пробиться в толпе, втиснуться. *Я його з дньом роздєнїя чі забула поздравити, чі ни втєвпнївась.*

Змс. Петр. *В автобус всі стї втєвпнїлись.* Стгл. Бог.

ВТОП'АТЬ, ВТОПНУТЬ. Тонуть, утонуть. *На отдельному кладбищі — це вішалників хоронили. А ці, шо втєпали — це ж втєпамс ни по своїй волї.* Грм. Кант. *Ото ж Машиа замерзла, ото ж і ни своєю [смертю умерла], або повїсївсь, або втєп.* Грм. Кант.

ВТОРІ, -ів. Шов, соединяющий дно и боковые стенки кованой тары; стык между дощечками кадушки. *Батюшці один мірку зерна винїс...* *На втєрї насылав...* Стгл. Бог. *Дїжка течє у втєрах.* Стгл. Бог.

ВТОРОПАТЬ, сов. Понять; то же, что взять в толк (разг.). *А він с просонїя нїяк не втєропас — тіке очима блимас.* Стгл. Бог.

ВТОЧИТЬ, сов. Влить (раньше — из отверстия бочонка, теперь — из крана). *Вточї водички с півідєрїря.* Стгл. Бог.

ВТРАПНІТЬ, сов. 1. Найти дорогу, сориентироваться, попасть. — *Я піду в Бичок по сєснї.* — *А ти втрапнїш?* Стгл. Бог. *Ми, як ходили по кїслици, на дорогу не втрапнїли та вїйшли аж на Городьську.* Стгл. Бог. 2. Долог и упорно носить одно и то же (заладить?). *Як ото одно*

поши довго, то кажуть «втрá-ти». Стгл. Бог.

ВТРÉТЄ, нар. В третій раз. *Ото я йому і раз прокажу, і вдруге, і втрéтє — а він же не чує нічого.* Стгл. Бог.

ВТРУЧАТЬСЯ, несов. Вмешиваться. *Не треба було у чуже діло й втручáря. А то ще й винуватий останися.* Стгл. Бог. Ср. **встрявть**.

ВТРЬОХ, нар. Втроем. *Втрьюх картохи копали: Павло копав, а ми з Марією вибирали.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВТУЛІТЬ, УТУЛІТЬ, несов. Вставит. *Утулі шибку ув акно.* Остр.

ВТУПІТЬСЯ, сов. Начать смотреть пристально, не сводя глаз; то же, что уставиться (разг.). *Ото втупиця в той мілізор і нічого ни чує.* Стгл. Бог. Ср. **вдупитись**.

ВУГЛІНА, -и. Отдельный кусок угля (каменного или древесного). *Он, дивись, вугліна із відра впала.* Стгл. Бог. *Мелу не нашла, так вугліною одмічала* [количество ведер картошки]. Змс. Петр.

ВУГО́Л, -глі. Угол (в разных значениях). Повсеместно.

ВУГО́ЛЬ, -глі. Уголь. *Вуголь ...то, шо топлять.* Трц. Лиск. *Вуголь у нас кончіся.* Стгл. Бог.

Вугля на зиму багато заготовили. Змс. Петр. Повсеместно.

ВУГО́ЛЬЧИК, -а. Уменьшит. к **вугол**. *Зав'язи вугольчик на вугольчику платка, шоб не забуть.* Стгл. Бог., Трц. Лиск.

ВУГО́РЬ, вугрjа. Угорь, прыш. *Вся морда в вугрjах.* Стгл. Бог. *Ни дави вугрj — це хуже буде.* Бчк. Петр.

ВУГРÁСТИЙ, -а, -е. Покрытый угрями, прышами. *Вугрáста ника.* Петр.

ВУ́ДОЧКА, -и. Удочка. *Постав вудочку отам казо пивтиця.* Стгл. Бог. См. также **вудлища** 2.

ВУДЛИЩА́, -щати. 1. Удилище. *Та то ж тобі дуже довге вудлищя — ти з ним нічого не зробиш.* Стгл. Бог. *Зрjзав хароше вудлищя.* Стгл. Бог. 2. То же, что **вудочка**. *Дід це при здоров'ї: учора вудлищята взяв і на ніч на Дн пішов.* Бчк. Петр.

ВУЖА́КА, -и. Уж. *Хлопці, було, вужаку за пазуху положать, а тоді дівчат і лякають.* Стгл. Бог. *Он, дивись, вужака пливе.* Змс. Петр.

ВУЖЧАТЬ, несов. Становиться уже, суживаться. *Він же оце, Дн, і міліє, і вужчає.* Стгл. Бог.

ВУЗВА́Р, -у. Компот. *Вузвару повне відро.* Пдг. Рос. См. также **озвар**.

ВУЗДА́, -й. Узда. *Вузду во-зьми, а то коней нічим буде за-нуздать.* Прв. Калач. Повсеместно.

ВУЗІМНИЦЯ́, -і. Корова, теллящаяся в зиму. *Та ни вузімницею це дисця, а тим, яка корова — добра чи ні.* Бчк. Петр.

ВУ́ЗИМОК, -мка. Теленок, появляющийся осенью (в зиму). *Вузімком ми виручили гроши — здали на мясо.* Бчк. Петр. Ср. **бузімок**.

ВУ́ЗОЛ, -злі. Узел. *Шось она там багато баракха набрала — перла цілий вузол.* Стгл. Бог. *Зав'язать у вузол.* Трц. Лиск., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог.

ВУЗО́ЛЬЧИК, -а. Уменьшит. к **вузол**, узелок. *Поцукай там у вузо́льчику десь насіння.* Стгл. Бог.

ВУЗЬКІЙ, -á, -é. Узкий. Повсеместно.

ВУЗЬКУВА́ТИЙ, -а, -е. Узковатый. *Тобі оце пальто ни вузькувате?* Бчк. Петр. Повсеместно.

ВУ́ЛИК, -а. Улей. *На літо вулики в посадку вивозив.* Стгл. Бог. *Вулики тіки шо вилисли іс сарая.* Бчк. Петр., Прв. Калач., Змс. Петр., Стгл. Петр. См. также **колоска**.

ВУ́ЛИЦЯ, -і. 1. Улица. *Кажда вулиця носе два названя, старинне й нове.* Пив. Рос. Пов-

семестно. 2. Вечерние гулянья молодежи. *Сьогодні підем на вулицю.* Прв. Калач. *Дівчата пішли на вулицю.* Петр. *Тепер уже й не собираюця на вулицю.* Стгл. Бог.

ВУ́ЛИЧКА, -и. Переулок. *Наче як ваша корова у вулчку пішла.* Пдк. Бог. *Буристок де? Та отам у вулицці, за Потапами.* Стгл. Бог.

ВУ́ЛИШНИК, -а (устар.). Тот, кто любит ходить на вечерние гулянья молодежи [**вулицю**]. Бчк. Петр.

ВУ́ЛИШНИЦЯ́, -і. Жен. к **вулишник**. Бчк. Петр.

ВУ́СІЙ, мн. 1. Усы. *Побрий свої вусі.* Прв. Калач. 2. Верхняя часть губы (без усов). *Витри вусі — в могоці.* Стгл. Бог.

ВУ́СТІЛКА, -и (устар.). Сте-лька из сена или соломы. *Вустілки треба нові устать.* Петр. *Вустілок на долику ни кидай — во-ни же мокрі.* Бчк. Петр., Ломы Калач, Стгл. Бог.

ВУТÁК, -á. Селезень. *Вутák величенький, а вуточка невеличка.* Стгл. Бог. *Вутák з вуткази пішов на річку.* Бдл. Кант., Пив. Рос., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВУ́ТІНКА, -и (ласк.). Уточка. Ст. Крш. Петр.

ВУ́ТКА, -и. Утка. *Вутка здорова яка.* Ст. Крш. Петр. *Вуткі*

купаюця на пруду. Прв. Калач. Повсеместно. См. также качка².

ВУТЮ́Г, -а. Утюг. В пічурці стояв вутюг. Реп.

ВУ́ТИ-ВУ́ТИ, ВУТЬ-ВУТЬ, межд. Подзвынные для уток. Ст. Кри. Петр., Змс. Петр., Бчк. Петр., Плк. Бог., Стгл. Бог.

ВУТЯ́, -яти. Утёнок. Загони вутят в загороду. Нвб. Кант. Вутята у мене вже здорові. Пив. Рос. Дивись, вутя з яєчка випало, положи його назад. Стгл. Бог. Надюжи, принеси вутят с кухні. Нкрб. Рос. Он, дивись, вутя одбилось. Змс. Петр. Повсеместно.

ВУ́ТЯ, -і, дет. Утка. Давай вутю загонимо. Стгл. Бог. Он, дивись, по двору ходять вуті. Пив. Рос.

ВУТЯ́ТКО, -а. Уменьшит.-лак. к вутя. Повсеместно.

ВУХНА́ЛЬ. ♦ Згоріть на вухналь — сгореть дотла. Папка кажже, що згорів на вухналь. Стгл. Бог.

ВУ́ХО, -а. Ухо. Ховай ву́хи — на дворі холодно. Стг. Педг. Шось міні у ву́хо шигає. Стгл. Бог. Ву́ха одморозив. Змс. Петр. Глухий на обидва ву́ха. Бчк. Петр. Повсеместно.

ВУША́К, -а. Дверной косяк. Цей год ми будем красить вушаки і віконниці. Ст. Кри. Петр.

Я покрасив дома всі вушаки. Стгл. Петр. Повсеместно.

ВУШКО́, -а. Иголочное ушко. Ни попаду в вушко хоть ти шо. Стгл. Бог., Три. Лиск., Бчк. Петр.

ВХВІ́ЦИТЬ, сов. Изловчиться, ухитриться. Він собирався швидко, а я все-таки хвціцла сунуть йому сала на дорогу. Лсв. Павл.

ВХІ́ДЧИНИ, -чин. Новоселье, праздник по случаю новоселья. Сьогодні будемо справлять хцідчини. Лсв. Павл.

ВХО́ДИНИ, -дин. То же, что вхідчини. Вхцідини — чоловік у нову хату входе жить, кличе на хцідини. Стгл. Бог. Приходь до нас на хцідини. Смг. Подг., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВХО́ЖЕС, -ого. То же, что вхцідини. Пригласам на хціжес. Крс. Калач.

ВЧА́ДІТЬ, сов. Угореть. Я оце якось так вчцідла, шо й голови не могла підняти. Стгл. Бог. Я сьогодні прямо вчцідла. Пск. Павл. Чуть ни вчцідла ночцю — забула трубу открыть. Мрч. Ольх. Брат у мене умер ни своєю смертю і батько — це ж вони вчцідлі. Грм. Кант.

ВЧАЩА́ТЬ, несов. Часто быває. Шось она до вас в послідне врем'я стала вчціаць? Стгл. Бог.

ВЧЕПІ́РИТЬСЯ, сов. Сильно вцепиться. Шо ти вчціпирився в бабушку? Йди сюди — канхвет дам. Стгл. Бог.

ВЧІ́НЯТЬ, ВЧІ́НИТЬ. Ставить, поставить тесто. Колись діжа накривалась віком. Діжа, шо вчціняси. Стгл. Бог. Вчора вчцінила кісто — таке гарне вицішло. Мрч. Ольх.

ВЧІ́ТЕЛЬКА, -и. Учительница. У Кольки нашого така гарна вчцітелька; він такий радий: кажжен день приходе з школи — одні п'яторки получа. Мрч. Ольх. Ірка ж тепер в школі вчцітською робе. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВЧІ́ТИРЬО́Х, нар. Вчетвером. Стгл. Бог.

ВЧО́РА, нар. Вчера. Вчора ми були на концерті. Прв. Калач. Повсеместно.

ВЧУВА́ТЬСЯ, ВЧУ́ТЬСЯ. Слышаться, послышаться. Міні вчуваєця, як їде... Плк. Бог. Нече як хтось стука... Таке міні вчуваєця ці на самом ділі? Стгл. Бог. Повсеместно.

ВШІ́ВА́ТЬСЯ, ВШІ́ТЬСЯ. Уходити, уйти; уезжать, уехать куда-и.; то же, что сматываться, смотаться (разг.). Нада вишціваця, болатасм багато. Стгл. Бог. Куди це він уже вишців? Змс. Петр., Щуч. Лиск.

ВШКВА́РИТЬ, сов. То же, что влунить. Доць як вишціварив... Стгл. Бог.

ВШНІ́ПНІТЬСЯ, сов. 1. Приобрести привычку делать что-и. (нежелательное); то же, что повадиться (разг.). Лисця вишціпилась каждую ніч навідуварця у курятник. Лсв. Павл. Сусід вишціпився до жінки чужої... Лсв. Павл. Ср. внадяться. 2. Настаивать, настойчиво требовать. Вишціпився — одно додому і все. Стгл. Бог.

ВШТРИ́КНУ́ТЬ, сов. Уколоть, наколоть; воткнуть. Палець голку вишцікнув — болять. Бчк. Петр. Вишцікнуї голку у клубочок. Стгл. Бог.

ВШЦЕ́РТЬ, нар. До краєв; доверху, но не горкой. Відро вшцерьть, коструля вшцерьть, стакан водки вшцерьть, тіко шо не лясця — с посудіною вірні. Стгл. Бог. Ото й мати: принесє води, так прямо вшцерьть — чуть качнув — і розлив. Стгл. Бог. Будеши закручувать огірки — набирай сахарю в ложку вшцерьть. Мрч. Ольх.

ВШЦУ́ХА́ТЬ, несов. Прекращаться, переставать. Доць поре, не вишціхас. Стгл. Бог.

В'Я́ЗИ, мн., -ів. Шся. Не перекідайся — в'язи звернеш! Стгл. Бог. В тебе с голова на в'язіх? Стгл. Бог.

В'ЯЗКА, -и. Вязанка. *В'язка сіна, саломи, дров...* Гриша Харьків дрова носив на в'язці: накладе, приморгне, на плечі — і пашов. Стгл. Бог. Увесь міній пов'язаний на в'язці. Трц. Лиск.

В'ЯЗОК, -зк. Дерево вяз. У вулиці в'язки он. Стгл. Бог. Коло хати ... в'язок. Трц. Лиск.

В'ЯКАЛА, -и, м. и ж. (пренебр.). О влом, нерешительном человеке. *Яккі він вікала.* Бл. Пльб. Остр., Бчк. Петр.

В'ЯТІР, -теря. Рыболовная снасть в виде сети с крыльями, натянутой на обручи. *Може, будеш рибалить. Розлив буде, а ви поставите з Андрійом в'ятір.* Стгл. Бог. Затіяв плести в'ятір, а воно товстє. Стгл. Бог.

Г

ГА, част. А? Что? Часто употребляется при переспрашивании. — *Ма!* — *Га?* Бчк. Петр. *Га? Шо ти сказала?* Стгл. Бог.

ГАВА. ♦ **Гав ловить** — ворон считать. *Ти ж там, у Вороніжсі, гав, гляди, ти лови.* Мрч. Ольх., Бчк. Петр.

ГАВКАТЬ, несов. 1. Лаять. Собаки скрізь гавкають. Бчк.

Петр. *На мамку то не гавка [собака], мамка йому канхвети носе.* Стгл. Бог. *А тобі оце чути, шо собака гавка?* Стгл. Бог. **Повсеместно.** 2. Перен., груб., обычно с отрицанием: замолчи, не приставай. *Ни гавкай!* Стгл. Бог. *Ни гавкай, як собака.* Ольх. *Гавкають собаки та свині та ти між ними* (в ответ на такой окрик). Стгл. Бог.

ГАВРАТЬ, ПЕРЕГАВРАТЬ. Мешать, смешать; приводить, привести в беспорядок. *Свині все перегаврили.* Стгл. Бог. *Шо ти ото гавраси! Перегаврав все, як свиня.* Стгл. Бог.

ГАВРАШОК, -шк. Суслик. *Гаврашкі — вридители пшениці.* Бнд. Кант. *Школьники виливають гаврашків.* Петр., Пср. Кант., Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Нвл. Вороб.

ГАДСТВО, неизм. Досада. *От гадство — ніяк не затягну нитку в голку.* Ану, на, вдінь. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ГАДЮРА, -и (бран., увеличит.). Гадина. Бчк. Петр.

ГАЙ, -ю. 1. Лес. *Шумить гай.* Пср. Кант. 2. Перен. Большая площадь. *Садок у йх — гай здоровий був.* Стгл. Бог. *Та там того сіна — гай, аби косив.* Ольх.

ГАЙСТРА, -и. То же, что астрик. *Посадила гайстри по капусті.* Петр.

ГАЛАСВИТА, нар. Куда глаза глядят, куда ни попадя; как ни попадя. *...Ми тоді запрягли корову і поїхали галасвіта.* Стгл. Бог. *Они неплохо жили з Іваном, це оно ось у неї пішло галасвіта.* Стгл. Бог.

ГАЛАСУВАТЬ, несов. Шуметь, кричать. *Шось вони там коло двора весь вечір галасують...* Стгл. Бог.

ГАЛДІА, -и (неодобр.). Приставала. *Шо ти галдіся біс конця?* Галдіа. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ГАЛДІЧТЬ, несов. (неодобр.). Приставать с разговорами, просьбами. *Та отстань ти ради Бога — і галдіче, і галдіче...* Стгл. Бог.

ГАЛДІТЬ(-СЯ), несов. (неодобр.). Настойчиво приставать с чем-либо; надоедать, докучать ворчаньем, просьбами, требованиями что-либо делать. *Шо ти галдіши біс конця? Ось управимось і будим їсти.* Стгл. Бог. *Галдісь, галдісь цілий год...* Стгл. Бог.

ГАЛУН, -у. Квасцы. *Як тошнить, так галу́н п'ють.* Стгл. Бог. *Возьми, каже, галу́н і сньогого камню і в трубочку в горло задувай — все пройде.* Міні

тіки галу́н і поміг. Лев. Павл., Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ГАЛУНЧИК, -а. Уменьшит. к галу́н. Трц. Лиск.

ГАЛУШКІЙ, -шк. Кушанье из кусочков теста, сваренных в воде; галушки. Домашняя лапша. *Галушкі гарно пахнуть.* Пгг. Рос. *Онуку варили ми галушкі.* Реп. *На вечерю зварию галушк.* Стгл. Бог. *Галушкі зварили добрі.* Бнд. Бог. *Лапу самі кришили, варили [на поминки]. Цю лапу називають галушкі.* Віцїя і пошло: ну, йому уже галушкі. Чрк. Павл. **Повсеместно.**

ГАЛЬМУВАТЬ, несов. Буксовать; тормозить. *Послі доця така грязь, прями всі машини гальмують.* Дрк. Реп. *Палка попала у колесо і гальмує усю дорогу.* Лев. Павл., Реп. Ср. **гарувать.**

ГАЛЯНИЩЕ, -а. Голенище. *У цих чобіт галяніща це хараші, а самі нікудинні.* Стгл. Бог. См. также **халява.**

ГАМАН, -а. 1. Кошелєк. *А гроши повин гаман привіз.* Лев. Павл. *Неяк не найду гаман.* Нжкм. Тал. *Гроші в гамані.* Прв. Калач. *Гаман я клада в кармап.* Дрк. Реп. *Йди у магазин кути хліба, да ти забудь гаман.* Трх. Кам. *Хтось забув гаман.* Нвмл. Калач, Ппв. Рос., Петр., Прб. Подг.

2. Карман. У пальто єсть гаман. Три. Лиск. 3. Портфель (?). 3 гаманом ходили тильки в школу. Кль. Лиск.

ГАМАНЕЦЬ, -нця. То же, что гаман 1. Міні дочка новий гаманець купила. Мрч. Ольх. Гроші у гаманці. Пль. Рос., Бчк. Петр.

ГАМАНОК, -нка. То же, что гаман 1. Уце якраз так получилось, шо були в гаманку п'ятнацять рублів. Пль. Бог. Льонко, не бачила, де я гаманок діла? Три. Лиск., Стг. Бог., Бчк. Петр.

ГАМУЗОМ, нар. Все вместе, без разбора. Покидала все гамузом, потом разбираю. Стг. Бог., Бчк. Петр.

ГАНКИ., мн. Крыльцо. Ключ лежить під ганками. Пдг. Рос.

ГАНУС, -у (устар.). Анис. Казис же ми садили і ганус, і чорнушку, і сіре зілля. А тепер хліб ніхто свій ни пече і все переважало. Стг. Бог.

ГАНЧІРКА, -и. Тряпка. Видно скрізь та гарно. А то на вікна ганчірки [здесь: перен., пренебр.] починають... Стг. Бог. Ганчірки не посохли. Ну там же с чім витерти з стола, подивись на лавці. Стг. Бог. Без ганчірки на кухні не обійтись! Лск. Павл. Ганчіркою ви-

три стіл. Стг. Подг. Соברי ганчірки — ганчірешики їде. Мтр. Кант. Ганчірку треба стірать. Мрч. Кам. Повсеместно.

ГАНЧІРОШНИК, **ГАНЧІРІШНИК**, **ГАНЧІРІШНИК**, -а (устар.). Старьёвщик. Валька хіба ни уродила — до ганчірїшика цілу кухвайку однісла. Бчк. Петр. Ганчірїшики їдидв по улиці. Тепер вони вже ни роботають. Пср. Кант. Раньче, було, ганчірїшики їдиди, на тряпки все мінjali. Стг. Бог.

ГАПЛИК, -а. Платяной крючок. В магазин привезли гаплики. Ньб. Кант. Пришій гаплик до плаття. Мтр. Кант.

ГАПЛІЧКА, -и. 1. То же, что гаплик. Нашо ти стильки закупила гаплічок? Твр. Подг. Додворгались, шо всі гаплічки поодривали. Дрк. Реп. 2. Петля в виде дужки для застёгивания одежды металлическим крючком. В мужиків коло брюк осталися, крючок і гаплічка. Стг. Бог. 3. Петля в застёжке. Треба зробити в кохті гаплічку. Крп. Подг.

ГАРА́, из гараз, гаразд, неизм. Хорошо. Гарá ж, шо я вспіла кришеники в сини вкитнуть. Лск. Павл. Гарá, шо я додому пішов. Стг. Подг. Це же гарá, шо я сама побачила. Стг. Подг.

ГАРА́З, **ГАРА́ЗД**, нар. Хорошо, толком, впору, как раз. Та рубать не довго [о пегухе]: раз махнув і готове діло. Ловить довго. Гарáз, шо він ни вийшов із курника. Стг. Бог. Гостили... Тут гарáзд, шо не били. А то б їще й отпорили. Стг. Бог. Зерна гарáз на зиму стане. Лск. Павл. Гарáз не пойму, шо в пісьмі написано. Нвлт. Вороб. ♦ Гарáзд буде — (неизм., неодобр.) примерное значение: не мог ничего лучше придумать? Стг. Бог.

ГАРА́ШОК, **ГАРЯ́ШОК**, -шка. Гриб сморчок. Вчора брат приніс багато гарáшків. Мтр. Кант. Он подивись, скіпи по полю гарáшків. Кант., Шмр. Рос. Ср. гаряшки.

ГАРБА́, -ї. Арба. Накладе гарбу сожників. Птр. Павл. Їдиди сусіди за сном на гарбі. Мрч. Ольх. Гарба́ уже стара. Мтр. Кант. Привіз повну гарбу сіна. Прб. Подг. Повсеместно.

ГАРБАТЬ, несов. Захватывать, сбивать (комкать) ногами. Бабушка, ідїть сюда. Шоб оцє [половик] не гáрбали ногами. Стг. Бог. Ср. загарбать, згарбать.

ГАРБУ́З, -á. Тыква. Батоги попелісь на ковнуах, на огирках, на гарбузэх. Стг. Бог. У чих гарбузів ключки кріпки. Стг. Бог.

Такі великі гарбузи уродились, шо ни знаю, як їх привізти. Дрк. Реп. Посадила я гарбузи... Укр. Рос. Гарбузи їдять корови і свині. Бчк. Петр. Чім же нам гарбузи з горóда перевозить? Ольх. Повсеместно.

ГАРБУЗІ́ННЯ, -я. Тыквенная ботва. Треба б на вгороді гарбузі́ння попалить. Мрч. Ольх. Зериби в кучу сухе гарбузі́ння. Мтр. Кант. Гарбузі́ння попелісь на дорогу. Петр. Уже гарбузі́ння посохло. Стг. Бог. Повсеместно.

ГАРБУЗОВИ́Й, -а, -е. Тыквенный. Гарбузову кашу будиш? Стг. Бог.

ГАРБУЗЯ́НИЙ, -а, -е. То же, что гарбузовий. Дуже люблю гарбузя́ну кашу. Мтр. Кант.

ГАРБУЗЯ́ЧИЙ, -а, -е. То же, что гарбузовий. Гарбузя́чою насінячка возьмеш? Стг. Бог. Варилась гарбузя́ча каша. Пср. Кант. Там тоді у них і насіння таке, і насіння гарбузя́че. Лск. Подг. Повсеместно.

ГАРДИ́БАЧИ́ТЬСЯ, несов. Чваниться, хвастать; то же, что фордыбачить (прост.). Хвасте тобі гарди́бачі́ція. Нвлт. Вороб.

ГА́РЕЦЬ, -рця. Мера сыпучих тел — устар. гарнец. Сосуд вмести́мостью в один гарнец. Вони понáдалися — я ж їм

гáрець *проса виситав*. Сттл. Бог. *Гáрець* — мірка. *Гáрець* — літра на три, на чотири. Сттл. Бог.

ГАРІКАТЬ, ГАРІКНУТЬ. Ворчать, виражати неудовольство; то же, що гаркати, гаркунуть (разг.). *На мене мати койколи й гаріка*. Сттл. Бог.

ГАРІКАЛО, -а. Ворчун. *Настогидія міні оцей гарікало*. Петр.

ГАРКОНУТЬ, сов. (перен., експр.). Сильно двинуть. *Забреде та як гарконé тичкою... Як підріже — так і с, так і с [риба]*. Сттл. Бог.

ГАРМОЛЯ, -і. Гармонь, гармошка. *Гармóля гра*. Петр. *На вулиці десь гармóля гра*. Прв. Калач.

ГАРМОНЯ, -і. То же, що гармоля. *Гармоня заграля, і всі пошли скакати*. Кбл. Лвск. *Саме дужче міні правниця гармоня*. Пшв. Рос. *Ану, заграй нам на гармоні*. Ольх. Повсеместно.

ГÁРНЕНЬКИЙ, -а, -е. Хорошенький. *Гáрненький такий яцічок, манюній*. Сттл. Бог. *На їй платочок ... такий біленький та гарненький, хороший*. Сттл. Бог.

ГАРНЕНЬКО, нар. Хорошенько. *Ти ж дивись, держи гарненько, а то впустиш*. Сттл. Бог.

ГÁРНИЙ, -а, -е. Хороший, красивый. *Обох [петухов] будете держати? Там золотиста шия у одного, ох і гáрний...* Сттл. Бог. *Хароша рубашка, гáрна рубашка. Тепер більши́нство каже «хароша», а раньче цього не знали. Гáрне й гáрне. Це тепер, шо більши́нство стали ...руські приїжджють, сами їдять сюди-туди, а раньче цього не знали*. Сттл. Бог. *Коли я була молода, я була така гáрна дівчина*. Плт. Бог. *Гáрні дівці гарно і в ганчірці*. Бид. Кант. *Ми як строїли хату, брус Микола привозив гáрний*. Арх. Бутур. Повсеместно.

ГÁРНО, нар. Хорошо; красиво. *Там гáрно на пічі, гаряченько*. Сттл. Бог. *Міша, сядь отам на осли́нчик і сиди гáрно*. Сттл. Бог. *Яке ж лахмате дерево все. Вітру не було, так оно почіплялось [лилей], так уже ж гáрно*. Сттл. Бог. *Живуть люди всі гáрно*. Твр. Подг. Повсеместно.

ГАРУВАТЬ, несов. Не працюючи, продвигатися волоком по землі (о колесі). *Шось наче задне колесо гарує*. Сттл. Бог. Ср. гальмувати.

ГАРЦЮВАТЬ, несов. (перен.). 1. Шумно возитися. *Шо ви по хаті гарцю́дете — тилую́ підняли...* Сттл. Бог. 2. Неосторожно

двигати що-либо. *Дверкою поки гарцюва́в, поки пооббивав, як...* Сттл. Бог.

ГАРЧАТЬ, несов. Рычать, в том числі перен. *Не підходь до собаки — то вона тільки гарчить, а може й укусує*. Сттл. Бог. *Поїв своє й на наше гарчій?* [Шутл.]. Сттл. Бог. *Отакий убільшики і не гавка. Так я кожух вивернув — і до його. Він гарчить...* Сттл. Бог. *Трактор гарчить*. Сттл. Бог.

ГАРЯ, межд. Отгонное для овсц. Сттл. Бог.

ГАРЯШКИ, мн. Заячий помёт. *І на бугрі зайці бігали, а на пісках їх воби́це було багато — було, гаряшки скрізь валяю́ця*. Сттл. Бог. Ср. гарашок.

ГАРЬКАВИЙ, -а, -е. Картавий. *Він ото трохи гарькавий*. Сттл. Бог.

ГАС, -у (устар.). Керосин. *Схóдите тепер в лавку та купите нам гáсу і олії*. Ст. Кри. Петр. *Було, купили гáсу*. Лєв. Павл. *Синчас гас мало нужен — ни світим ним. Тільки для топки*. Твр. Кам. Повсеместно.

ГАТІТЬ, **несов.** 1. Сов. **ЗАГАТІТЬ** Делати, зробити гать. *Міст гаті́ли*. Петр. *Там у Підколоні́вці тамбу прорвало, так тіки загаті́ли*. Сттл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог.

2. Сов. **НАГАТІТЬ**. Запасати, запасити в большом количестві. *Їм скіли ни гаті́ — ни нагаті́ли, все мало*. Сттл. Бог.

ГÁТКА, -и. 1. Настил из брёвен или хвороста, насып из земли для проезда, прохода через тонкое место. *Гать. Гáтка...* *То міст, допустім, через воду, а до моста насипано — гáтка*. Сттл. Бог. *Прийді́ця на гáтку обїжджэ́ть в мели́цю*. Бчк. Петр. 2. Плотина. *Гаткі порва́о, і мели́ця не меле. Перегачію́ть річку чі срок*. Сттл. Бог.

ГАЦАТЬ, несов. (неодобр.). Прыгати, бегати; перен. танцювати. *Хвате вам гацáть по хаті — тилую підняли*. Сттл. Бог. *Хворá? Та вона ж, наче, вчора на свальбі гацáла. Чі с того й хорá?* Сттл. Бог. *Гацá у клубі, як наче дома роботи нима*. Бчк. Петр.

ГÁЧИ, мн. (устар., неодобр.). 1. Ноги. *Шо ти гáчі свої протяг попере́к хати? Підбири*. Сттл. Бог. 2. Штанины. *І на гáчах на колінках то́же латки*. Мхл. Павл.

ГÁШНИК, -а. Пояс юбки. *Пришліли к ю́пці гáшник*. Кри. Подг.

ГÁЯТЬ, несов. Терять зря (о времени). *Собирайся бистріш — нічого время гáять*. Сттл. Бог.

ГАЯТЬСЯ, ПРОГАЯТЬСЯ. Терять, потерять время даром; то же, что повертеться (разг.). *Та ти вже своє діло роби, ато сьогодні цілий день ... прогаялась.* Стгл. Бог.

ГВАЛТ, -у. Шум, крик. *Такий гвалт баби підняли...* Петр., Стгл. Бог.

ГВАЛТУВАТЬСЯ, ЗГВАЛТУВАТЬСЯ. 1. Неистово лаять, заливатися, взлаять (о собаках). *Собаки як згвалтувались.* Стгл. Бог. 2. Шуметь, кричать (обычно о группе людей). *Хто там у нас за двором гвалтуєця?* Стгл. Бог.

ГВІЗДІК, -дкя, **ГВОЗДІК**, -дкя. Гвоздь. *Брось гвіздок в ящик.* Мгр. Рос. *Посилку збили гвіздками.* Скви. Кант. *Гвіздкі нужно кутить.* Бидл. Кант. *Цілу зіму нима гвіздків у лавці.* Лев. Павл. *Прибий ось опутчички гвіздок!* Три. Лиск. *Утирок віссє на гвєскі.* Три. Лиск.

ГЕЙША, -і (устар.). 1. Осеннее суконное полупальто, отороченное мехом. *У мене була гейша.* Иви. Кант. *Прикутай дитину гейшою.* Пдг. Рос. *Хамлю на себе так, гейша звали, отака коротенька, розлітайкою була.* Грм. Кант. 2. Фуфайка. *На ньом була старенька гейша.* Крп. Полг.

ГЕЛГОТАТЬ, несов. Гоготать (о гусях). *Гуси коло двора гелгочуть — сами прийшли.* Стгл. Бог.

ГЕЛЬКАТЬ, несов. То же, что гелготать. *На березі гуси гелькають.* Петр.

ГЕЛЯ, -і. Грязь. *Після доща геля на дворі.* Нвта. Вороб. Ср. кала.

ГЕПНУТЬ(-СЯ), сов. (звукоподр.). 1. Упасть, удариться с силой, с глухим стуком; то же, что бухнуться (прост.). *Упав, аж гєпнув.* Стгл. Бог. *Так і гєпнув об землю.* Петр. *Ліз з печі, та як гєпнув.* Прв. Калач. *Я малим ще з дерева гєпнувся.* Стг. Подг. 2. С силой, глухо ударить. *Ох і гєпнув здорово, бузнув з усієї сили.* Стгл. Бог. Ср. бузнуть.

ГЕТРИ, -ів, мн. (устар.). Высокые ботинки на шурках. *У мене були гєтри.* Иви. Кант. *Раньше ми у гєтрах ходили.* Гєтри були до колін. Нвб. Кант., Блг. Подг.

ГЕТЬ, ГЕТЬТЕ. 1. Межд. Прочь; уйди, уйди. *Так страмно. Геть!* Змс. Петр. *Гетьти, дядьку, суньтись ближче (о ситуації, когда отказ звучит как согласие).* Стгл. Бог. *Геть, ато порвеш.* Стгл. Бог. *Повсеместно.* 2. Нар. Прочь. *Они геть вихали.* Стг. Подг. *Иди геть*

од їх. Стг. Подг. *Геть вітціля, міні ніколи с тобою балакать.* Тхр. Кам. *Ходім вітціль геть.* Стгл. Бог. *Ну-ка бистро усі геть пішли!* Ольх. *Повсеместно.*

ГЕМОН, -а. Дьявол. *...Так ідуть к гємону вєчному. Як восплачюця, а він [Бог] і скаже: позно. Я вас скіки призивав, а він ни йшли до мене.* Лкв. Подг.

ГІБИТЬ, несов. Усидчиво, упорно заниматься чем-то, изнурять себя работой. *І чого б ти там гібів?* Стримів? Стгл. Бог.

ГІГА, -и. Хохотушка, легкомысленная. *С такою гігою і балакать ні про шо.* Бчк. Петр. *Ото це, гіга.* Стгл. Бог. **Гігги ловить** — беспричинно смеяться. *Дівчата, хвати гігги ловить, ідїть сюди.* Бчк. Петр.

ГИДКИЙ, -а, -є. Некрасивый, безобразный, неприятный. *Гидка у неї привычка — ковирять у носі.* Лев. Павл. *Яке гидкє дитиня.* Пєр. Кант. *Такий у неї мужик гидкий...* Мрч. Ольх. *Повсеместно.*

ГИДКО, нар. Гадко, противно. *Та воно там таке, шо гідко й диваця.* Стгл. Бог. *Міні гідко зробилось.* Иви. Кант. *Диваця гідко на тебе.* Пєр. Кант. *Повсеместно.*

ГИДКОПАКОСНИЙ, -а, -с, экспр. к гидкий. *Та таке гідке,*

таке вже гідкопакосне... Стгл. Бог.

ГИДОТА, -и. Гадость, мерзость. *Отака гідота! Ти шо, не чути, шо тобі кажуть? Геть вітціля!* Стгл. Бог.

ГИДУВАТЬ, несов. Брезговать. — *В мене багацько такого, шо гідую.* — *Ну і чім Ви гідусте?* — *Ну, от, як риба протухне, гідусе кажєне. Єсть таке — нічим не гідусе, а є таке — гідусе.* Стгл. Бог. См. также **гребувать**.

ГИДОЧИЙ, -а, -с (экспр.). Отвратительный, мерзкий. *Який гідочий чоловік.* Нвта. Вороб. Ср. гідкий.

ГИЛИ, ГІЛИ мн. Болезненные, вспухшие, вздувшиеся места на коже; пузыри. *Вирізали такі гили — по всі ший.* Алф. Н.-Хоп. *Молока нимає, і отакі гили на сосках висять.* Влє. Грїб. *Береш оцим указатільним пальцем тикаси на гили і кажши, і читаси: гили, гили, хай засохнуть ваші жили.* Влє. Грїб. *Міні наслали гили ... шишкі.* Алф. Н.-Хоп. См. также **гигля, гугля**.

ГИЛИТЬ, несов. (устар.). Гасить мяч деревянной палкой (бичем), которой играют в лапту. *Гилить...* *Ударить так, щоб мяч ни литів, тут і упав.* Стгл. Бог.

ГІЛЬЦЕ, -я. Украшенна ветка дерева, використовується в шлюбному обряді. В центрі пиріг молодими *гільце* — *вітка, українка бумажками*. Грм. Кант.

ГІЛЯ, межд. Отгонное для гусей. Брл. Павл., Стл. Бог., Змс. Петр., Пдк. Бог., Бчк. Петр.

ГІРГІНА, -и. Георгин. *Ти у мене як гиргіна*. Птр. Павл. См. также *горгена*.

ГІРКАТЬ, *несов.* Громко и отрывисто кричать; то же, что гаркать (разг.), рвякать (прост.). *Біс конця на дитину гіркає. Та ти скажи по-хорошому...* Стл. Бог.

ГІРКАТЬСЯ, *несов.* Соориться; то же, что грызться (разг.). *Ото самé гіркаюця. Спрашуєця — шо ни подіши?* Стл. Бог.

ГІРКІЙ, ГІРКІЙ, -á, -é. Горький. *Ридіска шось така гірка, шо її їсти ни можно*. Стл. Бог. *Насадила гіркого перцю*. Бвд. Кант. *Жара стоїть, так озирки гірка*. Бчк. Петр. *Таке гіркé молоко — мать, корова пулянь їа*. Мрч. Ольх. *Масла пратала — уже гіркé*. Мтр. Кант.

ГІРЇН, -á, **ГІРЇОН**, -á. Надбитый, низкий кувшин. *Бери молоко не в глечіку, а в гирюні*. Стл. Бог., Нвтл. Вороб. См. также *гиряець, гірочка*.

ГІРЇОНЧИК, -а. Уменьшит. к *гирюн*. *То глечік, а то гирюничік — надбитий, низкий*. Стл. Бог. См. также *гіроничк*.

ГІРЯВЕЦЬ, -вця. То же, что *гирун*. *Молоко стоїть в гірявці*. Нвб. Кант.

ГІРЬОВИНЬ, -вня. То же, что *гирун*. *У гірьовинь смитану накладу*. Лсв. Павл.

ГІЧ, -а. Свекольная ботва. *Я зложу гічі на ряднину та однесу телусці*. Лсв. Павл.

ГІВНО, -а. 1. Кал человека, животнох. Повсеместно. 2. Перен., презр. О недостойном человеке. *Ни чіпляй гівна — ніхай ни воня*. Стл. Бог. 3. Отрицательная характеристика вообще. *Та то гівно, а ни пальто. Хіба то пальто?* Стл. Бог. *Такого гівна нам і даром ни треба*. Змс. Петр.

ГІВНЯК, -á. Помёт домашних животных. *Гівнякі вкідáє у корови*. Змс. Петр. *У глину, як хату з окола мажуть, так гівняк добавляють*. Стл. Бог.

ГІЙОК, -йкá. Клошка. *Гійкóм булку ганяють хлопці з утра до ночі*. Квб. Лиск. Ср. кійок.

ГІЛКА, -и. Ветка. *Зламай оту гілку, а то вона над стезкою і мішас*. Стл. Бог. *Яблук сей год багато — аж гілки гнуця*. Пер. Кант. *Спилай оту гілку, а то*

вона в вікно карябас. Змс. Петр. *Гілок під колеса накидали, а вона всарвано буксус*. Пдк. Бог. *Вітур такий, шо гілки ламас*. Прв. Калач. Повсеместно.

ГІЛЛЯ, -á, *собир.* Ветки. *Топить нічим, угіля в цьом году дороге, так ходю кажен вечер у куці за гіллям*. Мрч. Ольх. *Вітер був, так гілля, ти бачиш, скіки наламало*. Стл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр.

ГІЛЛЯКА, -и. Увеличит. к *гілка*. *Ти дивись, яку гілляку зламали ідолови діти*. Стл. Бог.

ГІЛЛЯСТІЙ, -а, -е. Ветвистый. *Та ото яблуня дуже гілляста — може її трохи обрізати?* Стл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр. См. также *гільчастий*.

ГІЛОЧКА, -и. Уменьшит. к *гілка*. Веточка. *Райкі — так отакі гілочкі і на землю лежать*. Стл. Бог. *Нима ні гілочки сухої*. Стл. Бог.

ГІЛЬЧАСТІЙ, -а, -е. То же, что *гіллястий*. *Деревій у лісі росте. Такий ... одностеблій. Та й гільчастий...* Стл. Бог.

ГІРКА, -и. То же, что *гирун*. *Масло стоїть у гірки*. Дрх. Реп.

ГІРОЧКА, -и. То же, что *гирун*. *Назі в гірочку малака*. Кри. Павл.

ГІРЧАТНІЯ, -і. Сетка для ловли рыбы. *Де ти дів гірчатню?* Петр.

ГІРШЕ, *нар.*, ср. ст. к *пагано*. *Бува це гірше*. Петр.

ГІРЇОНЧИК, -а. То же, что *гирюничк*. *Вон в тос гірюничк вилил малака*. Трл. Лиск.

ГЛАДЕНЬКИЙ, -а, -е. Гладенький. *Яксь така материя гладенька...* Стл. Бог.

ГЛАДКИЙ, -á, -é. Толстый, полный, откормленный. *Сидить — гладкий, морда як мизниця*. Стл. Бог. *Гладкий став*. Петр. Повсеместно.

ГЛАДКО, -á (увеличит., неодобр.). О полном, тучном человеке. *Та він там такий гладко — найв ринку*. Бчк. Петр.

ГЛАДЮЧИЙ, -а, -е. Увеличит. к *гладкий*. *Ото, яка гладюча корова*. Нвтл. Вороб. *Він страшний гладючий*. Стл. Бог.

ГЛАЗОВІТИЙ, -а, -е. Вызывающий слезы. *Так шо ж ти думаси — дохнуть курчята: така глазовіта*. Влс. Грлб. *У неї чорні газы — она глазовіта*. Алф. Н-Хов.

ГЛЕВКІЙ, -á, -é. Непропечённый. *Глевкий хліб — дуже рано витягла*. Стл. Бог. *Хліб цей раз получівся глевкий*. Мрч. Ольх. *Глевкого хліба напика*. Змс. Петр. Ср. *глизавий* 2.

ГЛЕВТЯК, -á. Плохо пропечённый хлеб. Бчк. Петр.

ГЛЕЙ, -ю. Сорт глины. Обычно отличается большей вязкостью. У нас копають за Доном глей, а туди по слободах розвозять. Бчк. Петр. Коло ярка с глей. Пср. Кант. Глей бируть, як строять піч. Нвмд. Калач. В розмиті кручі вмісті з глиною і піском находяться і глей. Бнд. Кант., Стгл. Бог.

ГЛЄЧИК, -а. 1. Кувшин. Он озьми в глєчик наший. Стгл. Бог. Николи не спрашує, що їсти. Ото вершки позливає у глєчіках, поїсть... Стгл. Бог. Сушений глєчик всігда пахне сонцем і трошки — пареним молоком. Лсв. Павл. Молоко у глєчку на калідорі стоить. Ольх. Нада молоко в глєчік процидять. Плт. Бог. З глєчика молоко добрише, чім з банки. Шрм. Рос. Повсеместно. См. также корчакка, кринка, кубушка 3, 4. 2. Горшок. Варить у глєчку кашу. Прб. Полг.

ГЛИБ, -і. Глубина, глубь. На жаркє врем'я риба у глиб иде. Бчк. Петр. Та там посеред озера така глиб, шо до дна ни допірнеи. Стгл. Бог.

ГЛИБІНА, -ї. Глубина. Повсеместно.

ГЛИБОКИЙ, -а, -е. Глубокий. Повсеместно.

ГЛИБОКО, нар. Глубоко. Повсеместно.

ГЛІВА, -и. Сорт груши. Бергамот(?). Гліви такі як кулак. Нвтл. Вороб.

ГЛІЗЯВИЙ, -а, -е. 1. Ослизлый, клейкий, вязкий. Озирки в діжці стали глізяві, пора викидять. Стгл. Бог. Чогось оця каша така глізява... Нвтл. Вороб. 2. То же, что глевкий. Хліб шось получівся глізявий. Мрч. Ольх.

ГЛІНА, -и. Глина. Повсеместно. ♦ Жбвта гліна — охра. Колись стіни жбвтою гліною мазали. До половини стіни — жбвтою гліною, а вище білили. Стгл. Бог., Ярк. Остр.

ГЛИНИЦА, -ати, **ГЛІНИЩЕ**, -а. Глинище, место (яма), где берут (копают) глину для хозяйственных нужд. Поки навози глини с того глиниціати — оно аж на Гурівці. Стгл. Бог. Од нас глинище не далеко. Плт. Рос.

ГЛИСТЯК, -а (перен., не-одобр.). О худом, желтолицем или бледнолицем человеке. А чого йому? Його глистяк устроївся близько. Бчк. Петр.

ГЛИТАТЬ, несов. Быстро, жадно глотать. Собака глїтї на весь рот. Прв. Калач.

ГЛОД, -у. См. гльод.

ГЛОТКА, -и. Горло. Болить глотка. Трп. Лиск., Стгл. Бог. См. также горлянка.

ГЛОТЯКА, -и, увеличит., не-одобр. к глотка. Бчк. Петр.

ГЛУЗД, ♦ 3 глзду з'їхать — сойти с ума. Та чи ти з глзду з'їхав — чи шо? Грн. Калач.

ГЛУХИЙ, -а, -е. Глухой. Повсеместно. ♦ Глухї стїна (стєнка). Глухї стїна — це де вікон нема. Стгл. Бог. Помаж глуху стїну. Дрз. Ольх. Натїва бросать камні. Камні, у глуху стєнку. Грн. Калач. Повсеместно.

ГЛУХМІНЬ. Глухомань. Бчк. Петр.

ГЛУШКО, -а (неодобр.). Глухой (человек). Старий гушкє. Сидиш тут. Пішов дровець би лучче нарубав. Бчк. Петр.

ГЛЯ, неizm., вводи. Глянь, посмотри. Ти гля, воно ще й спирнчася... Стгл. Бог.

ГЛЯГАНКА, -и, **ГЛЯГАНКА**, -и. 1. Простокваша. Може ти гляганки поїш? То я впису. Трп. Лиск. Гляганка піднялась иапкою. Лсв. Павл. Малога те-ля можно гляганкою напувать. Лсв. Павл. 2. Сметана (?); ряженка (?). Пий гляганку. Нвмд. Калач.

ГЛЯДАНКА, -и. Кефир (простокваша?). Нвтл. Вороб.

ГЛЯДІТЬ, несов. 1. Нянчить, присматривать. Йому було, мать, два зоди. Я ходив туди глядїть. Стгл. Бог. Нема труднишого дїла

на світі, чім глядїть за дитиною. Лсв. Павл. 2. Пробовать, трогать. — Погляди, який лоб гарячий. — Не хочу я глядїть — ти не болїси, а тїки притворяєся. Мтр. Кант.

ГЛЯДІ, ед и **ГЛЯДІТЬ**, мн., неizm., вводи. Видите ли, видишь ли. Обрати(те), вниманье; смотри(те); представь(те). Та ото він, глядїть, аж на тому краї буде. Стгл. Бог. Глядї, ни прости вранці та подої корову. Ст. Крп. Петр. А пізніш пішли кучкою до того Василія, налякали гарно, і, глядї, признався. Прв. Калач.

ГЛЯДО, -у. Боярышник. У лісі коло криниці росте гльод. Нпс. Рос. У сосні, отуди на Підкалоднівку, є посадки гльоду. Стгл. Бог. Кажну осїнь из гльоду варенку варим. Клб. Лиск. А раз як понаїдались гльоду, дак були пропали. Лсв. Павл. Повсеместно.

ГНИЛІЯ, -я. Гниль, гвильє. Клубника — одне гвильє... Пск. Бог. Приїшов Гля — наробив гвильє. Стгл. Бог. Повсеместно.

ГНІВАТЬСЯ, несов. Сердиться, быть недовольным (иногда — с ироничным оттенком). Ни гнївайтесь, тьотко. Мрч. Ольх. Ни гнївайся, дядку. Шо заробив — то й вам. Мрч. Ольх. Не брїшіть — та ни гнївайтесь. Стгл. Бог.

ГНІЗДІТЬСЯ, *несов.* Гнездиться (о птицах). **Повсеместно.**

ГНІЗДИТЬСЯ, УГНІЗДИТЬСЯ (перен.). Поудобней устроюватися, устроїтися, располагатися, расположитися. *Поки гніздилась, поки угніздилась.* Стгл. **Бог.** *Та що ти ніяк ни угніздисся?* Дрк. **Реп.**

ГНІЗДО́, -á. Гнездо. **Повсеместно.**

ГНІЗДІ́ЧКО, -а. Уменьшит. к гніздо. Гнездышко. *Он бачи — ластівка злітла глиняне гнізді́чко.* Реп.

ГНІЙ, гнію, **ГНИЙ**. 1. Навоз. *Казали, там картохи чортячі — там же гнію до чорта.* Стгл. **Бог.** *Гній навезли в поле.* Тмр. **Подг.** См. также кізяк 2. 2. Топливо из высушенного навоза, сформованного в виде кирпичей. Кизяк. *Раньше тилили тики гнієм.* Крп. **Подг.** *Тоді гній ляпали із навоза.* Срк. **Бутур.** *Гнію два вози паробила — на зиму хвату у грубу.* Бчк. **Петр.** См. также кізяк 1. **♦ Гній носить** — формовать гній из смеси навоза с помощью деревянных форм с ручками, которые относили в сторону и вытряхивали гній, перевернув форму на землю. По мере подсыхания его складывали (ставили) и только потом

убирали на хранение. *Скоро будуть носити гній.* Ски. **Кант.** **Повсеместно.**

ГНІТ, -у. Пресс, тяжесть (обычно камень), который кладут сверху квашенных в бочке (кадке) овощей. *На капусту гніт кладуть здоровий.* Петр. *То така каміночка — на гніт гарна.* Стгл. **Бог.** *Обмий каміноку на гніт.* Нвб. **Кант.** *Гніт дуже важкий.* Змс. **Петр.**

ГНІТИ́ТЬ, *несов.* Класть пресс (гніт), прижимать тяжестью. *А чім же ти в банці будеш гнітїть?* Стгл. **Бог.**, **Нвта.** **Вороб.**, **Петр.**

ГНІТИ́ТЬСЯ, ЗАГНІТИ́ТЬСЯ. Поджариваться, поджариваться. *Накрїй сковороду, хай ладика гнітїця.* Пер. **Кант.** *В цій ніч хліб харашо гнітїця.* Стгл. **Бог.** *Хліб харашо загнітївся.* Стгл. **Бог.** *Щось, мабудь, я ніч пагано протопила — хліб ни загнітївся.* Стгл. **Бог.**

ГНІ́ТТЯ, -я (устар.). Лохмотья, ветошь, поношенная одежда. *Викинь оте гні́ття — поки ти його будиш пирикидати сюди — туди?* Стгл. **Бог.**

ГНУ́ЧКІЙ, -á, -é. Гибкий (обычно о деревьях, кустарниках). *То на вулиці ни годїця — дуже гнучке.* Стгл. **Бог.** *Вибери там лозинку, щоб гнучка була.* Змс. **Петр.**

ГОВОРІ́ТИ, *несов.* (устар.). Говорить. *В добрий час говорїти, а в лихий мовчати.* Нвс. **Рос.** **Ср.** *балакать, казать.*

ГОДІ́НА, -и. 1. Погода. *Хароша годїна стоїть усе врем'я.* Стгл. **Бог.** *Дознавать, чи они приїдуть. Отака годїна, так моє они й не приїдуть.* Стгл. **Бог.** *Яка ще годїна, інтїресно, завтра буде.* Олх. *Сей день гарна гадїна.* Крп. **Подг.**, **Мрч.** **Олх.**, **Пив.** **Рос.** 2. Хорошая погода; ведро. *Сьгодні дощ, а завтра годїна.* Стгл. **Бог.** *Хотьби же оце годїна постояла, поки огороди вправили.* Стгл. **Бог.** *Підем по ягоди, пока годїна на дворі.* Втб. **Подг.** *Годїна — хороша погода.* Влад. **Лиск.** *На вулиці годїна — тики б на сіно їти. Де же она узлясь хвороба ця?* Бчк. **Петр.** **♦ Хай йому лиха годїна!** **♦ Хай би (кого) побила лиха годїна** — восклицание, выражающее неудовольствие, недовольство каким-либо действием. *Хай би тебе побила лиха годїна: пів відра води вилика та й тики.* Стгл. **Бог.**

ГОДІ́ТЬ, ВГОДІ́ТЬ (устар.). Угождать, угодить. *Йї, скільки ни годї, всаравно ни вгодїти.* Стгл. **Бог.**

ГОДІ́ТЬСЯ, *несов.* 1. Годиться. **Повсеместно.** 2. Безл.

Нужно, должно, следует, полагается. *Управисся, так бросаси куцік жита. Ілє на бороду. Це так годїця.* **Лиск.** **р-н.**, **Стгл.** **Бог.**

ГО́ДІ, неизм. Будет, хватит, довольно (при увещивании). *Годї! Не лїз, стинись!* Стгл. **Бог.**

ГОДОВА́НИЙ, -а, -е. Кормленный (обычно о животных). *В мене ще скотина ни годівана.* Стгл. **Бог.**

ГОДОВІ́Й, -á, -é. 1. Годовой. *Треба готувати годовий отьчот.* Стгл. **Бог.** **Повсеместно.** 2. Религ. Дванадцятый годовый праздник. *Сьгодні нізя робить, сьгоднія празник годовий.* Стгл. **Бог.**

ГОДОВІ́К, -á. Годовалий (о домашних животных). *В їх ще й бик-годовік кроме теляти — корму треба багато.* Стгл. **Бог.**

ГОДУВА́ТЬ, *несов.* Кормить, выращивать, вскармливать. *Годувать нічим ніяк.* **Буряк тру їм.** Стгл. **Бог.** *Тепер отслужився, так прийшов — телят годує.* Стгл. **Бог.** *Василь кажин день коров до батька годуєть ходе.* Олх. *А кормовими [буряками] годуєть скотину.* **Пив.** **Рос.** *Ми годуєм теля, кролів, порося і курей.* **Клб.** **Лиск.** **Повсеместно.**

ГО́ЖИЙ, -а, -е. Нужный, годный, пригодный, исправный.

Я оце, діду, дознати хочу — може, оно ни го́же, а я його диржу. Стгл. Бог. *І в нас же будільник ни го́жий.* Стгл. Бог. *Ану дай, я подивлюсь — може они [валенки] ще го́жі, а ти викида́ть собрався.* Змс. Петр., Бчк. Петр., Пак. Бог.

ГОЇТЬСЯ, несов. Заживать; то же, что подживать (разг.). *Оце же ни го́йця — болить і болить.* Стгл. Бог. *Рана уже начала го́йця.* Кри. Подг.

ГОЛІНКА, -и. Шерстяной чулок из домашней пряжи. *Ранше голі́нкі носили чьорні.* Стл. Подг.

ГОЛІННИЙ, -а, -е. Расположенный, склонный к чему-либо; то же, что охочий (прост.). *Який уже він голі́нний на оте «диві́ця».* Стгл. Бог. *Та гулять-то ти голі́нний!* Стгл. Бог. *Він голі́нний до всього.* Нвгл. Вороб.

ГОЛІЧЕРВА, нар. Навзничь, вверх лицом. *Голі́черва лягають. Мордою вгору.* Стгл. Бог. *Мужички лежать голі́черва і хронлять.* Нпс. Рос. *Ни лиски голі́черва.* Мрч. Ольх.

ГОЛКА, -и. Иголка. *Падай го́лку, я тугви́ро пришию.* Мтр. Кант. Повсеместно.

ГОЛКІЙ, -лók. Хвоя сосны. *У грубі голка́ми топлю.* Палкі та жаркі вони. Бчк. Петр. Тепер

уже голка́ми ніхто ни топе. Змс. Петр.

ГОЛОВА́, -й. 1. Голова. *Та шо в його — нима голо́вй на плечах?* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Председатель. *У нас голо́вй забрав.* Алн. Рос.

ГОЛОВА́НЬ, -я (неодобр.). Человек с крупной головой. Бчк. Петр.

ГОЛОВЕ́ШКА¹, -и. Увеличит. к голова 1 (неодобр.). *Ти диви яка в тебе голо́вешка — шапка не наліза.* Стгл. Бог. См. также довбешка.

ГОЛОВЕ́ШКА², -и. Не до конца перегоревшее полено, дрова. *Головешка, головня. Перегриби в грубі — може там де голо́вешка.* Стгл. Бог. *Викань голо́вешку в відро — она вже не перегорить, а верх закривать поря.* Змс. Петр.

ГОЛОВИ, мн. Место на кровати, куда ложатся головой. *В голо́вах низько. Підклади шонебудь під подушку.* Стгл. Бог. *В голо́вй на постель поклади мішечок з мятою, шоб гарно спалося.* Нпс. Рос.

ГОЛÓВКА, -и. Кочан капусты. *Дочка одну голóвку принисла. Така тугенька голóвка. Свіжа.* Бчк. Петр. *Капуста вже в голóвкй закручується.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ГОЛÓВОНЬКА, -и. Головушка. *Голóвонька гірка.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ГОЛÓВОЧКА, -и. То же, что головонька. *Голóвочка болить.* Стгл. Бог.

ГОЛОДУВА́ТЬ, несов. (малоупотр.). Голодать. *Голодува́ли туди крепко-роскрепко.* Твр. Бог.

ГОЛОМО́ЗИЙ, -а, -е. Лысый, обритый. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ГОЛОМО́ЗЬКО, -а. То же, что голомозий. *Оце ще — голамозько...* Стгл. Бог.

ГОЛОСИ́ТЬ, несов. То же, что вычитувать 2. *Мати голосі́ла. Пнв. Рос. Она, бедна, так голосі́ла, так голосі́ла...* Стгл. Бог. *А як баба Санька приїде — вроді же голóсе: одно око прикрис, а другим дива́ця — чи хто дива́ця на сі.* Лвк. Подг.

ГОЛЯ́К, -а. 1. Голый (о человеке). Бчк. Петр. 2. Веник с голыми прутьями, голк. *Сніг с порога обмі́татъ голя́к возьми у углі за ліччо.* Бра. Н-Хоп.

ГОЛЯ́КА́, **ГОЛЯ́КО́М**, нар. Голый, раздетый. *Шо ти голя́ко́м на вулицю вискакуєш? Вдягнись.* Стгл. Бог. *Малі діти голя́ка́ купались.* Стгл. Бог.

ГОМІ́ЛКА, -и (устар.). Голень. *Оце же і болить го́мілка...* *Казала — ни становись коліна-*

ми на землі, вона же холодна. Стгл. Бог.

ГОМО́НІТЬ, несов. Разговаривать, беседовать. *Чую, за двором хтось гомоні́ть.* Стгл. Бог. *У клубі на кіні гомоні́ть низья.* Ольх.

ГО́НИ, -ів. Пространство, взятое в длину при прополке и др. сельскохозяйственных работах. *Пололи буряки, так страшні до-вгі го́ни.* Стгл. Бог. Повсеместно. ♦ *Не туди го́нами — (перен.) не так, не верно, несправильно.* *Стоп, то не туди го́нами.* Стгл. Бог.

ГОНДО́БИТЬ, **ЗГОНДО́БИТЬ**. Старательно над чем-либо трудиться, что-либо делать, сделать. *Шо ти там гондобі́ш?* Стгл. Бог. *Кой-як згондобі́ла. Наче же похуже на плаття.* Стгл. Бог.

ГОНО́БИТЬ, несов. То же, что гондобить. *Шо вона там гонобі́ть?* Мрч. Ольх.

ГО́ПКИ (стать), нар. На дыбы (встать). *Він як розогнав коней прямо на щепку — коні назад, го́пки постановилися...* Лвк. Подг. *Кобила як стала го́пки!* Лвк. Павл., Стгл. Бог.

ГО́ПТЯ, -і (неодобр.). Характеристика неуклюжей, неповоротливой женщины. *Ідолова го́птя — роздавила огирок.* Стгл. Бог.

ГОРЕ, -а. 1. Горб. Повсеместно. 2. Спина. *Болить горб*. Трп. Ляск. *На своєму горбу все сіно притягала*. Стгл. Бог.

ГОРБАКА, -и (презр.). Большой горб. Бчк. Петр.

ГОРБУША, -і. Серп. *Горбушой жали*. Тмр. Под.

ГОРГЕНЯ, -і (устар.). То же, что *гиргина*. *Дівчина це наша горгені розвила в огородці*. Бчк. Петр. *Повин огородиць горгені*. Стгл. Бог.

ГОР'ЄЛІ, мн. То же, что *арелі*. *На гор'єлах покачасмя*. Стгл. Подг. См. также *вихалка*, *коликханка*.

ГОР'ЄНИЙ, -а, -е. Характеристика привкуса, запаха пригоревшего жидкого продукта. *Гор'єне, як пригоріло*. *Гор'єним душить*. *Молоко гор'єне*. Стгл. Бог.

ГОР'ІЩЕ, -а, **ГОР'ІЩЕ**, -а. Чердак. *Пацана посилають: л'зь на гор'іще*. Стгл. Бог. *Буравок на гор'іщі кладецця*. Стгл. Бог. *Літом ми ночували на гор'іщі*. Нвмл. Калач. *Заєзь на гор'іщц*. Дрз. Ольх. *Лазила на гор'іще за сушенками*. Твр. Бог. Повсеместно.

ГОР'ІЛКА, -и. Водка, спиртное вообще. *Підносять гор'ілки*. Пшв. Рос. *У мене мужик, як нап'єця гор'ілки, так як благий робіця*. Клб. Ляск.

ГОРЛАТЬ, *несов.* Громко говорить, кричать, то же, что *горланить* (прост.). *Не горлаі, дідуся спить*. Вгб. Подг. *Чого ти горлаєси?* Прв. Калач., Стгл. Бог.

ГОРЛАЧ, -а. Глиняный кубин с узким горлышком. *Горлачь повин молока*. Рос. Ср. кубан.

ГОРЛОДАВ, -а. Дифтерия. *Дітей напав горлодав*. Нвгл. Вороб.

ГОРЛОПАНКА, -и (неодобр.). Выражающая своё недоверие криком, без толку кричащая. Бчк. Петр.

ГОРЛЯНКА, -и (устар.). 1. То же, что *глотка*. *Шось в горлянци дере*. Стгл. Бог. *А шо толку, шо ви кричете? Аби горлянку подрать...* Стгл. Бог. *Роздзявив свою горлянку*. Петр. 2. Перен.-. Горлышко бутылки. *Горлянка у бутылці мала*. Бнд. Кант.

ГОРНУТЬ, *несов.* Грести, толкать ногами. *Шо ти його горнеш ногами? Возьми в руки і неси*. Стгл. Бог.

ГОРНУШКА, -и. Маленькая летняя печка, расположенная на приусадебном участке. *Я варю свиням на горнушці картоху*. Пшв. Рос. *Из горнушки вале дим*. Пдг. Рос.

ГОРОБЕЦЬ, -бці. Воробей. *Іч, яка м'яса до м'яса. Піді собі улови м'яса. Он плігають горобіці. У неї кошеня одно було — так скіки она горобіці переловила...* Стгл. Бог. *Горобіці виклювали всі сояшники цей год*. Нпс. Рос. *Стіки он горобіці — зерно у курчат клюють*. Ольх. *Гарабіців бить нада*. Тмр. Подг. *Сояшники ми тепер ни садим — горобіці ни дають, випівають*. Ст. Крш. Петр. Повсеместно. См. также *жид*.

ГОРОБ'ЯЧИЙ, -а, -е. Воробьиный. *А хто тобі видирав гороб'ячі яєчка?* Стгл. Бог.

ГОР'ОД, -а. Огород. *Митро, та чи ти вже гор'од посадив?* Пр. Бг. Кант. *Гор'од у нас маленький, дуже трудно його оброблять*. Дрк. Реп. *Сходить в гор'од*. Прб. Подг. *У нас на гор'оді багато сояшники*. Нпс. Рос. Повсеместно.

ГОР'ОДЕЦЬ, -дця. Палисадник. *У гор'одці цвіти посадила, а отам за вулом — висадки*. Стгл. Бог. См. также *огородець*.

ГОРОДІЙ, *несов.* Делать, плести плетень. *Калык наб'ють, а тоди лозю гор'одять*. Бгг. Подг. *Плетіть довгий, гор'одять на місті [где нужно ставить]*. Стгл. Бог.

ГОР'ОЖА, -і. Изгородь, обычно из жердей, прутьев. *Од вулиці*

гор'ожу м'яють треба. *Треба ставити забор*. Стгл. Бог. См. также *огорожа*.

ГОРСТКА, -и (устар.). Пучок, мера конопли. *Прядіво мочіли — в горстки в'язали*. Стгл. Бог.

ГОРЩОК, -щкя. Горшок. *Боже спаси горіщок розбит*. Стгл. Бог.

ГОСТІТЬ, **ПРИГОСТІТЬ** (устар.). Угощать, угостить. *Приїхали гості, а в мене й пригостити нічим*. Змс. Петр. *Ну, чім вас там гостіли?* Стгл. Бог. См. также *пригощать*.

ГОСТРИЙ, -а, -е. Острый. *Ножик такий гострий, шо можно ним пальці обрізати*. Пр. Бг. Кант. Повсеместно. ♦ **Г'обстра водка**. *Г'обстра водка — раньче нею мозолі випікали — і корінь випаде з мозолі*. Лсв. Павл.

ГОСТРІТЬ, *несов.* Точить, делать острым. *Наче ж я його гострів нидавно? Чи вже тутий?* Змс. Петр. *Діду, ти сокиру гострів?* *А де ти її дів?* Стгл. Бог.

ГОСТЮВАТЬ, *несов.* Гостить, быть в гостях. *Гостювали — не гостювали, а вже пора й додому*. Стгл. Бог. *Ну як гостювали?* Бчк. Петр.

ГР'АБАРКА, -и. Широкая лопата с загнутыми по бокам

краями. *Вискочів, схватив грабарку лопату — і по вікнах. Дві шибки вибив, а оно зімою.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ГРАБЛИЩА́, -іти. Ручка граблей. *Граблиця обстругати.* Стгл. Бог.

ГРА́БКИ, -бок, мн. (устар.). Специальное приспособление с длинными зубьями у косы для поддержки стеблей зерновых при их скашивании. *Крюк. Тепер же вони, грабки, ни нужні — ніхто ж косою ни косе.* Стгл. Бог.

ГРАБЛІ́, -ів. Грабли. *Ви граблі мої ни бачили? Пр. Бг. Кант. Такі граблі були гарні, легенькі. А це поламались.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ГРАК, -а. 1. Грач. *Гракі прилетіли — по різі ходять.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пак. Бог. 2. Ворон, ворона. *Прилетів грак та й украв курча.* Нпс. Рос. *Гракі усю кукурузу видовбали.* Ольх.

ГРА́МКА, -и. Немного, чуть-чуть, самая малость. *Сахарю у мішці вже грамка осталася.* Ольх.

ГРА́ТИ, грат, мн. Решётка (обычно фигурная). *Як у церкві грати. Она не знала даже, що це називасця грати. Вот это вот*

фігурнос переплетеніс окон. По-научному тобі сказала. Лев. Павл.

ГРЭ́БЭНЬ, ГРЭ́БШЬ, -я. 1. Деревянный большой гребень на высокой ножке, на который наматывается конопля при прядении. *В сі ловка рука: грэбень рівно держе.* Лев. Павл. *Грэбін в днище вставлявся, колись, як прядли.* Стгл. Бог. *На грэбін надали куделю.* Крп. Остр. Ср. кужль. 2. Петушинный гребень. Повсеместно.

ГРЭ́БНЭЦЬ, -нця. Двусторонний небольшой гребень, обычно сделанный из рога. *Грєбінцєм вошей вичесували, особливо як зміси голову.* Стгл. Бог.

ГРЭ́БІ́НКА, -и. Деревянная гребёнка с ручкой для чесания конопли, шерсти при прядении. *Це бабське діло з грєбінками управління.* Лев. Павл., Стгл. Бог.

ГРЭ́БЛЯ́, -і. Плотина. *Я йшла по-над ставком по грэбля.* Нпс. Рос. *Ходили грэблю дслать, а то коровам пить нічого.* Дрк. Реп.

ГРЕ́БТІ́, несов. 1. Грести. *Він грєбті ні вмис — і ото до берега ніяк ни вигребе.* Стгл. Бог. *Грєбі на той бк.* Змс. Петр. 2. Сгребать. *Ходили на*

луки — грєбті сіно. Змс. Петр. Повсеместно.

ГРЭ́БУВАТЬ, несов. Брезгать. *Він грэбус з одніс миски з нами їсти.* Стгл. Бог. *Ти ни грэбуї, а сідай їж.* Дрк. Реп. *Ни грэбуїти нашим угощєням.* Стгл. Бог. Ср. гидувать.

ГРЕ́ЦЬ. ♦ Хай (кому) грець. Межд. При выражении досады. *Ой, хай тобі грець!* Чрк. Павл., Стгл. Бог.

ГРЕ́ЧАНІ́Й, -а, -е. Гречневый. *Так печін боліла — могла їсти тіки грєчану кашу.* Стгл. Бог. *Намолос три мішки грєчаної вошни [пог., о несурзной речи].* Стгл. Бог.

ГРІ́ЗТИСЬ, несов. 1. Грызться (о животных). *Собаки грєзціця.* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Перен. Браниться, ссориться. *Ой, та вони каждый день грєзціця, як собаки.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ГРІ́МАТЬ, ГРІ́МНУТЬ. Грохать, грохнуть (сильно стучать, стукнуть). *Не грїмай дєрьми! Бач, ти так не можеш, шоб ними не грїмнуть.* Стгл. Бог. См. также грюкати.

ГРИМОСТІ́ТЬ, ЗАГРИМОСТІ́ТЬ. Греть, загреть; грохотать, загрохотать. *Наче грїм гримостіть?* Стгл. Бог. — *Так ото він [кіт у чулані] загримо-*

стіт? І ти побачила його? — Побачила. І я ж і причїняла. Стгл. Бог. Ср. гуркотіть, ляскаць 3.

ГРІ́ЦИКИ, -ів. Растение со съедобными стеблями. *За ягодами ни так ходили, як грїцики та морквіник. Бах, сідам усі, і всі грїцики їмо.* Срк. Бутур.

ГРО́БІ́, ГРО́БКІ́, -ів, мн. Кладбище. *Він такий старий, шо місто йому вже на гробках.* Лев. Павл. *Ходили на гробі — мозики вбрать к Пасці.* Стгл. Бог. *Всіх родствїніков собрали, поїхали на гробкі.* Чрк. Павл. См. также кладовище.

ГРОМА́ДИТЬ, несов. Сгребать сено. *Сіно підсахло, треба його громадити, а то доц шоб ни пішов.* Стгл. Бог. *Їх нема дома, вони пішли на луки — сіно громадити.* Змс. Петр., Бчк. Петр., Пак. Бог.

ГРО́ШІ́, -єї, мн. Деньги. *Та ростри-и-нїкали, нема нічого грóшей.* Стгл. Бог. *То чужі грóші, то не її.* Стгл. Бог. *Грóші у кошелькі возьми.* Ольх. *З грїшми то можно жити.* Бчк. Петр. *Она заробляла багато грóшій.* Мтр. Кант. Повсеместно.

ГРО́ШИКИ, -ів. Уменьшит. ласк. к грóші. Денежки. *Хату продали, а грóшки протринькали.* Стгл. Бог.

ГРУ́БА, -и. Небольшая печка с плитой, которую топят обычно вечером для поддержания тепла в доме. *Нізья коло груби стоять. Як приторкнувся до плити, так становиця таке... грубе, розплавлюєця [о платьє].* Стгл. Бог. Як в грубі перегорить, можно лізти закривать верх. Лєв. Павл. Діду, ростопляй грубу. Ольх. Повсеместно. См. также лежанка 2.

ГРУ́БКА, -и. Уменьшит. к **груба**. *Дом був маленький — одна хата: піч, грубка. Топили саломою, а іще ззідами.* Срв. Бутур. Повсеместно.

ГРУ́ДКА, -и. Кусок, ком чего-либо твёрдого или затвердевшего. *Як ховають, дак усі люди по груціці кидають зимельки.* Лєв. Погг. — У вас смола є? Де є? — А отам у сараї. Здорова грудка. Стгл. Бог.

ГРУДОМА́ХА, -и. Увеличит. к **грудка**. *Вивернув грудомáху земаї с кубахи, а картох чортма.* Стгл. Бог.

ГРУДО́ЧКА, -и. 1. Уменьшит. к **грудка**. *Каша грудочка́ми.* Стгл. Бог. *Дай міні грудочку сахарю.* Змс. Петр. 2. Мало (по отношению к сыпучим веществам). *Солі вже нимас, грудочка осталась.* Ольх.

ГРУЗИ́НА, -й. Тонкое место. Три. Лєск.

ГРУ́ЗНУТЬ, несов. Вязнуть, увязать в тонком месте. *Коров перегаляли, а воно там ще не висохло, і вони, бедні, грузнуть — сілі попереходили.* Стгл. Бог.

ГРУЗЬКІЙ, -я, -є. Топкий. Там пагано купаця, в воду пагано заходить — дно грузькє. Стгл. Бог.

ГРУ́ЗЬКО, **ГРУ́ЗКО**, нар. Топко. Тут посередні як перебродить, та: грузько, отуди лівіши бічи. Стгл. Бог. Болото — місто ... грузько. Три. Лєск., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пак. Бог.

ГРЮ́КАТЬ, **ГРЮ́КНУТЬ** (несодобр.). Стучать, стукнуть. Ни грюкай дверями. Стгл. Бог. Вин дверьми як грюкнув, так аж шпаруни посипались. Змс. Петр. Ср. гримать.

ГРЮКОТІ́ТЬ, несов. Стучать, греметь. *Стукають, грюкотіть кобиячя голова [из сказки].* Стгл. Бог. *Шось наче як грім грюкотіть?* Змс. Петр. Ср. гуркотіть.

ГРЯДІ́НА, -и. Возвышенное место. *Така ложбина. То грядина — туди й сюди, а тут осокá, лепеха.* Стгл. Бог. *А вона така грядина височенька, і там їх [ягод, ежевики] багато.* Стгл. Бог.

ГРЯДУ́ШКА, -и. Спинка кровати. *Шо в тебе ото барахло на грядишку навалено? Розбери, а то все помнеєця.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ГУБІ́ТЬ, **ЗАГУБІ́ТЬ**. Терять, потерять. *А де ж я загубила іще один носок? Наверно, я загубила на дворі. Треба йти шукать.* Рєв. — *Загубили чи хтось притаяв?* — *Притаяв.* Стгл. Бог. *Я шилькі з голови біс конця гублю.* Жрв. Бог. *Ці носові платочки — они в мене ни держаця, я їх гублю постоянно.* Змс. Петр. Повсеместно.

ГУ́ДИТЬ, несов. Осуждать, порочить; то же, что охавать (разг.). *Хто б же тебе гудив, як би ти робила як треба...* Стгл. Бог.

ГУЖО́М, нар. 1. Все вместе, всей компанией. *Пішли всі гужом, разом.* Стгл. Бог. 2. Обильно. *Соплі біжать гужом.* Стгл. Бог.

ГУЖУВА́ТЬСЯ, несов. (несодобр.). Собираться компанией для бесцельного времяпровождения. *Шо ви в хаті весь день гужуєтесь? Ішли б на вулицю.* Стгл. Бог.

ГУЗÁ, -й. Корма, задняя часть лодки. *На лотку збоку не влізеш. Тіки на носу або у гузу.* Скажись йому, хай лізе з гузі або з носу. Стгл. Бог.

ГУ́ЗАТЬСЯ, несов. Долго возиться, мешкать. *Оце, гузасця й досі. Поки ти там будеш гузаця?* Стгл. Бог.

ГУЗІ́РЬ, -я. Угол мешка, обычно перевязанный таким образом, чтобы удобно было браться при подъеме мешка снизу. *Гузирь, шоб лучше було браця. Так же його не вхатиши, як повний — або з зерном, або с чім ще.* Стгл. Бог.

ГУ́ЗКА, -и. 1. Задняя часть огурца; задняя часть птицы (гузка). *З огирка гузка зрзасця.* Стгл. Бог. *Ти гузку їстимеш? Чи вона для тебе дуже жирна?* Стгл. Бог. 2. Бородавка. *Гузкі по руках пішли. А шо з ними робить...* Стгл. Бог.

ГУ́ЗНО, -а (устар.). Задняя часть тела человека ниже спины; то же, что задница (прост.). *Шо ти крутисся? У тебе шо — шило в гузі?* Стгл. Бог.

ГУЗНІ́ЯНКА, -и. То же, что **гузно**. *Ану, підіми свою гузніанку!* Стгл. Бог.

ГУКА́ТЬ, **ГУКНУ́ТЬ**. Звать, позвать, окликать, окликнуть. *Ой, снюк, біжш батька гукáй.* Ольг. Погг. *Ану, піді гукні матір — она в огороді.* Стгл. Бог. *Обід готовий, гукáй усіх ...* Врб. Погг. *Гукні міні брата.* Нємл. Калач.

Це совсім молодих так гукають.
Чрк. Павл.

ГУЛЯТЬ¹, несов. Играть. Мій онук любе зо мною гулять у карти. Втб. Подг. Дівчята гуляли у креймах. Реп. Зійдуща, сядуть і гуляють у карти. Срк. Бутур. Усякі ігри гуляли — наприклад, горськи. Лєв. Павл.

ГУЛЯТЬ², несов. О коровах: стремиться к спариванию. Пиридайти Платонівні, шо її коро́ва гуляє. Стгл. Бог.

ГУЇЛКИ, -ьок, мн. Гуляньє, развлечєніє. Та в тебе тільки гуїлки на умі. Стгл. Бог. Гуїлки були один день — співали, плясали, грали на балабайках, гармошках. Грм. Кант.

ГУЇЛНІЙ, -і. Игра. Но саме любима гуїлнй — це прятки. Лєв. Павл.

ГУПАТЬ, ГУПНУТЬ. Сильно глухо топать, хлопать, ударять. Обычно обозначает одноразовое действие. Чім ти гупаєси? Стільцем? Стгл. Бог. Шось у снях наче гупуло? Мо', шо впазо? Чи то кішка? Стгл. Бог. Ср. гупотіть.

ГУПОТІТЬ, несов. Глухо топать (обычно при беге). Чуо, шось гупотіть по-під вікнами. Стгл. Бог. И там і кричали, и гупотіли, и всякого... Мрк. Кам.

ГУРКОТІТЬ, несов. Глухо, раскатисто греметь. Десь дєлеко грім гуркоче. Стгл. Бог. Ср. гримостіть, ляскати 3.

ГУРТОМ, нар. Вместе. Гуртом же його швидче зробити... Стгл. Бог. + Гуртом гарно й батька бить — вместе работа спорится, можно справиться с чем угодно. Втб. Подг., Стгл. Бог., Змс. Петр. + Гуртом — та вдвох — употребляется в случае неоправдавшейся надежды на какое-то количество помощников. Стгл. Бог.

ГУРЧАТЬ, несов. Урчать, гудеть (о тракторе, машине). Чути — десь трактор гурчить. Стгл. Бог. Коло їх учора весь день трактор гурчів. Змс. Петр. Повсеместно.

ГУСАК, -а. Гусь. Ни совайєс до того гусака — вицігне. Стгл. Бог. Повсеместно.

ГУСКА, -и. Гусыня. Я сьогодні гуску посадила на яйця. Це скіки їй сидіть? Стгл. Бог. Повсеместно.

ГУСТЕЊЬКИЙ, -а, -е. Довольно густой. Густењкий кісільок почувієся. Олх. Та я-то густењкий борц люблю. Стгл. Бог.

ГУСТІЙ, несов. Гудеть (о разных механизмах, машинах, моторах). Десь машина гудє.

Самолот гудє. Стгл. Бог. 2. Перен. Подавать низкие, негромкие звуки (обычно о домашних свиньях). Шось свині гудуть. Ти їм давно давав? Стгл. Бог. См. также кугикать, курготіть.

ГУСТІЙ, -а, -є. Густой. Повсеместно.

ГУСТО, нар. Густо. Повсеместно. + Часто й густо (усилит.). Очень часто. Та це оно буває часто й густо. Стгл. Бог.

ГУТІРКА, -и. 1. Манера говорить. — Бабушка, не кричи так громко! — Да я ж не кричу, це в мене така гутірка. Лєв. Павл. 2. Местное наречие, говор. Лєв. Павл.

Г'Я, межд. Отгонное (и подгонное) для коров. Г'я, г'я! Ану, пішли! Стгл. Бог.

Г

ГАНТИК, -а. Вшитая по шву узкая полоска ткани, кантик. Я рукавиці шив, так з гантиком. Дві половинки сшивасця, а все-редені вкладасця гантик, з того ж і матеріалу. Стгл. Бог.

ГЄДЗИК, -а. 1. Овод. Гєдзики началиє, тепер коровам нїужа. Бчк. Петр. Гєдзики коров покусали. Петр. 2. Слепень. — Ох і кусочі гєдзики. — А шо це — овад? — Та не. Овад же виликий, а це нивилічке, як муха, а кусочє страшно. Стгл. Бог.

ГИГЛЯ, -і. Опухоль, шишка. Втору ниділо гігля с-під горла [у овцм] ни сходе. Бчк. Петр. См. также гуля. Ср. гили.

ГИДЗА, -й (устар.). 1. Самодельная юла. Єсть гідза — таке, шо пускають. На матузочок накрутиє та й пускають, а вона крутиця, аж джжжччч. Стгл. Бог. 2. Перен. Непоседливый человек, юла. Єсть гідза таке, шо пускають — на матузочок накрутиє та й пускають... А єсть гідза — це значить бойкий. Стгл. Бог.

ГИРЛІГА, -и (устар.). Пастушья палка чабана. Гирліга? Овєць пастух пасє, а у його ... на довгій палці, с крючком на конці. Ним вівчарь овєць лове. Стгл. Бог. См. также кирлига.

ГІНЖАЛ, -а. Книжал. Міні у гирманьську оцєй гінжэл доставєя. Бчк. Петр.

ГЛІГАТЬ, несов. Глотать с усилием (например, подавившись) или звучно. Ану, подивись, шось ота курица ходє

гліта — чи она не подавилась чім? Стгл. Бог. Як воду п'є, так глітає. Стгл. Бог.

ГЛУДЗУВА́ТЬ, несов. (устар.). Подсміиватися, насмешничать. Она з мене глудзє, підсміхає. Стгл. Бог.

ГОГОСОМ, нар. Гордо, франтовато, глядя свысока, покровительственно; перен. петухом. — Ти петушка того не бачів, шо ми перекидали? — Випускав, так коло курок так і ходє гогосом. Стгл. Бог.

ГУ́ГЛЯ, -і. Опухоль от ушиба; шишка. — Ну шо ж, вилічила? — Та вилічила вроді. Розбитовувала, так оті гуглі поросходились. Стгл. Бог. Ср. гугля. См. также кузь.

ГУ́ДЗИК, -а (устар.). Самодельная пуговица. Колись робили гудзики до кожуха. Робили із кожухини. До кожуха тіко чіпляли. Там він якось шлом і притягасця. Отаке, як вишня. Стгл. Бог. Гудзик. Круглий. Приблисно як тернина, од його хвостик. Тим хвостиком він і притягасця. Стгл. Бог. См. также кузик.

ГУ́ЛНИЙ, -а, -є. Скот со битами рогами (рогом). Один або обос роги позбивані у корови — ото гүла. А совсім нема — шүта. Стгл. Бог. Ср. комолий.

Д

ДАВИ́ТЬ, несов. 1. Давить. Повсеместно. 2. Жать (об обуви). Міні ці тухлі в носку давають. Стгл. Бог. Мірйй, чи ніде ни даве. Змс. Петр. Не, они [ботинки] вже розносились, вже ніде ни давають, ни жмуть. Бчк. Петр.

ДАВНЬО́ШНИЙ, -я, -є. Давний. Хліб уже давньошній, зачерствів. Змс. Петр. Як мука давньошняя, з неї хліба ни спечиси. Стгл. Бог. Та то газста давньошняя. Плк. Бог. Повсеместно.

ДАЛЕ́КО, нар. Далеко. Повсеместно.

ДАЛЕЧЕ́ЗНО, нар. Увеличит. к далеко; очень далеко. — Ходили по ягоди. — Далеко? — Даже ни далеко, а даличезно. Стгл. Бог.

ДА́ЛІ, нар. Дальше, далее. Ну, і шо далі? Стгл. Бог. Вони жшуть отам трохи далі. Кре. Петр. Повсеместно.

ДВÉРІ, -єй. Дверь (об одной). Зачиняй скорій двэрі, а то мухи злитяця з усього Сисеру. Стгл. Бог. Ти вулицині двэрі заснула? Стгл. Бог. Повсеместно.

ДВИГІ́ТЬ, несов. Дрожать, сотрясаться. Та хіба ж, як отака сила... Як заведеш, так під ним аж земля двигіть. Стгл. Бог.

ДВІ́ЧИ, нар. Дважды, два раза. Двічі ходила і двічі ни застала. Стгл. Бог. Я сьогодні в магазин аж двічі ходила. Змс. Петр. Двічі приходиши пригашали. Плк. Бог. Повсеместно.

ДВОЙЧА́ТА, -чят, мн. Вилы с двумя зубьями. Ну, то є вилы — двойчата, а то — тройчата, а є чітвираки. Стгл. Бог.

ДВОРИ́ЦА, -ати. Место прежней усадьбы, двора. Там, на тому дворницяті ще печіце видно, хоч і бур'яном все позаростало. Стгл. Бог.

ДЕ, нар. 1. Где. Де це ти був? Змс. Петр. Де тебе до цих пір носє? Стгл. Бог. Де відро? Бчк. Петр. Повсеместно. 2. Куда. Де це ти собралась? Стгл. Бог. Де ж це я його діла? Плк. Бог. Повсеместно.

ДЕДА́ЛІ, нар. Чем дальше (тем)... Дедалі ни лучче, а хужє. Стгл. Бог.

ДЕБÉЛІЙ, -а, -є. Крепкий. Дід це дебелій, даром шо старій. Стгл. Бог.

ДЕ-НÉБУДУ́, нар. 1. Где-нибудь. Де-небудь же вони (грозі) найдучця. Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Куда-нибудь. Ото вже де-небудь майнує. Стгл. Бог. Повсеместно.

ДÉ-НЕ-ДÉ, нар. Кое-где, местами. Пагано ридіска сходе, так ото — дэ-ни-дэ. Стгл. Бог.

ДЕРБОЛІ́ЗНУТЬ, сов. (экспр.). Сильно ударить. Отчітись, ото так дирболізу... Стгл. Бог. Ср. бузнуть. Ср. также замочить, джигонуть, дзизнуть, заціцять, морсонуць.

ДЕРБОЛІ́ЗНУТЬСЯ, сов., экспр. Сильно удариться. Підсковзнувся, та так дирболізнувся... Стгл. Бог.

ДЕРЕВІ́НА, -и. Бревно. Оце тут на дирвині і посадить можно. Стгл. Бог. Трактором дирвину притяг з лісу. Змс. Петр. Повсеместно.

ДЕРЕВІ́Й, -ю. Кустарниково растение с мелкими резными листьями, полынным запахом и горечью. Полынь божье дерево. Деревій у лісі ростє. Та й отам за огородами. Такий одностеблій... Та й гілччастий є. На дрова приміясця він. Стгл. Бог.

ДÉРЕВО, -а. 1. Дерево. Повсеместно. 2. Заноза. Дёрево загнала в ногу, ото між пальців, та ни витягла, так оно там нарвало. Стгл. Бог. Ой, яке ж я дёрево в пальці загнала! Дрк. Рен.

ДЕРЕЗÁ, -й. Колочий кустарник, вид желтой акации (чилига). Дерезá по пісках ростє, з неї мітла хароша. Стгл. Бог.

ДЕРЕНЧА́ТЬ, несов. Издавать громкие прерывистые зву-

ки (о механизмах). *Чути десь матацкя диринчїть.* Стгл. Бог.

ДЕРЖАК, -а. Ручка лопаты, вил. *Держак обстругать на лопату.* Стгл. Бог. *У лопати поламався держак.* Паб. Рос. Повсеместно.

ДЕРКАЧ, -а. Коростель. *Я сьогодні чуть ни підкосив диркачі — прямо с-під коси вискочив.* Стгл. Бог.

ДЕСЬ, нар. 1. Где-то. *Він десь у Донбасі живе.* Бчк. Петр. *Наче отут десь мій платочок лижав. Ти ни бачила?* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Куда-то. *Він десь вийшов, і ніхто ни знає, де він тепер.* Стгл. Бог. *Десь з ранку подався. Чи ни на рибалку...* Змс. Петр. Повсеместно. 3. Куда-нибудь. *Платок десь закинуть, а як рушник — хтось утирати-миця, все ж царство небесне скаже.* Льв. Подг. *Та вже ж десь приткну.* Змс. Петр.

ДЕЯКИЙ, -а, -е. Некоторый, иной. *Та оце ж ти книжку [Кобзарь] читала, так деяких слов я ни поїму.* Стгл. Бог. См. также койякий.

ДЖВАКАТЬ, **ЖВАКАТЬ**, **ЧВАКАТЬ**, несов. Чавкати. Стгл. Бог.

ДЖЕРГОТАТЬ, несов. О быстрой, невнятной, нечлнсораздельной (преимущественно на

иностранным языке) речи. *Шо він там ото там джергоче — нічого не поїмеш. Чи то він ни руський?* Стгл. Бог.

ДЖЕРКОТІТЬ, несов. Говорить непонятно, на другом языке. *Не поїму, шо він там джеркоче.* Стгл. Бог.

ДЖИЖКУН, -а. Хвастун, болтун. *Оце ще чортів джіжкун, хвастовитий.* Стгл. Бог.

ДЖИЖЧАТЬ, несов. Жужжать. *Муха в паутину запуталась, джіжчить.* Жрв. Канг. Крутиця, *аже джіжчить* [о колесе]. Стгл. Бог.

ДЖИГАНУТЬ, сов. (экспр.). Ужалить. *Мене бджола джиганула — як же болить.* Втб. Паб.

ДЖИГОНУТЬ, сов. (экспр.). Сильно ударить. *Ось лозиною як джігону! — тоді почувстуси.* Стгл. Бог. См. также дзизнуть, звизнуть.

ДЖУРА, -й. Осадок в хлебном квасе. *Квас увесь, сама джура!* Стгл. Бог.

ДЖЮКЛІТЬ, несов. С жадностью и много пить. *Джюкліть воду біс конца.* Стгл. Бог. См. также жлуктити.

ДЖЯМУРНИЙ, -а, -с. Хороший, качественный. Только с отрицанием. *Вечера не джямурна.* Стгл. Бог. *Шось у мене*

сьогодні хліб не дуже джямурний. Стгл. Бог.

ДЗІЗНУТЬ, сов. (экспр.). Сильно ударить; то же, что врезать (прост.). *Так дзізну в зуби, шо й юшкою вмисся.* Стгл. Бог. Ср. джигонуть. См. также замочить, зацідить, звизнуть, морсонуть.

ДЗВІН, дзвіна. Колокол, прежде всего церковный. *Дзвіни же з церкви колись поскидали, так тепер нима.* Стгл. Бог. *Обмазали хорошио [сарай], він і січас стоїть як дзвін.* Стгл. Бог. См. также звін.

ДЗВІНІЦЯ, -і. Колокольня. *І церкву, і дзвіницю — все розрушили.* Стгл. Бог. *У нас у силі була дзвіниця.* Дрк. Реп.

ДЗЕЛЕНЧАТЬ, несов. Звенеть (о будильнике, звонке). *Ти же дзеленчі, як хтось іде, а то так і зоб'єси.* Стгл. Бог. См. также зеленчать.

ДЗІНДЗІВІРЬ, -ю (устар., редк.). Название декоративного растения. Брония (?). *У нас в огороді дзіндзівір був посажений.* Стгл. Бог.

ДЗУЇЗКИ, **ДЗУЇСКИ**, межд. Дудки. *А дзуїски тобі!* Стгл. Бог.

ДЗЯВКАТЬ, **ДЗЯВКНУТЬ**. 1. Лаять, запаять; то же, что брехать, забрехать (прост.). —

Шось Пірат наче дзявкнув? — Та то, мабуть, він на кішку. Стгл. Бог. 2. Перен. Говорить вздор (груб.). *Лучче б она ни дзявкала. Оно було б лучче.* Стгл. Бог.

ДІБАТЬ, несов. Медленно, с трудом ходить, передвигаться. *Ноги нікуди ни гожи — слі оце дібаю.* Стгл. Бог.

ДИВІЙ (ТИ ДИВІЙ), вводн. Смотри (ты посмотри). *Дивій, а де ж це я в сажу вимазалась?* Стгл. Бог. *Ти дивій, який рясний садок.* Бчк. Петр.

ДИВІТЬСЯ, несов. Смотреть. *Не дивілась і на часи, скіки, а розвидилось і встала.* Змс. Петр. *Шо не кажуть, а він рот роззявє і дивіря.* Стгл. Бог. *Все їх лякали: он, глян, русалка з води дівіця.* Прв. Калач. *А она і каже: да воли, таточку, подохнуть, а сад посохне, а мій на іюго, проклятого, усю жизнь дівіря.* Льв. Подг. Повсеместно.

ДІВО, неизм. Удивительно. *Прямо діво.* Стгл. Бог.

ДІМОНІВ, -ова, -ове (бран.). Возможно, табуированное «чертов» (о балованных, шкодливых, хулиганистых детях). *Дімони во діти... Чи вам бабушку не жаюко?* Льв. Павл. См. также імонів.

ДИТІНА, -и. Ребёнок. *Ти з дитиною побалакай по-хоро-*

шому. Способна тіки ричать... Сгтл. Бог. Вони кручіні, і дитина вироста кручіна, ніякого зладу нема. Бчк. Петр. Свати раді, шо яка ж нам дитина досталася чесна. Лкв. Подг. Як у кого дитина вмерла, то яблука до Спасу Ёсти ніззя, а то на тому світі ни дадуть яблука дитині. Прв. Калач. Повсеместно.

ДИТИНЯ́, ДИТИНЧА́. Уменьшит. к дитина. Яке гідке дитиня́. Пер. Кант. Недавно у їх дитинча́ найшлося. Сгтл. Бог.

ДИХАТЬ, несов. Дышать. Він уже на ладан діше. Бчк. Петр. Ну да! Ти куриш — значить, і ми должні оцим димом дихать? Иди он на вулицю та й кури! Змс. Петр. Вона спить, так і ни чути, як діше. Сгтл. Бог. Повсеместно.

ДИХНУТЬ, сов. Дохнуть. Тишина на вулиці... І вітрочок ни дихнє. Сгтл. Бог. Повсеместно.

ДІВКА, -и (устар.). Взрослая девушка. Як дівкі були — хто в козу нарядиця, а хто ще і в Бабу Ягу. Псл. Бог. Дівка хороша. Кам.

ДІВОЧКА, -и (уменьшит.-ласк.). По отношению к девочке-подростку. Она уже в нас ба яка дівочка. Виличенька. Сгтл. Бог.

ДІВЧАТИШКИ, -шок, мн. Уменьшит.-ласк. к мн. от дівчина. Сідайти дівчатишки, я вас покормлю, молочком попою. Сідайти. Вас. Гриб. Приходили Володьчини дівчатишки, спрашували, чи баба ни в нас. Сгтл. Бог.

ДІВЧАЧИЙ, -а, -с. Девичий, девический, девоночий. Ни буду я ці тухлі носить — они дівчачі. Псл. Бог. Це ни дівчачє діло. Змс. Петр. ♦ Дівчачий ополоник — предпочитающий девичье общество. Ану, геть віцціль — дівчачій ополоник. Сгтл. Бог.

ДІВЧИНА, -и. Девочка, девушка. А то чія дівчина з тогобо балакала? Сгтл. Бог. Колись же, ще ми дівчатами були, казали: «Приїхала з чоловіком». А тепер же так ни кажеси. Сгтл. Бог. Повсеместно.

ДІД, -а. Дед. Повсеместно.

ДІДУСЬ, -я. Уменьшит. к дід. Делушка. Дідусь і бабуся лютуют, шо ми у колхоз пішли. Срк. Бутур. Ви мого дідуся ни бачили? Бчк. Петр. Повсеместно.

ДІЄЧКА, -и. Уменьшит. к дівка. Дієчкі маненькі — доть пагано. Бчк. Петр. Повсеместно.

ДІЖА́, -і (устар.). Квашня. Колись діжа́ накривалась віком. Діжа́, шо вчіяси. Сгтл. Бог.

ДІЖКА, -и. Кадушка. В нас сейгуд діжка потекла, так капусту прийшлося викидат. Сгтл. Бог. У нас круна у діжкі. Псл. Рос.

ДІЙКА, -и. Сосок коровьего вымени. Дійкі у корови порепались, так вазіліном мажу. Сгтл. Бог. Повсеместно.

ДІЙНИЦЯ́, -і. Подойник. В дійницю тільки корову доють, більш її ні на шо ніззя іпользувать. Сгтл. Бог. Помий дійницю. Ски. Кант. См. также доїльник.

ДІРКА, -и. Дыра, дырка. Дивись, мши в мішку яку дірку прогризли. Сгтл. Бог. А ти ни будь в каждую дірку затичкою. Бчк. Петр. Повсеместно.

ДІРОМА́ХА, -и. Увеличит. к дірка. Ти дивись, яка тут дірома́ха, а я й байдуже. Сгтл. Бог.

ДІНИЩЕ, -а. Деревянное приспособление в виде доски с отверстием, в которое вставляют гребень или кужиль. Подай міні дніще, я буду прясти. Дрк. Реп. Та й у мене десь на горіці валяюця і дніще, і гребнь, аби хто првв. Сгтл. Бог.

ДНІТ, -отá. Фитиль. Треба новий дніт у лампу: она як-коли годиця. Сгтл. Бог.

ДОБИВА́ТЬСЯ, несов. 1. Стремиться к чему-либо, добиваться

своего. Я добрішого добиваюсь. Шо в тебе є добріше? Сгтл. Бог. Хтось у двері добивається. Сгтл. Бог. 2. С трудом доезжать, доходить; добираться. Треба якось додому добивається. Змс. Петр. Треба добиватись домівки. Сгтл. Бог.

ДОБИШНІЙ, -á, -é. Уменьшительный. В район піде і доб'єця. Така добишна́ була. Змс. Петр. Якій ти й добишний. Чого ти добиваєся? Оно тубі нужне... Сгтл. Бог.

ДОБРЕ́, нар. Хорошо. От батько мій співав добре, а я і ни пробую. Нкрб. Рос. Так він йому добре врезав? Сгтл. Бог.

ДОБРЕНЬКИЙ, -а, -е. Уменьшит. к добрий 1. Мальчики посипали, і за це їм давали шо-небудь таке... добреньке. Грн. Калач. Хочиця чого-небудь добренького. Сгтл. Бог.

ДОБРИЙ, -а, -е. 1. Вкусный. Добра́ з маком паляниця. Прг. Калач. Я добрішого добиваюсь. Шо в тебе є добріше? Сгтл. Бог. Моя мати такий добрий борщ зварила! Дрк. Реп. — Який же тіки добрий борщ... — Він добрий, тіки його в рот не хватили, такий гарччій. Сгтл. Бог. 2. Хороший, добротный, крупный. Яка добра куделя.

Бл. Пльб. Остр. ♦ Дббра сметана — сметана. А потом накладыють добру сметану і кладуть на боліоче місто. Лев. Паул. Ср. сметана.

ДОБРЯЧИЙ, -а, -е (экспр.). Большой, немалый. Добрячий кусок сала оддав... Стгл. Петр. Якби взяв добрячу лозину... Стгл. Бог.

ДОВБАТЬ, ДОВБТИ, несов. 1. Долбить (во всех значениях). Скільки можна довбти одне і те ж... Стгл. Бог. 2. Ковырять. Що ти там довбеш? Там дірочка? Ни трогай. Стгл. Бог.

ДОВБАТЬСЯ, ДОВБТИСЬ, несов. Ковыряться. Так поки довбався один, розряжав [снаряд]... Стгл. Бог. Як копають, так і він довбєця, а більш ні за що не береця. Стгл. Бог.

ДОВБЄШКА, -и (неодобр.). Голова; то же, что башка (прост.). Шо ти своєю дурною довбєшкою ото думаси? Стгл. Бог. Ср. головешка¹.

ДОВБНЯ, -і (устар.). Деревянный молот, молоток. ...Довбля така, кіля забивать. Така дричатка, провірчина туди, і в йому ручка, кіля забивать у землю. Особинно на огородах. Стгл. Бог.

ДОВГАСТИЙ, -а, -е. Пролонговатый, удлинённый. У його

го зерничко таке якесь — довгасте. Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОВГЕНЬКИЙ, -а, -е. Длинненький. Ну, оце же платтячко на тобі хароше, довгєньке, а то надінуть таке, що хто зна на що й похоже... Змс. Петр. Лотиче — нивилике озеро ... довгєньке, так як лотка. Стгл. Бог. Свитка, оно шилося ни коротке, а як халат, довгєньке. Шрм. Рос. Повсеместно.

ДОВГИЙ, -а, -е. Длинный, долгий. Це ти дуже довгу нитку затыгла — путаця з нею. Стгл. Бог. О-о-о, це тут довга пісня — ни дождеся. Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОВГОБРАЗИЙ, -а, -е. Длиннолицый. Не, він ни в ёно породу. Вони всі довгобразі, а в його морда круга. Стгл. Бог.

ДОВГУВАТИЙ, -а, -е. Длинноватый. Наче як рукава довгувати. Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОВЖЕЛІЗНИЙ, -а, -е. Увеличит. к довгий. Яка у Вас лозина довжжєлізна. Нашо вона Вам? Стгл. Бог.

ДОВІДАТЬСЯ, сов. Наведаться. Іди в ліс, до скотини довідайся. Довідайся, навідайся — це одне й те ж. Стгл. Бог.

ДОВІКУ, нар. Никогда, вовеки. Од матері й довіку не одишкани. Оце я й стара, і вмер-

ла мати, а шо ж я — чи одвикла од неї, чи шо... Стгл. Бог.

ДОВОДИТЬСЯ, ДОВЕСТИСЬ, безл. 1. Приходиться, прийтись. Довидєця ще раз в магазин іти. Стгл. Бог. Так тобі й ни довилось й тоді побачить? Змс. Петр. 2. Только несов. Приходиться (о родств). Це ким же вона пубі довідниця? Тьоткою? Стгл. Бог.

ДОВШАТЬ, несов. Становиться длинней. День же вже, мабуть, став довшати? Стгл. Бог.

ДОГЛЯД, -у. Присмотр. Догляду ніякого за тими дітьми нема. Стгл. Бог.

ДОГЛЯДАТЬ, несов. Присматривать, приглядывать, осуществлять уход. Кажє: чи Ви ни согласитесь за мою матирику доглядать? Стгл. Бог.

ДОГЛЯДАТЬСЯ, несов. Присматриваться. Іди вже. Хто там буде до тебе доглядатиця. Стгл. Бог.

ДОГОДУВАТЬ, сов. Прокормить до смерти; то же, что докормить (разг.). Якби перейшли, то все ён було б. Якби догодували батька. Стгл. Бог.

ДОГОМІЙ, -я. Домовой. Курчіха нидавно міні розказува-ла: «Ой, Ганно, ... скоро умру —

догомій став чясто ходить». Алф. Н.-Хоп.

ДОГОРІ (ногами), нар. Вверх, кверху (ногами). Діду, шо ж ти там бачиш? Ти ж [газету] й й держиши догорі ногами. Стгл. Бог. ♦ **Догорі дріком** — кверху ногами; то же, что вверх тормашками (разг.). Палитів догорі дріком. Стгл. Бог. Шо ти його поставив догорі дріком? Стгл. Бог.

ДОДИК, -а. Удод. Стгл. Бог.

ДОДИКОМ, нар. О способе повязывать платок: с небольшим шалашиком надо лбом. Платок пов'язала додиком. Стгл. Бог.

ДОДОЛУ, нар. Наземь, вниз. Зими оце відро додолу. Стгл. Бог. Скинь його [кота] додолу — це на кровати його ни хватало. Бчк. Петр. Як умре, дак додолу сувають і обмивають. Лжк. Погг. Повсеместно.

ДОДОМУ, нар. Домой. Йди додолу, тебе мати шукає. Стгл. Бог. Ви з дому чи додому? Ст. Крш. Петр. Міні сьогодні додому раньче треба. Змс. Петр. Бабушко, ідїть скорій додому, там гости приїхали. Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОЗНАВАТЬ, ДОЗНАТЬ. Узнавать, узнать (проверить). Ти

не дознавав — хліба в магазин не привезли? Стгл. Бог. Я оце, діду, дозніть хочу — може оно ти гоже, а а його держу? Стгл. Бог. Зімою, на святках, успомиши та й ришили на дзиркалах дозніть, хто це був. Прв. Калач.

ДОЇЛЬНИК, -а. То же, что дійниця. Возьми доїльник та подої корову. Пдб. Рос.

ДОЙМА́ТЬ, несов. Донимать. Ни доймай, поки я добрий, а ти цілий. Стг. Подг., Стгл. Бог.

ДО́КИ. ♦ Хто зна (зна) й по́ки й до́ки — очень долго. Стгл. Бог.

ДОКЛІКА́ТЬСЯ, сов. Неоднократно окликав, заставить отозваться; то же, что дозваться. Тебе ни доклічесся. Стгл. Бог.

ДОКУМЕ́КАТЬ, сов. Додуматися, сообразить. Ніяк ни докумекао, як його лучше зробити. Стгл. Бог. См. также скумекать.

ДОКУШНИ́Й, -а, -е. Надослідливий, нествязний, докучливий. Миколаші усе бунтуюцца, шо вони там мішають, на повітку лаять — они ж таки докушні [индоки]. Стгл. Бог. Бабу та бабу... Шо ти пристав, як докушні баба... Стгл. Бог.

ДО́ЛІ, нар. На полу, на землі. Обмивають обично до́лі, на полу, знімають [покойника] с кой-

ки. Чрк. Павл. — Він [борці] у мене на прилічку і стоїть? — А де ж він должен быть? — Та десь же до́лі. Стгл. Бог. Глечік до́лі стоїть. Дрк. Реп.

ДОЛІ́ВКА, -и. 1. Земляной пол. Долівку, бувало, часто змазували. Дрк. Реп. Як субота, так шоб долівку змазати і піч — це строго каждую суботу. Чрк. Бутур. — У нас долівка була набита. — Она й у нас набита, ну старанно. Стгл. Бог. Тепер же долівок уже ні в кого ни осталося — скрізь поли. Змс. Петр. Повсеместно. 2. Деревяний пол. Нада помить долівку. Прв. Калач.

ДОЛОМІ́НА, -и (устар.). Гроб. Гроб раніше називали доломіна, а тепер уже по-руськи називають оце ж гроб. А раніше казали доломіна. Підходять копаці, забивають його, доломіну, і бируть на полотенца, а раніше віжками спускали ілі вировьками. Тгр. Канг.

ДОЛОН́Я, -і. Ладонь. Шось долоня свербить. Може, пенсію принисуть? Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОЛУ́СКУВА́ТЬ, **ДОЛУ́ЩИ́ТЬ**. Догрызати, догрызти (о семечках). Насіння ни бросю, поки ни долущу. Стгл. Бог.

ДОМІ́ВКА, -и. Дом (свой дом, домашний очаг). Треба добиватись домівки. Стгл. Бог. А индики не знають домівки. Стгл. Бог. Домівки ни держиця — як пішла, й пішла, й пішла. Чк. Петр.

ДОМОСІ́ДУВА́ТЬ, несов. Следить за домашним хозяйством, управляться по дому, двору. Свині курготять, тия голодне, і нікому домосідувати. Чк. Петр., Стгл. Бог.

ДОМОСІ́ДУХА, -и. Ответственная за домашнее хозяйство; домоседка. Всі поїхали в город, а мене ни взяли — оставили за домосідуху. Стгл. Бог.

ДО́НЯ, -і (ласк.). Дочка. Це ти ж довжна знати, до́ню. Пдб. Бог. См. также доця.

ДОНАДА́ТЬСЯ, **ДОНА́СТИ́ТЬСЯ**. Накидуватися, накинутися с жадністю; то же, что дорыватися, дорватися (прост.). Корова як донілася до води, так трос відір витила. Чи їх настухи ни напували? Стгл. Бог. О, вона до насіння як допадеція, так ни бросе, поки ни долущ. Змс. Петр.

ДОНА́ЛЮВА́ТЬ, **ДОНА́ЛІ́ТЬ**. Дожигати, дожечь (о дровах, утле). Хароші дрова доналіли, тепер лозою будим топить. Стгл. Бог. Уголь доналуєм, і шо дали — ни знаю. Змс. Петр.

ДОПІ́ТУВА́ТЬСЯ, **ДОПІ́ТА́ТЬСЯ**. Разузнавати, разузнати; то же, что допытуватися, допытатися (разг.). Ти ж там допитуєш — мол, хто в город поїде. Стгл. Бог. Шо ти допитуєш — воно тобі нужне? Змс. Петр. Ну шо ж ти в його — допитатєсь? Стгл. Бог.

ДОПІ́КА́ТЬ, **ДОНЕПІ́ТЬ**. 1. Допекати, допечь. Пиріжки ніяк ни дотичу... Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Изводить, известить; то же, что донимати, доняти (разг.). Як они мене допеклі, оці діти... Стгл. Бог.

ДОПІ́ЛЕНТА́ТЬСЯ, сов. (экспр.). С трудом дойти, добратися до какого-н. места; то же, что доплестися (разг.). Насишу доплінталась — вморилась старіано. Стгл. Бог. Ср. дошкочиртати.

ДО́БРАЗУ, нар. Сразу; вместе. Люба коли як зажуриця: всі погибни дбразу. Стгл. Бог.

ДОСЛУ́ХА́ТЬСЯ, несов. Прислушиватися. Дослухайсь, чи не привезли там у лавку хліб. Стгл. Бог.

ДОСХО́ЧУ, нар. Вволю, вдоволь. Стить досхочу. Стгл. Бог.

ДОТОРКНУ́ТЬСЯ, сов. Прикоснуться. Лежанка розозгрілась, шо ніззя доторкнущя. Стгл. Бог. Та він тіки доторкнўвся до її руки. Лсв. Павл. Яка й

нежна – ніззя доторкніцца. Зм. Петр. Повсеместно.

ДОТОЧИТЬ, сов. Удлинить, подшив снизу дополнительное полотнище, полосу ткани. *Плаття чім би сь доточить, а то же хароше, а коротке.* Стгл. Бог.

ДОЦЯ, -і (ласк.). То же, что дотка. *Кажу: та ти ни журишь так, доцю.* Стгл. Бог.

ДОЧКА, -я. Дочь. *Її дочки пособляють.* Стгл. Бог. *Дочка з города в гости приехала.* Пак. Бог. *Дочка у їх замужем у Питропавці.* Крс. Петр. Повсеместно.

ДОЧУВАТЬ, несов. (обычно с отриц.). Различать звуки, слышать речь. *Ти кажеш дужче, я же ни дочуваю.* Стгл. Бог.

ДОЧУТЬ, сов. Расслышать. *Шось я чи ни розобрала, чи ни дочула...* Стгл. Бог.

ДОШКА, -и (устар.). Доска. *То такі дошки – підуть десь у діло.* Стгл. Бог. *Треба дошок напилья на пол.* Зм. Петр.

ДОШКОПИРТАТЬ, сов. (разг.). С трудом дойти, добратся; то же, что дотачиться (разг.). *Насилу дошкوپиртав додому.* Стгл. Бог. Ср. дополняться.

ДОШКУЛИТЬ, сов. Пронять; обидеть, задеть за живое. *Якби ударив... так, щоб дошкулито.* Стгл. Бог. Слово скажеш

вредне таке, щоб дошкулито. Стгл. Бог. *Линивого бика, було, батогом як стьобнеш, щоб дошкулито.* Стгл. Бог.

ДОЩ, -у. Дождь. *Весь тиждень дощ, і дощ, і дощ...* Зм. Петр. *Це вже ни дощ, а з дощу обатілки – дощ пішов на Красногорівку.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОЩОВИТИЙ, -а, -е. Дождливый. *Як на другий день послі Паски яснá погода, кажуть – на дощовите літо.* Прв. Калач.

ДРАБИНА, -и. Приставная лестница. *Кілох у драбину забій.* Стгл. Бог. *Ниси драбину – я полізу на кришу.* Плб. Рос. Повсеместно.

ДРАЖНИТЬ(-СЯ), несов. Дразнить, называть обидным прозвищем; то же, что обзывать (разг.). *Ни дражні, дєточка, собаку, вона і так зла.* Дрк. Рен. *Його Куцьм дражніти, а чого – ни знаю.* Стгл. Бог. *Шо – получив? А ни дражнісь – воно же вредно, він і кідасця биця.* Бчк. Петр.

ДРАНКІЙ, -нók. Изделия из ветоши, разорванной на узкие полоски. *Дранкі самі на верстать ткали.* Пдг. Рос.

ДРАЛА, неизм. Умчаться; то же, что дять стрекача (прост.). *...І драла додому.* Стгл. Бог.

ДРАННЯ, -я. Узкие полоски материи, надранные из старых

вещей. *Рядюжски ткали із драня – драли таке, вже нагоже носить.* Прв. Калач.

ДРАГУВАТЬ, несов. Дразнить. *Ни драгүй дитину!* Зм. Петр. *– Чого то Пірат гарчить? – Та то Михайло його драгүй.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДРАТЬ (яйця), несов. Выбирать из гнезда. *Ти сьогодні яйця драла? Скїси же они знесли?* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДРАТЬСЯ, несов. Назойливо приставать. *Чого ти до його дирєсь?* Стгл. Бог.

ДРІВІТНЯ, ДРІВОТНЯ, -і. Колода (обычно приспособленная для рубки дров). *Прибири сокиру – он, дивись, валяця коло дрівитні – а то загубиця.* Стгл. Бог. *Така дрівитня, провірчина туди, і в йому ручка, кіля забивать у землю.* Стгл. Бог. *У нашому дворі стоїть дрівитня необхватна, дрова рубать на їй удобно.* Льв. Павл. *У нас дрова рублять на дрівотні.* Втб. Подг., Плб. Рос.

ДРИГТІТЬ, несов. Дрожать, трястись. *Їде на повозці, дригтіть.* Рідко, но кажуть: *дрожить – дригтіть.* Стгл. Бог. Ср. дрягтіть.

ДРИК. ♦ Догорі дрїком. См. догори.

ДРИСТАТЬ, несов. Поносить. *Корова дрїще – свєкли об'їлась. Уся обдрїстана, і тєля обдрїсталось, і весь двір пердрїстаний.* Ольх. Повсеместно.

ДРИСТУН, -я. 1. Человек, страдающий расстройством желудка. *Ти шо, дрїстун, бїс конця бїгаси – чи чого об'ївся?* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Трус. *Та він такий дрїстун – в темні сїни боїця вийти.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДРІШЛЯ, -і (устар.). Понос. – *У тебе шо – понос? – Та ни понос, а ціла дрїшля* (ирон.). Зм. Петр.

ДРІБНЬНИЙ, -а, -е, Уменьшит. к дрїбний. *Таке дрїбнєньке зернечко цей год уродилось.* Нпс. Рос. *Та таке якєсь ... дрїбнєньке листячко.* Стгл. Бог.

ДРІБНИЙ, -я, -є. Мелкий. *Та таке же насїння маюсїньке, дрїбнє.* Стгл. Бог. *Ось цибулина яка осталася між дрїбнї.* Стгл. Бог.

ДРІБНИТЬ, несов. Измельчать, мельчить. *Та ріж крутїни.* *Шо ти його дрїбнїш?* Стгл. Бог.

ДРІБЧАСТИЙ, -а, -е. Обычно о растениях: с мелкими резными листьями, с мелкими частыми ветками. *А тоді зернину посадила, так оно шось – дрїбчєсте листячко – ростє.* Стгл. Бог.

ДРІБ'ЯЗОК, -зку. Мелочь, мелкие остатки. *До груби внесла не дров, а самого дріб'язку, так воно швидко прогоріло.* Стгл. Бог.

ДРІТ, дроту, собир. Проволока. *Мати каже проволочка, а я кажу дріт. – А де ж у вас дріт? – Ота вся сторона дротом загорожена, а тоді лозою усторч. І од Олексіїни проволокою.* Стгл. Бог. Ср. дротина.

ДРОВІНА, -и. Полсно или одна палка каких-либо иных дров. *Та я піду в двір – дровину перерубаю або відро вугля однесу.* Стгл. Бог.

ДРОВІНЯКА, -и. Увеличит. к дровина. То же, что дровина. *Підкин дровиняку в піч.* Др. Ольх. Повсеместно.

ДРОВІНЯЧКА, -и. То же, что дровина. Пренебреж. к дровина. Стгл. Бог.

ДРОВ'ЯНИК, -а. Дровяной сарай. *Сходи в дров'яник за дровами.* Пдб. Рос.

ДРОЗДИК, -а (перен.). Подвижный ребёнок. *Куди же мій дроздик олять ускакав?* Втб. Подг.

ДРОТІНА, -и. Проволока, кусок проволоки. *Отут платить треба дротіною прикрутити.* Стгл. Бог. *Шо то за дротіна вальяця? Дай її сюди – вона міні пригодоця.* Змс. Петр., Пдб. Рос., Пдк. Бог., Бчк. Петр. Ср. дріт.

ДРОЧИТЬСЯ, несов. 1. О скоте: бегать, метаться от укусов оводов. *Корови дрочюця: десять часов, а они вже додому поприбігали.* Стгл. Бог. 2. (перен.). Злиться, раздражаться. Стгл. Бог.

ДРҮГІЙ, -а, -е. Второй. *В одному чавуні варю гарбузи та гречку, а в другому – картошку та комбікором.* Стгл. Бог. – *А кому оця лежанка буде, як ви помрете? – Та вам. На другий день приходе: Ви ще не помёрли?* Стгл. Бог.

ДРҮЖКА, -и. Ближайшая помощница, свидетельница невесты на свадьбе, при венчании, регистраци брака. *Нас дві пари вінчали заразём. По дві дружці було, по два буряни... Стгл. Бог. А дружкою візьму свою луччо подругу.* Льв. Павл.

ДРҮЧОК, -чка. Толстая палка; бревно. *Сідай на дрючок, та давай с тобою побалакаем.* Дрк. Рен. – *Чого ти з дрючком? – Домового ходила бить – чійсь рябий кіт у чулані був.* Стгл. Бог. – *На чому они сидять? – Та чи на якихсь дрючках... Стгл. Бог.*

ДРЯГІТЬ, несов. Трястись, дрожать. *Холодець дрягить.* Стгл. Бог. Ср. дрягить.

ДРЯПАТЬ, ПОДРЯПАТЬ. Царапать, поцарапать. – *Так Михайла чухнулі тіки? – Лоб тро*

ици подряпали. Стгл. Бог. *Кішка нізжку [стола] дряпас – на мороз?* Змс. Петр.

ДУБАСИТЬСЯ, несов. Хмуриться. *Небо дубасиця, скоро мовка буде.* Ппв. Рос.

ДУБЕЦЬ, -ця. Хворостина, палка. *Ось як возьму дубця, так тоді дознася, шо буде.* Стгл. Бог., Змс. Петр.

ДУДКА, -и. Семенная стрелка у лука. *Цибуля в дудці пішла.* Стгл. Бог.

ДУЖЕ, нар. Очень, слишком. *Глекий хліб. Дуже рано вытягла.* Стгл. Бог. *Ти дуже багато міні насипала, я стіко ни здім.* Втб. Подг. Повсеместно.

ДУЖЧАТЬ, несов. Становиться сильней. *Надялись – доць пиристане, а він тіки дужча.* Стгл. Бог.

ДУЖЧЕ, нар. Сильней. *Та ні, твій [платок] дужче стіпаний.* Стгл. Бог. *Я хотів сказати... Ти дужче розговарюй, я же не чуо.* Стгл. Бог.

ДУКНАСТІЙ, -а, -е. О перезревшей редиске. *Редіска вся уже дукнаста.* Стгл. Бог.

ДУЛЯ, -і. 1. Шиш. *Сам канкетик здів, а бабі дуюлю?* Стгл. Бог. *Це ж так ніззя – старшим дуюлю показувати.* Змс. Петр. *Дуюлю дають, щоб ячмінь пройшов.*

Дулі тобі! Стгл. Бог. 2. Вид причёски: волосы, собранные сзади в узел. *Тепер тобі косу ни заплітати, тепер тобі дуюлю крутити, тепер тобі на вулицю ни ходити.* Льв. Подг., Стгл. Бог. ♦ *Дулі з маком! Шиш тебе! Иш, чога захотів! Дулі тобі з маком!* Стгл. Бог.

ДУЛЬКИ, межед. Уменьшит. к дулі. Стгл. Бог.

ДУМКА¹, -и. Мысль, задумка. *Була думка в город поїхати, та не позучилось.* Крс. Петр. *Дурак думкою багатів [пог].* Стгл. Бог.

ДУМКА², -и. Маленькая голловная (диванная) подушка. *Подай міні думку під голову.* Втб. Подг., Стгл. Бог., Змс. Петр.

ДУМОЧКА, -и. Уменьшит. к думка². *Я тіки на думочках мозку спати.* Втб. Подг., Стгл. Бог., Змс. Петр.

ДУНДУК, -а. Глухой, туго соображающий. *Він же, дундук, нічого не помімас.* Стгл. Бог.

ДУРІЛО, -а (бран.). Глухой, дурак. *Ото це, дуріло, з малим здзязався... Стгл. Бог.*

ДУРІСВІТ, -а. Неуравновешенный, вздорный (о человеке). *Нічого було с таким дурісвітом здзязуварця. А шо же тепер... Стгл. Бог.*

ДУРИТЬ, *несов.* Обманывать, дурачить. *Ни можши – так і скажи, нічого людей дурить.* Стгл. Бог.

ДУРІХВІСТКА, -и (неодобр.). Нечестная женщина, обманщица. *То така дуріхвістка, хоть кого проведе.* Стгл. Бог.

ДУРІТЬ, *несов.* 1. *сов. здуріть.* Сходить (сойти) с ума. *Та чи ти здурів, чи шо?* Змс. Петр. **Повсеместно.** 2. Дурачиться. *Хвате вам дуріть – уже голова болить. Ідїть он із хати та й...* Стгл. Бог.

ДУРНИЙ, -а, -е. Глупый. *Хоч дурний, так хитрий [пог].* Стгл. Бог. **Повсеместно.**

ДУРНО, *нар.* Зря, безрезультатно. *Шо ж она – хоть не дурно з'їдила?* Стгл. Бог. *Вона ж то йї та хата ни дурно доставалась – вона ж за тією жінкою ухажувала.* Змс. Петр.

ДУРНОГЛЯД, -а. Попусту оглядывающийся, обращающий взгляд (обычно в качестве дразнилки). Стгл. Бог.

ДУРНОСМІХ, -а. Тот, кто часто, иной раз не по делу, смеётся. Стгл. Бог.

ДУРНУВАТИЙ, -а, -е. Глуповатый. *Вин ни дурнуватий, а ціляком дурний.* Стгл. Бог.

ДУЧКА, -и. Ямка, выбоина в глиняном полу; нора. *По стелу*

яр, а в яру лисиця викопус дучку. Стгл. Бог. *По доливіці, було, дучки повибиваюця ... примазували каждую ниділю.* Змс. Петр.

ДУЧИЧКА, -и. Уменьшит. к дучка. *Райко, давай замісем глину і повірїнюєм доливу, шоб дуччок не було.* Стгл. Бог.

ДУША, -і. 1. Душа. **Повсеместно.** 2. Передняя часть шеи; впадинка на передней части шеи. *Ото тобі – ходила учора на дворї з голою душою, тепер бухікаси.* Мрч. Ольх. *Поправ шарх – душā зверху.* Стгл. Бог.

ДУШІТЬ, *несов.* Иметь дополнительный запах; то же, что отдавать (разг.). *Молоко гореним душїть.* Стгл. Бог.

ДЮДЯ (*дет.*). Холодно. *Нїзя на двір – дюдя.* Бчк. Петр. *На дворї дюдя – ось потрогай, які руки холодні.* Стгл. Бог.

ДЯДЬКО, -а. 1. Дядя, дяденька. *Це ж він Іванові дядьком приходїця.* Стгл. Бог. *Гетьте, дядьку, суньтесь ближче [шутл.].* Стгл. Бог. 2. Мужчина. *Не, я цього дядька не знаю, він, мабуть, сторонній.* Стгл. Бог.

ДЬОР. ♦ **Дьору** дати. Задать стрелка. *Дав дьору – тіки кура схвачуця.* Стгл. Бог.

Е

ЕГЕ, *част.* Да; то же, что ага (прост.). – *Я шось скажу, а она: «Аджіба». Та тепер же кажемо «еге», ото же оно це саме.* Стгл. Бог. *Тепер же ми ни кажемо «еге», а «да».* Стгл. Бог.

ЕГЕЖ, *част.* Да. Употребляется как вопрос при желании получить подтверждение чему-нибудь в знач. не так ли? не правда ли? *Егеге я слух'яний, бабушко?* Стгл. Бог.

ЕЛЕЛЄ, *межд.* Ай-я-яй! Употр. по отношению к маленьким детям, когда их хотят пристыдить. *Елелє! Як тобі ни стишло...* Стгл. Бог.

Є

ЄРОК, *єрка.* Овраг. *Виріза-ло єрок, і нима дороги. На бугор виїсжджють.* Стгл. Бог. *Лотище – це просто єрок, по йому вода біжить у Дін.* Стгл. Бог. *Перегачують річку, чи єрок.* Стгл. Бог.

Ж

ЖАБА, -и. 1. Жаба. *Он між картохами, дивись, яку жабу викинула, гляди – ни схвати.* Стгл. Бог. 2. Лягушка. *Жаби в озері квакають – на доц.* Стгл. Бог.

ЖАБЕНЯ, -яти. 1. Детёныш жабы. Стгл. Бог. 2. Лягушонок. *Жабинята так шувльочуця.* Стгл. Бог. *Там жабаєят нема, там самі пуголовки.* Змс. Петр.

ЖАБРІЙ, -ю. Колочее перекати-поле. *Викинь жабрїй із сіна – корова ж його ни істеме.* *Як він туди попав?* Стгл. Бог. *Да у голод і жабрїй сушили, товки і їли.* Лев. Павл. См. также куранда.

ЖАБУРІННЯ, -я. 1. Водоросли. *Запутався в жабурїні.* Стгл. Бог. *Там самє жабурїня – ни погрибєся.* Змс. Петр. *Ноги запутались в жабурїні – слї випив.* Лев. Павл. 2. Внутренности тыквы. *Вибрать насіння з оцього жабурїня – чого воно жде?* Стгл. Бог.

ЖАДОБА, -и. Жадина. *Отака ти жадоба – як я в тебе просила канхветика, так і ни дав.* Стгл. Бог.

ЖАКАВЕР, -вра. Самец лягушки; большая лягушка безотнositельно к полу. *Дивись, який*

жакавѣр сидить під кущем. Стгл. Бог. См. также лавѣр.

ЖАКАВРЯКА, -и. Увеличит. к жакавѣр. Жакавряка прямо с-під ніг як плигне... Стгл. Бог.

ЖАЛА́, -й. Крапива. З жезлі по висні гарний борц полчасця. Лєв. Павл. См. также кастрика, кронова.

ЖАЛІТЬСЯ, ПОЖАЛІТЬСЯ. Жаловаться, пожаловаться. Так она тобі жалілась? Стгл. Бог. Нікому її пожаліця... Бчк. Петр.

ЖАЛКІЙ, -а, -ѣ. Тот, кого жалко, по ком сокрушаются. Єслі чоловік жезакій, то хто-небудь вичитус. Єслі умре молоде, то оно ще більше жалкѣ. Мрк. Кам. ...А ще як жалкѣ вмере, дак тім болє. Мрк. Кам.

ЖАЛКУВА́ТЬ, несов. Жалеть, сожалеть о чём-либо. Розбила вчора глечік, так так жалкую – його ж тепер ни купиши нїде. Стгл. Бог.

ЖАР, -у. Раскалённые угли без пламени. У грубі вже перегоріло, вже й жар затух. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЖАРІ́НА, -и. Раскалённый отдельный уголь, уголёк. Дивись, он із груби жаріна випала – вкншь. Змс. Петр. Повсеместно.

ЖАРЬО́НКА, -и. Блюдо, приготовленное жарением. Дивись,

скіки опеньків принисла – хвате на жарьо́нку. Стгл. Бог.

ЖАХА́ТЬ, несов. Пугать, выпугивать, прогонять. Тоді учти-ля нас жезахіли с танц-площадки, так ми чіриз забори плізали. Цлк. Бог.

ЖАХА́ТЬСЯ, несов. Пугаться, вздрагивать от испуга. Плохі діла. Я й давно жезахіюся. Як машина загуде – це шось таке... Стгл. Бог. Він наляканий, так у сні жезахісця. Стгл. Бог. Ср. **вожзахну́ться**.

ЖВАКА́ТЬ. См. джавкати.
ЖЕ́ВЖИК, -а. Очень подвижный (чаще о детях). Ти чого тут, жезвжик, крутисся під ногами? Стгл. Бог.

ЖЕ́ВРІТЬ, несов. Тлеть. В нічі слі жезвіріс. Ще раз перегриби, та можно й закритать [верх]. Стгл. Бог.

ЖИВІ́ЦЯ, -і. Клейкое, смолистое вещество, выделяющееся на стволах вишен. Ми, бувало, живіцро з вишень їли. Та й зараз діти їдять. Змс. Петр.

ЖЕ́ВРІТЬСЯ, несов. То же, что жеврять. В нічі тіки-тіки жезвірісця. Стгл. Бог. Подивись – як у грубі ще жезвірісця, так можно роздуть та підкннуть це дров, а то шось холоднувало. Стгл. Бог.

ЖЕЖ, част. Же. Він жезж ни хоче робить нічо-о-о-го. Та так ни хоче, шо ніяк. Стгл. Бог.

ЖЕРДІ́НА, -и. Жердь. Десь отам у хліві була підходяця жердіна, отут зверху сіно придавить. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЖЕ́РДКА, -и (устар.). Каким-либо способом укреплённая поперѣк жердь в доме, на которую вешали (перекидывали через неё) одежду. Отут у кутку жезрдка була – тепер, мать, уже ні в кого нима. Стгл. Бог.

ЖЕ́РЕБ, -а. Небольшая палочка, выступающая в качестве жребия. Траву ділили – жезреб тягли. Стгл. Бог.

ЖЕ́РІ́ТКА, -и. Тонкая верѣвка для бѣлья. Рушник повісь на жезрїтку, хай сохне. Дрк. Рєп.

ЖИВІ́Т, -отá. 1. Живот. Повсеместно. 2. (устар.). Жизнь. Дїд Ваасів їцє за животá поробив собі і бабі гроби. Лєв. Подг. См. также життя.

ЖИВОСІ́ЛОМ, нар. Насильно; то же, что силком (разг.). Та ми його чуть ни живосілоом сюди затагли. Стгл. Бог.

ЖИД, -а (экспр.). Воробей. Прокляті жезіді... Всі соянишкв покотвали. Стгл. Бог. Ср. **горобець**.

ЖИ́ЖКИ, -ок, мн. (устар.). Колениые сухожилия; то же, что поджжлки (разг.). Я йому ото як

дав під жезїжки, так він і сів. Стгл. Бог.

ЖИ́ЛЯВИЙ, -а, -є. Жилыстый (обычно о растениях). Ридіска сей год якась жезїлява – ці бїз доцїя, чї сорт такий. Стгл. Бог.

ЖИ́РУВА́ТЬ, несов. (устар.). Шалить, развлекаться шутками; то же, что дурачиться (разг.). Зайшла в хату, а вони там удвох жезирують. Стгл. Бог.

ЖИ́ТО, -а. Рожь. Ми все поле жезїтом засївали. Дрк. Рєп. Та тепер жєс, ти бачиш, жезїта ни сіють. Стгл. Бог. **овсеместно**.

ЖИ́ТНИЙ, -а, -є. Ржаной. Ми з жезїтної муки нічого ни печем, її в нас і нимає. Стгл. Бог. В ніст була така їда: кісіля, озвар. Хлїб пїкли жезїтний. Нєтл. Вороб. Повсеместно.

ЖИ́ТТЯ, -я. Жизнь. То вже, як завелось отаке, то вже жезиття ни буде. Стгл. Бог. **Повсеместно**. Ср. **живїт** ².

ЖІ́НКА, -и. 1. Женщина. Там тебе якась жезнка страшус. Стгл. Бог. То сторони жезнка, ни наша. Змс. Петр. Повсеместно. 2. Жєна. У Бичку жєивє. Уже у сьомой жезнки жєивє. Стгл. Бог. **Повсеместно**.

ЖЛУКТИ́ТЬ, несов. (устар.). 1. Заливать бѣльє горячей щєлочной водой домашнего приготовления (из золь), наполняя его жлукто. Ср. **золить**. 2. (перен.).

То же, что джуклить. *Чого ти найвсь, шо воду жуктїиши цілий день?* Стгл. Бог.

ЖЛУКТО, -а (устар.). Приспособление в виде бездонной дощелочной кадки для пропаривания белья. Устанавливалось в корыте. *Жукто ... це ж колїсь – та це вже й при нашій пам'ятї – як золїли, так у його ж складали вже постріане та й зашивали щолоком [лугом].* Стгл. Бог. *Ни всяка хазїйка вмїє з жуктом обраїряця.* Лев. Павл. ... *турїстраси в тому лузі, а тоді складають в те жукто, а жукто було – дна ни було. Накладають, а потом чї кпїятком туди зашивали іще, залють, оно пропарїця, а тоді починають, як літнього время, така праники булї.., кладуть баракшну і б'ють, полощють в водї.* Шрм. Рос.

ЖМАКАТЬ, несов. (устар.). Мять. *Одойди віптіїя, ни жмакаї – бачїи, розложено...* Стгл. Бог. *Зубів нема, так ни жуци, а так ... жмакаїси.* Стгл. Бог.

ЖМЄНЯ, -ї. Горсть. *Шо то в тебе в жмєні? Насїнїя? Дай міні.* Стгл. Бог. *Кинула в борщ соли цілу жмєню.* Мрч. Оах. *Тодї усі родичї та хто прийїиов кїдають землю тїми, жмєнїми, ну а тоді обїд роблять.* Чрк. Павл. Повсеместно.

ЖМЄНЬКА, -и. Уменьшит. в жмєня. *Дай жмєнїку насїнїя.* Стгл. Бог.

ЖМУРІТЬСЯ, несов. Закривать глаза, играя в жмурки. *Водїть. Мишко, тобї жмуриця.* Стгл. Бог. *Кого найдуть первого, тому жмуриця.* Змс. Петр.

ЖМУТ, -а. Пук, пучок, комок. *Он, дивїсь, цілий жмут на тряпки.* Крс. Петр. *Підбири он, цілий жмут сіна валяця.* Стгл. Бог.

ЖНИВА, жнив, мн. Жатва. *Було, в жнивї на полі й почували.* Стгл. Бог. *В жнивї сїме жсара.* Змс. Петр.

ЖОВТЄНЬКИЙ, -а, -е. Жёлтенький. Повсеместно.

ЖОВТІЙ, -а, -е. Жёлтый. Повсеместно.

ЖОВТІЛО, -а. Растение типа мхов с беловатыми листьями. Использовалось для окрасивания пасхальных яиц. *Колїсь по пісках собирали жовтіло – яйця красїть.* Стгл. Бог.

ЖОВТІШАТЬ, несов. Становиться более жёлтым. *Наче в тебе волосєя було жовтіше, а тепер стало якесь руде.* Стгл. Бог.

ЖОВТІШИЙ, -а, -е. Более жёлтый. *Оці яйця бири, жовтіші.* Стгл. Бог.

ЖОВТОГАРЧИЙ, -а, -е (устар.). Оранжевый. Стгл. Бог.

ЖОВТУВАТІЙ, -а, -е. Желтоватый. Повсеместно.

ЖОВТЯК, -а. Перезрелый жёлтый огурец. *Один год на колхозних огородах жовтяків було...*

Стгл. Бог. *Неділю ни ходили на той огород, так там жовтяків повно.* Змс. Петр. Повсеместно.

ЖОВТЯНИЦЦЯ, -ниця, мн. (устар.). Желтуха. *Колїсь як жовтянїцїями хворали, так із прїтїчка змивали – лічили так.* Стгл. Бог.

ЖОНАЧ, -а. Женатый. *Носили вже кутю в святвїчїр. Дїтей було багато. І жоначї носили.* Прв. Калач.

ЖОСТІР, -у. Крушина. *З жостїру колїсь (ну, після войни) чїрїло робили.* Стгл. Бог.

ЖУЖІЛКА, -и. Шлак. *Винеси жужілку в срок. Або не, треба її сспїать в одно мїсто – як слизько буде, так будем посупать.* Стгл. Бог.

ЖУЖМОМ, нар. Комом; без всякого порядка. *Шо ти ото покидав все жужмом? Розбери.* Стгл. Бог. *В конці года собереця все жужмом.* Змс. Петр.

ЖУКОВИЙ. ♦ Чёрный – жуковий. Очень чёрный. Стгл. Бог.

ЖУРАВЄЛЬ, -влї. Длинный шест у колодца, служащий рычагом при подъеме воды. *У мене журавель на колодїзі обламавєя, дак я ни знаю, шо робїть.* Вгб. Подг. См. также звїд.

ЖУРАВОК, -вкї. То же, что журавель. *А колодїзь такий – з журавкїм.* Алф. Н.-Хов.

ЖУРІТЬСЯ, ЗАЖУРІТЬСЯ. Печалиться, опечалиться, загрустить, загоревать. *Зажурївєся як чї мати вмерла, чї там брат.* Стгл. Бог. – *Їж, чого ти тишєся? – Она чогось зажурилась.* Стгл. Бог. *Люба коли як зажуриця: всї погїбним доразу.* Стгл. Бог. *Страшно зажуривєся і вмер.* Стгл. Бог. *Ни журиєсь, дїчка, шось придумасм.* Стгл. Бог.

ЖУРКА, -и. Овчинное или ватное полупальто. *Мужик зїмою утонув. Був у журиці і в чїботах, не зумів на льод виповзти.* Лев. Павл.

3

3, предл. 1. С (с р. п.; с тв. п.). *Приїшов з роботи.* Змс. Петр. *З горя заболїв.* Стгл. Бог. *З дїдом ни договорїєся.* Бчк. Петр. *З нїдїлі треба начинать садити огород.* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Из. *Приїхав з города.* Жрв. Бог. *Вона родом з Питропалївки.* Крс. Петр. *З козаків, кажуть.* Бчк. Петр. Повсеместно.

ЗАБАРІТЬСЯ, сов. Задержаться. *Чого ти так ... забарївєся?* Стгл. Бог. *Де ж ти була, забарїлася? На дїржавому мосту провалилася.* Стгл. Бог.

ЗАБ

ЗАБАРНО, неизм. Хлопотно, медленно. Дуже забарно: і полоть, і м'яця [копирадских жуков] давить, і бур'ян рвать. Стгл. Бог.

ЗАБАЖАТЬСЯ, сов. Захотеться. Там чі чого ни забажá сця. Стгл. Бог. Поїде в гóрод за салом – купить. Забажáлось же капчяного сала. Стгл. Бог. См. также замануться.

ЗАБАЛАКАТЬ, сов. Заговорить, начать говорить. Уже й радиво забалáкало, а я все лижу. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАБАЛАКАТЬСЯ, сов. Заговориться, увлечься разговором. Забалáкалась и забула, шо в мене скотина ни поїна. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАБВІЙШКА, -и. Маленький (о человеке). Ну і забвїи ша ти! Кам.

ЗАБЕ́ЙКАТЬСЯ, сов. Вымокнуть, замочить нижнюю часть одежды. Де же це можно отак забейкаця? Стгл. Бог. См. также забовтаться, забрьохаться.

ЗАБИТЬ¹, сов. Забить. Піду заб'ю коляку. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАБИТЬ², сов. Ушибить. Забїя ногу здорово. То хїба ни здорово... Стгл. Бог.

ЗАБИТЬСЯ¹, сов. Ушибиться. Моя меньша сестричка впаля с стула і здорово забїялась. Лев. Павл. Стукуналась головою – добре забїялась. Стгл. Бог. Об вушак ударився та здорово забївся. Змс. Петр. Повсеместно.

ЗАБИТЬСЯ², сов. Забрести; то же, что прибьтсья (разг.). Він сюда відкїльсь здалека забївся. Стгл. Бог.

ЗАБЛУКАТЬ, сов. Забудиться; то же, что заплутать (прост.). Десть одно курча заблукáло, ни пайдю. Стгл. Бог.

ЗАБОВТАТЬСЯ, сов. То же, что забейкаться. – Де це ти так забовталась? – Та ходила в огород, а воно роса, оце й забовталась. Стгл. Бог. Ср. забейкаться, забрьохаться.

ЗАБОРСАТЬ, сов. Запутать. Плів та заборсав ниткі. Стгл. Бог.

ЗАБОРСАТЬСЯ, сов. Запутаться. З нитками заборсався, заплутався. Стгл. Бог. См. также заплутаться.

ЗАБРЕЗКАТЬ, ЗАБРЕЗКНУТЬ. Покрытьсья плесенью, ослизнуть. Дїжка забрєзка з капуштою. Стгл. Бог. Ср. заснядїть.

ЗАБРЕХАТЬСЯ, сов. Запутаться во лжи; то же, что завряться (разг.). Та вона вже так

заврїхалась, шо ни зна, шо й сказать. Стгл. Бог.

ЗАБРЯЗЧАТЬ, сов. Загреметь, начать брызгать. Тїки ложичками забрїзчяють, а я хамлюю-хамлюю та до столу. Стгл. Бог.

ЗАБРЬОХАНИЙ, -а, -е. Измазанный, вымокший снизу. Де це сьогодня корови ходили, шо такї забрьоханї? Стгл. Бог. Де це тебе носило? Ти дивись, який ти забрьоханий. Стгл. Бог.

ЗАБРЬОХАТЬСЯ, сов. (экспр.). 1. По неосторожности забрести, забряться куда-либо в лужу, в неглубокий водоём. Не видно нічого, забрьохався в калюжу. Стгл. Бог. 2. То же, что забовтаться. Де це тебе носило, шо ти так забрьохався? Бжк. Петр.

ЗАБУРІТЬСЯ, сов. О помидорах: приобрести желто-розоватый цвет, начать поспевать. Помідори вже забурїлися, це нидїлька – й навчуть спїть. Стгл. Бог. Ср. бурїть.

ЗАВБІЛЬШКИ, нар. Величиной. Там собака отака завбїльшки. Стгл. Бог.

ЗАВВІЙШКИ, нар. Вышиной, в высоту, в вышину (обычно о человеке, животном). Рос-ти, рос-ти, рос-ти – отакїи заввїйки. Стгл. Бог.

ЗАВГЛІЙШКИ, нар. Глубиной, в глубину. Вкопав яму,

таку завглібїшки як у коліно. Стгл. Бог.

ЗАВГОРИТЬ, сов. Опечалить, заставить горевать. Ох і завгорїв ти йому, як у їх всього повно. Хоч і скотїняка пропала... Стгл. Бог.

ЗАВДОВЖКИ, нар. Длинной, в длину. Тягнись, тягни-и-ись. Виростиш отакїи завдовїки, отакїи завтовїки. Стгл. Бог.

ЗАВЕРТКА, -и. То же, что вертушка. Дїду, ти б завиртку на хвїртку поправив, а то шось вона ни держе. Стгл. Бог. Пішов сватать ни туди, де завиртка, а туди, де ціколда. Прв. Калач. Завирни завирткой дверї. Дрк. Реп.

ЗАВІДКИ. ♦ Завїдки беруть. Завїсть мучаст. А тебе шо – завїдки беруть? Стгл. Бог.

ЗАВІДНА, нар. Засветло. Хотїлось же зробити завїдна, а воно шось ни получасця. Стгл. Бог. Сходи до баби завїдна, а то вона закрусця і до неї ни достукася. Змс. Петр.

ЗАВИДЮЩИЙ, -а, -е. Завистливый. Очі завїдїючі, руки загрїбуї. Стгл. Бог.

ЗАВИРІОХА, -и. Метель, вьюга. – Така завирїоха. Це, видно, вже послїдне змїта. – Ще в фївралї буде мисти. – Узу ... Ше і в марту. Стгл. Бог. На вулицї

така завір'юха, білого світа ни видно. Дрх. Реп. Ср. віхола.

ЗАВИСНИЙ, -а, -ё. Зависливий. Вона зависна страшно, ото лучче нічого ни казать. Стгл. Бог.

ЗАВІЗ, -бу (устар.). Ситуация на мельнице, когда скапливается много подвод с зерном, образуется большая очередь. Приїхав тудя, а там завіз страшний. Збунтувалися... Стгл. Бог.

ЗАВІЗНО, нар. То же, что Завіз. Стгл. Бог.

ЗАВІС, -а. Дверная петля. Двері на завісах. Стгл. Бог.

ЗАВІСКА, -и. Фаргук. Шийий міні завіску. Ски. Кянг. См. также записка.

ЗАВІЯТЬСЯ, сов., экспр. Уїти куда-либо надолго, далеко; то же, что умотать (прост.). Ото завіця десь на весь день – де він е... Стгл. Бог. Як з утра завіця – і на весь день. Змс. Петр.

ЗАВОД, -у. Запас, екземпляр для возобновления, разведения чего-либо. Розжились картох якихсь хороших на завод. Змс. Петр., Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ЗАВОДИТЬ, несов. Запевать. Ну, дівчата, заводьти якоїнебудь... Стгл. Бог.

ЗАВОЛІЧКА, -и. Деталь ярма. – Так шо за заволічка? – Ну, як ото ярмо та заволічка. З од-

ного боку завіз, а з другого снізка, а снізка притягасця – заволічка. Стгл. Бог.

ЗАВТОВШКИ, нар. Толщиной. Страшина товста, як бочка завтошки. Стгл. Бог.

ЗАВТРИК, -у. Завтрак. Там же завтрик варять рано. Они в восім часов, ці в дев'ять, они завтрикають. Стгл. Бог. Ми сьогодні остались біз завтрику. Змс. Петр. Повсеместно.

ЗАВТРИКАТЬ, несов. Завтракать. Уже обідать пора, а ми тіки завтрикасмо. Стгл. Бог. Иди вже завтрикать, а то все вистине. Змс. Петр. См. также снідять.

ЗАВШІРШКИ, нар. Широкой, в ширину. Та міні нишироку смужничку, як долоня завшіршки. Стгл. Бог.

ЗАВ'ЯЗАТЬСЯ, сов. Покрывать голову платком, косынкой. – Удягтися? – Можено і зав'язатиця. – Так і здлаем: удягнемось і зав'язимось. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАГА, -и. Изжога. Зага... Пече отут у горлі, так крейду ідять од заги. Стгл. Бог. Зага пече – піду соди вит'ю. Змс. Петр.

ЗАГІДУВАТЬ, несов. 1. Задумывать, предполагать что-либо сделать. Ни загідуи на завтра. Хто доживе. Стгл. Бог.

Повсеместно. 2. (устар.). Определять вид работы на день. В колхозі бригадір утрал ходив по дворах, загідував на роботу – кому куди. Змс. Петр. – Бригадір на роботу загідує шчас? – Рідко коли, а то самі ходять. Стгл. Бог.

ЗАГАРБАТЬ, сов. (неодобр.). Захватить. Ох і жадні. Готові все загарбать. Стгл. Бог. Ср. гарбать.

ЗАГАТА, -и. Ограждение, забор. «Та загату наклали» – це соломою полоска наложена. В мосму так придставленні – ни худобі, а як я понімаю, од сусіда одгородились, вмісто нашого забора. Оце наш забор, а тоді загатою звали. Шрм. Рос.

ЗАГАТИТЬ, сов. Запрудить. Вище срок загатили, тепер вся вода соди біжить. Стгл. Бог.

ЗАГАШНИК, -а. Труднодоступное, тайное место для большей сохранности чего-либо. Ану, доставайти – у вас же де-небудь в загішнику всігда найдияця... Стгл. Бог.

ЗАГІВНИ, -він (религ.). Заговенье. Та отут же скоро уже, мабуть, заівні. Коли він піст, націнасяця? Стгл. Бог. Ми, помлю, заівні робили усисто

сім'сю. Приходили усі рідні, гарно повбирани. Прв. Калач.

ЗАГІНАТЬ, **ЗАГНУТЬ**. Загибать, загнуть. Заганій пальці... Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАГОЇТЬСЯ, сов. Зажить. – Ну шо – в тебе нога загоїлась? – Зажило як на собаці. Бчк. Петр. Повсеместно.

ЗАГОРОДА, -и. 1. Открытое огороженное место перед сараем для содержания скота. Заони корову в загороду. Стгл. Бог. Поставила курям водички і їсти і загороду закрила. Стгл. Бог. 2. (устар.). Ограждение. А їще... так шо она за загорода, так клали ніто соломою, загатою звали... «Та загату наклали» – це соломою полоска наложена... от сусіда одгородились. Шрм. Рос.

ЗАГОРГІАТЬ, **ЗАГОРНУТЬ**. 1. Заворачивать (во что). Хліб загорні в рушничок, шоб ни черствів. Стгл. Бог. 2. Засыпать, покрывать семена землей. Загортай лучче, а то птиця повикльовує. Стгл. Бог. Загортай кубахи лучче, а то он і картохи зверху. Змс. Петр.

ЗАГОРЬОВАНИЙ, -а, -е. Печальный, охваченный грустью, тяжёлыми раздумьями. Чього ти така загорьована – ці шо случилось? Стгл. Бог.

ЗАГ

ЗАГРЕБУЩИЙ, -а, -е. Стремлящийся много захватить, очень жадный. *Очі завидюці, руки загрибуці.* Стгл. Бог.

ЗАГРУЗНУТЬ, сов. Погрузиться во что-либо топкое, увязнуть в грязи. *Я ж ходила до вас, так я носилу дойшла. Якби ни тьотя Маша, я б і ни дойшла — загрузла.* Стгл. Бог. Ср. вгрузаться.

ЗАГУБИТЬСЯ, сов. Потеряться. *Міні отворточку положить отуди в машинку, а то шоб ни загубилася.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАГУДИТЬ, сов. Осудить, опорочить; то же, что охаять (прост.). — *Дуже салоний хліб. Правда? — Ага. Солоненький. — Загудили нівістку совсім. — Загудили, загудили.* Стгл. Бог.

ЗАГУРКОТИТЬ, сов. Глухо, отрывисто загреть, грохотать. *Я сиділа ночю на ослиці, воду тила, а оно шось як загуркотить...* Стгл. Бог. См. также Застунонить.

ЗАДЕРИКУВАТИЙ, -а, -е. Задиристый. *У їх дівчина така задирикувата: хоч як, так зачепе.* Стгл. Бог.

ЗАДЗІЗИТИ, сов. Застыть. *Кісто ни підійшло, того шо оно задзізило од холоду.* Льв. Павл.

ЗАДИВИТЬСЯ, сов. Засмотреться. *Задивилась на Михайла та чуть ни впала.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАДІШКА, -и. Одышка. *Вона там така товстелезна і іти ни може: як чуть, так уже у неї задішка.* Стгл. Бог.

ЗАДКУВАТЬ, несев. Пятиться. *Задкував, задкував та чуть в яму ни вбрався.* Стгл. Бог.

ЗАДРИПАНИЙ, -а, -е (неодобр.). Изношенный, затасканный, потёртый. *Надіну оцей пілжачок. Він, правда, вже задріпаний, ну нічого.* Стгл. Бог.

ЗАДРИПАНКА, -и (бран.). Грязнуля, пераха. *В його жінка — задріпанка.* Стгл. Бог.

ЗАДУБИТЬ, сов. Застыть, стать твердым. *Біляло на морозі задубіло — ни гнєцця.* Стгл. Бог. Ср. затужавить, зашкарубить.

ЗАЖАРКА, -и. Поджаренные на каком-либо жире овощи для заправки первого блюда. *Піди вири цибулинку для зажарки.* Стгл. Бог.

ЗАЖАРЮВАТИ, ЗАЖАРИТИ. Заправлять, приготовить с помощью зажарки. *Ти на чому борщ зажарюси? На салі? А я на олії, сала вже нима — поїли.* Зме. Петр. *Всьо, борщ цітай готовий — осталось зажарить.* Стгл. Бог.

ЗАДАЛЕГІДЬ, нар. Заранес. *То ж його треба було лагодить задалегідь. А шо ж тепер хватуця, як його треба.* Стгл. Бог.

ЗАЗІХАТЬ, несев. Смотреть с завистью, с желанием завладеть; то же, что зариться (прост.). *Нічого на чуже зазіхать.* Стгл. Бог. *Свої грошики ростришкав, так тепер і на наші зазіхаси?* Стгл. Бог.

ЗАКАЛКА, -и. Привычка. *У неї закалка вобще така, дурна.* Стгл. Бог. См. также заправа.

ЗАКАЛЕЦЬ, -льця. Непропечённый плотный слой в хлебе. *З закальцем хліб.* Стгл. Бог.

ЗАКАНУДИТИ, сов., безл. Затошнить. — *Уже я наїлась цибулі — занудило. Борщ гарячий, а цибуля солона. — Ну і шо як солона? — Та шо. Тошнить, ба шо.* Стгл. Бог. См. также канудить.

ЗАКАПЕЛОК, -лка. Дальний, малодоступный угол. *Ни найду. А десь же валяється у якумсь закапелку.* Стгл. Бог.

ЗАКАЦУБНУТИ, сов. (эспр.). Замёрзнуть. *Холодно. Поки там коло магазіна постыла — закацубла.* Стгл. Бог.

ЗАКВІХТУВАТИ, несев. Начинать квохтать, быть готовой высиживать цыплят. *Она прошлий год наче як заквихтувала, а они курки б'ють її, так*

она закиркала, закиркала та й... Стгл. Бог.

ЗАКИДАТЬ, несев. 1. сов. ЗАКИДАТИ. Закидывать, закидать, забросать. *Ніяк оцю яму ніхто ни закидас. Ждут, поки хтось у неї вберецця...* Стгл. Бог. 2. сов. ЗАКІЙНУТИ. Забрасывать, забросить. *Закінь оці чоботи на горіще. Чього вони тут валяюця?* Стгл. Бог.

ЗАКЛЯКНУТИ, сов. Застыть, замёрзнуть, закончить до нечувствительности (обычно о руках, ногах). *Поки автобуса дождалися, ноги закликли.* Стгл. Бог. *Руки закликли — як граблі, нічого ни возьмиши.* Стгл. Бог. Ср. вяклякнути, затерпнуть.

ЗАКОЛІХУВАТИ, ЗАКОЛИХАТИ. Укачивать, укачать. *Довго дитину заколіхувати — ни спить і все.* Стгл. Бог. *Ну шо — заколіхала?* Зме. Петр.

ЗАКОПІЛИТИ (губи), сов. Надути (губы), важничая, сердясь, обижаясь. *Ну, чого губи закопчили? Ни по-твоему?* Стгл. Бог.

ЗАКУЙОВДИТИ (-СЯ), сов. 1. Запутать(-ся). *Як [нитки] запутала, закуйовдила.* Стгл. Бог. *Ти диви, як волость закуйовдилась — ни рошчиму.* Стгл. Бог. 2. (перен.). Начать мести (о вью-

ге). Дивися, віхола закуїювдила. Стгл. Бог.

ЗАКУТОК, -тка. Угол, уголок. Пошукати отам на нічі у закутку. Стгл. Бог.

ЗАЛАТАНИЙ, -а, -е. С заплатой, заплатами. Валянки хоч залатані, а теплі, я в їх по хаті ходю. Стгл. Бог.

ЗАЛАТАТЬ, сов. Поставить заплатку. Залатай міні оці штани, їх це можна носити. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАЛИГАТЬ, сов. Особым образом надеть верёвку (налигач) на рога вола или корове. Здесь перен.: запрычь в работу. Як залигали з м'ялечку в роботу, так і на всю життя. Стгл. Бог.

ЗАЛОЗИ, мн. (устар.). Опухшая железа на шее за ушами. У дітей залози, було... Стгл. Бог.

ЗАЛОПОТІТЬ, сов. Запущать, зашелестеть; зятопати. Шось по-під вікнами залопотіло. Бчк. Петр. Шось наче як дощ залопотів? Чи то міні здаєця? Стгл. Бог. См. также лопотіть.

ЗАЛОСКОТАТЬ, сов. Защекотать. Ну хвате, а то ти його залоскотіши. Стгл. Бог.

ЗАЛУЧИТЬ, сов. Забрать из стада, заставить идти в нужном направлении (о скоте). Залучі там же й мою корову! Стгл. Бог. Ср. вилучить.

ЗАЛЯПАТЬ¹, сов. Забрызгать, залить чем-то пачкающим. Чім то ти плаття заляпали? Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАЛЯПАТЬ², сов. Захлопать (руками, крыльями). Сонце вястилось ... они крилами заляпали і полетіли. Стгл. Бог.

ЗАМАЗУРА, -и. Грязнуля, замазашка. О-о-о... Шо це за замазюра? Ану, піди вмийся. Стгл. Бог. Такого замазюру ми й за стіл ни пустим. Рад. Кант.

ЗАМАНУТЬСЯ, сов. Сильно захотеться. Заманулось же капчюного сала, так у город оддали каптити. Жрп. Бог. Замануця ... Це так захочєця, як пирод смерти. Стгл. Бог. Ср. забажаться.

ЗАМАШКА, -и. Манера поведения; то же, что ухватка (разг.). Ото така в неї замашка: чуть шо – в слози. Стгл. Бог.

ЗАМАШНИЙ, -а, -е (устар.). Удобный. Стгл. Бог.

ЗАМАШНЕНЬКИЙ, -а, -е. Уменьшит. к замашний. Це така сорочка замашнєнка. Стгл. Бог.

ЗАМІЖНЯ, -і (устар.). За мужем. Старша дочка заміжня. Стгл. Бог.

ЗАМІРЯТЬСЯ, сов. Замахиваться. Ни заміряться – ни вдарити. Стгл. Бог.

ЗАМОВЛЯТЬ, несов. Оказывать действие на кого-, что-либо заговором; заговаривать. Як кров замовлять: Мати Божя по гори ходила, примовляла...

Пхв. Лиск.

ЗАМОЛІЖУВАТЬ, несов. О небе: заволакиваться тучками, клониться к ненастью. Сьодня з утра замоліжус. Дрк. Реп.

ЗАМОРІТЬСЯ, сов. Очень устать, измучиться; то же, что умориться (разг.). На-а-а-сизу – насила дойшла. Заморілась страшно. Стгл. Бог.

ЗАМОЧИТЬ¹, сов. 1. Сделать мокрым, влажным. Повсеместно. 2. Подвергнуть мочеению. Повсеместно.

ЗАМОЧИТЬ², сов. (экспр.). Сильно ударить; то же, что захватить (прост.). Замочів у морду, шо він і кошкою влився. Стгл. Бог. Ср. джигонуть, дзизнуть. См. также зацідити, морсонуть.

ЗАМУЛИТЬ, сов. Заилить. Після розливу там увесь берег замуліло. Стгл. Бог.

ЗАМУРЗАНИЙ, -а, -е. Сильно испачканный; то же, что чумазый (разг.). Весь день десь бігають, придуть такі замурані, шо ни видно й ш чього. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр. См. также зачучканий.

ЗАМУРЗАТЬСЯ, сов. Замазаться, перепачкаться. Ану піди вмийся, ти дивись, як ти замурзався. Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

ЗАНЕХАЯТЬ, сов. Довести что-либо до плохого состояния, запустить. Яблука отакі були, страшно здорові. А типер ота-кісінькі. Запихаяно. Уходу нема ніякого. Стгл. Бог.

ЗАНІЗ, -ноза (устар.). Боковой вертикальный металлический прут у ярма, скрепляющий ярмо и придерживающий в нём шею быка. ...Як у вас звеця, як ото ярмо та заволічка. З одного боку заніз, а з другого снізка, а снізка притягасця – заволічка. Стгл. Бог.

ЗАНУДА, межд. 1. Употр. для выражения досады. От зануда! Ни затягну нитки хоч ти шо. Стгл. Бог. 2. Бранное с той же эмоц. окраской. От зануда ни тиля... Стгл. Бог.

ЗАНУДИТЬСЯ, сов. Изныть от скуки, затосковать. Це московка й завудіця, поки Нінка приїде. Стгл. Бог. См. также знідити.

ЗАНУЗДАТЬ, сов. Внизудать. Ніколи, треба їхать – коні стоять зануздані, я їх рано зануздав. Стгл. Бог.

ЗАОСНІЯТЬ, сов. Приобрести явные признаки осени, по

холодять. *Заосінкло на дворі, ни вєспіси оєлїнуця, як зїма...* Стгл. Бог.

ЗАПАЛІТЬ, *сов.* Зажечь, поджечь. *Запалюють свічку й ставлять пирід іконої.* Мрк. Кам. *Так він їй сарай і запалів.* Стгл. Бог. См. также **вїдпалить**.

ЗАПАЛІТЬСЯ, *сов.* 1. Запыхаться. *Пацан так швидко біг – аж запалівся.* Лев. Павл. *Бїгла, аж запалїлась: боялась – ни вєспїю.* Стгл. Бог. 2. Испытывать сильную жажду (обычно в жару). *Води ни взяли с собою – запалїлись, поки доїшли.* Стгл. Бог. *Корова запалїлась – двос вїдер води випїла.* Стгл. Бог.

ЗАПАМОРЧИТЬ, *сов.*, безл. Отбить память, лишить памяти. *Як запаморочїю. Де я їх могла положити?* Стгл. Бог.

ЗАПАТЛАНІЙ, -а, -є. Непричесанный, с растрепанными волосами. *Причїсїшь – ни ходи отаким запатланим.* Стгл. Бог.

ЗАПАТЛАТЬСЯ, *сов.* Взлохматиться, растрепаться, растрепать волосы, причёску. *Волосця під платком запатлалась – треба причїсїця.* Стгл. Бог. *Дивїсь, як запатлалась – начє їй ни чїсалась.* Крс. Петр. Повсеместно.

ЗАПІНАТЬ, ЗАПНУТЬ. Занавешивать, занавесить. *Запїна вїкна.* Стгл. Бог. *Запїнаї вїкна –*

будим мух ганять. Змс. Петр. *Запїна вїкна – пора свет вклучать.* Бчк. Петр. *Образа ж туди запїнають.* Грм. Калач.

ЗАПІШАТЬСЯ, *сов.* Погрузиться в себя; принять задумчивый, перемонный вид. *Дїточка, шо ти запїшалась? Іди сюда, я тебе розважу.* Лев. Павл. *Їж, чого запїшалась?* Стгл. Бог.

ЗАПІЗНИТЬСЯ, *сов.* Запоздать. *Шось с коровами сьогоднї запїзнілися.* Стгл. Бог. См. также **прїпїзнїться**.

ЗАПЛАВ, -у. Мусор, камыш, хворост и т.п., которые прибивает к берегам. *Я підїждєжу ... в'ятїр на одній тїцї тїлїпасїця ... заплаву набили.* Стгл. Бог.

ЗАПЛИШКА, -и. Небольшой деревянный или металлический клин, который вбивается для закрепления топорища, домашних сельскохозяйственных орудий. *Заклинок. – На сокиру заплїшуку росплїскаю. – А шо це – заплїшка? – Тятку заплїшуют, шоб ни спадала, граблї, сокиру.* Стгл. Бог.

ЗАПЛІШУВАТИ, ЗАПЛІШТИТИ. Закреплять, закрепить, вбив клин (заплїшку). *Тятку заплїшуют, шоб ни спадала, граблї, сокиру.* Стгл. Бог. *Заплїшат сокиру, а то*

тут була заплїшка, та рошишатуться. Стгл. Бог.

ЗАПЛІУТАТИСЯ, *сов.* То же, что **заборєтєся**. *З нїтками заборєвся, заплїутався.* Стгл. Бог.

ЗАПЛЮЩАТИ, ЗАПЛЮЩИТИ. Зажмурять, зажмурить. *Заплющї очї – спать пора.* Стгл. Бог. *Тїки очї заплїщїла – а вєже вставать треба.* Змс. Петр.

ЗАПОЙ, -ю. Помолвка. *У пōдрузї був запōй.* Лев. Павл. *Та це же вєже дїло їде до запōю.* Стгл. Бог.

ЗАПОЇНКА, -и. То же, что **зависка**. *Нада запōнку постїрать.* Дрк. Рєп. *А їще, як нївєсти, матирї розказують. Щєс жеи нївєста – платя, так же бїлє чї яке. А тодї – кохта, шарахан. Оце ни придумую... мать, запōнку їще ни підїрїзували, як нївєста.* Шрм. Рос.

ЗАПРАВА, -и. Привычка, обычай. *Взяв таку заправу... Та то пагана заправа – по глєчїках загїдуть.* Стгл. Бог. Ср. **закалка**.

ЗАПРАВТОРИТИ, *сов.* Задевать; отправить куда-либо далеко, против воли; то же, что **упеч** (прост.). *Сама кудїсь відро заправторїла і нїяк ни найду.* Стгл. Бог. *Я тут зроду в кутках ни був, а тїпер мене в кутки заправторїли.* Стгл. Бог.

ЗАПУДИТИ, *сов.* Обмочить, не удержав мочу. *Ну ти дивїсь – вп'єть постїль запудїв. Ти же*

уже вилїкий – треба просїця. Стгл. Бог.

ЗАПУСКА, -и. Закваска для заквашивания домашней ряженки (сметани). *В тебе нїмає смитани на запуску? А то я свою пїрївила.* Стгл. Бог.

ЗАПУСКАТИ, *несов.* Заквашивать (о домашней ряженке). – *Коли її запускать? – Та як молоко стане таке, шо палїць удержїши, так і запускатї.* Стгл. Бог.

ЗАРАЗ, нар. 1. Сейчас; скоро; недавно. *Обожди ни ходи – вмістї зараз підїмо.* Стгл. Бог. *Зараз убїраюсь і пїду.* Змс. Петр. *Ми зараз спать полягасмо.* Бчк. Петр. *Ішов з бутїлїкую зараз їз магазїна.* Стгл. Бог. 2. Очень близко; то же, что сразу (разг.). *Отут зараз за вулом.* Стгл. Бог.

ЗАРАЗОМ, нар. Сразу, вместе, одновременно. *Нас двї парї вїначалї заразом.* Стгл. Бог. *Піддожди, цїас пїдим всї заразом.* Стгл. Бог.

ЗАРЕГОТАТИ, *сов.* Захотать громко, без удержу; то же, что **загоготать** (прост.). *Зарїготїв на все горло.* Стгл. Бог.

ЗАРОБЛЯТИ, ЗАРОБИТИ. Зарабатывать, заработать. *Та во ни там харашо заробляють.* Пдк. Бог. *Кажє: шо же я у вас жїла-жїла і оце отакє отно-*

шення заробила? Крс. Петр. *Та шо ж ми в тому колхозі заробляли? Нічого ні заробляли, самі палочки [трудодні].* Стгл. Бог. *Господь каже їй (душі), куди їй і шо она заробила на цім світі.* Грм. Кант. Повсеместно.

ЗАРУЧАТЬСЯ, несов. Обручатися. *Заручлююця – тіпа свідетіліа.* Грм. Кант.

ЗАРУЧІНИ, -чин. Сговор, помолвка. *Заручіни... – це вже як сватаюця.* Грм. Кант. См. также ладини.

ЗАСВЕРБІТЬ, несов. Заче-саться. *Шось у мене в вусі засвербіло – мабуть, дощ буде.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАСВІЧУВАТЬ, несов. Зажигать. *Батюшка читає отакі молитви спеціальні для погрібів, і свічки засвічують.* Грм. Кант.

ЗАСІРІТЬ, сов. Начать свепать. *Кашоваркі їдуть, тіки засіріс, коров цєс ні виганяють.* Бчк. Петр.

ЗАСКЇБЕНИЙ, -а, -с. Сбившийся в комки в результате запущенности (о волосах, шерсти). *Неділю ні чісана, так ні така заскїбина...* Стгл. Бог.

ЗАСКУБТІСЬ, сов. Сбитися (чаще о волосах), будучи неухоженным, непричесанным. *Волосця заскублсь, ніяк ні рочичиу.* Стгл. Бог.

ЗАСЛІНКА, -и. Заслонка у печи. *Пора піч заслонять. А де це я заслінку длаа?* Стгл. Бог.

ЗАСЛОНЯТЬ, ЗАСЛОНІТЬ.
1. Заслонять, закривать, сделать невидимым. Повсеместно.
2. Закривать, закрыть заслонкой трубу, печь. *Пора вже, мабуть, піч заслонять, вже в їй пиригоріло.* Стгл. Бог. *Піду спросу, чи вони трубу заслонили.* Дрк. Реп.

ЗАСМАЛЬЦЬОВАНИЙ, -а, -с. Очень грязный, засаленный. *Штани такі засмальцьовані, шо тепер їх ніякий порошок ні возьме.* Стгл. Бог.

ЗАСМАЛЬЦЮВАТЬ, сов. Сильно загрязнить, засалить. *Цю кухайку коло трактора так засмальцював, шо її вже білизні куди ні надінеш.* Стгл. Бог.

ЗАСМИКАТЬ, несов. Защемлять, не давать свободно двигаться; то же, что засадять (разг.). *Шось засміка і засміка пилка, так піду, хай дід отут почерка.* Стгл. Бог. *Шось нитку в машинці засміка.* Змс. Петр.

ЗАСМЇКАНИЙ, -а, -с. О волосах: с влажными прядями, сосульками, как будто их сосали. *Шо в тебе волосця як засмїкано?* Стгл. Бог.

ЗАСНЯДИТЬ, сов. Покривать влажной плесенью (о твердых материалах). *Кружкі на капусті аж засняділи. А наче ж надавно мила.* Стгл. Бог. Ср. **забрезкнути**.

ЗАСПІАТЬ(-СЯ), ЗАСТЕБНУТЬ(-СЯ). Застегивать(-ся), застегнуть(-ся). *Шо ти ходиш рохристаний? Іди, я застібну.* Стгл. Бог. *Ни застібайти міні ту пугвицю, а то міні даве.* Стгл. Бог. *Матня в штанх застібалась пугвицями.* Мхл. Павл.

ЗАСТІБКА, -и. Застежка. *У тебе шо – тут застібки нема?* Стгл. Бог.

ЗАСТУВАТЬ, только несов. Заслонять, загораживать свет; то же, что застпть (прост.). *Одойди од вікна – ни застуй.* Стгл. Бог. – *Здрастуйте! – Ідіть собі, ни застутити [шутл.].* Стгл. Бог.

ЗАСТУГОНІТЬ, сов. Глухо застучать, загреметь. *Шось застугоніло: чи кіт уп'єсть?* Стгл. Бог. Ср. **загуркотити**.

ЗАСТУПІТЬ, сов. Придавить, наступив ногой. *Дивись же, коні заступіли віжки. Подай назад.* Стгл. Бог.

ЗАСУВ, -а. Дверной засов. *Ти двері закрив і на засув чи тільки на крючок?* Стгл. Бог.

ЗАСУВАТЬ, ЗАСУНУТЬ.
1. Засовывать, засунуть. Повсеместно.
2. Закривать на засов. *Ти двері засунув?* Стгл. Бог. *Раньше двері ні засували, а тепер замків понавїшували – ніззя оставити.* Стгл. Бог.

ЗАСУНУТИЙ, -а, -с. Закривтий на засов. *Засунута хвіртка, і собака чортяча. Два політух – один с палкою, собаку одгана. І ото отсунуть, тоді і їдуть.* Стгл. Бог.

ЗАСУХА, -и. Ложбина, где после половодья остається вода, которая может постепенно высыхать или оставаться на всё лето. *Засуха – це, як вода розолясця, а тоді спаде, у лісі остаєця засуха. Як вода спаде, так такі остаюця лимани, а туди постіпенно висихають. А с такі здорові колдобані, шо совсім ні висиха, і на зиму остаєця.* Стгл. Бог. *Лотице –нивелике озеро, як засуха, ну оно ні висиха ніколи.* Стгл. Бог. Ср. **лиман**².

ЗАСЬ, межд. Восклицание, выражающее отрицание, несогласие, отказ от чего-л.; то же что дудки (прост.). *Хотіла медком рожжєцця? А зась!* Стгл. Бог.

ЗАТІРПНУТЬ, сов. За-неметь. *Нога затірпла.* Стгл. Бог. Ср. **вклякнути, заклякнути**.

ЗАТИНЯТЬСЯ, сов. Закачаться, потерять равновесие. *Учора пирибродила та затинялась, так чуть в воду ни впала.* Стгл. Бог.

ЗАТИШОК, -а. Тихое, защищённое от ветра место. *Ідіть отуди в затишок, чого ви тут на сквозняку сидете?* Стгл. Бог. Ср. захисток.

ЗАТІРКА, -и. Суп с кусочками особым образом затёртого теста. *Шось ти, бабо, затірки давно ни варила. Чи вона тепер ни модна?* Стгл. Бог. *Затірку варили – терли із муки.* Нятл. Вороб.

ЗАТОВАРИШУВАТЬ, сов. (устар.). Подружиться. *Ви з ним, значіть, затоваришували?* Стгл. Бог.

ЗАТОВКУВАТЬ, несов. 1. сов. **ЗАТОВКАТЬ**. Заталкивать, затолкать (во всех значениях). *Затоваків чоботи десь аж під лавку.* Стгл. Бог. *В автобусі затоваквали.* Рен. Повсеместно. 2. сов. **ЗАТОВКТИ**. Заправить борщ истолчённым с чесноком салом. *Нима сала. Нічим і борщ затовакти.* Стгл. Бог.

ЗАТУЖАВІТЬ, сов. Затвердеть, уплотниться. *Глина затужавіла – день полёжсала.* Стгл. Бог. Ср. задубить, зашкарубнуть.

ЗАТУ́ЛКА, -и. То же, что **віконниця**. *Ти закрив зату́лку?* Пдб. Рс.

ЗАТУ́ЛЯТЬ, ЗАТУ́ЛИТЬ. Закрывать, закрыть; заслонять, заслонить. *Зату́ляй грубу, там уже все пиригоріло.* Стгл. Бог. *Як він і пику зату́лів, і між хлопців заховався.* Стгл. Бог.

ЗАТУ́РКАНИЙ, -а, -е. Забитый, измученный. *Она прийшла з роботи така зату́ркана бідыга.* Втб. Подг. *Они, ті діти, якісь зату́ркані, забиті.* Стгл. Бог.

ЗАТУ́РКАТЬ, сов. Измучить непрерывными придирками, требованиями; то же, что заде́ргать (разг.). *Шо ви кричите з усіх сторін – зату́ркали совсім.* Стгл. Бог.

ЗАТЯГТИ, сов. 1. Затянуть. Во всех значениях. Повсеместно. 2. Вдеть (нитку в иголку). *Затягнені міні нитку, а то я ніяк ни затягну.* Стгл. Бог.

ЗАТЯМИТЬ, сов. Запомнить. *Це я добре затямив.* Стгл. Бог.

ЗАХАРАСТРІТЬ, сов. Загромоздить. *Усю хату захирастріла своїми глиняниками.* Стгл. Бог.

ЗАХВОРА́ТЬ, сов. Заболеть. *Захворав – тиняюся, оце й усе.* Змс. Петр. *Один год, мабуть, як він захворав.* Бчк. Петр. – *Дсодушка, ох я сьогодні захворав.* – *Це*

оте, шо ти вчора сніг повигрибав; я й казав, шо ти захворавси. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАХЕ́КАТЬСЯ, сов. Запылаться. *Поки на ту гору зійшла – захе́калась.* Стгл. Бог. *Біг доганяв – аж захе́кався.* Стгл. Бог.

ЗА́ХИСТОК, -тка. То же, что **затишок**. *Їх треба сажать десь у захистку, а то они пропадуть.* Стгл. Бог. См. также **кутилевина**.

ЗАХЛИ́НАТЬСЯ, несов. Захлебываться. *Ни так плаче, ни так плаче – аж захли́наєця.* Стгл. Бог.

ЗАХЛІ́ПАТЬ, сов. Начать всхлипывать, завсхлипывать. *Сидить плаче. Ото захлі́пає, захлі́пає...* Стгл. Бог.

ЗАХОВА́ТЬ, сов. Обессилеть, похудеть; то же, что отошавь (разг.). *На таких харчах быстро захлі́ниш.* Стгл. Бог.

ЗАХОВА́ТЬ(-СЯ), сов. Спрятать(-ся). *Я канхвети заховала, ни шукай.* Стгл. Бог. – *Бабу, як ходять ті, шо щедрують. Я під койку заховавсь.* – *Та чого ж од їх ховавця? Шо вони тобі?* Стгл. Бог. *Кім чус, шо провинився, так заховавсь.* Змс. Петр. Повсеместно.

ЗАХО́ДИТЬСЯ, несов. Плакать несдержимо, заходиться в

плаче. *Дитина плаче – захо́диця.* Стгл. Бог.

ЗАХО́ДИТЬСЯ, сов. Начать хлопотать, приступая к какой-либо работе. *З ранку захо́дилась коло піріжків.* Стгл. Бог. *Захо́дилась хату мазать.* Змс. Петр. См. также **ростіяться**.

ЗАХОЛÓНУТЬ, сов. Стать холодным, застыть (о пище). *Борці ни тіки остив, а й захо́лонув.* Стгл. Бог. *Лій уже гарно захо́лонув.* Ломы. Вороб.

ЗАХРЯ́НУТИЙ, -а, -с. Забитый до отказа, переполненный. *Бази всі захря́нуті були: свині, свині, поросята. Там базів стіки – забиті були поросятами.* Пдс. Бог.

ЗАХРЯ́СЛО (устар.), в знач. сказ. Очень много. *Той год жолудів було...* *Отам за гатками – так захря́сло.* Стгл. Бог.

ЗАЦДІ́ТЬ, сов., экспр. Сильно ударить, то же, что захе́хать (прост). *Ото якби в морду зацді́в, шоб юшкою вмисся...* Стгл. Бог. Ср. **джигонуть, дзизнуть, замочить**.

ЗАЦІ́ПНІТЬ, безл. (экспр.). Потерять дар речи. *Шо ти мовчи? Тобі шо – заці́пило?* Стгл. Бог. Ср. **сці́пнть**.

ЗАЧИНЯ́ТЬ, ЗАЧИНІ́ТЬ. Закрывать, закрыть (ворота, двери). *Зачиня́й мирці́й двері, а то холоду напустиш.* Стгл. Бог.

Ни треба зачіня́ти, я ще на двір піду. Змс. Петр. Зачіни́ за мною двері. Бчк. Петр. Повсеместно. Ср. причиня́ти, прочиня́ти.

ЗАЧІПЛЯ́ТЬ, ЗАЧЕПІ́ТЬ. Зацеплять, зацепить. Зачіпліла начаяно відро, чуть ни перекинула. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАЧУ́ЧКАНИЙ, -а, -е. Очень измазанный, неряшливый. Шо ти ото ходиши такій зачучканий? Природінься або шо. Стгл. Бог. Ср. замураза́ний.

ЗАШЕЛІ́ПКАТЬСЯ, сов. Зайти мимоходом, нечаянно; то же, что забрести (разг.). І чого ти [курча] сюди зашеліпкалось? Стгл. Бог. Шо це оно зашеліпкалось? Торішній козирь? Стгл. Бог.

ЗАШЕ́РХНУ́ТЬ, сов. Покряться тонкой коркой льда. — Пиди внеси воду в хату. — Ага, вона заше́рхла. Стгл. Бог. Ср. пошерхну́ти.

ЗАШКАРУ́БЛИЙ, -а, -е. Жёсткий, загрубевший. В землі біс кінця ковцяряся — руки такі зашкарублі, шо нічого з ними ни зробиш, ніякий крем ни бере. Стгл. Бог.

ЗАШКАРУ́БНУ́ТЬ, сов. Засохнути, сделаться грубым. Чоботи зашкарублі — ни надінем. Треба їх чім-небудь намазати. Змс. Петр. Повсеместно. Ср. задубіть, затужавіть.

ЗАШКРЬО́БАТЬ, сов. Заносить (об обуви, потерявшей вид из-за небрежной носки). Шкрёбас на босу ногу. Чоботи, дивись, зашкрёбав. Стгл. Бог. Ср. шкрёбати.

ЗАШМОРГО́М, нар. На тяжкую петлю (завязать). Пришморгне — ото й зашморгом. Потягнели за один конець — оно й одшморгнеця. Стгл. Бог.

ЗАШМО́РГУВА́ТЬСЯ, не-сов. Стягиваться на вдосту верёвочку, которая завязывалась зашморгом. Торбина називалась у нас — полотняна ішшата і зашмо́ргувалась. Стгл. Бог.

ЗАШПО́РИ, -ів, мн. Боль, покальвание от холода. Рукавици ни наділа — в руки зашпори позаходили. Стгл. Бог. Холодно: в рукавицях — і зашпори позаходили. Бчк. Петр.

ЗАШПО́РНУ́ТЬ, сов. Забросить, закинуть. Зашпурні оці чоботи подали на горіще. Стгл. Бог.

ЗАЩІ́ПНУ́ТЬ, сов. Запереть. А він дід і каже: «То ви ни по цій дорозі пішли, заблудились. Ви по своїй дорозі должні іти». І квітку закрив і заціпну́в. Грм. Канг.

ЗБА́ВИ́ТЬСЯ (ЗБА́ВИ́ТЬСЯ), сов. (устар.). Лишиться здоровья, надорваться. Дура, піднімас. Кому ти нужна, як зба́вися? Ізба́виця, туди й... Стгл. Бог.

ЗБА́ЛАКА́ТЬСЯ, сов. Заговорить, завести разговор. Оце якось збалікались про Маньку... Стгл. Бог.

ЗБИРА́ТЬ, ЗОБРА́ТЬ. 1. Собирать, собирать. Повсеместно. 2. Снимать, снять (о сливках). Зобра́ть виришок з молока. Прб. Подг. Полізити в погріб, зобра́ть виришок. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗБИ́ТЬ, сов. Произвести действие, названное существительным; поднять. Ану йдіть с хати — тилогу яку збіли! Стгл. Бог. Шось вони там коло двора таку бучу збіли — а ни пойма, шо таке. Стгл. Бог.

ЗБРЕ́ХА́ТЬ, сов. Сказать неправду; то же, что соврать (разг.). То така ... збреше — не дорого возьме. Стгл. Бог. Як ни збреше, то ни вона й буде. Змс. Петр. Та то ж, мати, ти збрива́в? Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗБРЯ́НЧИ́ТЬ, сов. (экспр.). Взять, унести тайком; то же, что утащить (разг.). Прибири колбасу с стола, а то шоб кішка ни збрянчила. Стгл. Бог. Деся збрянчив уже. Стгл. Бог.

ЗБУ́ДИ́ТЬ, сов. Разбудить. Пиди збуді Мишуку, а то вже сонце сіда, а він стить — ніззя спати, а то голова болітиме. Стгл. Бог. Тебе завтра збудіть чи ти буділенькік поставиш? Змс. Петр.

ЗБУ́НТУВА́ТЬСЯ, сов. Поднять шум. Приїхав тудя, а там завіз страшний. Збунтува́лися. Ну, в мене справка інвалідська... Стгл. Бог.

ЗБУ́ТЬ, сов. Сбыть. Повсеместно.

ЗБУ́ТЬСЯ, сов. 1. Сбыться. Повсеместно. 2. (устар.). Избавиться. Вона ж ни стала родити дитину, збу́лась. Стгл. Бог.

ЗВЕ́ЛІ́ТЬ, сов. (устар.). Велеть; разрешить. Може, він і ни звелі́в. Стгл. Бог.

ЗВЕРНУ́ТЬ, сов. 1. Свернуть (с дороги). Зверні з дороги — машина їде. Стгл. Бог. 2. Переложить вино. Винува́тий то він, а зверну́в на сусідського хлопця. Стгл. Бог.

ЗВЕРЗА́ТЬ, сов. (неодобр.). Сделать плохо, грубо, неаккуратно. Зверзали таке, хто зна й шо. Ни таке зробили. Стгл. Бог.

ЗВЕ́СТИ́СЯ, сов. Подняться, приподняться. Я ни зведуся на ноги. Стгл. Бог. Ср. підвестися.

ЗВІ́ЗНУ́ТЬ, сов. (экспр.). То же, что дзизнуть. Ти ни дуже, а то ось камінкою як звізнуну. Грн. Калач. Ср. джигонуть, замочити, зацідити, морсонуть.

ЗВИ́ХНУ́ТЬ, сов. Вывихнуть. Кривов'язий. То ж він ще колись дитиною в'язи звихну́в. Стгл. Бог.

Підсковзнулась і звиснула ногу, тепер оце й шкандибаю. Змс. Петр.

ЗВІД, звід, звѣда. Колодезний журавль. Приспособленіє в виде такого журавля для підйѣма грузов на высоту. Цей звід ще мій батько робив. Ст. Криш. Петр. Воду тягають звѣдом. Солону подають на хату звѣдом. Стгл. Бог. Звід у нас кріпкий. Дрк. Реп. Ср. журавель.

ЗВІН, звѣна. То же, что звѣн. ...Юймо с школи, і громили (церкву). Звѣн отоже здоровий. Як бехнуло, так і вгруз ото. А ми ж стосмо, дивимося. Срк. Бутур. В звѣни в празник як ударять, так чюти хто зна й де. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ЗВОРОТ, -ѣ. Обратний ход, возврат. Жили. Ни так, як цяца: хвіст задрала і побігла. А тоді не, зворѣту нимає. Лкв. Полг.

ЗВОРОТНИЦІ, -тиць, ми. Место соединения двух частей деревянной обода в колесе. Колесо, до кучі конці сходяцяця – це зворѣтниці. Стгл. Бог. Зворѣтниці поростишій, шоб ни було плотно. Стгл. Бог.

ЗГАДУВАТЬ, ЗГАДАТЬ. Вспомянать, вспомнить. Я тебе час-то згадую. Пдк. Бог. Згадає і те, чого ни було ніколи. Жрв. Кант. Повсеместно.

ЗГАРБАТЬ, сов. (экспр.). Быстро и грубо схватить; то же, что спанать (прост.). Так він його згарбов в оберемок і викинув с хати. Стгл. Бог. Ср. гарбать.

ЗГОРТАТЬ, ЗГОРНУТЬ. 1. Перегбав, сложить в несколько раз. Згорни платочок, хай ни валицяця. Стгл. Бог. 2. Собирать в кучу. Згортай насіння до кучі. Стгл. Бог. 3. Стряхивать, убирать с какой-либо поверхности. Згорни с стола крихті. Стгл. Бог.

ЗДАВАТЬСЯ, ЗДАТЬСЯ. 1. Казаться, показаться. Шось міні здацяця, шо они ни прийдуть. Бчк. Петр. Наче як за двором хтось гомонить. Чи то міні зда-лось? Стгл. Бог. 2. Только сов. По-надобиться, стать нужным. Брось [палку], нашо вона тобі здалась. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗДВІЖЕННЯ, -я (религ.). Воздвиженіє, осенний церковный праздник. Це коли ж они у нас були? На Здвіженія, ма-будь? Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗДІДИ, ЗІДИ, здід, ми. Несъеденные грубые остатки сена в кормушке животного. В яслах у корови сѣна нима – самі здіди. Стгл. Бог. Кинь здіди корові на підстіаку. Стгл. Бог. Тотили соломою, а йще ззідами. Срк. Бутур.

ЗДІСТИ, сов. Съесть. Куди б міні сісти, чого б міні здісти. Стгл. Бог. Здіж ось яблучко. Крс. Петр.

ЗДЗЯЗУВАТЬСЯ, ЗДЗЯЗ-ТЬСЯ. Связываться, связаться. Мамко, та ти уже ни здзязуйсь... Стгл. Бог. Здзязвяся з дитиною – змливсь. Стгл. Бог.

ЗДОРОВІЙ, -а, -с. Большой. Він же, латрига, здоровий. Стгл. Бог. – Дедушка, а чю Ви ни брестесь? – Та я ж уже дедушка – нашо міні брлиця? Хай росте борода – здорова, здорова, як у Діда Мороза. Стгл. Бог. А шо це у вас така ложка здорова? То дід Макар робив? Стгл. Бог. Листок здоровий, а дві строчки написали... Пдс. Бог. Ни здорове хазійство: корова, теля диржали, овець до п'ятнадцяти итук... Шрм. Рос. Повсеместно.

ЗДОРОВІЛО, -а (экспр.). Большого роста, взрослый. Отакій здоровіло – хто ж з ним справляця? Стгл. Бог.

ЗДОРОВКАТЬСЯ, ПОЗДОРОВКАТЬСЯ. Здороваться, поздороваться. Хто то с тобою поздоровкавсь? Змс. Петр. Ти чого це з нами ни здоровкавсь? Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗДОРОВО, нар. Сильно. – Забив здорово (ногу)? – То хіба

ни здорово. Стгл. Бог. Ох і генує здорово, бузнує з усей сили. Стгл. Бог. Она помаза здорово – тирикопа огороди всі. Змс. Петр. Они так здорово ни хотіли в колхоз. Срк. Бутур. Повсеместно.

ЗДОХИ. + Піц здѣхи (бить, ударить). В солянчое сплетеніє, под ложечку. Стгл. Бог.

ЗДУРІТЬ, сов. Сойти с ума. Та чи ти здурів? Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗЕЛЕНКУВАТИЙ, -а, -є. 1. Зеленноватый (о цвете). Такого, якогось зеленкуватого цвета. Стгл. Бог. 2. Незрелый. Яблука ще злинкуваті. Як поспіють, тоді вони добрі. Змс. Петр., Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ЗЕЛЕНЧАТЬ, нессов. То же, что зеленчать. – [Бабушка, почему ты дверь не открыла? Мы же звонили]. – А я чула, шо шось зеленчало, та ни поняла, шо. Втб. Полг.

ЗЕРНІНА, -и. Зерно (одно). А тоді зерніну посадила... Стгл. Бог.

ЗЕРНІНКА, -и. Уменьшит. к зернину. Он, дивись, зернінка упала – підніми. Стгл. Бог.

ЗИ, предл. С (со). Бери зи споду, там оно (сіно) наче луч-че. Стгл. Бог.

ЗІРИТЬ, несов. (експр.). Смо-
треть. *Чого стоїти зірли – робити
нічого?* Стгл. Бог.

ЗІНЬСЬКИЙ. ♦ **Зіньське щє-
ній** (неодобр.). О назойливом че-
ловеке, чаще – ребѣнком. *Пига,
як зіньське щєня. Ти його б'єси у
лоб, а оно лізе.* Стгл. Бог.

ЗІРКА, -и. Звезда. *Щє на цей
день [старый Новый год] диви-
лись по примстам. Зіркі почю –
к ягодам, небо ясне – горох вро-
диця. Прв. Калач. На дворі так
роз'яснилось, хоть зіркі цітай.*
Дрк. Реп. Повсеместно.

ЗІРНІЧКА, -и. Первая ве-
черняя звезда. *Завтра ни їдять,
поки соничко заїде. Зірнічка
поки зойде.* Стгл. Бог.

ЗІРОЧКА, -и. Звѣздочка. *На
небі немає ні зірочок, ні місяця.*
Мрч. Ольх. *Темно-о-о, і нігодної
зірочки нема. Змс. Петр. О!
Зірочка покотилась.* Стгл. Бог.,
Дрк. Реп. Повсеместно.

ЗЛЯК, -у. Испуг. *Тисю свя-
чєнорю водою дїтей од зляку
бризкали.* Прв. Калач. См. также
переляк.

ЗЛЯКАНИЙ, -а, -є. Испуган-
ний. *Він із мазу зляканий, так у
хаті сам боїця.* Стгл. Бог. По-
всеместно.

ЗЛЯКАТЬ, сов. Испугать. *Ти
мене злякав – я ни чула, коли ти
підійшла.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗЛЯКАТЬСЯ, сов. Испугать-
ся. *Злякалась зімітрєсеня і на-
маглася: тіки у Росію.* Стгл. Бог.
*Шоє як зазуркотить. Я зляка-
лась та мирції засовом.* Стгл.
Бог. *Маски надівають та шуби
наворот – як малий, так зляка-
сья.* Плс. Бог. Повсеместно.

ЗМЇЛИТЬСЯ, сов. Сравнить
себя с ребѣнком, впасть в ребяче-
ство. *Ни драгуй дитину – зміли-
всь.* Стгл. Бог.

ЗМІКІТИТИ, сов. (експр.).
Съестъ много, с аппетитом; то
же, что умять (разг.). *Кусок хлі-
ба змикітив, титер можно й
обїда жєдать.* Стгл. Бог.

ЗМІЛОК, -лка. Обмылок.
*Отам у плитині коло крапа
змїлок – приниси його сюди.*
Стгл. Бог. *Я змілаки збираю.*
Змс. Петр., Бчк. Петр.

ЗНАТТЯ. ♦ **Якби (ж) зна-
ття...** Если б знать... *Як би жє
знаття, коли він прийде, а то й
сиди жди.* Стгл. Бог.

ЗНЄЗНІНКА, **ЗНЄЗНІМКА**,
нар. Внезапно, неожиданно, ис-
подтишка. *Як тилѣхнув знєзнін-
ка...* Стгл. Бог. *Знєзнімка ударив
чоловіка, стїха.* Стгл. Бог. *Знєз-
німка б'ють – шоб ударив, та й
ни знав, хто тебе вдарив.* Стгл.
Бог. *Знєзнімка ... чї з-за вула,
шоб ни бачив.* Стгл. Бог.

ЗНЕНАЦЬКА, нар. (устар.).
Нечаянно. Стгл. Бог.

ЗНЄХТУВАТЬ, **ЗНЄШТУВАТЬ**,
сов. Испортить. *Заносила те
платтячко, застрїрала, в обциї –
знєхтувала.* Стгл. Бог. *Взялась
за шитво і зразу плаття знє-
штувала.* Лев. Павл.

ЗНІДІТЬ, сов. Известись, за-
скупать. *То ти дома знїділа, так
прїїшла з людьми поляця.*
Стгл. Бог. *Валя з утра як піде, і
до трьох часов, так воно, бєдне
[кошеня] знїділо.* Бчк. Петр. Ср.
занудитись.

ЗНУЩАТЬСЯ, несов. Изде-
ваться. *Хвати вам уже зну-
щїця!* Стгл. Бог.

ЗОЗУЛЯ, -ї. Кукушка. *Вис-
ною, в маю місяці як наше зуз-
ля кувать і кус до Пєтра.* Стгл.
Бог. *Вечїром на річці зузулю слу-
хав.* Дрк. Реп.

ЗОЗУЛЯСТИЙ, -а, -є. Пєст-
рый, чѣрный с серым (о птицах).
*Зузуляста куриця, зузуляста ку-
кушка. – А кукушку зузулюю ни
називають? – Ну, она жє зузу-
ляста.* Стгл. Бог. *Ота зузуляста
куриця, видно, дєсь у бур'яні не-
сеця. Піти пошукать.* Змс. Петр.

ЗОПАЛА, **ЗОПАЛУ**, нар. Стго-
рляча, вгорячав. *Зопала жєнка
огрїла мужика свого чаплїйкою.*

Лев. Павл. *Зопалу-то він схва-
тився, а їти ни може.* Стгл. Бог.

ЗОПНУТЬСЯ, сов. Потя-
нуться, поднявшись на цыпоч-
ки. *Зопнїсь на піч – подай мїні
глєчик.* Стгл. Бог.

ЗОРЄЮ, нар. На зарє. *Зоря
займеця, зорєю і она виходє.*
Стгл. Бог. *Шоб на базарь по-
ласти, треба було виходити з
дому зорєю.* Стгл. Бог.

ЗОРИОВАТЬ, **ЗАЗОРИОВАТЬ**.
Спать, досыпѣть на зарє после
выполненной утренней работы.
*Як спать вранці хочєця, так
кажуть: «Зазорюват̄ би тро-
хи».* Стгл. Бог. *Як рано встав,
вправився, а тоді зорїє. Як мо-
лотять, так вранці попѣдають
зорюват̄.* Стгл. Бог.

ЗОРЯНО, безл. Светло от
звѣзд. *На дворі зоряно та гар-
но – і в хату їти ни хочєця.*
Стгл. Бог.

ЗРАДІТЬ, сов. Допустить
ошибку в игре (в результате
право на еѣ продолжение пере-
даѣтєсь очередному игроку). *В
креймах як граси, упустила
креймах – значить, зраділа.*
Стгл. Бог. *Він грав у креймах,
поки зрадів, а титер ни хочє.
Грв. Калач.*

ЗРАДІТЬ, сов. Обрадоваться.
Зрадів – папка прїїхав? Стгл. Бог.

ЗРИТЬ, сов. Изрыть. *Кротки записались – весь огород зрїли*. Сттл. Бог. *Дикі свинї кукуркузу пириють ... і огород зрїли*. Сттл. Бог.

ЗРОБИТЬ, сов. Сделать; изготовить, построить. *Зроблять полати, його так виб'ють прапиком, дак оно біле-біле було*. Лєв. Подг. *Тіко одойшли, так їм ото хатку зробїли, та сараїчїки поробили, та так ото, шо нужне*. Грм. Кант. *Він всаравно зробє по-своїому*. Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗРОБИТЬСЯ, сов. Сделаться; произойти. *Шось йому зробїлося, та ото ї усе*. Зм. Бог. *Шось з ним зробїлося, і він ото нічого ни памне*. Бчк. Петр. Повсеместно.

ЗРÓДУ, нар. Всегда, испокон веку. *Ото він і зрóду такїй*. Сттл. Бог.

ЗУСТРІТЬ(-СЯ), сов. Встретить(-ся). *Це ж они ни бачїлись скїки годів і оце тіки тут зустрілись*. Сттл. Бог. *Пїди зустрінь корову*. Пдб. Рос.

ЗЧÁЛЮВАТЬ, ІЗЧÁЛЮВАТЬ, несов. Сосдинять две части чего-либо. *Отї два плитинї треба зчáють, ото вони хїлятьця в разні сторони*. Сттл. Бог. *Плитинї як ізчáлюють, каблучку крутять*. Сттл. Бог.

ЗЮ́ЗЯ. ♦ Мокрий як зю́зя. Очень мокрый, промокший насквозь. Сттл. Бог.

І

ІДОЛІВ, -ова, -ове (бран.). Смягчєнный эквивалент бран. **чьортів**. *Ідолови діти – дверї побросають... Мух повна хата*. Сттл. Бог. См. также **імонів**.

ІДО́СІ, ЙДО́СІ, нар. До сих пор, к этому времени. *Та ви йдо́сі ни спите?* Бчк. Петр. *Він уже йдо́сі дама*. Сттл. Бог.

ІЗВÉРГАТЬ, сов. (неодобр.). Сказать грубо. *У нас балакають, так на всю ялпату: як ізвєргас...* Сттл. Бог. Ср. **вєргать**.

ІЗГÁДУВАТЬ, ІЗГАДА́ТЬ. То же, что **згадувать, згадать**. *Якїйсь ізгáдус*. Сттл. Бог. *Хикація, це хтось ізгáдус*. Змс. Петр.

ІЗУРО́ЧИТЬ, сов. Навести порчу. *Шоб двір нікто ни ізурóчїв, нужно ... осинові колля вбивать в чїтирьох углах*. Влє. Грїб. *Ізурóчїли тебе, Максим, ізурóчїли, чьо там балакають*. Влє. Грїб. *У нас одна жїнка*

була – ї ізурóчїли на свадьбі прямо. Та ни так ізурóчїли, шо она родила трьох дітишок і ослїпа. Влє. Грїб.

І́КЛА, преим. мн. (устар.). Клыки. *У кабана і́кла страїни*. Сттл. Бог.

І́ЛЛЯ (религ.). День памяти пророка Ильи. Ильин день. *Прийшов Ілля – наробив гнїлля*. Змс. Петр.

ІМЖИТЬ, ІМЖИТЬ, сов. только 3 л. ед. ч. Моросить. – *Шо там на дворї – доц?* – *Та так, шось імжїть*. Сттл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр., Пдк. Бог.

ІМЖИ́ЧКА, -и. Морось. *На дворї туман і така якась імжїчка*. Сттл. Бог. См. также **мгїчка, мжїчка**.

І́МОНІВ, -ова, -ове. Смягчєнный эквивалент бран. **ідолів**. *Імониви діти – пообносили всі вишнї, шо ото за двором*. Сттл. Бог. Ср. **димонів**.

ІНТЕРЕСУВА́ТЬСЯ, ІНТИРИСУВА́ТЬСЯ, несов. 1. Интересоваться. Повсеместно. 2. Занаваться; то же, что **важничать** (разг.), **задаваться** (прост.). *Іде – голову задрав вгору: интирисусїця. Це ж я ни я... Чїм ти интирисусїця? Подумаси ... бачили такїх*. Сттл. Бог.

І́НШИЙ, -а, -е. Иной, другой. *Його ми бїльи ни бачїли, ішого прислали*. Сттл. Бог. *Та інийай раз бувас і страїно*. Држ. Рєп.

ІРЖА, -ї. Ржавчина. *Она була, правда, так іржá давно поїла*. Сттл. Бог.

ІРЖА́ТЬ, ІРЖА́ТЬ, несов. Ржать. *Конї іржуть – на доц*. Сттл. Бог.

Ї

І́ДОМІЙ, -а, -е (устар.). Съдобный. *Дома і солома ї́дома*. Сттл. Бог.

І́ЖАК, -á. Ёж. *Іван хоть скандале, так похожий на чоловіка, а ваи – їжак задирикуватїй*. Сттл. Бог.

І́СТВО, -á. Еда. *Їство тири-мїне*. Бчк. Петр. *Якби нам колїсь таке...* Сттл. Бог.

І́СТИ, несов. Есть. *Бабў, їсти. Свїкруха нївїстку поїдом їсть*. Сттл. Бог. Повсеместно.

І́СТОЧКИ, неизм. Уменьшит. к **їсти**. *Їсточки хочїця...* Сттл. Бог. *Сїдай їсточки*. Прбг. Кант.

К

КА, КАЕ, КУ, *несов.* Сокращенное от **КАВЯТЬ**. ...*Ка, война* ж буде, *так ти щє в обоз підеши. Ні, я ку, война* буде, *так у мене три сіни будуть воювати.* Стгл. Бог. *А я й кажу: «Знасте, дайте міні пару в'ятерів». А він кде: «Та бири». Він ка: «Бири, скіки тобі треба».* Стгл. Бог.

КАБАНЯЧИЙ, -а, -е. Кабаний, свиной. *Кабан – гора така, як рило кабанячє.* Твр. Бог. *Викни оце все в кабанячє відро.* Жрв. Кант.

КАБЛІЙ, -ів, *мн.* (перен.). Большая, не по размеру, обувь. *Кутили вишкі чоботи. Оце, каже, каблї кутили.* Стгл. Бог.

КАБЛУЧКА, -и. Силетённое из хвороста (лосы) большое кольцо, которым скрепляют части плетней, с помощью которого забирают калитку, ворота. *З лози крутять каблүчку – накидають хвртку. Плитині як ізчалоють, каблүчку крутить. Де забори – каблүчки нема.* Стгл. Бог.

КАВЄЛОК, -лка. Кусок, часть чего-либо, чаще – навоза. *Кавєлок валяється серед двора.* Прв. Калач. См. также **окавелок**.

КАВКАТЬ, *несов.* Мягчать. *Чого ти кавкаси – чи їсти хо-*

чеші? Так ми й сами ж ще ни їти. Стгл. Бог. См. также **кавчать, нявкати, нявчати**.

КАВУН, -а. Арбуз. *Ключки* попускали *огурки, помідори, кавуні.* Стгл. Бог. *Зріж* кобиць *на кавуні.* Змс. Петр. *Батоги* поплились *на кавунах, на огурках, на гарбузах.* Стгл. Бог. *Галю, диви, у Ориши кавуна сквелькі.* Трл. Лиск. *Кавуні всі зносили в чулан.* Ст. Крш. Петр. Повсеместно.

КАВУНЧИК, -а. Уменьшитель к **кавун**. *Кавунички – так отакі, зародниця – малесеньке, як груша.* Квн. Подг. Повсеместно.

КАВЧАТЬ, *несов.* То же, что **кавкати**. *Кішка кавчїть, молока просє.* Змс. Петр. *Ни кавчї, дам їсти.* Прв. Калач. См. также **нявкати, нявчати**.

КАГАЛОМ, *негзм.* Толпой, все вместе. *І пішли з двора всім кагалом.* Стгл. Бог.

КАГАНЕЦЬ, -нці. 1. Плюшка, самодельная керосиновая лампа. *Раньє ми прїли при каганці.* Пив. Рос. *Бувало, каганець засвітили і прїдеди.* Дрн. Реп. *Каганці* раньє *світили.* Прв. Калач, Стгл. Бог. Ср. **кантуха, карушка**. 2. (перен.). Искры, огоньки. *Я як ударилась, так аж каганці засвітились.* Брх. Подг.

КАДІТЬ, *несов.* Коптеть. *Лампа кадіть. Прикрути. Та*

там, мабуть, і дніт треба *обрїзати.* Стгл. Бог.

КАЖЕН, -а, -е. Каждый. *Помершим – царство* небесне, *а живим* щоб *кажен* день *блинци* пекли [шугит *хазин* после *обеда* с блинами]. Стгл. Бог. *Кажну* нічь *ходили ... дорогу* охранияли. *Кажну* ніч *потрі – або поб'ють, або раниць.* Стгл. Бог.

КАЗАН, -а. Большой котёл для приготовления пищи. Часто подвешенной. *Як варять у казані, так позабивають сішки, а на їх кладуть рочажок і вішають казані.* Стгл. Бог.

КАЗАТЬ, СКАЗАТЬ. Говорить, сказать. *Один* чоловік *каже: «Тепер як* война *буде, так будим* воювати *в рукопашну».* Стгл. Бог. *Уперед* всі *казали «швидко», а тепер – «бистро».* Стгл. Бог. *Так він* тобі *нічого й* ни *казав?* Бчк. Петр. *Ну шо ти будиш казати...* Пвтл. Вороб. *Шо люди кажуть, то і буде.* Квн. Остр. *Як кажуть, нова сім'я – нова хата.* Нкрб. Рос. *Знаси, я* тобі *так скажу...* Пвтл. Калач. Повсеместно.

КАЗІТЬСЯ, *несов.* 1. Беситься; сходит с ума. *Казіцца – це* опасне *діло. Казіцца* скаже-на *собака.* Стгл. Бог. 2. Баловаться, раздражаться, вести себя буйно. *І оце як* Мишку *при-*

видемо, а він сердіцца, *так кажемо: чого* ти *казіси?* Стгл. Бог. *Як* родітілі *підуть* с *хати, казісь, скіко* тобі *влізе, а час* ни *смі!* Лєв. Павл.

КАЗКА, -и (устар.). Сказка. – *Бабу, розкажіть* казку... – *Казка-залазка* *залізла* під *лавку, хвостик* *задрала ...* Бчк. Петр. Повсеместно.

КАЛАВУР, *межд.* Караул. *Діти* *неспокійні, підобрі, калавур* *кричю з* ними. Бчк. Петр. *Калавур, шо* ж *їого* *робить!* Стгл. Бог, Змс. Петр. См. также **каравул**.

КАЛАМУТИТЬ, СКАЛАМУТИТЬ. Мутить, взмутить. *Одоїди, ни* *каламуть* *воду. Одоїди, кажу!* Стгл. Бог. *Діти* *купаюцца – воду* *скаламутили, а* *я* *хотіла* *купацьнік* *сполоснути.* Петр. Повсеместно.

КАЛАМУТНИЙ, -а, -е. Мутный, взболтанный. *Вода* *в* *ріці* *каламутна.* Стгл. Бог. *У* *нашому* *колодізі* *вода* *каламутна.* Пив. Рос, Бчк. Петр., Змс. Петр., Пчк. Бог.

КАЛАЧНИК, -а. Герань комнатная. *У мене* *так* *гарно* *зацвів* *калачік...* Прв. Калач. *А* *в мене* *калачік* *пропав.* Стгл. Бог.

КАЛГАТА, -й. Суета, беспокійство. *Така* *с* *цими* *дітьми* *калгаті* ... Стгл. Бог, Бчк. Петр., Змс. Петр.

КАЛГАТІТЬСЯ, несов. Суєтяться, беспокоїться. *Весь день крутїся, калгатїся, а подумасї — шо ж я робила? Роботи мосї ї ї видно.* Стгл. Бог.

КАЛГАТНІЙ, -а, -є. Беспокійний; суєтний. *Ох ти ж ї калгатнїй... Голова вже от тебе болить.* Стгл. Бог. *Робота ни важка, а калгатнї.* Грн. Калач.

КАЛІТКА, -и. І. (устар.). Кожаня сумка на шнурке для хранения денєг. *У його повна калїтка грошї.* Ломы Вороб. 2. (перен.). Пустое вымя коровы, дающєй мало молока. *Корова тїки вилика, а калїткою тїліпа, молака крихту одну дас.* Бчк. Петр.

КАЛПЧ, -ї, собир. Калєки, больные, увечные. *Там уже тїлят нормальних нїма, осталася сама калпч.* Стгл. Бог.

КАЛЮЖА, -ї. Лужа. *Виспою діти пускають кораблики в глибокїх калюжах.* Лєв. Павл. Там після дощу всїгда страшенна калюжа — ни обїйдеї. Бчк. Петр. *Після дощу багато калюж.* Пив. Рос. Повсемєстно.

КАЛЯ. + Калї дати (устар.). Измазати грязью кунальцїка с целью не дати ему вылезти из воды (реки, озера). Стгл. Бог. Ср. гєля, калєть.

КАЛЯКАТЬ, ПОКАЛЯКАТЬ. Говорить, поговорити; бесєдовати, побєседовати; говорити попусту. *Чого його зря калєкають.* Стгл. Петр. *Пїду до сусїдки покалякаю.* Рєп. Повсемєстно.

КАЛЯНДРА, -и. Кориандр. *У нас в колхозї посїяли багато калєндры.* Пив. Рос. *От калєндры, як на її цїлий день робїши, голова болить.* Стгл. Бог.

КАЛЯСКА, -и. Велосипед. *Сїдай на калєску та зїдь за тїм. Алл. Рос.*

КАЛЯТЬ, несов. Марать, пачкати. *Ни калєї платтє.* Екрт. Лєск. Ср. калї дати.

КАМАГОРОМ, нар. Смєшивая обувь на правую и лєвую ноги. *Та ти дивїсь — надївасї ботїнки камагєром.* Стгл. Петр.

КАМЕНЄЦЬ, -нцї, **КАМІНЄЦЬ**, -нцї. Косточка от слив, вишен. *Пацан зїїв каменєць із сливи.* Бл. Плб. Остр. *Камїнцї з вишенї дужє крїпкі.* Грн. Калач. *Здїла вишно зовсїм з камїнцєм.* Екрт. Лєск. *У вишнї камїнєць твердий.* Крн. Остр.

КАМЕНЮКА, КАМІНЮКА, -и. Камєнь. *Хтось каменюку пустив в око.* Екрт. Лєск. *Ану, прибири з дороги оту камїню ку. Чого вона тут ваяцїця?* Стгл. Бог. *Ти ни дужє, а то ось камїнюкою як звїзну.* Грн. Ка

лєч. *Ни кїдай камїнюки.* Рєп. Повсемєстно.

КАМІННЯ, -я, собир. Камєнь. *Треба дєсь шукати камїня під вузлї, під хундамит.* Стгл. Бог. *На шо це ви скїки камїня навозїли?* Бчк. Петр.

КАМІНЮЧКА, -и. Уменьшит. к камїнюка. *Дивїсь, це така камїнючка — на гїт пригєдїця.* Стгл. Бог.

КАМОЛІЙ. См. комолїй.
КАНДЗЬОЛ, -а. Жилет без подкладки. *Зараз ни холодно, надїв кандзьєл.* Ломы Вороб.

КАНТРИБУЧИТЬСЯ, несов. Противиться чему-либо. *Кажу дївчатам: «Ни кантрибучїтьсє, слухайтї батька».* Бчк. Петр.

КАНУДИТЬ, несов., безл. Тошнить. *Ото як шось чуть ни те здїєсї — вже ї канудє.* Стгл. Бог. *Так шось мїне канудє.* Екрт. Лєск. См. заканудити.

КАНУН, -у (-а). Поминальное блюдо, приготовляемое обычно из риса. *Кутья. Чужим канунєм родичїм ни поминають.* Ломы Вороб. *Поставтї канун на той кєнєць стола.* Стгл. Бог. Ср. вечеря, кутя.

КАПЕЛЮХА, -и, **КАПЕЛЮХА**, -и. Шапка-ушанка. *Вїн купив новїй капєлюх.* Пив. Рос. *Капєлюха твоя висить у кївнатї на кївку.* Грн. Калач. *Пора скидати свою ка-*

пєлюху. Ломы Вороб., Стгл. Бог. См. также малахай.

КАПЄЦЬ, неizm. (экспр.). Всє, кєнєц. *Ну все — капєць йому.* Стгл. Бог. *Ото йому ї капєць.* Бчк. Петр. *Розлив прийшов, ї капєць сараю.* Клб. Лєск. См. также лєбєць.

КАПІЦЯ, -ї. Ремешок, соединяющий длинную и короткую части пєпа. *Капїця совсїм порвалася.* Ломы Вороб. *На цїпї порвалася капїця.* Рєп.

КАПІТЬ, несов. Изнурять себя продолжительной кропотливой работой; корпєть. *Иди обїдати. А то я там капїю, а ви ни їсте.* Стгл. Бог.

КАПЛАВУХІЙ, -а, -є. Вислоухий (обычно о свиньях), лопоухий. *Отой кабанчик каплавухїй шось плохо їсть.* Стгл. Бог. См. также лєпавухїй.

КАПОТ, -а. Женский домашний халат. *Гладїли капєт.* Рєп. *Ана папїша капєт їє сатишу.* Бл. Плб. Остр.

КАПОТІТЬ, несов. Часто, сильно капати. *Як с кришї капєтїть, так врожай на пїшнїцю.* Прн. Калач. В частушке: *Тупєтїла, тупєтїла, поки сїятки захопїла. Іще буду тупєтїть, поки буде капєтїть.* Стгл. Бог. Повсемєстно.

КАПТУ́ХА, -и (устар.). Кесороинова лампа без стекла. *Гасу налий у каптұху.* Крп. Остр., Бчк. Петр. Ср. каганець, карушка.

КАПТЮ́ЖИТЬ, НАКАПТЮ́ЖИТЬ. Пылить, напылить. *Накаптјожила – ни продихаси.* Шш. Ольх. *Йди вірїль, ти каптјожи.* Шш. Ольх.

КАПУСТІ́ННЯ, -я, собир. Листья капусты. *На огородах капусту порубали, тепер скотина ходє: там же капустїння багато.* Стг. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр., Пак. Бог.

КАПУ́СТКА, -и. Бегония. *Вилица уже капўстка у вас вироста.* Ектр. Лиск.

КАПУСТЯ́НКА, -и. Медведка. *Капустянка поїла усю капусту.* Бл. Кант.

КАПШУ́К, -а. 1. Кошелєх. *Хтось-такїй у лавці капшук зазубив.* Стг. Петр. 2. Кисет. *В капшукї табак або махорку носили.* Стг. Бог.

КАРАВУ́Л, межд. То же, что каланур. *Кїсто готове, а пїч ни горить, дров шма, хоч каравул кричі.* Бчк. Петр.

КАРАЙДА́К, -а. Телега (какая?). *В карайдаку сидїла жєнциїна.* Ектр. Лиск.

КАРЛЮ́КА, -и. Палка с крючком, сучком. *Він зачітївсь за якусь карлюку і впає.* Грп. Калач. *Який жеи ти вївчарь біз карлюки.* Грп. Калач.

КАРÓВНИСЛО, -а. Коромысло. *Карóвнїсло уже старе.* Трп. Лиск.

КАРСЕ́Т, -а. Короткая безрукавка. *У мене був кубовий карсет.* Крп. Остр. См. также Керсет.

КАРСЕ́ТКА, -и. То же, что карсет. *Шїшла собі карсетку.* Ектр. Лиск.

КАРТА́ТИЙ, -а, -е. Клетчатый. *Привїз шарх картатїй плимїнїцї.* Бчк. Петр. *Де моя картата юпка?* Стг. Бог. См. также корчастїй.

КАРТО́ХА, -и. Картофель. Повсеместно.

КАРТОШІ́НА, -и. Картофельна. *Он, дивись, картошїна в кубасї осталась.* Бчк. Петр. Повсеместно.

КАРТОША́КА, -и. Увеличит. к картошнина. *Глянь, яка картошїака – одїий на жарьонку хвате!* Бчк. Петр., Змс. Петр., Стг. Бог.

КАРТОША́ЧЧЯ, -я, собир. Увеличит. к картоха. *Кубаху як вивернує – а оно, ти вірши, отаке картошїаччя.* Стг. Бог.

КАРТОШІ́ННЯ, -я. Картофельная ботва. *По горóду треба собрать картошїнїя.* Прп. Калач. *У цьому году корова і картошїнїя поїсть.* Бчк. Петр.

КАРУ́ШКА, -и. Светильник (какой?). *У хатах стоять карушки.* Пр. Кант. Ср. каганець, каптұха.

КАРЧА́, -і. Коряга, корень дерева; чурбан. Стг. Бог.

КАРЧОМА́КА, -и. Увеличит. к карча. *Зруба карчомїку яку-небудь та вісь підробе.* Стг. Бог.

КАРЯ́БАТЬ, несов. Царапать, скрести. *Шось каряба в дверї.* Прв. Калач. *Шо ото ти карябаси, як куриця лапою.* Пшш гарно. Стг. Бог. *Он кішка каряба стїл – на мороз.* Змс. Петр.

КАРЬÓЖИТЬ, несов., безл. Знаобить. *Начало мне карьожить після обїдї.* Крп. Остр. Повсеместно.

КАСАВУ́РИТЬСЯ, несов. Косо, недружелюбно смотреть; кривить рот, губы в знак недовольства; то же, что кривиться (разг.). *Чого касавурїся? Ни по-твойому?* Стг. Бог. Ср. копилїть.

КАСТРІ́КА, -и. То же, что Жала. *Гарять руки ат кастрїкї.* Крп. Подг. См. также кроповна. Ср. кострїця.

КАТИЛІ́КІВ, -ова, -ове (бран.). Эвфемизм, вместо чёртов, идилов. *Катїлїковї діти – це лайка така була.* Стг. Бог. *Гляди, бїльш, катїлїків, ни їдї до нас трусить в'ятїрї.* Стг. Бог.

КАТУ́Х, -а. Сарай для животных или для хозяйственных нужд. *Усі дрючки треба скласти в катух і закрити на чїпок.* Ст. Крп. Петр. *Свїня плїтїнь розламала в катусі...* Стг. Бог. *У мене катух здоровий.* Кмв. Остр. Ср. котух.

КАХІ́КАТЬ, несов. Кашлять, покашливать. *Дїду, шось ти кахїкаси... Ти ни простудївся?* Стг. Бог. Повсеместно. Ср. бухикать.

КАЦА́П, -а. Русский. *Кацїп – це руський.* Ну це як наче дражнить так. Стг. Бог. См. также москаль.

КАЦА́ПНІЙ, -і. Собир. к кацап. Стг. Бог.

КАЦІ́РКА, -и. О невысокой, бойкой девушке или женщине. *Вп'сть кацїрка та чїриз токи кукурузу поперла.* Бчк. Петр.

КАЧА́ЛКА, -и. 1. Скалка. *Кїсто сначала качїлкою роскачаю, а тудї вирїзаю варяницї.* Стг. Бог. *Картохи можно ї качїлкую потовкти.* Бчк. Петр., Пшв. Рос. 2. (устар.). Приспособ-

ление в виде скалки, на которое наматывали бельё, а потом катали его вальком и таким образом гладили. *На качальці утірка.* Крп. Подг. *Качалькою так ви качася* – *лучше утого.* Клб. Лиск. *Колись жи так і гладили – рублем та качалькою.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Нвб. Кант., Дрк. Реп.

КАЧАН, -а. 1. Кукурузный початок. *Піди паламай качанів – зварим на вичерю.* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Головка капусты. Повсеместно.

КАЧАТЬ, *несов.* 1. Качать. Повсеместно. 2. (устар.). Катать, разглаживать бельё с помощью рубля и качалки. *Та так же її качали: на качалку наматували, а туди рублем ото її качали сподитуди.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пак. Бог., Шрм. Рос.

КАЧКА¹, -и. Колыбель, стоящая на полу. *Положи дитину в качку.* Нвмл. Калач.

КАЧКА², -и. То же, что вутка. *У нашої бабусі багато качок.* Пнв. Рос.

КАШОВАРКА, -и. Повариха на полевом стане. *Кашоваркі йдуть, тіки засіріс, коров жи ни виганяють.* Бчк. Петр. *Все літо робила кашоваркою, обід тракторістам варила.* Стгл. Бог.

КВАСОЛІННЯ, -я. Стебли фасоли. *Квасолою я повзуризова-ла. А квасолінія куди дівать?* Стгл. Бог. Повсеместно.

КВАСОЛЯ, -і, **КВАСУЛЯ**, -і. Фасоль. *Напикла пиріжків с квасоліною.* Бнд. Кант. *Квасолія вже посохла.* Стгл. Бог. *Дуже добра юшка с квасоліною.* Пнв. Рос. *Наварю я с квасуліной супу.* Дрк. Реп. Повсеместно.

КВАСУЛІ, *мн.* То же, что квасоля. *Квасулі в цьому гаду ни урадилісь.* Кмн. Остр.

КВАТИРЯНТ, -а. Квартирант. *Кватирянтіві вари яма – ото ще напрасна.* Бчк. Петр. *Кватирянти пагані попались – ниспокойні.* Бчк. Петр.

КВАЦОВАТЬ, **НАКВЦОВАТЬ**. Сильно мазать, намазать, покрасить. *Поки ти їх будеш кваровати ті тухлі?* Змс. Петр. *Чьоботи, було, дьотем як накваросіи...* Стгл. Бог. *Шо ти ото зуби так накваровала?* Бчк. Петр.

КВАЧ, -а (устар.). Кисть, помазок (часто самодельные). *Квачём колись колеса, ну ступиці, мазали.* Стгл. Бог.

КВАША, -і. 1. Блюдо из уваренной муки, калины и сухофруктов. *Вранці снідали квашою – бабуся зварила.* Лев. Пнав. *Тепер квашу ніхто її ни*

готове. Та її печі жи ни в усіх, а її треба в нічі довго парити. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Бг. Подг. 2. Каша из тыквы. *Вани їли квашу.* Кмн. Остр. *Дивись, кваша зваріла.* Кмн. Остр. 3. Тот, кто много и часто плачет; то же, что плакса (разг.). Бчк. Петр. Ср. *таже кислиця², кисля.*

КВИЛЯТЬ, *несов.* Дразнить, доводить до слёз. *Ни квилі дитину.* Стгл. Бог.

КВИТ, *межд.* Всё. *Квит!* *Нимас бильш насіння.* Стгл. Бог.

КВИТОК, -тка (устар.). Билет, квитанция. *Квиткі видають на мельниці.* Стгл. Бог. *Квиток на послілку получіла, а пошта вже закрита.* Птр. Лиск.

КВИШКА, -и. См. кішка.

КВІТКА, -и. Цветок. *У мене в огороді багато різних квіток.* Птр. Кант. *Гарна квітка.* Кмн. Остр. *Красива квітка.* Ярк. Остр. *В палисаднику висной насадою квіток.* Прв. Калач., Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

КВІТОЧКА, -и. Уменьшит. к квітка. *Дись, яка квіточка.* Крп. Подг. *Рисунок ... такий якісь – дрібенькими квіточками.* Стгл. Бог.

КВИЧАЛО, -а. Ветви деревьев, которыми украшали жилище на Троицу. *Діти ходили в ліс за*

квічаюм. Стгл. Бог. См. также *кличенне, кличання.*

КВИЧАСТИЙ, -а, -е. Цвастастый. *Єсть у неї і квічаста косинка.* Птр. Кант. *Занавеска коло печі така красива, квічаста.* Стгл. Бог. Повсеместно.

КВИЧАТЬ, *несов.* Украшать цветами, листьями, ветками дом, двор накануне Троицы. *Ти будиш і ворота квічать чи тіки у хаті?* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

КВЮЛИЙ, -а, -е. Слабый, вялый. *Він послі болєсні квюлий.* Смл. Подг. *Хлоциць такий квюлий асігда – навсрига, хворий.* Клб. Лиск. *Шось оце курча якесь кволе – гляди, як би воно ни здохло.* Стгл. Бог.

КВЮЧКА, -и. Наседка. *Квючка курчат ни схотіла водити.* Стгл. Бог. *Тепер квочок рідко хто сажас – курчат купують.* Змс. Петр. *Покормиш би квочку с курчатами.* Смл. Подг. *Квючка воде курчат.* Прв. Калач. Повсеместно. См. также *клушка.*

КЕБЕТИТЬ, *несов.* (экспр.). Сообразать. *В тебе шо – совсім голова ни кебете?* Стгл. Бог.

КЕДИ-НЕ-КЕДИ, **КЕДИ-НЕ-КЕДИ**, *нар.* Медленно, еле-еле. *Свекруха швістку лас: за шо б та ни взялась, усе в сї кеді-ни-кеді получасця.* Лев. Пнав. *Бачіла*

я, як вона робила на складі – ке-ди-ни-кеди, лопаткою сова там. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

КЕМ'ЯХ, -я. Собранные вместе плоды, гроздь. Вишні ким'яха ми вродились. Стгл. Бог. Вишні ким'яхами висять, знизу доверху. Бчк. Петр.

КЕМ'ЯШОК, -шкя. Уменьшит. к кем'ях (перен.). Нитка ... так, ким'яхами. І називаюця пирипуги. Стгл. Бог.

КЕНДІ(?). Баба Ольга за піст охляне, шо тоді тягас юнки, як кенді. – А шо це – кенді? – А хто зна, шо воно. Кажуть так. Стгл. Бог.

КЕНДЮХ, -а. Отдел желудка жвачных животных. Кендюх із скотиняки. Тельбух... Одно і то ж. Із поросляти – бог. Стгл. Бог. Спочатку нужно кендюх разів двадцять промать, а туді варить уже. Бчк. Петр. Кендюх розорвансья. Нвб. Кант., Прв. Калач.

КЕРМЕК, -а. О черством, твердом, плохом хлебе. Там і хліб білий хороший. А в нас такий кермек взять, шо... Стгл. Бог.

КЕРЯ, -і (вульг.). Друг, товарищ. Бчк. Петр.

КЕРСЕТ, -а, І. (устар.). Удлиненный, расклеванный и приспособленный сзади жилет. Був у мене гарний керсет. Нвб. Кант. 2. То

же, что керсет. З утра холодувати, керсет надіваю. Стгл. Бог.

КЕРСЕТКА, **КЕРСЬОТКА**, -и. То же, что керсет. Стгл. Бог.

КЕТЯ, -і (дет.). Конфета. Хочеш кети? Нвб. Рос. Іди до мене – кетю дам. Стгл. Бог.

КІГОТЬ, -гтя. Ноготь (обычно большой). Нашо они ото у городі кієті заводять. Бчк. Петр. См. также кикоть².

КІКАТЬ, несов. Издавать нехарактерные звуки (о курице), «окукаркать». У борці куриця просіяця – бачиш, кіка. Бчк. Петр. Ср. киркать.

КІКОТЬ, -ктя. 1. Коготь животного, птицы. Ти кікиті поодрубай зразу – їх же не варять... Стгл. Бог. Кошка схватила кіктями горобця і зразу задушила. Квб. Лиск. 2. (перен.). Толстый большой ноготь. Я же хотіла кікоть тобі обрізати. Стгл. Бог. Ср. киготь. 3. Название жителей села Талы Кантемировского района. Писаряни – розулі, а тавяни – кіктяті. Це кікоть стоить. Пер. Кант.

КІКТИК, -а. Уменьшит. к кикоть¹. Кожу ни дужже їсть: кіктяки одрубую, а там мясцє оставця, так она [кошка] кіктяки їсть. Стгл. Бог.

КІЛИМ, -а (устар.). Тканая шерстяная скатерть, накидка. Кі-

лимом столи накривали у багатих людей, тепер його нема і ни роблять. Ширстяне таке, дірочками, робиця. Стгл. Бог.

КИЛИМОК, -мкя. Уменьшит. к килим. То в тебе килимок, ото на дівачку? Стгл. Бог.

КИП'ЯЧИЙ, -а, -є. Кишачный. А я їцє чай пить буду. Він кип'ячий, та ще б заварить. Стгл. Бог.

КІРИК, -а. Чибис. Кірик кричав. Кірики живуть на болоті. Пер. Кант.

КІРКАТЬ, **ЗАКІРКАТЬ**. Издавать, издасть резкие короткие звуки (о птицах). Шось оця куриця кіркає. Чи вона ни подавилась? Стгл. Бог. І ото она закіркає, закіркає та ото й... Стгл. Бог. Ср. кикать.

КИРЛІГА, -и. То же, что гирига. Кирлігою леши усього овець ловить. Бчк. Петр.

КІРПА. ♦ Драть кірпу. (перен.). Задирать нос, зазнаваться. Ни дужже дири кірпу... Подумаєш, важна птиця. Стгл. Бог.

КИРПАТІЙ, -а, -є. Курносый. Кирпата дитина. Прв. Калач. У хлопця кирпатий нос. Крв. Погг. Кирпатий хлопець. Ярк. Остр. Повсеместно.

КИРПИЧИННА, -и. Отдельный кирпич. Чого то кирпичина

серед двора валяється? Стгл. Бог. Оця кирпичина вискочила, і ти пер лисанка димить. Квб. Лиск. Подай міні кирпичину. Пдк. Бог., Три. Лиск., Бчк. Петр., Змс. Петр.

КИСЛІЦЯ, -і. 1. Дикорастущая яблоня. Як її кажєт год, кислицю ту, нехтують. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог. 2. Плод дикорастущей яблони. Кампот із кислиць. Грушок туди трохи добавила. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог. 3. (перен.). То же, что кваша. Бчк. Петр. См. также кисля.

КИСЛІЧКА, -и. Уменьшит. к кислиця. Трохи кисличок набирала. Стгл. Бог. Базато уродилось кієлічки. Три. Лиск.

КИСЛОТА, -и. 1. Всё кислое. Бчк. Петр. 2. Барбарис. На той бік Дону, на гору, по кислому ходили. Стгл. Бог.

КІСЛЯ, -і. То же, что кислица. Бчк. Петр.

КІСЛЯТИНА, -и. Выделение в уголках глаз. Очі закисли кіслятинами, запухли. Бчк. Петр. Витри кіслятини. Стгл. Бог.

КІТИЦЯ, -і. 1. Кисть, помпон как украшение. На свадьбі було, пойд... так коні такі розжарєні, з кітицями. Стгл. Бог. Кітиця на шаткі одорвалась. Пер. Кант. Сюди це кітиця зробить, і буде гар-

на шатка. Ст. Кри. Петр. 2. Гроздь. Рубина осібно такими кіттарями вієне. Кліб. Лиск. 3. (перен.). Засохшиє на шерсти животных (гроздь) гризи, навоза. Дивись, які вівці... кіттарями так і тримлять. Стгл. Бог.

КИЦЬ-КИЦЬ, межд. Подзвонне для кошк. *Киць-киць, їди сюда.* Прв. Калач.

КІЦЯ, -і (дет.). Кошка. *Ни трогай кіці — ни буде ваи.* Стгл. Бог. *Погладь кіцю, ни бійся.* Змс. Петр.

КИШЕНЯ, -і. Карман. *Набрав повну кишєню табаку.* Ломы Вороб. *Порвався кишєня.* Пер. Кант. *Всі кишєні вшартас, а там грошей чортмас.* Пер. Кант.

КИШІТЬ, несов. Кишить. У слободі людей там кишить. Бчк. Петр. *Вода як спаде, так у тій сазі риби — кишить.* Стгл. Бог. *Мух у хаті — кишить.* Змс. Петр.

КИШКА, -и. 1. Кишка. Повсеместно. 2. Тільки ми. Внутренности тывки. У мене була екзема, так вишієна гарбузачіми кишкками. Ото коровам гарбузи різала та кишккі вибирала, і екзема пропала. Змс. Петр. Повсеместно.

КІВНАТА, -и. См. кімната.
КІВШ, -а. Ковш. *Наташка бачіла великий ківш.* Реп. Повсеместно. Ср. кірець.

КІВШИК, -а. Совок, совочек. *Ківшиком збрала сміття.* Прв. Калач.

КІЗЯК, -а. 1. Прессованный навоз, кизяк. *Кізяками же колись топилы піч.* Прв. Калач. Ср. гній 2. 2. Навоз. *Кізяком удобряли і раньши поля.* Бил. Кант. Ср. гній 1.

КІЙОК, -йк. 1. Палка с утолщением на конце. *Бугайв с кійком Гриша пас.* Стгл. Бог. *А зачім тобі кійок понадобится?* Дрк. Реп. *Кійком ничаяно гусака ударив.* Бчк. Петр., Бг. Подг., Ломы Вороб. 2. Плод розгоза, утолщение, состоящее из плотного прилегающих пушинок, собранных в початок. — *Ти й кійок песеи? Пух на подушку? — Шо? — Он, кійок на розозі.* Стгл. Бог.

КІЛЛЯ, -а, собир. Колья. Така дривития, провірчина туди, і в йому ручка, кілля забивать у землю. Стгл. Бог.

КІЛЛЯЧКО, -а, собир. Уменьшит. к кілля. *Плишяя плетєця на п'ятнадцять коляк. З нитовстого кіллячка, можно пиривозит.* Стгл. Бог.

КІЛОК, -лк. 1. Поперечная перекладина лестницы. *Кілок у драбину забивають.* Стгл. Бог. 2. Вешалка. *Один мужчина на кажедий кілок чіпляв по лантю.* Грн. Калач. *Кілок пириломився, треба новий зробити.* Ломы Вороб. См. также колок.

КІМАРИТЬ, несов. Дремать. *Лягай уже, чого ти сидиш кімари?* Стгл. Бог. См. также клюкать, кунять.

КІМНАТА, -и, **КІВНАТА**, -и. Небольшая дальняя комната в сельском доме (дом состоит из хатини, кімнати и великої хати). *Положили у кімнати, а він с койки впап, той папан.* Стгл. Бог. *У кімнати ссть, і на вулиці ссть двері.* Стгл. Бог. *В кімнати повісь рамку.* Нзр. Ольх. *У кімнати тепло, їм там буде гарно.* Лєв. Павл. *У кімнати у нас онучата сплять.* Пив. Рєс. *Тити спати у кімнату.* Прб. Подг. Повсеместно. См. также комната.

КІНЬ, коңй. Лошадь, конь. Повсеместно. См. также коняка.

КІПТЮГА, -и. Паль. *Дити балувались і таку кіптюгу підняли...* Ломы Вороб. Ср. *кужиль* 2.

КІРЄЦЬ, -рця, **КОРЄЦЬ**, -рця. Черпак; ковш; совок. *Постав кірець коло циберки.* Бил. Кант. *Почірни кірець зерна курям.* Стгл. Бог. *Набири кірець води.* Нлб. Кант. *Зачірни води в кірець та приниси міні.* Ст. Кри. Петр. *Кірець пишопні курям виситав.* Прв. Калач. *Вибери корцеь попід з груби.* Реп. *Настала муку карцеь.* Бл. Нлб. Оєтр. *Один корцеь тки і встала муки.* Екстр. Лиск. Повсеместно. Ср. ківш.

КІРЧИК, -а. Уменьшит. к кірець. *Кірчік поламаєся і тпер з лижанки попал нічим вибирать.* Кліб. Лиск. *Набири води в кірчік.* Ски. Кант.

КІСІЛЬ, -й. Кисель. *На обіді подають озвар або кісіль.* Стгл. Бог. *Зварива кісіль з вишень — на попорбуи, чі він добрий.* Змс. Петр. *Зварили кісіль.* Прв. Калач.

КІСЛИК, -а. Щавель. У посадках багато кіслику. Вєк. Лиск. См. также цовей.

КІСНИЙ, -а, -є. Тесный. *Піжеж кісний, а ми у лавці ни помірля.* Бчк. Петр. *Такі кісні сити — ніде й повируцяя ни то шо шось поставит.* Змс. Петр., Стгл. Бог., Ллб. Бог.

КІСНИК, -а (устар.). Лента для кос. *Кісники були гарні, отласні.* Стгл. Бог. *Новий кісник в коси.* Прв. Калач., Пер. Кант., Ломы Вороб. См. также косник. Ср. улітєк.

КІСНО, нар. Тесно. *Тялят двос у хлівку — тоже кісно їм.* Стгл. Бог. *У двох тут кісно спать.* Ломы Вороб., Бчк. Петр., Змс. Петр., Ллб. Бог.

КІССЯ, -я. Ручка косы. *Кісся — це же ручка у коси.* Блг. Подг. *Кісся треба підтрапит.* Стгл. Бог. *Зробив сьодні кісся.* Сма. Подг. См. также кісє, косьє.

КІСТО, -а. Тесто. *За ніч кісто так високо підійшло, що полізло чириз верх.* Лев. Павли. *На ніч кісто вчинила – завтра піржієкі напичу.* Стгл. Бог. *Кісто готове, а ніч ни горить, дров нема, хоч каравул кричі.* Бчк. Петр. *Нада начинать кісто місит.* Реп. *Замісила кісто.* Прв. Калач. Повсеместно.

КІСТОЧКА, -и. 1. Косточка. Повсеместно. 2. Щиколотка. *Кісточкі болять, порослухали, в чьобит ни влізши.* Стгл. Бог. *Кісточкою ударилась, та так болять.* Змс. Петр. Повсеместно.

КІСЦЕ, -я. То же, что кісся. *Кісцє дужє довге міні.* Ломы Вороб. *Дядьку, зробіть міні кісцє – старе пирибилось.* Бчк. Петр. *Я рано косить бросив, бо у мене кісцє поламалось.* Дрк. Реп.

КІТ, коті. Кот. *Наш кіт дньом всігда спить.* Пив. Рос. *У його був лататий кіт.* Иви. Кант. *Ти коті ни бачив? Шось його весь день ни видно.* Стгл. Бог. Повсеместно.

КІТНА, ж. Суягная. *У нас всі віви кітні, скоро вже й котиця начнуть.* Змс. Петр. Повсеместно.

КІТРАДЬ, -і (устар.). Тетрадь. *Кітрадь кажши день дома забува.* Бчк. Петр. *Ни вимазуй кітрадь.* Бид. Кант., Стгл. Бог., Змс. Петр.

КІТРАДЬКА, -и. То же, что кітрадь. *У тебе шо – кітрадьюкі нема?* Стгл. Бог. *Вирви листок с кітрадьюкі.* Прв. Калач.

КІТЬКА, -и. Игра пасхальними яйцями. *Кітька – яйця качают на Паску.* На скозогорі викопают на землі міленьке. *Покат. Бере яйце і коте. Другий. Покоте, а оно ни попало.* *Як понав – його.* Стгл. Бог. См. также **КОТОК**.

КІШКА, -и. Кошка. *У нашої кішки четверо кошенят.* Пив. Рос. Повсеместно. *Кішка акатилась вчюра.* Кми. Остр. *Налей кішки малака.* Кми. Остр. *Сіра кішка.* Ярк. Остр.

КІШИТЬ, несов. (устар.). Няничить. *Бабі бівши діла нема, кроме як дитинку кішиць.* Лев. Павла. *Оддала Нінку до тьотки Маруськи – дитину кішиць.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

КІЛДКА, -и (устар.). 1. Лавка, состоящая из прибитой к столбикам доски. *На пару с клуба вишили на клідку коло нас сіли...* Бчк. Петр. 2. Чаше мн. Приспособленные для стирки белья в речке камни, специальные мостки. *Тяг клідок уже давно нимас – тепер рідко хто ходє на річку стірать.* Стгл. Бог. *Ранче барохло полоскали на клідці.* Пив. Рос.

Забула на річку клідку взять. Дрк. Реп.

КЛІДОВИЩЕ, -а. То же, что гроби. *...Він отам жив коло клідовища.* Стгл. Бог. *Клідовище к Пасці школьники убирали.* Стгл. Бог.

КЛАДУШКА, -и. Небольшая копна сена, соломы. *У стіг сіно ни вйшло, так рядом зложили нивличку кладушку.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

КЛАДЬКО, -а. Увалень (обычно о детях). Бчк. Петр.

КЛАНДАТЬ, несов. Надоедливо просить; то же, что клянчить (разг.). *Шо ти ходиш за мною весь день – кландасти? Тіки й знаси – просить. Зайнявся б чім – небудь.* Стгл. Бог. *Ни кландай! Всьо равно ни розришу.* Смл. Подг.

КЛІПОТЬ, -птя. Клок, доскут ткани, кожи и т.п. *То там остався такий кліпоть, шо з його можно хвартук ишиць.* Стгл. Бог. *Астался кліпать крама.* Крп. Подг. *Оце остався кліпоть – ні туди, ні сюди.* Бчк. Петр., Змс. Петр., Пак. Бог., Крс. Петр.

КЛІПТИК, -а. 1. Уменьшит. к **кляпоть**. *Подай міні отой кліптик – може він на латку згодиця.* Стгл. Бог. 2. (черн.). Небольшой клочок земли. *На отому*

кліптику посадим буряки. Стгл. Бог.

КЛІЦАТЬ, несов. Щёлкать, лязгать. *Ни кліцай ціколкою – одойди од двирей!* Стгл. Бог. *Брат кліца і міша міні учить.* Пив. Рос. *Позамирзали. Стоймо – зубами кліцаємо.* Змс. Петр.

КЛЕВЕТАТЬСЯ, несов. Громко разговаривать, шуметь. *Чую, за двором хтось клівєтєсця.* Стгл. Бог. Ср. бунтуваться.

КЛЕЙНИТЬ, несов. Вырезать на краешке уха какой-либо знак, клеймить. *Ми своїх ягнят сейгод ице ни кліюніли.* Стгл. Бог.

КЛЕЙНО, -а (устар.). Клеймо. *Ну, овець кліюніли, ставили кліюно: вухо там розрізали ці надрізали як.* У кожного хазяїна своє кліюно, шоб же ни попутать. Стгл. Бог.

КЛЕКОТАТЬ, несов. Сильно кипеть, клокотать. *Уже в чавунці вода клікоче – кидай вареники.* Стгл. Бог. *Ох, вода уже вовсю клікоче!* Дрк. Реп., Змс. Петр., Бчк. Петр.

КЛЕНОК, -нка. Клён. *Багато в цьому лісі кліноків.* Прв. Калач. *Отам у вулиці – і клінокі, й ясники, й в'язки... І чого тіки нема.* Стгл. Бог. *У лісі ростуть дуб, биристок, вільха, клінок.* Пив. Рос.

КЛЕЧЕННС, -я. То же, что **квічало**. *А тоді ходять у ліс, рубують клечення і привозять на підводі і украшають хати, ворота, поріг. Скрізь Тройця. Пвта. Вороб. На дереві абрубали клечення.* Крп. Подг. См. также **кличання**.

КЛЕШОНОГІЙ, -а, -с. Колосапый. *Ех ти, мідвідь клишоногій. Грг. Подг. Дід ни такі клишоногій...* Стгл. Бог.

КЛІКАТЬ, *несов.* Звать. *Шо ж, я його клікав, клікав, як йшо. Кай: ходім до нас завтрікать.* Стгл. Бог. *Клич дітей обидать.* Кпн. Бог. *Крильціка треба клікати...* Бчк. Петр. *Нас туди ни клікали.* Пдк. Бог. *Я клічу – клічу, а він мовчить.* Пер. Кант. **Повсеместно.**

КЛИНОК, -икá. Клин. *Збоку вставили клиці.* Прв. Калач., Стгл. Бог.

КЛІЧАЛЬНИЙ. ♦ **Клічальна субота**. Суббота перед Троицей, когда зелено украшають дом, двор. *Клічавим в клічальну суботу клічавть.* Стгл. Бог.

КЛІЧАННЯ, -я. То же, что **кличення**. *Клічаням в клічальну суботу клічавть.* Стгл. Бог. *За клічаням іду. Люблю шукать саме гарніші вітки.* Бчк. Петр.

КЛІЧАТЬ, *несов.* Украшати двор **кличанням**. *Клічаням в*

кличальну суботу клічавть. Стгл. Бог.

КЛІЩІНА, -и. Деревянная основа хомута. *У хомуті кліщина поламалась.* Ломы Вороб., Стгл. Бог.

КЛУБОЧИТЬСЯ, *несов.* Бурлить. *Висною по засухах, було, риба клубочиря.* Стгл. Бог.

КЛУНЯ, -і. Сарай для хранения зерна, корма для скота. *Син приїде зроби хоть клуно – розвалюся уся.* Втб. Подг. *Кулаки спалили клуно.* Нвб. Кант. *Трактористом заробив повну клуно хліба, тепер можно жить.* Бчк. Петр. *Клуня – це сарай для сіна.* Блг. Подг. *Той год у нас клуна згоріла.* Смт. Подг. *Осталось сіно в клуно скласти.* Ст. Крпн. Петр. *У клуні лежать снапи.* Кмн. Остр. *Зерно засипають у клуно.* Пив. Рос. **Повсеместно.** См. также **комора**.

КЛУШКА, -и. То же, что **квочка**. *На яйцях сидить сира клушка.* Кмн. Остр. *Наша клушка привила багато курчат.* Кмн. Остр.

КЛЮКАТЬ, *несов.* Дремать сидя. *Хватє тобі клікати, лягай та спи.* Ломы Вороб. См. также **кунять**. Ср. **кімарить**.

КЛЮЧ¹, -á. 1. Металлический стержень особой формы для от

пирания и запирания замка. **Повсеместно**. 2. Металлический стержень с закреплённой на конце подвижной частью для отпирания и запирания засова. *Ключём двері на засув засувати.* Стгл. Бог.

КЛЮЧ², -á. Шест с крючком на конце, с помощью которого ведром доставали воду из колодца. *Ключ... Ним доставали воду с колодця, с копанки. А як відро зорвиця, його кошкою доставали.* Стгл. Бог.

КЛЮЧ³, -á. Вереница птиц; клин. *Скіко було гусей, вутók. Було, як розлив, так ключі литять і лиять.* Стгл. Бог.

КЛЮЧ⁴, -á. Родник, источник. *Там ключі б'ють, і вода така холодна, аж зуби ламає.* Стгл. Бог. **Повсеместно.**

КЛЮЧІНА, -и. Жердь. *Покладуця ключіни, а на ключіни – лати які-небудь, і крисця соломою, ілі липшою, ілі розгозом.* Стгл. Бог.

КЛЮЧКА, -и. 1. (устар.). Палка с загнутым верхним концом, клюка. *То дідова ключка.* Стгл. Бог. 2. Палка со специально заостренным загнутым вниз концом для выдёргивания сена из стога. *Ключкою сіно смикають.* Стгл. Бог. *Бис ключки пагана смикать сіно.* Квб. Лиск. *Возьми*

ключку і сходи соломи. Смт. Подг. *Ключка там у скарді стримить.* Ломы Вороб., Трп. Лиск. См. также **кочерга** 2, 3. (устар.). Вязальный крючок. *Варожки вшитуть ключкою.* Стгл. Бог. 4. Росток семени, картофеля. *Откопав, а воно вже ключкі попускало.* Стгл. Бог. *На картохах ключкі вже здорові – такі б уже сажать, а воно ще холодно.* Стгл. Бог. 5. Хвостик тыквы. *У цих гарбузів ключкі крпккі, а у отих білих зразу опадають.* Стгл. Бог.

КЛЯП, -а (устар., перен.[?]) *Нос. Раньше казали кляп, а тепер ніс.* Блг. Подг.

КЛЮК, -á. 1. Подвижная детская игра. *Діти грають в ключок.* Пер. Кант. *В ключок – это збивали павкой малинкой дирижаний конус, установлений на опредільном ростовій...* Влс. Грпб. 2. Брусок, который используется при игре в клёк. *Постав ключок.* Пер. Кант. *...І еслі збивався ключок, то імєл право сьлдующого удара по ключку.* Влс. Грпб. См. также **цурка**.

КНИШ, -á. Род выпечки круглой формы, смазанной подсолнечным маслом и свёрнутой пополам. *Книшів папкля.* Прв. Калач. *Раньч я часто книші пи-*

кла, а тепер якось они ни в моді стали. Стгл. Бог.

КНУР, -а, **КНУРЬ**, -я. Хряк. Порося *кнурім* *оставось*. Нвб. Кант. *Кнурá геть здали*. Нвб. Кант. *С кнурá сало пагане – дуишть*. Стгл. Бог. *Зарізали кнурá*. Смл. Подг. *В калхозі сть кнурь*. Крп. Подг. *Цих кнурів парешили зарізать*. Кмн. Остр. Повсеместно.

КОБЕЦЬ¹, -бця. Птица кобчик. *Птиця – кобець*. Курчат бере. Стгл. Бог. *Он над лісом кобиць крутиця*. Нвмд. Калач.

КОБЕЦЬ², -бця. Верхня і нижня части арбуза, которые срезаются. *Зрізе кобець на кавуніві*. Плк. Бог. *Вигризайти (дівчата) кобці, щоб любили хлопці*. Стгл. Бог. *Кобці, Валю, мільши поріже і свині шкурки однеси*. Бчк. Петр., Змс. Петр.

КОБКА, -и (устар.). Вид свиты (сермяги). *...То свиту – кобку, то білу свиту*. Стгл. Бог.

КОВАЛЕНКА, -и, **КОВАЛЕНЬКА**, -и. 1. Молоток для отбивания косы. *Постукай коваленькою*. Ярг. Бутур. 2. Маленькая наковальня для отбивания косы. *Косу одбив на коваленьці*. Стгл. Бог. *Коваленьку дід взяв с собою на горід*. Дрк. Реп., Бчк. Петр.

КОВАЛЬ, -я (устар.). Кузнец. *Питро був гарний коваль*. Реп.

Раніше коваль в силі нужний був. Дрк. Реп. См. также *кузнець*.

КОВБАНИТЬСЯ, *несов.* Возиться в воде, луже (обычно о свиньях). *Свиня в ковбані ковбаниця*. Стгл. Бог. *Яму виривать, а туди води наллси – они й ковбаниця*. Стгл. Бог.

КОВБАНЬ, -я, **КОВБАНЯ**, -і. Наполненная водой яма, лужа. *Свині поробили ковбані*. Стгл. Бог. *Свиня лжжить в ковбані*. Смл. Подг. *На дорогі послі дождя ковбань*. Дрк. Реп.

КОВБУШКА, -и. Бидон для подсолнечного масла. *Налий с ковбушки*. Ярг. Бутур. Ср. кубушка.

КОВЕЖИТЬСЯ, *несов.* Ворочаться. *Шо ти ковєжисся?* Стл. Стгл. Бог.

КОВЕРЗУВАТЬ, *несов.* Привередничать. *Ковирзусь... Це так, як багато всього, так ковирзусь*. Стгл. Бог. *Узяли її заміж, а вона ковирзусь*. Вроді як *нидовольна*. Стгл. Бог.

КОВЗАТЬСЯ, *несов.* Скользить по льду. *Хіба ж на портах велі ковзатиця*. Швш. Ольх. См. также *сковзаться*.

КОВИЗІТЬСЯ, *несов.* Капризничать. *Довго ти, ріднєсенька моя дитиночка, будиш ковизіця?* Лєв. Павл. См. также *комизиться*.

КОВИРЬОХА, -и. Деревянная ложка для размешивания теста. Бчк. Петр.

КОВІНЬКА, -и (устар.). 1. Палка, изогнутая на конце. *Виламав таку харо-о-ошу ковінку*. Стгл. Бог. 2. Ключка или изогнутая на конце палка в роли ключа. *Я трішки ошибсь, та кувінкою його по носі*. Бчк. Петр. *Гонять ковінкою шайбу*. Прб. Подг. 3. (устар.). Род детской игры наподобие хоккея. *Догрались у кувінки, шо усі трос лжжать хворі*. Бчк. Петр.

КОВІЧАТЬ, *несов.* Визжать (о свинье, поросёнке). *Чого ти ковічій – їсти хочеш?* *Зараз винесу*. Стгл. Бог. *Шо ти ковічій, як наче тебе ріжуть?* Стгл. Бог. Ср. *кургоить, кутикать*.

КОВГАТЬ, **КОВГНУТЬ**. Глотать, глотнуть; проглатывать, проглотить. *Чи ни так ковтиув, чи ни так дихув та й закашлявся*. Стгл. Бог. *Я насіяня ковтиула і подавилася*. Врб. Подг. *Спирва гарненько прожуй, а потом ковтай!* Лєв. Павл. Повсеместно.

КОВТЇН, -а. Сбившиеся в плотную массу волосы, шерсть животных. *Купила вовни, хотіла на носки напрати, а вони самі ковтиуні – і ни роздиреш*. Стгл. Бог. *Давно ни чісалась, так во-*

лостя аж у ковтиуні позбивалось. Бчк. Петр. Повсеместно.

КОДРЯНИКИ. Вид одежды (какой?). *Кодряники з ваду ткали*. Пгг. Рос. *З ваду ткали, вал на веретено крутили і в'язали кодряники*. Пгг. Рос.

КОЖУХ, -а. Овчинный тулуп. *Катьку схватила, кужух із рясами вдягла, ще й пальтиаро у сумку кинула*. Стгл. Бог. *Колісь робили гудзики до кожуха*. Стгл. Бог. *Ну і зима в цьом году! Кужуха мало*. Пер. Кант. *Іздовим в зиму пужні кужухи*. Бид. Кант. *Надінь кужух, діду, ато замерзеш*. Ст. Крш. Петр. *У батька був кужух з рясами*. Нзр. Ольх. Повсеместно.

КОЖУШАКА, -и. Увеличит. к *кожух*. *О-о-о... Та хіба ж замризать, як отакій кужушійка*. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

КОЖУШІНА, -и. Кусок выделанной овчины. *Поддай он с стужки кужушійну*. Пер. Кант. *Це така кужушійна – піде на воротник*. Стгл. Бог.

КОЖУШКИ, -ок. Кожура варёного картофеля. *Звари картошки в кожухах*. Стгл. Бог.

КОЖУШКІЙ, -ків. Травянистое растение с мелкими округлыми линчними семенами. Репешок. *Дивись, де це ти ходила – кужушків начіпляла?* Стгл. Бог.

КОЖУШОК, -шкá. Уменьшит. к **кожух**. На *кужушюк* нужно *чотири* слухи. Нвб. Кант. Оцеи *кужушюк* хоч уже *й* *паганенький*, а в *йому ладнш*, чім в *кувайці*. Стгл. Бог.

КОЗА¹, -и. Коза, животное. Повсеместно.

КОЗА², -и. Насошшая в носу корочка. *Шо там у тебе в носі? Козá?* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр. ♦ **І** *кóзи в золоті*. О высокой степени достатка. *Там чього тіки нима ... і кóзи в золоті*. Стгл. Бог.

КОЗАЧКА, -и. Старинная кофта на подкладке, которую носили поверх юбки. *Козáчка в мени була така хороша*. Нвлк. Подг.

КОЗЕЛЬОК, -а. Луговое растение с сочным съедобным стеблем. На изломе выделяется млечный сок, который быстро становится оранжевым. *Цілий день на луках пропада, козельмаки кормлюця там*. Бчк. Петр. На *луки*, *було, ходили по скороду*, по *козельки*. Стгл. Бог.

КОЗЕНЯ, -яти. Козлёнок. *Коза вилодила трьох козлятич*. Реп. Це *чесье чуже козляч* *попало між нас*. Змс. Петр., Бчк. Петр., Стгл. Бог., Пдк. Бог. См. также **козляня**.

КОЗЕНЯТКО, -а. Уменьшит. к **козляня**. *Таке красиве козлятичко*

було і здохло... Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог., Стгл. Бог.

КОЗИНЯЧИЙ, -а, -е. Козий. *Мати надрала на платок козлячячого пуху*. Грн. Калч. *Міні козлячячого молока і на дух ни нада – я його ни люблю*. Змс. Петр. Я, як у бабусі *жила, так привикла козлячче молоко пити, а то ни любила*. Стгл. Бог.

КОЗЛИНЯ, -яти. То же, что **козляня**. *Козлячята дуже шкодливі*. Грн. Калач.

КОЙДЕ, нар. Кое-где. *Картохи вже койди походили*. Стгл. Бог. *Койди доці пройшли, а в нас так і ни було*. Змс. Петр.

КОЙКОЛИ, нар. Иногда. Просе: *«Ви б міні руб дави»*. Так *койколи і даси*. Стгл. Бог. *Койколи приходиця й збрихати*. Пнв. Рос. *Хлопці і волок койколи тягають*. Квб. Лиск.

КОЙХО, -кого, мест. Коекто, некоторые. *Койхто сажа й у городях*. Пнв. Рос. *Койкому це, консино, і ни наравляця...* Стгл. Бог. Повсеместно.

КОЙШО, -чого, мест. Коечто. *Та він уже койшо кумека*. Грн. Калач. *Тут койчого це ни хватає*. Стгл. Бог.

КОЙЯК, нар. Кое-как. *Коло печі це койяк вегатаєсь, а більши...* *яка вже з мени робота...* Стгл. Бог.

КОЙЯКИЙ, -а, -е. Некоторый. *Помідори лизать, так койякі вже й познили*. Треба *їх повикидать, а то од їх ще більши гнить будуть*. Стгл. Бог. *Оце читав українську книжку, так койяких слов ни знаю*. Змс. Петр.

КОЛДОБАНЯ, -і, **КОЛДИБАНЯ**, -і. Большая лужа, яма, выбоина, низина, заполненная водой. *Як вода спаде, так такі остаюця лимани, а туди постіпсно висихають*. А с *такі здорові колдобані, шо совсім ни висиха*. Стгл. Бог. *На дорозі самі колдобані*. Ломы Вороб. *Забрався в колдобаню*. Прв. Калач. Там така колдобаня, *шо ни пролізали*. Грн. Калач. *Налий води в колдобаню, ніхай пороса полеже*. Стгл. Петр., Енц. Семля.

КОЛІЙ, неизм. 1. союз. Если. *Давай, кажу, раз на раз мінцяря, колі наравляця*. Стгл. Бог. – *Шо ж, ніти водички принести?* – *Піді, колі охоту масти*. Стгл. Бог. Повсеместно. 2. нар. Когда. *А колі дедука буде брицяя?* Стгл. Бог. *Колі тебе ждять?* Змс. Петр. *Ба, колі дойшла очіредь посуду мить*. Стгл. Бог. *Колі це було?* Ннс. Рос. *Колі підим на озиро?* Двб. Петр. Повсеместно.

КОЛІЙСКА, -и. Колыбель, люлька. *Два онуки народились, Ми поїхали, а они в колісці...*

одно туди головою лизать, а одно туди. Стгл. Бог. *Положить дитину в коліску*. См. Полг. *Коліску чоловік зробив: збив чотири дощочки, а донишко підшив мішковиною*. Грн. Кант. В *колісці* *лучше дитині спати, чим в колясці*. Квб. Лиск. Повсеместно. См. также **коляска**.

КОЛІСЬ, нар. Когда-то, раньше. *Колісь же чього ни було*. Стгл. Бог. *Колісь же казали...* Стгл. Бог. *Я колісь давно була у вас*. Ломы Вороб. *Колісь ми в куцах жили, а тепер сюди пірїхали*. Ст. Крпн. Петр. Повсеместно.

КОЛІХАЛКА, -и (устар.). То же, что **колыска**. *А масельке це із коліхалки ни вилазе, сім місяця*. Бчк. Петр.

КОЛІХАНКА, -и, **КОЛІХАЛКА**, -и. То же, что **арелі**. *Коліханка – то пустака*. З *бичьови ото...* *Положу дрючок на плитині та бичьову прив'язу – та й коліханка*. Або *закопують два стовпи*. А *колісь робили качеля*. *Таке – страшно високе*. Стгл. Бог. *Тату, зробить міні коліхалку*. Стгл. Петр. Ср. **вихалка**, **горелі**.

КОЛІХАТЬ, **ПОКОЛІХАТЬ**. Качать, покачать. *Ни колішич ногами – то ти чьортів козляч*. Стгл. Бог. *Поколішич дитину*. Шпн. Оньх. В *сволок був*

забитий зубок із борони, а в кімнаті тож в потолку було кольцо, туди чіпляли коліску, так і коліхали – я і свікруха. Грм. Кант. Повсеместно.

КОЛИХНУТЬ(-СЯ), сов. Качнуть(-ся). Тихо як на дворі – ні годна всточка ни коліхнієця. Зме. Петр. Гляди ни коліхній осліниць – воду розвалли. Стгл. Бог. Повсеместно.

КОЛИШЕНЬКА, -и. Уменьшит. к колішня. Калишеньку причіпили да плуга, плуг гожий на роботу. Бл. Паб. Остр.

КОЛИШНИЙ, -я, -є. Прержний, давний, относящийся к предшествующему времени. Та цей платок хтозна колішний. Екстр. Лиск. А воно колішане – це молоко? Стгл. Бог.

КОЛІШНЯ, -і. Передня часть лёгкого конного плуга. Тики ви́хав орать – і поламалась колішня. Грм. Калач. Отскочило одно колісо у колішні. Екстр. Лиск. Колішня забилась грязюкою. Пер. Кант., Бчк. Петр., Стгл. Бог.

КОЛІЩА, -ати. Небольшое колесо. Коліща у повозочки скоро одвалиця. Стгл. Бог. Де це ти найшов таке коліща? Ломы Вороб. Обовляють стовп водою, зверху наб'ють коліща або кристовину і понавішують туди гармоню, сапоги... Прв. Калач. Повсеместно.

КОЛІЩАТКО, -а. Уменьшит. к коліща. Маленьке коліщатко. Трн. Лиск.

КОЛЮ, предл. Около, возле. А тоді коло Вітьки цілий день: ото ж сів, звінсяця. Стгл. Бог. Він коло магазіна, і дитина коло його. Стгл. Бог. Стоїть коло хати. Ярг. Бутур. Да вилий коло плитиш. Пск. Павл. Повсеместно.

КОЛОДА, -и. Подоконник. Цей год устави нові колоди. Бзм. Павл. См. также лавочка.

КОЛОДІЗЬ, -я. Колодец. Чого-то в колодізі вода така паганна. Ннс. Рос. Як ни кажи, а в колодізі вода добріша, чім в калонці. Тики їх тепер же цїтай нима, колодізів. Стгл. Бог. Колодізь був дуже глибокий. Трн. Лиск. У нас колодізь у дворі. Реп. Повсеместно.

КОЛОДКА, -и. То же, что вулик. Тутичка у його велика пасіка була – колодок з двісті. Екстр. Лиск. У нас улії називають колодка. Енд. Семія.

КОЛЮК, -лкă. То же, что колок. Повісь картуз на колѳк. Екстр. Лиск.

КОЛОСОЛКА, -и. Бутылка с вином. На столі стоїть колосолка – це значить бутылка з вином. Ппв. Рос.

КОЛОТИТЬ, КОЛОТИТЬ. Сбивать, сбить масло. Масло

сьодні колотіли, сколотили цейлий глечік. Бгг. Подг. Та хто його, те масло, буде тепер колотіть? Стгл. Бог. Назбирали вириків, скалатіли масла. Бл. Пл. Остр. Михайло, треба колотіть масло. Грм. Калач.

КОЛОТИТЬСЯ, несов. 1. Часто с беспокойством о чём-то говорить. Як оно колотяця с цим і ожидаси цього. Стгл. Бог. 2. Хлопотать, заботиться. ...Ни хочуть колотіця з нашою дитиною. Стгл. Бог. – Натє Вам, Марія Іллінічна, за Ваш труд, шо Ви з нами колотілись. Стгл. Бог. Ни нужно з ним колотіця. Прв. Калач. Дньом колотісь з дитиною, а ночю міста ни находно – нога болить. Бчк. Петр.

КОЛОТНІЧА, -і. Хлопоты; суматоха, шум. Колотнїчі з цими поростями ни обересся. Бчк. Петр. Шо там коло двора за колотнїча? Стгл. Бог., Зме. Петр.

КОЛОТУШКА, -и. Ёмкость для сбивания масла. Ти колотушку палмай и просуши. Ломы Вороб. Колотушка рассохлась. Крп. Остр.

КОЛОШМАТИТИ, несов. Бить, колотить; то же, что тупить (разг.). Даром шо меньчий хлопця, а Нюську колошмати, аж пір'я литить. Бчк. Петр. Бісів хлопців – всіх дітей на вулиці колошмате. Стгл. Бог.

КОЛУПАТЬ, несов. Ковырять. Колупають усе на світі. Засохне глина у відрі – колупають її. Стгл. Бог. Ни колупай глину на комині. Екстр. Лиск. Глину колупає. Ппв. Рос. Бири весь кусок та й їж – шо ти ото колупаєси? Бчк. Петр.

КОЛУШІННЯ, -я. Листья кукурузы. Скільки ми колушіння начістили – прями повна хата. Бл. Паб. Остр., Бчк. Петр.

КОЛЯКА, -и. Кол. Отака увішки коляка, загострена, у землю її заб'єш... Стгл. Бог. Коляк наб'ють, а тоди лозою городять. Бгг. Подг. Зачіпився за коляку та так шитани й ростанахав. Ст. Крп. Петр. Убий коляку в землю. Крп. Остр. Повсеместно.

КОЛЯЧКА, -и. Небольшой кол. Там уже годів п'ять нима нічого, самі колячки стримлять. Стгл. Бог. Колячку із плитища відворнув та її і начав бить. Бчк. Петр.

КОМАШКА, -и. 1. Букашка, козявка, любое мелкое насекомое. Розказували... Дстї спускаюця на лїжах і дивляця ... по снігу комашкї живї лязать. Стгл. Бог. 2. Муравей. Комашкї люблять мед. Блд. Кант. Комашкї гарно роблять собі жїтїяє. Блд. Кант.

КОМАШНЯ, -ї. 1. Капустная тля. Комашнїя опистала всі листя.

Смт. Подг. 2. Мурави. *Комашові зробила кучу у лісі.* Пер. Кант. *На городі багато комашині.* Реп. Комашів вітківсь наїзла. Иви. Кант.

КОМАШНЯЧИЙ, -а, -е. Муравиний. *У нас в садку комашинича куча.* *На комашівці ліця гарно ловлять риба.* Пер. Кант.

КОМИЗА, -и. Капризний ребенок. *Такої комизи до нас ще не привозили.* Бчк. Петр. *Ни буду я балакати с такою комизю.* Сттл. Бог.

КОМІЗИНИЙ, -а, -е. Плаксивий, капризний. *До чого ж вона, ота дитина, комизина...* Сттл. Бог. См. также мизиний.

КОМІЗИТЬСЯ, несов. То же, что **ковизиться**. *Дитина чогось комизиться – чи ни захворала?* Сттл. Бог. *Будили комизиться – оставяло у бабушки, а сама поїду.* Бчк. Петр. *Хлопчик комизиться – додому.* Змс. Петр.

КОМІНЬ, -я. 1. Передняя часть печи, харниз на этой части. *Камінь у нічі.* Сттл. Бог. *Сажу треба трусити, ото уже із коміня шпацира.* Сттл. Бог. *Положи спічки на комінь.* Бчд. Бог. *Камінь поблизить нада.* Нвб. Кант. *Дивись, скіпи тилі на коміні.* Нр. Ольх. *Отам десь на коміні наче мило ложжало.* Реп. Повсеместно. 2. Дымоход. *Ганка заб'ють комінь.* Нвб. Кант.

КОМІР, -а, **КОМІРЬ**, -я. Воротник. *Надів сорочку, а на комірі слуга.* Сттл. Бог. *Поправ комірь – завирнувся.* Сттл. Бог. *Комірь ни вишла в сорочку.* Прн. Калач. *Міні цей комірь став малий.* *Ломы Вороб.* *Здоровий комірь вир'зали в кохті.* Бзм. Павл. *В її комір ниможно вузький.* Пск. Павл. Повсеместно.

КОМНАТА, -и. То же, что **кімната**. *В каміні стаїть кровать.* Крп. Подг.

КОМОЛІЙ, -а, -е. Безрогий. *У нас була комола корова.* *Ломы Вороб.* *Підрушій бик камолій.* Грн. Калач. *Яка камола карова.* Бл. Пльб. Остр. См. также шутній.

КОМОРЯ, -і (устар.). Помещение для хранения зерна, амбар. *...Тоді так і було: хліба повна коморя, а коморя розкрити.* Сттл. Бог. *В колхозі багато коморь.* Бчд. Кант. *Набири зёрна с коморі.* Нвб. Кант. *Коморі уже повні.* Клш. Ольх. *Все зёрно в коморі всіпало.* Нвлк. Подг. *І коморю цю сам батько робив, і крокви сам ставив.* Ст. Крш. Петр. Повсеместно. Ср. **клуня**.

КОНДЬОР, -а. Пшённий суп. *Я готовила кондьюр.* Блг. Подг.

КОНІК¹, -а. Уменьшит, **к**інь. Повсеместно.

КОНІК², -а. Кузнечик. *Коніки на луках, на їх рибу ловлять.*

Сттл. Бог. *Коніки плигають під ногами.* *Ломы Вороб.* *Конік плигнув в цеберку з водою.* Нвлк. Подг. *Баба варила куліш, а туди плигнув конік.* Бл. Пльб. Остр. *Вскочів, як конік у кашу [пог.].* Грн. Калач. *Ходить на город ловить коніків.* Реп. Повсеместно.

КОНІК³, -а. Шатун, приводящий в движение колесо прялки. *Конік на прядці.* Сттл. Бог. *Конік обротно скритить.* *Ломы Вороб.* ♦ **Коніки викидять.** См. **викидять**.

КОНІ, -ей, **мн.** Корпус ткацкого стана. *У верстаті ссть коні.* Ярг. Бутур.

КОНОПЦІ, -пель, **мн.** Конопля. *Типер конопці мало сіють.* *Ломы Вороб.* *Конопці росли на полі.* Блг. Подг. См. также **прядиво**.

КОНОПЛЯНИК, -а. Участок, на котором сеяли коноплю. *Конопляник – де сіяли коноплю.* Евд. Семн.

КОНОПЛЯСТИЙ, -а, -е. Веснушчатый. *У ней хлопчик такай коноплястий.* Нвлк. Подг. См. также **ластів'ячий, ластовинсватий**.

КОНЯК, -и. То же, что **кінь**. *Він поїхав на конякі.* Нпс. Рос. *Поїхав в город на коняці.* Трн. Лпск. *Дід робив на коношні, нас коней і їздив же на коняці.* *Хароший був кінь.* Сттл. Бог.

Запряжи коняку. Иви. Кант. Повсеместно.

КОНЯТИНА, -и. Конина. *У голод усе би. Конятину – то це й гарно.* Сттл. Бог., Блг. Подг.

КОНЯЧКА, -и. Уменьшит. **к**оняка. *Так конячка вроді ни видна, а добра.* Сттл. Бог., Бчк. Петр.

КОПА, -и (устар.). Укладка определённого количества снопов (называется 30, 60 снопов). *Сичас в полі в копі кукурузу ни складують.* Клб. Лпск. *Копя – це же 30 снопів.* Блг. Подг. *Снопи треба у копі зносити.* *Ломы Вороб.* *Колісь снопи клали в копі.* Прн. Калач. *А я нав'язала три каті, а друга – чотири каті.* Бл. Пльб. Остр. *Копя – чотири христия.* Крп. Подг. *Там скручували осоклю, а тоді складували шісдісят снопів у копу.* Пшв. Рос.

КОПАЛНИЦЯ, -і. Женщина, занятая на копке картофеля. *Ходила до їх копальницею, картохи копати, так одробила за короміси.* Бчк. Петр.

КОПАНКА, -и. Простейший колодец без подёмного механизма для полива огородных растений. *Як копанку викопаси, а кругом з лози круглий плитиць – у копанку бучало.* Сттл. Бог. *В цій копанці багато води.* Кшп. Остр. *Тиля упало у копанку.* *Ломы Вороб.* *Копусту поливали с копан-*

ни. Прв. Калач. Вчора *кóпанку* на гордіді *чїстїка*. Дрк. Реп. *Кóпанка* – це там вода. Енд. Семвл. На гордіді *вирїли нову кóпанку*. Ми *полїваємо з кóпанки огірки* у боклажани. Пшв. Рос. Повсеместно.

КОПІЛИТЬ. ♦ **Копїлїть** губи. Виражать своїм видом недовольство; то же, что дуться (разг.). *Чього губу копїлїли? Ни рїви! Кому сказав?!* Стгл. Бог. Ср. *касаверїться*.

КОПІСТКА, -и, **КОПІШКА**, -и. 1. Всєдїлка. *Подай копїстку* – я дрїжєчі розмїшїво. Стгл. Бог. *На копїстїці кїсто засохло*. Бчс. Петр. *Копїстка маза, нею і до дна ни достанили*. Ломы Вороб. *Зроби мїні гарну копїстку*. Смд. Подг. *Там копїсткою нічого ни зробиш*. Чїм же його розмїшїать? Змс. Петр. *Помїшїай копїсткою кїсто*. Крп. Остр. *Я мїшїала кїста – павамала катїску*. Бл. Пль. Остр. 2. Приспособленіє в видє плоскої лопаточкї для очїсткї плуга от землї. *Ранїше у всїх у дворї булї копїсткї, а щас нахто і ни зна, шо це таке*. Вгб. Подг.

КОПІЦЯ, -ї. Копна. *Там у нас був нївїлїчкїй участочк* травнї, а наклали п'ять копїць. Стгл. Бог. *Сїно зложїли у копїці*. Ломы Вороб. *Оцю копїцю треба пїрїкїдать в хлїв*. Бл. Канг. *Сїно в копїці складували*,

так чежїло було, голодні булї. Клб. Лїск. *Дївчата на лузі грїбїли, а парубкї клали копїці*. Реп. *Вїтур порозвалював копїці*. Ломы Вороб. Повсеместно.

КОПІЧКА¹, -и. Уменьшит. к копїця. *У полї стоїть копїчка*. Трц. Лїск. *Ми ті копїчкї бїстро стягали*. Стгл. Бог. *У нас їще і за двором копїчка*. Змс. Петр., Бчс. Петр.

КОПІЧКА², -и. Тяпка. *Жонкї взяли капїчкї*. Кмн. Остр. *Їм видєлїли мужїка тачїть капїчкї*. Кмн. Остр.

КОПУШКА, -и. Уменьшит. к копа. *Копушка їзложїна на таку*. Бл. Пль. Остр.

КОП'ЯШОК, -шкá. Уменьшит. к копїця. *Коп'яшок мапо-сїнькїй наковїс, а вже крику було... бїльшї, чїм нада*. Бчс. Петр.

КОРИНЕЦЬ, -нцї. Стебель подсолнуха. *Корїнцїми грубу топїли*. Крп. Остр.

КОРИТЧÁ, -áти. Маленькое корыто, корытце. *Оце коритчá поросятам вже малє, онї його бїс конця пїрїкїдають*. Стгл. Бог. Повсеместно.

КОРИТЧАТКО, -а. То же, что коритчá. *Он свїля їсть с корїтчатка*. Трц. Лїск. *Напїй вутятам водї в корїтчатко*. Стгл. Бог. Повсеместно.

КОРИТЬ, несов. Порїцать, бранїть. *Там тїбе корїли*. Ектр.

Лїск. *Корїть ни корїли, ну й ни хвалишї*. Стгл. Бог.

КОРІННЯ, -я, собир. Корни. *Як глїбоко корїння*. Ломы Вороб. *Яке корїння товсте – нїяк ни пїрїрубасї*. Стгл. Бог.

КОРІННЯЧКО, -а. Уменьшит. к корїння. *Яке корїннãчко, таке й насїннãчко* [пог.] Стгл. Бог.

КОРІНЯК, -á. Корень. *У деревã був великїй корїняк*. Трц. Лїск.

КОРІНЯКА, -и. То же, что корїняк. *Дивїсь яку корїнїяку вїверїнув*. Стгл. Бог.

КОРІНЯЧКА, -и. Уменьшит. к корїняк. *Вїкїдай корїнячкї од бур'яну, а то онї тут же й прїїмуцїця*. Стгл. Бог.

КОРЖÁВІТЬ, несов. Плохо расти. *Коржáвїють картохї*. Прв. Калач.

КОРОВАЇ, -я. 1. Хлєб круглої формї. *Я спїлка собї одїн короваї*. Ломы Вороб. 2. Свадебный обрядовый хлєб. *Напротїв молодїх стоїть короваї*. Пшв. Рос. *Шпїшкї, то же як дар їдуть, шпїшкї роздають, а короваї стоїть*. Злм. Бог. Повсеместно.

КОРÓВНІСЛО. См. карóвнїсло.

КОРÓВ'ЯК, -á. Помещение для содержания коров; то же, что коровник. Блг. Подг.

КОРÓВ'ЯТНИК, -а. То же, что коров'як. *На корóв'ятник будуть возїть свєклу*. Пшв. Рос.

КОРÓВ'ЯЧНІЙ, -а, -є. Корóвий. *Ни трóгаї – то корóв'ячїй палїгач, він мїні нужїн*. Стгл. Бог. ♦ **Корóв'яче масло**. Сливочное масло. *В магазїн прївїзлї корóв'яче масло*. Грн. Калач.

КОРÓМ, -рму. Корм. *Там понад лїсом кóром харошїй – коров бї тїкї пастї, та коров тїма*. Стгл. Бог. *Кóрму сей год всї понаготовлїли*. Стгл. Бог. *На зїму заготовлїють кóром*. Прв. Калач., Бчс. Петр., Пак. Бог., Жрв. Бог.

КОРÓСТА, -и. Чесотка. *Чи на тобї корóста, шо ти чухаєєсь?* Грн. Калач. *Корóста любє гряць*. Ектр. Лїск. *От корóсти скотїна чухаєєцїця*. Грн. Калач. *У тїлятї ... напала корóста, треба їмї до врачã*. Бл. Пль. Остр. *Корóста була*. Сїчас зуть чїстка. Лев. Павл. *Шо ти прїстав, як корóста з лєпом?* Стгл. Бог.

КОРÓСТЯВІЙ, -а, -є. Чесоточный. *Нашє тїля дуже чухаєєцїця, мабуть, корóстїявє*. Грн. Калач., Стгл. Бог.

КОРОТАЙКА, -и. Женская короткая одежда в виде пиджака, полуальты. *Мїні понаравїдась твоє коротáйка*. Реп. *Коротáйка – це кухвáйка*. Енд. Семвл.

КОРОТУШКА, -и. Короткая свїтка со сборками по поясу. *А коротушк и марїнсток ужє давно ни носїть*. Ектр. Лїск.

КОРПИШАТЬСЯ, несов. Копошиться. *Шось корпишайця під одіялом.* Прв. Калач. Ср. воруниться.

КОРПУСНИК, -а. Помещение, корпус для скота. *Отой корпусник пустий, так тудя і постав свою корову пока.* Ст. Млав. Петр. *Бля коров зробили новий корпусник.* Грн. Калач.

КОРТИТЬ, ЗАКОРТИТЬ, безл. О сильном желании делать, сделать что-н.; то же, что подмывать (разг.). *Їсти кортишь.* Стгл. Бог. *Тобі шо – закортило? Празник, а йому обізатільно дрова рубать. Застря нарубаши.* Стгл. Бог. *Як міні риби кортишь поїсти.* Ломы Вороб. *Кортишь вроді їсти.* Смл. Подг. *Як водка на столі стоїть, так це йому кортишь.* Бчк. Петр. *Як міні картишь витить.* Бл. Паб. Остр. *Йому повсігда кортишь водочки.* Грн. Калач. См. также мордувать.

КОРЧАЖКА, -и. То же, что глечик 1. *Квас там в карчажки в сінях стаить.* Кш. Тал. См. также кринка.

КОРЧАСТИЙ, -а, -е. То же, что каргатый. *Я кутив корчастий пінжак.* Пив. Рос.

КОРЧИЙ, -я. Корчи, судороги. *Каже: на бабу корчий напав.* А

він її хвикув в лоб. Стгл. Бог. *Корчиць бабу усто звило.* Крн. Остр.

КОРЧИТЬ, несов. Знобить. *Дуже корче мене сеїдень.* Крн. Остр. **КОСА**¹, -й. Коса, вид причёски. Повсеместно.

КОСА², -й. Селезёнка животного. *Ни забудь косу взять для аналіза.* Ньлк. Подг. *Зарізали авцю і жарили косу.* Бл. Паб. Остр. *Яка довга коса була у кабана.* Грн. Калач.

КОСАРИК, -а. 1. Луговой цветок в виде дикого гладиолуса. *На Диньські косариків – там їх хтозна й скіки.* Стгл. Бог. 2. Одуванчик. *На вигоні вже цвінуть косарики.* Экстр. Лиск.

КОСАРКА, -и. Косилка. *Косарка поламалась, треба у кузню їхать.* Ломы Вороб. *Косаркою луки бистро скосили.* Стгл. Бог.

КОСИТЕНЬ, -тня, **КОСЯТИНЬ**, -тня. Вид дикорастущего щавеля, не употребляемого в пищу. Блг. Подг. См. также корютина.

КОСИЦА, -сіць, мн. (устар.). Морозные узоры на стекле. *Мороз на вікнах косиці поставив.* Стгл. Бог.

КОСНИК, -а. То же, что кісник. *Сами же косник и украшав голови дівчат.* Кшб. Лиск. *Їде вона – косникі мотаюця...* Трн. Лиск. *Каснякі заплите.* Крн. Подг. *Мо-*

лода роспустила косникі по стні. Крн. Остр. *Уплала красний косник.* Крн. Остр. *Які косникі продавали хороші.* Экстр. Лиск.

КОСОВИЦЯ, -і (устар.). Сеннокос; процесс косьбы. *Оно саме як косовиця, так і доц.* Стгл. Бог. *Така косовиця пасана сеї год – трава полягла.* Бчк. Петр. *Тепер уже косовиця кончілась.* Ломы Вороб. *Діло було якраз в косовицю.* Прв. Калач., Реп., Блг. Подг., Экстр. Лиск.

КОСТОЇД, -а. То же, что воло. *Коло кості нарив зробиця.* *Костоїд називасця.* Льв. Пак.

КОСТРЕЦЬ, -а. Небольшой костёр, костерок. *Розвиди кострець і погрієш.* Ст. Млав. Петр.

КОСТРИЦЯ, -і, **КОСТРИКА**, -и. Отходы конопли после трепания и чесания; костра. *Як здорово костриця ситуця.* Ломы Вороб. *Пришви кастрику і нею тапи.* Бл. Паб. Остр. *Прибири кастрику, ато діти поколять ноги.* Реп. *Прибири кастрицю от тіпалки.* Ст. Млав. Петр., Ньб. Кант., Стгл. Бог. Ср. кастрика.

КОСТРИЧКІЙ, -бк, мн. Тонкие, острые льдинки на поверхности лужи, ведра с водой. *А морозець е: кострички становляця на тій воді, шо ти в калідорі поставив.* Стгл. Бог.

КОСТРУБАТИЙ, -а, -е. Шершавий, шероховатий. *Стол увесь кострубатий.* Крн. Остр. *Стіа якій увесь кострубатий.* Крн. Остр.

КОСЯ, -і (дет.). Лошадь; жеребёнок. *Дивись, он кося пасеця.* Стгл. Бог. *Якій кося ловкій побіг.* Крн. Остр. *Он де, дивись, пасеця кося.* Пив. Рос.

КОСЯК¹, -а. Брус дверной или оконной рамы. Повсеместно.

КОСЯК², -а. Небольшой табун лошадей. *У його був косяк коний.* Ломы Вороб.

КОСЯК³, -а. ♦ Косяки кидать. Относиться неодобрительно; то же, что коситься (разг.). *Сусідка на нас уже косяї кїда – кури нашї у туку у неї і живуть.* Бчк. Петр.

КОСЯТИНА, -и. То же, что косишень. *Замісто цюво'ю та косятина мїшок притерла.* Бчс. Петр.

КОСЬ-КОСЬ, межод. Подзывное для лошадей, жеребят. Прв. Калач., Бчк. Петр., Змс. Петр., Ст. Крн. Петр., Стгл. Бог., Пак. Бог., Твр. Бог.

КОСЬЄ, -я. То же, что кісця. *Датька Хвїдот зрабив касьє на косу.* Бл. Паб. Остр.

КОТИК, -а. Соцветие ивовых растений, серёжка. *Котики на лозі.* Стгл. Бог.

КОТИТЬСЯ, ОКОТИТЬСЯ. Давать приплод (об овцах, козах). *Вівці скоро начнуть коті-*

ця. Грн. Калач. Віцяя окотілась двома язятами. Стгл. Бог. Повсеместно.

КОТОК¹, -тка. То же, что кітка. У нас кажуть «кітка», а в Бичку «котока». Стгл. Бог.

КОТОК², -тка. Круглый чурбан с желобком посредине для подкладывания под ухват. Возьми коток та постав чавун. Ломы Вороб.

КОТУХ, -а. Пристройка к сараю, сарай. Пиди в котух. Ярг. Бутур. Корова була в котуху. Грг. Подг. Ср. катук.

КОТЦІ, -ів, мн. Сеть для ловли рыбы. Рыбу частенько коццями ловили. Клуб. Лиск. С кугутиня коцці робили. Клуб. Лиск.

КОТЯ, -і (дет.). Картофель. Ліда, возьми котю в руках. Кри. Остр.

КОХАТЬСЯ, несов. Дружить. Иван з Варькой кохатця. Нпр. Подг.

КОХТА, -и. Кофта; блузка. Повсеместно.

КОХТІНА, -и, уменьшит. ласк. к кохта. Одна кохтіна ницясна і ту сама купила, він нічого ніколи ни купил. Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

КОЧЕРГÁ, -и. 1. Кочерга. Кочергá – вигрїбать поліа. Кри. Подг. Повсеместно. 2. То же, что ключка 2. У нас дубова кочергá. Кри. Остр.

КОЧЕТ, -а. Петух. Кочет який хороший. Енд. Семла. Купили сірого кочета. Реп., Ст. Кри. Петр. Кочіта зачинить нада. Нжкм. Тал. См. также півень.

КОШ, -у. Полевой стан. Я простою лучше в мастірской или на кошу борц гарячий поім. Пак. Бог. Од кошу одідуть ... і начінають кружлять. Стгл. Бог. У нас на токах, кажуть, кош, а у козаках – табор. Стгл. Бог. Жінки, де наш кош буде? Бзм. Павл.

КОШАРЯ, -і. Загон для скота. Кошаря – овець загонили. Кошаря – це слово давньошнє. Кошаря – дома ... на степі загорожують кошарі. Це – того, це – того. Стгл. Бог. У колхозі ондички нову кошарю зробили – гарна, здорова. Бчк. Петр. Загнали тиллат у кошарю. Смл. Подг. Корова тьотки Собинихи розламала всю кошарю і вилізла. Бзм. Павл. Повсеместно.

КОШАРЧІНА, -и. Уменьшит. к кошаря. Ст. Кри. Петр.

КОШЕНЯ, -яти. Котёнок. У неї кошеня одно було – так скіка она горобуя перевозила. Стгл. Бог. Випусти кошеня, хай оно ни нявка. Пск. Павл. Повсеместно.

КОШЕНЯТКО, -а. Уменьшит. к кошениа. Дивись, яке кошениятко, це салє. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

КОШІЛЬ, -я, КУШІЛЬ, -я, КУШІЛЬ, -я (устар.). Плетёная из лозы или камыша, соломы большая ёмкость для хранения зерна; плетёный короб на сани. Пиано сипали в кошіль. Дрк. Реп. Кушіль колєсь плили на хліб. На сани клали – плили. Стгл. Бог. Бабушко, чога ци тютя у кушїлі сидить? Бчк. Петр. Всю пианоцю ссипали в кушїль. Ст. Кри. Петр.

КОШКА, -и. Небольшой якорек для вытаскивания из колодца или копанки сорвавшегося ведра. Відро впустила в копанку, треба йти за кошкою. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

КОШЛАТІЙ, -а, -е. Косматый, лохматый, с вклокоченными волосами, шерстью. Кошлатий, та це й заскубиний, так ніяка рошчыоска ни бере. Стгл. Бог. См. также кудлатий.

КОШУЛЯ, -і. Корзина, кошёлка. У кашулі лєжить трава. Трц. Лиск.

КОЯТЬ, несов. Небрежно готовить (печь, варить и т.п.). Усю жєсно кояля як-нібудь, тіки тириводила продукти. Бчк. Петр.

КРАВЕЦЬ, -вця (устар.). Портной. Кравець міні пошиа костюм. Пив. Рос. Кравцї пошии і нічїм кормить. Бчк. Петр.

КРАДЬКОМА́, нар. Украденкой. Крадккома́, шоб ніхто й ни бачів. Стгл. Бог.

КРАДЬОЖКА, -и. Воровство. С крадьожкою дового ни прожївєш – уложать. Бчк. Петр.

КРАЙ¹, -ю. 1. Конец. Ану, держи за край. Стгл. Бог. 2. Часть села. Ваца корова аж на тім краї. Стгл. Бог. Ср. Куток 2.

КРАЙ², нар. Очень, крайне. Край треба сходить у Бичку. Стгл. Бог. Повозочка край нужна, а вои завїзли і ни думают виртать. Бчк. Петр. Тобі ото край треба? Змс. Петр.

КРАМ, -у (устар.). Материал, ткань. В магазин крáму привїзли. Нплк. Подг. Купила крáму на блуску. Кри. Подг.

КРАМНІЙ, -а, -є (устар.). 1. Сшитый из ткани фабричного производства в отличие от домашнего. Крамнá сорочка. То же було самотканє, а це крамнє. Тепер саме крамнє. Сїчас уже так мало кажуть. Стгл. Бог. На ярмарку надївав крамнў вишиту сорочку. Нпб. Канг. 2. Из тонкой хлопчатобумажной ткани. Зав'яжи сьгодні крамнїй платок, на вулиці тепло. Бчк. Петр.

КРА́СТИ, несов. Воровать. Мамка, як одужаси, заставє одїсти. Кра́сти Боже спаси. Стгл. Бог. Кра́сти – нїхароше

діаю. Бзм. Павл. *Кр́асти тоді нічого ни крали.* Срк. Бутур. Повсмество.

КРАСО́ЛЯ, -і, **КРАСУ́ЛЯ**, -і. Настурция. *Колись і я красо́лю сажала.* Стгл. Бог. *Красу́ля гарна цвіте.* Крп. Подг. *Красу́лі багато зійшло.* Нвлк. Подг.

КРАСУВА́ТЬСЯ, несов. Цвести (о пшенице). *Пишиця красу́ця.* Прв. Калач.

КРЕ́ЙДА, -и. 1. Мел. *Вишати́вся – у кре́йди весь.* Стгл. Бог. *Зага... Пече отут у горлі, так кре́йду і́дять од зага.* Стгл. Бог. *У нас такі края – кре́йди кругом багато.* Втб. Подг. *Хату кре́йдою побілила.* Нвлк. Подг. *Погріб із кре́йди.* Рен. *Треба натисать кре́йди на виход.* Бл. Пяб. Остр. *Для вихода ламали кре́йду.* Екстр. Лиск. *Він кре́йди набив на хату.* Ломы Вороб. Повсмество. 2. Почва, состоящая в основном из мела. *Корови пасуця на кре́йді.* Крп. Остр.

КРЕЙДЯ́НИЙ, -а́, -е́. Меловый. *Тут бериг крейди́ний.* Пер. Кант. *У нас тут гори крейди́ні.* Глв. Бог. *По-над Доном скрізь крейди́ні кручі.* Стгл. Бог.

КРЕ́ЙМАХ, -а, ча́ще мн. 1. Мелкіе камешки, галька. *Там таких кре́ймахів насобирав.* Пек. Павл. *Діти собирають кре́ймаху і гуляюця.* Дрк. Рен. 2. Детская

игра с использованием таких камешков. *Дітишки граюця в кре́ймаху.* Ст. Крп. Петр. *Ми було, ще малими дівчатами грали в кре́ймаху.* Стгл. Бог. *Дівчата гуляли в кре́ймаху.* Рен. *Він грав у кре́ймаху, поки зрадив, а тупер ни хоче.* Грп. Калач.

КРЕ́КОТЕНЬ, -тня. То же, что жаба 2. *На болоті кре́котень кричить.* Пив. Рос. См. также лавер. Ср. жакавер.

КРЕКТА́ТЬ, несов. (устар.). Кричатеть. *Діду, ти чого кре́кчеш? Поїзз на дизянку кре́кчеш...* Стгл. Бог., Зме. Петр.

КРЕ́МСАТЬ, несов. Сильно стучать. *З утра с самого кре́мса по жезізу, голова вже болить.* Бчк. Петр.

КРЕСА́ТЬ, несов. Бить по чему-л. по касательной; задсвать одним предметом другой. *Чобітьми ото й кре́ше.* Стгл. Бог.

КРИ́ВИЙ, -а́, -е́. 1. Кривой, изогнутый. Повсмество. 2. Хромой. *Він кривий, припада на праву ногу.* Стгл. Бог. *Кривий на ногу.* Прв. Калач., Блг. Подг.

КРИ́ВОВ'Я́ЗИЙ, -а, -е. Кривошей. *Кривов'язий. То ж він ще колись дитиною в'язи звичнув.* Стгл. Бог.

КРИ́ВУ́ЛЬКА, -и. Извилина, изгиб; карауля. *Криву́лька в тітраді.* Прв. Калач. *Нарисував*

якісь криву́льки, нічого ни поймає. Стгл. Бог.

КРИ́ВУ́ЛЯТЬ, несов. Идти, передвигаться зигзагами. *Іду криву́ляю, хтось подумає – п'яний.* Стгл. Бог.

КРИ́ВУ́НДЯ, -і (пренебр.). О хромом человеке, чаще о женщине. *Кривунді чортова, захватила гусей моїх.* Бчк. Петр.

КРИ́ГА, -и. Лед. 1. *Несе кри́гу по Дону.* Стгл. Бог. *Кри́га на річці тронулась?* Бид. Кант. *Відро на ніч оставили в віранді, так вода кри́гою покрилась.* Бчк. Петр. *Кавюжі за ніч кри́гою взіались.* Зме. Петр. *Висною по річці кри́га пливе.* Пив. Рос., Прв. Калач. 2. Лыдина. *Такі кри́ги пливають по річці.* Сма. Подг. *Вода кри́гу здорову понисла.* Ломы Вороб. *Ми бачили на кри́зі маленького зайчика.* Рен. *Як річка розолзця та підуть кри́зи, туди од нас і ни вибирися.* Ст. Крп. Петр. *Висной на річці такі кри́ги були великі.* Дрк. Рен.

КРИ́ГКІЙ, -а́, -е́. Хрупкий. *Скло крихке, на його чуть надавив...* Стгл. Бог.

КРИ́ДЯ́НКА, -и. Плохая, неплодородная земля (с примесью мела?). *Кри́дянка – це погана земля.* Блг. Подг.

КРИ́ЖИ́НА, -и. Одна лыдина. *Кри́жину вірубав...* Стгл. Бог.

КРИ́ЖКА, -и. Лыдина для спускания с горки, ледянка. *Кри́жку вірубав і спускаця на кри́жці – санки жси ни було.* Стгл. Бог. См. также ледя, ледника.

КРИ́КУ́ХА, -и. 1. Крикливая женщина, девочка. *Ох ти і крику́ха...* Стгл. Бог., Бчк. Петр. 2. Утка-кряква. Бчк. Петр.

КРИ́ЛЬЦЯ, -сць, мн. Плавники у рыбы. *У маленької риби маленькі крильця.* Нвлк. Ольх.

КРИ́ЛЬЩИ́К, -а. Кровельщик. *Крильщик треба клаквть, та позода пасана.* Бчк. Петр. *Пізвили крильщик до хати.* Блг. Подг., Стгл. Бог., Елд. Семил.

КРИ́НИ́ЦЯ, -і. Родник, оборудованное для питья место на роднике. *За гатками, у ліжках, с криніці.* Стгл. Бог. *Піду я до криніці.* Дрк. Ольх. *Натийся водиці у криніці.* Крп. Подг. *Піюм за водою до криніці.* Кмн. Остр. *Воду бире с криніці.* *Кри́няк така, що там еті – родники, ну і вода така, що она помагаєть.* Мрк. Кам. *Ходіть воду пить у криніцо.* Ломы Вороб. Повсмество.

КРИ́НИ́ЧКА, -и, **КРИ́НИ́ЧКА**, -и. Уменьшит. к криніця. *Ми коло тій кринічки всігда оддыхам.* Стгл. Бог. *Холодна кринічка.* Нвлк. Вороб. Повсмество.

КРИ́НКА, -и. То же, что глечик 1. *В кри́нкі і молоко*

добріше. Дай крінку с малаком. Навл. Вороб., Бш. Вороб. Ср. корчакка.

КРИСНК, -а. Красшек. Мила банку, а на банці пупик на кри-снку. Стгл. Бог. Крисники пооб-ламувались. Стгл. Бог.

КРИХТА, -и. 1. Крошка. Змиті крихті с стола. Стгл. Бог. Ти хочь би крихті с тор-бинки повитрусювала. Грн. Калач. ...Крихті достане з карма-на і квичс... Ппр. Калач. Повсеместно. 2. Малое количество. Са-харю осталось – крихта. Стгл. Бог. В домі нима ні крихти хлі-ба. Рев. Вез день у роті і крихти ни було. Ппр. Рос. Повсеместно.

КРИХОТКА, -и. Уменьшит. к крихта в любом значении. Шо ж там як сюди ти прине-сеш отаку крихотку? Стгл. Бог. Кури поклоняли все до крихот-ки. Змс. Петр.

КРИШАНКІ, -інок, мн. Су-шеные резаные яблоки. Я повізла на горіцс за кришан-камі. Ломы Вороб. См. также кришененики.

КРИШЕЊИК, -а. Кусок, ло-моть (хлеба). Намзав кришењик хліба маслом. Кмн. Остр. Вакінь всі кришењикі льохам. Кмн. Остр.

КРИШЕЊИКИ, -ів, мн. То же, что кришанки. Кришењики забули на хаті, і їх доць помо-

чів. Лев. Павл. Самих кришењи-ків вкшнула. Пск. Павл. Вибирай кришењики з озвара. Пер. Кант.

КРИШІТЬ, несов. 1. Кро-шить. Криші оці кусочки в мо-локо. Стгл. Бог. 2. Резать овощи, ботву на мелкие кусочки. Свек-лу кришіть нада. Стгл. Бог. Сі-дай криші буряк поросяті. Стгл. Бог. Мати картохи кружакками ни ріже – крише кубіками. Стгл. Бог. Я кришіу поросяті гарбуз. Ппр. Рос.

КРИЗ, КРИЗЬ, предл. Сквозь. Та хочь би оно усе кризь землю провалялось. Пгг. Рос. Ніяк ни найду – як криз землю проваля-лись [гроші]. Де я їх приборала... А вжеж приборала. Стгл. Бог. ...І ото наче як криз сон чую. Змс. Петр.

КРИП, -бпу. Укроп. Крип сам собою сходе по картохах. Стгл. Бог. Сходи в озород, нарви кро-пу. Змс. Петр.

КРОКВА, -и. Стропило. Са-рай – становляця крокви. Стгл. Бог. Міша уже пише. – Міша, яку ти букву пишеш? – Крокви пише [реплика деда]. Стгл. Бог. І каморю цю сам батько робив, і крокви сам ставив. Ст. Кри. Петр. Одна кроква трохи довша. Ломы Вороб. Крокви високи бу-дуть. Навл. Кант. Повсеместно.

КРОПОВА, -й. То же, что жала. Кроповою цяк як наджс-

гаю, будеш знать, як у садок ла-зити. Бчк. Петр. Діду, покоси оту кропову, ато скоро буде вища хати. Стгл. Бог. В кропову як влізла, так туді цілий днь чухалась. Змс. Петр. Повсеместно. См. также кастрика.

КРОПОВ'ЯНИЙ, -ого. Из-готовленный из грубой коноп-ляной пряжи, пеньки (обычно о больших мешках). Ніс чогось новин мішок кропов'яний. Ни мішки, а чували кропов'яні. Стгл. Бог.

КРУГАЛЯ, неизм. Круг (да-вать); кругом, в обход. Ми там кругалі давали, по ссні. Стгл. Бог. Пішли ни навпрям, а кру-галья. Стгл. Бог. Опять квіточок, опять листочок – і так кру-галья. Ппр. Лиск.

КРУГОМ, нар., предл. Кру-гом; вокруг, везде. Тут у нас кругом луки. Стгл. Бог. Ходили кругом церкви. Грн. Калач. Огля-нулася кругом – ни поїму, де я. Змс. Петр. Повсеместно.

КРУЖАЛКА, -и. Кружок, ко-льцо. Одріже ковбаси кружакку. Стгл. Бог. Сами роблять ковбасу кружакками. Стгл. Бог. Мати кар-тохи кружакками ни ріже. Крише кубіками. Стгл. Бог.

КРУЖАТЬ, **КРУЖЛЯТЬ**, не-сов. Делать круги; блуждать. Од кошу одідуть ... і починають

кружати. Стгл. Бог. За Кібірем забуудились, так довго по лісу кружакли. Стгл. Бог.

КРУЖКА, нар. По кругу. Копі ходять кружкя і крутят ій. Ппр. Рос.

КРУЖКІЙ, -ів, мн. Деревян-ные дощечки, на которые кладут гнёт при засолке ошошей. Их ре-гулярно моют, чтобы не покры-вались плесенью. Мати пішла в погріб тиримивать кружкя. Лев. Павл. Треба політи в погріб кружкя позмать. Стгл. Бог. За зі-му разів два тіки мила кружкя. Бчк. Петр. Пороби кружкя на ка-песту. Ппр. Кант. Кружкя помий. Ппрл. Калач. Ср. Лада 2.

КРУТІЛКА, -и (устар.). Ка-русель. Дівчата всі на крутілку пішли. См. Подг. Крутілкі бува-ли раньше у всіх селах. Бид. Кант.

КРУХМАЛЬ, -іо. Крахмал. Натерла крухмалю. Кмн. Ольх. Тут ось с трохи крухмалю – зварим кіселку. Стгл. Бог.

КРУЧА, -і. 1. Круча. Під кру-чесю піску накопала. Стгл. Бог. З цієї кручі можно власти. Ппр. Рос. Ни лізь на саму кручу, а то вона обваляця. Дрк. Рев. 2. Ов-раг, склон оврага. В кручі ли-жить сніг. Кри. Подг. У кручі уже вода шумить. Ломы Вороб. Поччо ішов та в кручу впа-в. Ломы Вороб. За нашим гордом

КРУ

здорова *кру́ча*. Бзм. Павл. Ско-
тишу пасли в *кру́чі*. Прв. Калач.
Глибока *кру́ча*. Ярк. Остр. Мусор
вивизли в *кру́чу*. Крп. Подг. Вони
живуть у *кру́чі*. Кмн. Остр. *Кози*
лазять по кру́чах. Грн. Калач.
Ми чуть ни зайшли в кру́чу.
Ектр. Лиск., Кам. Ср. бурчак 2.
3. Крутой, обрывистый берег.
Там кру́ча на Дону. Блг. Подг.
Хлопці стрибали в річку с кру́чі.
Рен. 4. Холм. *Кру́ча вилика*. Див.
Петр. 5. Омут. *Багато круч у рі-
чці*. Блг. Подг.

КРУЧА², -і. Подвижной, верт-
лявый человек. Бчк. Петр.

КРУЧАК, -а. Беспокойный,
нервный человек. С таким кру-
чаком вона нидовго буди жить.
Вн її скоро угроби. Бчк. Петр.

КРУЧАЛКА, -и. Неуравно-
вешенный, эксцентричный че-
ловек. Бчк. Петр.

КРУЧЕНИЙ, -а, -е. Неспой-
койный, нервный. Вони *кру́чені*,
і дитина виросла *кру́чіна*, ніяко-
го зладу нема. Бчк. Петр. Вони
таке *кру́чіне*, ні минути ні по-
сиде спокійно. Змс. Петр. *Кру́чі-
на віцяя* – болєзнь у неї *жакєс*.
Стгл. Бог. Він став у вас як *кру́-
чній*. Ломы Вороб.

КРЮК, -а. Ручка у колодез-
ного вала. Три. Лиск.

КСТІТЬ, несов. Крестить.
Ксті, ксті свій лоб. Бл. Паб. Остр.

КУБАН, -а. Большой кув-
шин с невысоким горлышком.
Налий *кубін сиріватки*. Нпр.
Ольх. Ср. горлач.

КУБАХА, -и. 1. Лунка для
посадки картофеля и других ра-
стений. Сьогодні *підкопала одну*
кубаху – уже картошка хороша.
Стгл. Бог. Я з болочкою ногою *ку-
бахи* чуть ни *піввідра* навибирала.
Бчк. Петр. 3. *Одині*
кубахи чуть ни *піввідра* навибирала.
Змс. Петр. 2. (перен.). Низ-
кая, полная, неповоротливая
женщина. Ти ни знаси, шо вона
хвора, а кажши на неї *кубаха*.
Бчк. Петр. *Ото це* *идолова* *куба-
ха* – ни повернеця. Стгл. Бог.

КУБИТЬ, част. Будто, каж-
жется. Я *кубить* вас помню.
Крп. Подг.

КУБЛИТЬСЯ, несов. 1. Ры-
ться в пыли, мусоре, траве и т.п.
(о птице). Кури в огороді *кубля-
ця*. Стгл. Бог. Кури під яблони-
ною *унадились кублиця*. Бчк.
Петр. Курам *ніде кублиця*. Грн.
Калач. 2. (перен.). Заниматься
каким-л. кропотливым трудом,
делать что-то медленно; то же,
что возиться (разг.). Так я вста-
ла, ни стала більш *лягать*, та й
начала *кублиця*. Стгл. Бог. *По-
ки ти там будиши кублиця?* *Хо-
дїм уже*. Змс. Петр. *Довго же ти*
кублїєс. Ектр. Лиск. См. также
куйовдїться.

КУБЛО, -а (перен.). 1. Бес-
порядок. Там у хаті *кубл*.
Смл.Подг. *Дивись на голові яке*
кубл – нічого ни зробиши. Стгл.
Бог. Три. Лиск. 2. Запутанное де-
ло. То *таке кубл*, шо *бис суда* ни
разбиреш. Смл. Подг.

КУБУШКА, -и. 1. Горшок с
длинным горлышком и с руч-
кой. *Кубушка* удобнїш *гличка*.
Лев. Павл. Там у *кубусці* *варення*.
Кубушка на *лавці*. Смл. Подг.
Кубушки олій *хватило пошити* на
всю зїму. Стгл. Петр. 2. Кувшин
с ручками с двух сторон. Три.
Лиск. 3. Большой кувшин. *Про-
суши кубушку*, вона мені *нужна*.
Крп. Остр. 4. Большой кувшин с
крышкой. *Кума наклала три*
кубушки масла. Бл. Паб. Остр.
5. Растение кубышка желтая. *На*
Довгалівці *багато і кубушок*, і
маківок. Стгл. Бог.

КУВАТЬ, несов. 1. Ковать. У
кузні й *тяжки* *кувати*. Стгл. Бог.
Повсеместно. 2. сов. **ЗАКУВА-
ТЬ**. Куковать, закуковать (о ку-
кушке). *Весною*, в *маю* *місяці* *як*
наше зузула *куват* і *кує* до *Пє*
тра. Стгл. Бог. *Зозуля* *уже* *за-
кувала*. Ломы Вороб.

КУГÁ, -й. Озёрный камыш,
осока, речные заросли. *Корова* і
кує *пола*. Ломы Вороб. Там *ку-
пація* *ніде* – *сама* *кугá* *скрїзь*.
Стгл. Бог. *Поїдим* *завтра* *кугá*

накосим. Бзм. Павл. *Батько* *кує*
косе у *кручі*. Ломы Вороб. *Нарі-
зати* *кує* на *двері*. Бл. Паб. Остр.

КУГІКАТЬ, несов. Хрюкать
(о поросёнке, свинье). *Лиси* *по-
росяті їсти*, а *то* *кугїка*. Стгл.
Бог. *Порося* *тіко* *кугїка*, *більш*
ніхто. Стгл. Бог. См. также *кур-
готїть*. Ср. густи 2.

КУГУТИННЯ, -я. Камыш. С
кугутїня *козці* *робиши*. Кбл. Лиск.

КУДЄЛИЦЯ, -і. Снег с вет-
ром, метель. – *Кужелока...* –
Шо, шо? – *Кудєлиця* *пішла*, *сніг*
їз вітром. Стгл. Бог. См. также
кужелюка 2.

КУДЄЛЯ, -і. Пучок неьки,
овечьей шерсти, козьего пуха,
приготовленные для прядения.
Яка добра *кудєля*. Бл. Паб. Остр.
На грєбнїш *надівали* *кудєлю*. Крп.
Остр. *Думаю* *вечіром* *допрясти*
кудєлю. Грн. Калач. *Скачай* *вовну*
у *кудєлю* *та* *повїсь*. Ломы Вороб.,
Дрк. Рен. См. также *мичка*.

КУДЗИК, -а, **КУЗИК**, -а. То
же, что гудзик. *Хлопці* *більш*
так, шо *кузика* *поодїтали*. Кбл.
Лиск. *Кузиків* *треба* *купит* у *ма-
гачині*. Нвб. Кант. *Кузик* *одорванєс*.
Блг. Кант. *Цє* *кузика* *дуже* *тїснікі*.
Три. Лиск. *Прииши* *кузик* *к* *нагру-*
днику. Крп. Подг. *Кудзика* *треба* *по-*
пришивати *до* *пальта*. Брз. Подг.
Кузик *приишти* *до* *сарочки*. Бл.

Паб. Остр. *Прийти кудиз до кужайки*. Прб. Подг., Естр. Лиск., Кри. Лиск., Нвмл. Калач.

КУДИ, нар. Куда. *Куди тебе несе?* Стгл. Бог. Повсеместно.

КУДИКАТЬ, ЗАКУДИКАТЬ. Часто задавать (начать задавать) вопрос «Куди?» *Хвате тобі кудикать*. Ломы Вороб. *Уже закудикать*. Рев.

КУДИСЬ, нар. Куда-то. *Кудись тепер треба їти*. Нвмл. Калач. Повсеместно.

КУДКУДАКАТЬ, несов. Пудахтати. *Кури члсто кудкудэчуть*. Грн. Калач. *Куриця кудкудэчэ – мабуць, яйце зписла*. Стгл. Бог. Повсеместно.

КУДЛАТИЙ, -а, -е. Лехматий. *Бачиш, яке в нас цуцишатику кудлате*. Стгл. Бог. *Хлопці такі кудлаті ходють*. Дрк. Рев. *Шо ти ходиш ото кудлатий, як... Причистиш. Або наголо острижись, так це лучче*. Змс. Петр. *Який ти кудлатий – пора стригтись*. Стгл. Бог. Ср. козлатий.

КУДЛИ, -ів, мн. Растрєпаные, длиннее, густые волосы; то же, что космы (прост.). *Йди, я кудли причішу*. Рев. *Ти хоть кудли свої роичіши*. Ломы Вороб. *Пора, мабуть, стригтись: диви, які в тебе кудли одросли*. Стгл. Бог. Повсеместно. См. также ЛАХМИ.

КУЖЕЛИТЬ, несов. Пылить, поднимать пыль. *Ни поймаи – віці кужелять ч тилята*. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

КУЖЕЛИТЬСЯ, несов., перен. Клубиться, кружиться; суетиться. *Хвати вам кужелиця, сядьти*. Кри. Остр.

КУЖЕЛЮКА, -и. 1. Увеличит. к **Кужіль**². *Та або полий двір або шо – дивись, яку підняв кужелиюку своїм підмітаням*. Стгл. Бог. 2. То же, что **куделиця**. – *Кужелиюка... – Шо, шо? – Куделиця пішла, сніг із вітром*. Стгл. Бог.

КУЖІЛЬ¹, -желя. Толстая палка с развилкой на конце, в которой при прядении закреплялась кудель. *Кужіль вставлявся в дощечку. В кужіль втикається... ну закріплюється... вовна і прядецця*. Стгл. Бог. *У дниці така дірка, і туди вставляється кужіль*. Змс. Петр. *Гляди, кужіль упаде. Гляди, шоб кужіль, кажу, ни впає*. Ломы Вороб. Ср. гребень 1.

КУЖІЛЬ², -елі. Столб, клуб пыли. *На дорозі піднялась кужіль*. Естр. Лиск. Ср. Кіптюга.

КУЗНІЦЬ, -я. Кузнец. *Кузніць скує сам плуєа*. Пив. Рос. *Піти лошадь підкувать до кузніці*. Ст. Кри. Петр. *Він довго робив*

кузнієм. Бчк. Петр. Повсеместно. Ср. коваль.

КУЗНЯ, -і. Кузница. *У тракторному отряді прошлий год згоріла кузня*. Грн. Калач. *Отам за церквою колісь була кузня. Давно вже її немає*. Стгл. Бог.

КУЗЬ, -я. Шишка, ушиб. *У Валькі набили на голові кузь*. Бл. Паб. Остр. Ср. гугля.

КУЗІОКАТЬ, несов. (дет.). 1. Щекотать, приговаривая при этом (как правило) «кузю-кузю-кузю». *Кой-які діти люблять, шоб їх кузіювали*. Грн. Калач, Жрв. Бог. Стгл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр., Пак. Бог. 2. (перен.). Невнятно говорить. *Шо ти там кузіюкаєш...* Стгл. Петр.

КУЙОВДИТЬСЯ, несов. То же, что **кублиться** 2. *Поки ти там будиш куйовдиця? Йди вже обідать*. Стгл. Бог. *З удосвіта куйовдось коло печі*. Бчк. Петр. *Довго ти там іще будиш куйовдиця? Ми же опадусь!* Лев. Павл. *Чого ти в тій скрині куйовдиш? Шо ти там забув?* Стгл. Бог.

КУКОТИНА, -и. Дягиль (?). *Кукотина – трава така*. Стгл. Бог. **КУКУВІЧКА**, -и. Сова. *Кукувічка своїм криком таку тоску на мене нагнала*. Кри. Остр.

КУКУРГУЗА, -и. Кукуруза. *Обруш кукургузи – курям поспитать*. Стгл. Бог.

КУКУРГУЗИННЯ -я, **КУКУРУЗИННЯ**, -я, **КУКУРУЗИНС**. Стебли кукурузы. *Кукурузинням хату на зиму обставляли*. Стгл. Бог. *Придеця грубу випопить кукурузинням*. Кри. Остр. *Корова гарно їсть кукурузиння*. Ломы Вороб., Бл. Паб., Рев., Бчк. Петр.

КУКУРІКАТЬ, ЗАКУКУРІКАТЬ. Кукарекать, закукарекать. *Питух закукуріка, значіть пора вставать*. Арх. Бугур. Повсеместно.

КУЛІГА, -и. Род кушанья из муки. *Мати зділала кулігу на обід*. Бл. Паб. Остр., Бчк. Петр.

КУЛІГА, -и. Однородное в каком-либо отношении, поросшее чем-либо место. *Пишиця вимерзла, кулігами тіки видніця на полі*. Бчк. Петр. *Жита встало кулігами*. Бл. Паб. Остр. *Просо сіє кулігами*. Ломы Вороб. *Посходило кулігами*. Пер. Кант. *Як жать починали, оставляли кулігу на оди сніг, на Успінья його дожжали, свяченою водою брикали і ставили у хаті в вузі*. Прв. Калач.

КУЛІК, -а. Веха у дороги. *Така буря, шо й куліків ни видно*. Ломы Вороб.

КУЛІШ, -у. Пшєнный суп, кудеш. *Наварим вечіром кулішу*. Бзм. Павл. *Куліш в грубі можно зварить*. Жли. Рос. *Куліш уже совсім захолюня*. Ломы Вороб. Повсеместно.

КУЛЬША, -і. 1. Бедро. *Нижчої ноги лікуди: шо тут я сходив, а уся болить – і в коліні болить, і в кульші болить.* Стгл. Бог. *А тепер в кульшу в'юся – слі ходе.* Стгл. Бог. *Так у кульшу стріляв.* Пск. Павл. *Кульшу забива.* Екстр. Лиск. *У скотини кульші повитиралась.* Грн. Калач. 2. (перен.). *Видаючися наружу неровности чого-л. Хіба це стіз? Кульші випирають хтосні куди.* Бчк. Петр.

КУМЕКАТЬ, несов. (экспр.). Понимать, соображать; обдумывать. *Шо ти йому розказуєш? Він жи ні чорта ни кумєка.* Стгл. Бог. *Та він уже кой-шо кумєка.* Грн. Калач. *Шо ти там все кумєкаєш? Ходім уже їсти.* Стгл. Петр. *Він нічого ни кумєка.* Ломы Вороб.

КУМКАТЬ, несов. Квакать, издавая негромкие прерывистые звуки. *Жаби як кумкають – це шо, на дощ?* Стгл. Бог. *Висною жаби кумкають.* Змс. Петр. Ср. **брекекекати**.

КУНАТЬ, несов. Нырять, окунається. *Ми щє раз кунєм і додому.* Бчк. Петр.

КУНДЯ, -і (устар.). Женский пиджак из дмотканного сукна. *Он на повітці висить кундя.* Рен.

КУНЯТЬ, несов. Дремать сидя. *Сидить кунєс, а ни лягєс. Чо-*

го ти жєдєш? Стгл. Бог. *Сидить пирид тїлівізором кунєс.* Змс. Петр. *Сидю кунєю – стат хочєця.* Смл. Подг. *Сидить на лавці кунєс. Ти жє ужє кунєси, лягєй спат.* Кри. Остр. Ср. **кїмарити**.

КУПІЛЬ, -ю. Вода, приготовленная для купанья. *Купіль ужє гарячий.* Нвб. Кант. *Виливай гєть купіль.* Нвб. Кант.

КУПУВАТЬ, КУПІТЬ. Покупать, купить. *Все можно було купіть.* Нвн. Кант. *Ви оцісі риби ни купували: яка вона – добра?* Стгл. Бог. *Начє нічого такого й ни купувала, а гроші потратила.* Бчк. Петр. *Я хліб рідко купую – сама пичю.* Змс. Петр. *Батько пішов корову купувать.* Ломы Вороб. Повсеместно.

КУРА. ♦ **Курá** йде. Пыль столбом. *Поле, так аж курá йде.* Стгл. Бог.

КУРАЖИТЬ, ПОКУРАЖИТЬ. Поднимать, поднять с места; беспокоить, побеспокоить, встревожить. *Начинай їх куражити – поки жє можно спат.* Стгл. Бог. *Покуражисли курей.* Прв. Калач.

КУРАНДА, -и. Перекатиполе. *Витир гонє по палю куранду.* Рен., Бчк. Петр. Ср. **жабрій**.

КУРБЄТИ, -ів. Приезжие, не местные жители. *Понаїхали у колхоз усякі курбєти.* Прб. Подг.

КУРГОПІТЬ, несов. Издавать беспокойные звуки (о свиньях). *Свині курговіть, тїля голодне, і нікому домосідувать.* Бчк. Петр. *Чого ви кургочєстє? Ви жє ни голодні. Водички вам налит?* Стгл. Бог. Ср. **густи 2, ковчати, кугикати**.

КУРИЦЯ, -і. Курица. Повсеместно. См. также **курка**.

КУРІНЬ, -я. 1. Шалаш. *У їх там був здоровий курінь.* Стгл. Бог. *Сіно косили – зробили курінь, і дощю ни страшно.* Кלב. Лиск. *На бакші у сторожа курінь.* Бнд. Кант. Повсеместно. 2. Конура. *Увєсь день сидить [собака] у куріні: то жє було тепло, а тепер морозець.* Стгл. Бог. См. также **шкота**.

КУРІПКА, -и. Куропатка. *Я учора куріпку випужєв у лісі.* Ломы Вороб.

КУРІТЬ, несов. 1. Дымить. *Глїй як сирій, так ни розгорєця, а тїхи куріть.* Змс. Петр. 2. Пылить. *Шось он куріть по дорозі. Можє, нїд їдимо.* Стгл. Бог.

КУРКА, -и. То же, что **куриця**. *Один [тівень] до білєх курок пристрєв.* Стгл. Бог. *...Заквохта ла, а они куркі клюють її.* Стгл. Бог. *Курка гребєця на грядці.* Прв. Калач., Нвмл. Калач.

КУРНИК, -а. Курятник. *Усі кури в мене в курнику.* Грн. Лиск.

Дїду, ти курник зачїнив? Стгл. Бог. *Поки ви будити ходит?* *Ни пєра вжє вам у курник, на сїдало?* Змс. Петр. Повсеместно.

КУРПЬЯК, -я. Шкурка ягнєнка, смушек. *Кравець кажє, шо ни такий курпьяк, а куда жє луччє.* Бчк. Петр.

КУРЧА, -ати. Цыплєнок. *Курчят як розжєвимось, а нічим кормит.* Стгл. Бог. *Давай загавит курчят – хватє їм бігать.* Змс. Петр. *Посип тїшона курчят.* Нвб. Кант. *Курчята побігли за квочкою.* Пив. Рос. Повсеместно.

КУРЧАЧИЙ, -а, -є. Цыплячий. *То в тарїлці курчячє каша.* Пер. Кант. *Чого це курчячє пїр'я по всьому двору валєцяця?* Стгл. Бог. *У нас свєгодні латїша на курчячєму бульйонї.* Вот. Кре. Петр. Повсеместно.

КУСІ, межд. Команда собакам при травле. *Кусї його, Пірат, кусї!* Стгл. Бог.

КУСМЄТ, -а (экспр.). Большой кусок. *Кусмєт сала одхватив, хліба – і на роботу.* Бчк. Петр. *Шо ти ото такий кусмєт підчїлив – чї ти жє його здїсис?* Стгл. Бог. См. также **кусяра**.

КУСЯРА, -и (экспр.). То же, что **кусмет**. *В борїці отакенний кусяра мясєа був, і він його все здїв.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

КУТІЙ, -ів. Дальняча часть села. *Колись ми в кутях жили, а тепер сюди пирихали.* Ст. Криш. Петр. См. также **куток** 2.

КУТИЛІВІНА, -и. То же, что **затишок**. *Ходім у кутилівину од вітру.* Ломы Вороб. См. также **захисток**.

КУТНІ, -ів, мн. Коренные зубы. *Та і кутнів пошти нема, жувають ніяк нічим.* Бчк. Петр. *Спереди зубів совсім нема, так, кутні коїде цю стирчать.* Стгд. Бог.

КУТНЯК, -а. Крайний коренной зуб. *У його розболівся кутняк.* Нвм. Калач.

КУТОК, -тка. 1. Угол как часть пространства. *Трави наділиш в самому кутку.* Я тут зроду в кутках ни був, а тепер мене в куткі заправторили.

Стгд. Бог. *А шо це наше кошля у куток забилось і ни вилазе?* Вб. Подг. *У нас на Битюзі сть гарне місто, називасця Чвортів куток.* Лсв. Павл. Повсеместно. 2. Дальняча часть села, противопоставленная другим его частям. *Вугли візос, а на тому краю сила – куток.* Кажим: на той куток пішли. Стгд. Бог. Ср. край¹ 2, **кути**. 3. Дом как место жительства. *Вин у своєму кутку живе.* Стгд. Бог. *Під старість – і нема свого кутка.* Бчк. Петр., Бг. Подг.

КУТОЧОК, -чка. Уменьшит. к **куток** 1. *Привикли [кури] ни на сідали, а отам у куточку сидать.* Стгд. Бог.

КУТУЛЯТЬ, несов. Жевать с трудом из-за отсутствия части зубов или их болезни. *На один бік кутуляю, а на цей бік совсім нічим.* Стгд. Бог. *Шо Ви ото шкоринку кутуляєте? Чи нема хлеба?* Лсв. Павл. *Шо ти так кутуляси?* Реп.

КУТЯ¹, -тіяти. 1. Щенок; то же, что **кутёнок** (разг.). *Шо це наше кутя так гавкас – чи хтось іде?* Вб. Подг. 2. (перен.). Безвольный, слабый человек. *Та на шо же він тобі такий кутя здався? З ним каші ни зварим.* Лсв. Павл.

КУТЯ², -і (редиг.). 1. То же, что **вечеря**. *Кутіо по хатам носили раньше діти.* Нвб. Кант. *Кутюю ти вже одбула, одді-журица, тепер будим їсти як кашу.* Стгд. Бог. *Носили кутіо до кровосних, до сусідів, і так, по діврані носили кутіо.* Грн. Калач. Повсеместно. 2. Канун Рождества и Крещения. *Сьогодні у нас Кутя, ни сли.* Грн. Лиск. ♦ **Голодна кутя**. *А под Крісцисня – это была голодна кутя: ніззя було їсти до першої вичірньої звідн.* Грн. Калач., Стгд. Бог.

КУХВАЙКА, -и. Фуфайка. Повсеместно.

КУХВАЙКА, -и (эспр.). Увеличит. к **кухвайка**. *Дивись, яка кухвайка, довга, та тепла.* Стгд. Бог., Бчк. Петр.

КУХТЯ, -і. Тот, кто делает всё медленно, неторопливо; то же, что **копуша** (разг.). *Вечю наша Верка куйовдиця – така кұхтя!* Лсв. Павл.

КУЩИЙ, -а, -е. Короткий. *Кұчий край.* Пнв. Рос. *Везе, як кұчюму на пирилазі.* Стгд. Бог. *Воротник на пальто кұчий.* Реп.

КУЩИНА, -и (устар.). Короткое осеннее мужское пальто из сукна домашнего производства. *Щяс пальто носять, як раньше куріна була.* Нвб. Кант., Грн. Лиск. *Кушину на постріб.* Нвб. Кант., Грн. Лиск.

КУЧА, -і. Куча. Повсеместно. ♦ **До кұчі**. Вместе. *Колесо... До кұчі конці сходця – це зворотниці.* Стгд. Бог.

КУЧЕРІ, -ів, мн. Кудри; завитые волосы. *Та тепер і в селі дівчата с кұчирями.* Стгд. Бог.

КУЧЕРЯВИЙ, -а, -е. Кудрявый. *У мене син був молодим кучерявим да таким красивим.* Клб. Лиск. *Кучерявий, як баран.* Стгд. Бог. *Не, то она, гляди, от рождення така кучерява.* Змс. Петр.

КУЧУ, мезд. Подгонное для телят. Стгд. Бог.

КУШІРЬ, -ів, **КУШІР**, **КУШІР**. Заросли водяных расте-

ний: лилий, кувшинок, рогилистника и др.; водоросли. *Гуси, мабуть, в кушірях запутались.* Дрк. Реп. *Лотка у куйір застряла.* Бчк. Петр. *Раньчса тако-го ни було, шоб у Дону куйір був.* А це забрела і попала в кушір. Стгд. Бог. *Куйір затягнув усто річку.* Скн. Кант.

КУШТУВАТЬ, **ПОКУШТУВАТЬ**. Пробовать, попробовать на вкус. *Ну, кұштуйти – шо він за борц.* Стгд. Бог. *Кавунів сей год і ни кұштували.* Бчк. Петр. *Ти божок кұштувала?* Пер. Кант. *Ти кұштувала виноград?* Ектр. Лиск. *Покуштууй наших груш.* Ти таких цю ни кұштував. Стгд. Петр. Повсеместно.

КУШУРИННЯ, -я. Собрив. к **кушір**. *У кұшуриння ни пливн – ни влізши.* Бчк. Петр. *Туди ни пливн, там кұшуриння за ноги чіплясця.* Стгд. Бог. *Там таке кұшуриння, шо й ни погребеся.* Змс. Петр.

КУЩ, -а. Куест. *Пасльон росте, як смородина, – в куці.* Пнв. Рос. *Отам он за домом росте куц смородини.* Нвм. Калач. *На луку всі куці вирубали.* Дрк. Реп. *Піди пошукай іще в куцах – де же воно, те курча, могло діця?* Стгд. Бог. Повсеместно.

КУЩИК, -а. Уменьшит. к **кущ**. Повсеместно.

Л

ЛАБЕТИ, -бѣт (перен.). Тиски, западання, давлення. *Ага, по-пав у лабѣти?* Стгл. Бог.

ЛАБЕЦЬ, неизм. То же, что **капєць**. *Два дні побудуть у ваяниках – і лабєць*. Стгл. Бог. *Іван вила забрав? Ну, ото їм там і лабєць – назад ни получиш*. Стгл. Бог. *Кинуть його в яму і піском засиплять, і лабєць йому*. Стгл. Бог.

ЛАБУРЯКА, -и. См. **Лобуряка**.

ЛАВА, -и. 1. Закреплённая в определённом месте избу (обычно вдоль стены) широкая скамья. *Лави тпер рідко в кого сохранились – може, де у старих людей. А так уже їх нема*. Змс. Петр., Стгл. Бог. 2. Скамья для хозяйственной утвари между кухонным столом и печью. *Гавчїрки ни посохли. Ну там же с чїм витирти с стола, подивись на лаві*. Стгл. Бог. *Помий лаву*. Пнб. Кант., Бл. Кант. 3. Подставка под гроб. *...Прийшли мужики, зробли ж лаву: доски вписли в хату, поставили дві стула – лаву. Все накрили тожє ж простиньой. Положили в гроб. Не, спачяла ни в гроб, а на лаву спачяла. Послі, як уже гроб зроби-*

ли, тоді уже в гроб його пирик-лали. Мрк. Кам.

ЛАВЁР, -врѣ. То же, что **жакавер**. *Шо лавєр, шо жакавер – одне і те жє. Он у Лебезжому їх повно. Або, кажє, очі, як у лаврѣ*. Стгл. Бог. *По берегу шили, так дівчонка лаврѣ злякалась*. Бчк. Петр. См. также **жаба 2**, **крекотень**, **лаврак**.

ЛАВКА¹, -и. Переносная скамья; лавка. *Діду, приниси лавку, міні ночви треба поставити*. Ст. Криш. Петр. *Дітей на лавку посаждать, борцу дадуть...Клб. Лиск. Сядь на лавку, ни топчись по хаті*. Грн. Калач. Повсеместно. См. также **осліп**.

ЛАВКА², -и. Небольшой сельский магазин, лавка. – *Де ти ходила? – Та в лавку ж ходила, за хлібом*. Стгл. Бог. *Буде міні нимало – скажє, пішов у лавку та й нима*. Пдж. Бог. *Свєту ни було два дні, усі свїчки попалила, шо кутила п'ять годів назад у лавці*. Мрч. Ольх. *В лавку навизли всякого товару*. Бзм. Павл. Повсеместно.

ЛАВОЧКА, -и. То же, что **колода**. *Зділани дубови лавочкі, як харашє*. Бл. Пнб. Остр. См. также **підвіконник**.

ЛАВОШНИК, -а. Продавец в магазине (лавке). *Новий лавушник в лавці*. Прв. Калач.

ЛАВОШНИЦЯ, -і. Женщина-продавец. *Савелївна всю жи-зню лавошницєю робила*. Стгл. Бог. *Райка лавошницєю робе на иляху*. Змс. Петр. Повсеместно.

ЛАВРАК, -ѣ. 1. То же, что **жакавер**. *Боюсь страшно лавраків, і тирибродить ни хочю*. Бчк. Петр. 2. О человеке: лупоглазый, с глазами навывкате. Бчк. Петр.

ЛАГА, -и. Деревянный брус, на который кладут доски пола. – *Лаги ни клали? – Ні, прямо по долиці... Стгл. Бог.*

ЛАГОДИТЬ, НАЛАГОДИТЬ (ПОЛАГОДИТЬ). 1. Чинить, починить; то же, что **ладить**, **наладить** (разг.). *Треба стєло полѣгодить*. Шпн. Ольх. *Я соху довго лагодив. Ломы Вороб*. 2. Приготовлять, приготовить. *Треба на завтра все назагодить, шоб оно готовє було*. Бчк. Петр. *Дєдушка, Ви міні вудочку помозжити назагодить? Ато в мене шось оце ни получасця... Стгл. Бог.*

ЛАГОДІННЯ, -я. Приготовленіе. *Кончїя лагодїння, виходь, люди сядять жєдуть тибє одну*. Бчк. Петр.

ЛАД, -у. Порядок; уклад. *Она сїбі ладү ни дасть*. Екстр. Лиск. ♦ **За готовим ладом** (жить, что-либо делать). Жить, что-либо делать, придерживаясь определён-

ного образца. *А шо він – той Володька? Володька за готовим ладом. Хтось робив якби, а він би слїдом*. Стгл. Бог. ♦ **Не в ладах быть**. Не ладить, быть в ссоре. *Він з ним ни в ладах*. Рєв. ♦ **Не дати ладү**. Не иметь возможности, сил навести какой-либо порядок, справиться с чем-либо. *В хаті ніяк ни дам ладү*. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Бл. Пнб. Остр.

ЛАДІГА, -и. Окорок. *Одрубала ладїгу*. Петр. *Мяса купив здорову ладїгу*. Прв. Калач.

ЛАДИК, -а. Оладья. *Ладиків напїкла, так дівчята їни з медом та з молоком*. Стгл. Бог. *Шо то за ладик на столі ваясця? Кинь його кінуці*. Змс. Петр. *Ладиків із кукурузної нагваздала і дума, шо накармила дітей*. Бчк. Петр. *Поминають на дивятій день – з утра пичють ладики чї пампушки з медом, розносять по сусїдах*. Грм. Кант. Повсеместно. См. также **ландєс**, **ленєник**, **ліпенєк**, **ліперєк**, **ляперєк**.

ЛАДІНИ, -дин, **ЛАДІНІ**, -ін. Помолвка. *У сусїдів сводня ладїни*. Рєв. *Маладу паладили і зашили, у Пилипа ладїни*. Бл. Пнб. Остр. Ср. заручини.

ЛАДІТЬ, ЗЛАДІТЬ. Договариваться, договориться при купле-продаже. *Ну давай ла-*

дить. Пек. Павл. Ладили часів з два за корову – ни договоришись. Бчк. Петр. У Підколовнівці у когось теля звідили, так поїхали. Стгл. Бог.

ЛАДКИ, неизм. (дет.). Ладлушки. Ану, давай в ладки. Ти аміси в ладки грати? Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ЛАДНІШ, неизм., сравн. степ. нар. Лучше. У нас гроблять огороди. Та який год так ще нічого, а який... Там-то [в другом селі] ладніш. Стгл. Бог. Оцей кужушок хочь і паганенький, а в йому ладніш, чім у кухвайці. Бчк. Петр.

ЛАДНО, неизм. Хорошо, да. Тіки ти це все ни записуй – ладно? Ст. Криш. Петр. Ладно, ни буду. Бчк. Петр. Ладно, я цяє придду. Екрт. Лиск. Повсеместно.

ЛАЙКА, -и. 1. Ругань. У їх казсин день ни лайка, так бийка. Стгл. Бог. А ни хочю слухать вану лайку. Ломы Вороб. У сусідів вчора, чути, лайка була. Дрк. Рен. 2. Бранное слово, ругательство. Нізя так казати, то нихароше слово, то лайка, а ляцяця нізя. Стгл. Бог.

ЛАЙЛИВИЙ, -а, -е. Склонний к брани, ссорам; сварливий. Він дуже лайливий. Такій лайливий, шо тилькі диржись, ото такіх атпусте, шо ни будиш

знати, куди діваться. Бл. Пльб. Остр. Ругасця та ругасця, то і єсть лайливий. Блг. Подг., Бчк. Петр., Змс. Петр. Стгл. Бог.

ЛАМПАТИК, -а. Лампадка. У углу висить лампáтик. Бл. Пльб. Остр.

ЛАНГАВИЙ, -а, -е. Ленивый. Їсти перший, а на роботу лангáвий. Брз. Подг.

ЛАНГУВАТЬ, несов. Обманывать. Це вона лангує. Пив. Рос.

ЛАНДЕС, -а. То же, что ладник. Ландесів натиска. Нльк. Подг. См. также лепеник, ліпеник, липерик, липерик.

ЛАНДУХ, -а. Ландыш. Кажний год ходили с Полькой за ландухами в садок до Рибалчїних. Арх. Бугур.

ЛАНКА, -и. Полоска земли, делянка. Нічогенька ланка буррякї мїні досталась. Бзм. Павл.

ЛАНПА, -и. Лампа. Найїй у ланту жаку. Стмльв. Петр. Ланпа була здорова, дискитїнїсїна, на крочку висїла. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛАНПАДКА, -и. Лампада, лампадка. Повсеместно. Ср. лампáтик.

ЛАНТУХ, -а. Большое полотнище мешковины, брезента, используется в домашнем хозяйстве в качестве подстилки при вялении, просушке зерна и т.п. Хай скла-

дуть усю вовну, шо настригли с [метель], а тудї вї'сть міленькіє вївї, на лантух. Ст. Криш. Петр. Колиє прїжї баби та ткали мїнїки та лантухі. Віють – лантух підстигають. Стгл. Бог. Укрїй лантухом. Ярг. Бугур. Равьче споти на лантухах возили. Ломы Вороб. Чїсте зерно сїтали на лантух. Екрт. Лиск. Повсеместно.

ЛАПА, -и. Стопа ноги. На бабїну лану чобїт нїма на базарї. Грн. Калач. Він парїзав лану сакїрай. Бл. Пльб. Остр. Ляди, лану оддали. Екрт. Лиск. На твою лану чобїт і на базарї нїма. Ломы Вороб. Повсеместно.

ЛАПАВУХИЙ, -а, -с. То же, что каплавухий. Яка у вас свїна лапавуха... Стгл. Бог. І хороше цуцяня – лапавухе, ноги товсті, а ни гавка. Стгл. Бог.

ЛАПАТЬ, несов. (груб.). Хватать, трогать, щупать. Ни ланпай руками сарочку. Криш. Подг. Нічогю ланпай паганїми руками. Грн. Калач. Ни ланпай – ни тобою положїно. Бчк. Петр. Повсеместно.

ЛАПАС, -а. Хозяйственная постройка под односкатным навесом. Сарай – ластівка зїїла глянїне крокви, а лапас – два плитинї, одїн вїцїй, другїй нїзжїй. Стгл. Бог. Постав каляску під лапас. Стмльв. Петр., Рен.

ЛАПАТИЙ, -а, -е. Крупный, пучистый. Як посунула лапáта

[метель], а тудї вї'сть міленькіє снїг їшов, а це вже лапáтий. Змс. Петр. Снїг великий та лапáтий – нічогю ни видно. Бчк. Петр., Блг. Подг.

ЛАПЕРЯ, -ї. Увеличит. к лапа. Така лаперя у його – обувани хорошої нїкоїи ни зносе. Прв. Калач.

ЛАСИЙ, -а, -е. Лакомый. Гм, яка ласо до мнїяса. Стгл. Бог. – Їж, чою ти... – Видно, хочє ласїїно. Стгл. Бог.

ЛАСІВКА, -и. Время, обильное лакомой пищей. Проїшла ласївка – настав нїст. Рен.

ЛАСО, нар. Очень вкусно, сытно. Та вїн любє ласо їсти, а робить нїма. Стмльв. Петр. Ласо їсть, пиво п'є, птїчогю молока, можїи, тїки ни бачє. Бчк. Петр. А ти любїш ласо поїсти. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛАСТІВКА, -и. Ласточка. Ластївка під сарай літа – видно, гнїздо в неї там. Змс. Петр. Ластївкї нїзько літають: це шо они – к доцю? Стгл. Бог. Он бачїи – ластївка зїїла глянїне гнїздечко. Рен. Ластївка гнїздо зїїла під карнизом. Бчк. Петр. А вона ластївка так і б'сїця в вікно – то вже якась вїсть. Пек. Павл. Повсеместно. См. также ластка, ластовка.

ЛАСТІВКА², -и. Веснушка. Пика у ластівках, сам рижий, як тили. Бчк. Петр. Ср. ластовиння.

ЛАСТІВ'Я, -яти. Птенець ласточки. Скільки там ластів'ят було! Пск. Павл. Ластів'ят драть гріх. Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог., Стгл. Бог.

ЛАСТІВ'ЯЧИЙ, -а, -с. То же, що коноплистий. На пилу він рямомизий, ластів'ячий. Стгл. Бог. Хлопцем був ластів'ячим. Бчк. Петр. Змалу такий ластів'ячий був, а тепер нічого. Стгл. Петр. См. также ластовиневатий.

ЛАСТКА, -и. То же, что ластівка. Хлопці ластку вловили, мучили, я одив. Бчк. Петр.

ЛАСТОВІННЯ, -я, собир. Веснушки. Як висна, так по пилі ластовінья. Змс. Петр. Пиратівні яєчка... По їх так як ластовінья. Стгл. Бог. Ср. ластівка².

ЛАСТОВКА, -и. То же, что ластівка. Ластовка в сараї гніздо робе. Крп. Остр. Ластовки скоро прилетять. Екстр. Лиск.

ЛАСТОВИНЕВАТИЙ, -а. То же, что ластів'ячий. Хлопець в батька – ластовиневатий. Крп. Подг.

ЛАСУВАТЬ(-СЯ), ПОЛАСУВАТЬ(-СЯ). Лакомиться, полакомиться. Сальцем ласуєся?

Стгл. Бог. Ми поласували біз тебе. Ломы Вороб. Як ти любиш ласавация... Бл. Пдб. Остр. Чім ви тут ласуєтесь? Дайте ї міні. Змс. Петр. Три місяці ласувалась на кухні коло дітей. Бчк. Петр.

ЛАТА, -и. Слега, обрешетина. Покладуця ключіни, а на ключіни – лати які-небудь. Стгл. Бог. Ни хватило лісу на лати. Ломы Вороб. Привизли на хату латів. Реп. Привизли лати на постройку. Екстр. Лиск. Це дуже тонкі, гляди, лати. Грн. Калач.

ЛАТАТА, неизм., в знач. сказ. Бегом. Они його як побачили – і латата отуди на гору. Стгл. Бог.

ЛАТАТИЙ, -а, -с. Пятнистий. У його був лататий кіт. Ивн. Кант., Стгл. Бог.

ЛАТАТИННЯ, -я, собир. Листья кувшинок, кубышек. Під лататінням, як жарко, цроки стоять. Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог. См. также латаття.

ЛАТАТТЯ, -я, собир. То же, что лататіння. Рогіз увесь на сухому, і латаття на сухому. Стгл. Бог. Кунаця ніде стало – все лататтям поросло. Змс. Петр.

ЛАТАТЬ, НАЛАТАТЬ (ПО)ЛАТАТЬ, ПРИЛАТАТЬ. Ставить, поставить заплату (заплата). – Ну, пийти чай, якщо хочіти, а ми будим вялянок латать. – Найшов икураток? Ну

латай. Стгл. Бог. Оте, шо налатай, отпорю, і хай сніг сипиця. Стгл. Бог. – За кажну латку хоть би по рублю платив... –О-о-о, так це ти там вже налатала рублів на десять. І сорочка ціляком ни стос, лучче нову купишь. Стгл. Бог. У войну латали старыйо. Тмр. Подг. Ти б міні поватаа оці штани – я їх це надіну. Змс. Петр. Треба латку приватать. Бл. Пдб. Остр. Повсеместно.

ЛАТКА, -и. 1. Заплата. Ну і одижина – латка на лівці. Бзм. Павл. Усі штани у латках. Ломы Вороб. Штани на йому – латка на лівці. Грн. Калач. Повсеместно. 2. Поношенная, с заплатами одежда. Нам чияі у латках приходилось ходить. Бчк. Петр. 3. Небольшой участок земли. Латка доборуе залежна. Енд. Семил. 4. мн. Детская игра «пятнашки». Ходить в латки грать. Грн. Калач. 5. Участник игры в пятнашки (латки), который должен догонять и пятнать других играющих. Блг. Подг.

ЛАТРИГА, -и (эспр.). Бездельник. Він же, латрига, здоровий, а ні до якої роботи ни приучений. Стгл. Бог. Латригу воститують, а вроді же учітля. Бчк. Петр. Ср. лаштибрей, лодарь.

ЛАХАНКА, -и. Лоханка, лохань. Насит в лаханку мучи. Реп.

Вийи помій в лаханку. Кмн. Остр. В лаханці намочі барахло. Нпр. Ольх. Вийи оцю воду в лаханку. Екстр. Лиск. Раньше каров напували із лаханки. Крп. Подг.

ЛАХВА, неизм., обычно в знач. сказ. Хорошо, везёт; удача, удачное стечение обстоятельств. Та там-то йому лахва. Стгл. Бог. Тобі всігда лахва попада. Ломы Вороб.

ЛАХМАТИЙ, -а, -с. 1. Лохматый. Повсеместно. 2. перен. Пушистый. Яке ж лахмате дерево все. Вітру ни було, так оно почіпчалось [иней], так уже ж гарно... Стгл. Бог.

ЛАХМАТИНА, -и (пренебр.). Одежка; тряпка. Натянула вона якусь лахматину та і пішла з дому. Бчк. Петр. Повісь оту лахматину – чого вона вялясця... Стгл. Бог.

ЛАХМИ, -ів, мн. (эспр.). Длинные, взлохмаченные пряди волос; то же, что космы, лохмы (латки), который должен догонять и пятнать других играющих. Блг. Подг.

ЛАХМІТТЯ, -я. Лохмотья, тряп'є. Прибири оте лахміття... Чого воно по всій крваті вялясця? Стгл. Бог. Он собрала все лахміття в стірку. Змс. Петр. Повсеместно.

ЛАХУДРА, -и (бран.). Неопрятна, с растрепаними волосами жінчина. *Що ти ходиш ото як лахудра? Приведи себе в порядок.* Стгл. Бог.

ЛАШТИБРЕЙ, -я. Ленгій. *Лаштибрєя воститая* – ходи і води матирі ни принесе. Бчк. Петр. Ср. латрига, додарь.

ЛАШТУВАТЬ(-СЯ), несов. Приготовлять(-ся), получить размещать, укладывать что-либо. *Як у помісцяня вкладася, так каже: натоптуї, лаштуї получше, щоб більш увізло.* Стгл. Бог. *Пшла постіль лаштувать.* Стгл. Бог. *Ти шо – вже до стала лаштуєся?* Стгл. Бог.

ЛАЩИТЬСЯ, несов. Лаштяться; ласкаться. *Собака лащиться.* Стгл. Бог. *Наш цуцьк до каждого лащиться.* Ломы Вороб. *Вин лащиться, як мале дитя.* Бл. Паб. Остр., Екр. Лиск.

ЛАЮЧИЙ, -а, -е. Склонний к брани. *Савька Иржава страшно лаюця.* Грн. Калач.

ЛАЯТЬ, несов. Ругать. *Тебе буде бригадір лаять.* Грн. Калач. *Та мати того хлопця часто лас.* Прв. Калач. *Мати дітей лас.* Нзр. Ольх. *Ти ж знаси, шо за це тебе будуть лаять.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛАЯТЬСЯ, несов. 1. Браниться, ругаться. *Они з Райкою*

страшно лаюця. Стгл. Бог. *Мої сусіди лаюця каждый день як собаки.* Втб. Подг. *Всечно вони лаюця.* Вск. Лиск. *Я з бригадиром учюра лаявсь.* Ломы Вороб. *Ми жили чіриз сину, так они тоді лаялись: ни ходіть до нас, у вас батько та мати у колхоз вступили.* Срк. Бутур. *Повсеместно.* 2. Употреблять грубые, бранные выражения. *Будии лаяця – язык поколю.* *Возьму галку й поколю.* Стгл. Бог.

ЛЕВАДА, -и. 1. Огород на низком, заливаемом в половецьке месте. *Ливаду сажат це ни скоро.* Ст. Крш. Петр. *На ливаді убиралц моркву.* Реп. *На ливаді сіяли сім'я.* Ст. Крш. Петр. *У нас ливада на таком паганом місті.* Клуб. Лиск., Влад. Лиск. 2. Участок земли близ дома, селения (с рощей, садом и т.п.). *Ливада... Большинство по березі верби насажа.* *Багато у лісі було ливад.* *Богамазова ливада була по-над річкою: сокори там, і яблуні, і терни, і верби.* Стгл. Бог. *Підиши у ливаду, так хоч там дихнуть с чім.* Бчк. Петр., Прв. Калач.

ЛЕГЕНЯ, -і. Лёгкие животного. *Що таке легєня? Легєня у скотиякы.* *Легєня, тичка, серце.* *Тилер кажуть льогки.* *А в чоловікы, коншино, льогки.* Стгл. Бог. *Дивись, це свинячі легєні.* Ст. Крш. Петр. *Я ни люблю легєні.* Екр.

Лиск. *Прижарит легєно на сковороді.* Смл. Подг., Скв. Кант.

ЛЕДАЧИЙ, -а, -е. Ленивый. *Цей кінш дуже ледачій.* Ломы Вороб. *Ледачій він на роботу.* Екр. Лиск. *У їх діти ледачі.* Смл. Подг. *І єсть эси такі лідачі люди!* Пер. Кант. *Син удався дуже ледачій.* Крш. Остр. *Свста, шо ти так лідачя стала: нічого ни хочеш робить.* Мрч. Ольх. *Ну ти і лідачій хлопць.* Нвлк. Подг., Крш. Остр., Реп.

ЛЁДА, -і. Кусок льда, приспособленный для катания с горки. *Катя уже ліне собі нову лёдо.* Реп. Ср. Крижка.

ЛЕДЯНКА, -и. То же, что крижка. *Діти спускались на лідянки з гари.* Бл. Паб. Остр.

ЛЕДЯЧИЙ, -а, -е. Хилый. *Пилип завсім ледяцій.* Бл. Паб. Остр.

ЛЕЖАНКА, -и. 1. Выступ или специальное сооружение у печки для лежания. *Такий лодур і лежанку розвале.* Грн. Калач. *Лажу полежу на лежанці.* Крш. Остр. *Лежанка розогрілася здорово.* Скв. Кант. *Дід з онукою сидять на лежанці.* Реп. *Кіт лежить на лежанці.* Нзр. Ольх. *Я поліз на лежанку.* Нвлк. Кант. *Повсеместно.* 2. Небольшая печка с плитой. То же, что груба. *Треба лежанку пратапить.* Бл.

Паб. Остр. *На лежанках варили все, це счас гас.* Клуб. Лиск., Пив. Рос.

ЛЁЖЕНЬ, -ня. Обрядовый свадебный хлеб, по форме наминающий свадебную шишку. *На свайбі всігда готовили рашши лёжені.* Пер. Кант.

ЛЕЖНИК, -а. См. ліжник. **ЛЁМЕНТ**, -у. Многоголовый крик, шум. *Та там такий лёмент у хаті.* *Заходили ото хлопці – так такий лёмент...* Стгл. Бог. *Бунтуваця – таке, як і лёмент.* Стгл. Бог.

ЛЁМЗАТЬ, несов. (эспир.). Медленно, тяжело идти, ходить; то же, что тащиться (разг.). *Кой-як по хаті лёмаю.* *А вже де ні ти – ніс, сиви нимас.* Стгл. Бог.

ЛЕМІШ, -а. Лемеш, сошник. *Чересло – це шо у плузі іде попереду леміша.* Стгл. Бог., Влад. Лиск.

ЛЕМІШКА, -и (устар.). Блюдо из муки; саламата. *То, каже, ни каша, а лимішка.* Стгл. Бог.

ЛЕП, -у. 1. Липкая грязь с потом. *Піду скупаюсь, ато, дивись, аже леп качасця.* Змс. Петр. *Що ти пристав, як короства з лёпом?* Стгл. Бог. *Сходи у баню, ато в тебе лёпу повно.* Стмл. Петр. 2. Перхоть. *Повна голова лёпу.* Стмл. Петр. См. та-кже луна.

ЛЕПЕ́НИК, -а. Лепешка. *Напикала мати лепеніків. Бл. Паб. Остр. Ср. ладик.*

ЛЕПЕ́ТЕНЬ, -тя. Болтун. *І у кого ти такий лепитиш удавця... Кри. Остр., Бчк. Петр.*

ЛЕПЕХА́, -й. Многолетняя трава с длинными мечевидными листьями, растущая по берегам рек, на сырых местах; аир. *Візок липихі назбирав під горою. Бчк. Петр. Попалили всю липиху? Стгл. Бог. ...Крисцяня соломою ілі липихою... Стгл. Бог., Нвб. Кант., Змс. Петр.*

ЛИБО́НЬ (устар.). Пожалуй; то же, что небось (разг.). *...Мати казала – либонь. А шо оно таке... Стгл. Бог.*

ЛИГА́ТЬ, НАЛИГА́ТЬ. Особым способом закреплять (закрепить) верёвку (налигач) повод на рогах коровы или быка, вола. *Лигали коров. Налигали, каже, корову, я її на налігачі повиду. Стгл. Бог.*

ЛИГО́НУТЬ, сов. (экспр.). Сильно ударить кнутом, кнутовищем. *Лигонуть пугую чі лошадь, чі кобилу. Евд. Семил.*

ЛИЗУНÉЦЬ¹, -нці. Тот, кто лезть добивается своего; то же, что подлиза (разг.). *То такий лизунець, шо влізе де хоч. Стгл. Петр.*

ЛИЗУНÉЦЬ², -нці. Кусок каменной соли для подкормки животных; лизунец. *Треба зідити за лизунцями. Гри. Калач. Повсеместно.*

ЛИ́ЗЬКАТЬ, несов., однокр. 1. Лизать. *Та ти його ни лизькай, а кусай, ато воно [мороженое] скоро потиче. Змс. Петр., Стгл. Бог. 2. (перен.). Есть плохо, медленно, без аппетита. *Їже, шо ти ото лизькаси? Чи ти на шось добріше надіси? Добрішого ни буде. Стгл. Бог.**

ЛИМА́Н, -а. 1. Болото, болотистое место. *Лиман – окружена здорова води, висихає. А в Замості ни висихає. І з подушкою – на воді разний мох, може загрузнуть. Під подушкою – глибина страшина. Стгл. Бог. Стріляли вуток на лимані. Паб. Рос., Змс. Петр. 2. Низменное место, долго не высыхающее после половодья. *Як вода спаде, так такі остаюця лимани, а тоді поступісно висихають. Стгл. Бог. Огород був, так дід Омільчук поставе опудало, а хлопці турнуть та у лиман вкинуть. Стгл. Бог. Ср. засуха. 3. Большая лужа. *Лиман після дощу. Як поналиває... Стгл. Бог.***

ЛИМПА́ТИК, -а. Лампадка. *Нашій олівці в лимпатик. Кри. Остр. См. также лампатік.*

ЛИ́НДАТЬ, несов. (экспр.). Бегать; бродить без дела; то же, что шляться (прост.). *Шо ти ліндаси! Твр. Подг., Бл. Паб. Остр. ♦ Ліндики бить. Бить баклуши. Він ходє, ліндики б'є, нічогога ни робє. Бл. Паб. Остр.*

ЛИНО́К, -нка. Рыба линь. *Линків намагає за два часи иштук двацять. Бчк. Петр. У наші річки багато линків. Нвб. Рос., Стгл. Бог.*

ЛИНУ́ТЬ, сов. 1. Интенсивно попить, хлынуть. *Доц линує як із відра. Стгл. Бог. 2. Плеснуть. *Линий міні трошки чаю. Стгл. Бог. Ану, лині міні на руки. Змс. Петр.**

ЛИПА́, -й. Тот, кто линнет, пристаёт, докучает. *Ну оце це міні липа – ни од'яжисся од його, поки йому ни скажеш. Бчк. Петр.*

ЛИПÉРИК, -а. Коржик, выпеченный из смеси муки с картофелем; род картофельных оладий. *Діти поїли усі липеріки, один остався. Пер. Кант. Ср. лперик.*

ЛИПІВКА, -и. Деревянная бочка из липы для хранения мёда. *Поєву липівку меду налила. Грл. Подг.*

ЛИПЧА́К, -у. Липняк. *Корова їсть липчак. Прв. Калач.*

ЛИСИ́ЦЯ, -і. Лиса, лисица. *По стипу яр, а в яру лисиця вкопнус дучку. Стгл. Бог. Повсеместно.*

ЛИСИЧЕНЯ́, -яти. Лисенок. *Лисиченя побігло в ліс. Грл. Калач. Ну, оце як викопують лисиченят, так кажуть: у шкоті. То кажуть у шкоті, то у дучці. Стгл. Бог. Повсеместно.*

ЛИСКА́НЕЦЬ, -я. Шлепок, удар по затылку; то же, что подзатыльник (разг.). *Ни лизь! Кому кажу? А то лисканців получіш. Стгл. Бог. Гляди, а то схватиш в мене лисканець. Пск. Павл., Змс. Петр., Бчк. Петр. См. также лискан.*

ЛИСКА́ТЬ, ЛИСНУ́ТЬ. Давать (дать) подзатыльник. *Та лисни його як сідус... Стгл. Бог. Лиснув хлопця ни за шб. Смл. Подг. Я його там і лиснув чуть-чуть. Грл. Калач. Ни лизь, а то батько лисне тебе за це. Стгл. Петр. Повсеместно.*

ЛІТКА, -и. Округлая мышка на задней стороне голени человека; икра. *Літку деє у грядє вимазала. Змс. Петр. Літкі товсті – чьоботи ни підбирєш. Стгл. Бог. Літкі загорять. Нвб. Кант. Де чє я літку розодрала? Грл. Калач. Визу ноги помив, а літкі грядні оставили. Пер. Кант. Собака вашиа чуть ни вкусила за літку. Екстр. Лиск. Повсеместно.*

ЛІТО́ЧКА, -и. Уменьшит. ласк. к Литка. *Литочки болять. Грл. Лиск.*

ЛИХО, -а. Горе. *І де взялось таке лихо?..* Крп. Остр.

ЛИХОДІЙ, -я. Злодей, враг, недоброжелатель. *Чи я ж тобі лиходій?..* Крп. Остр. *Чи я собі лиходій?* Стгл. Бог. *Я ни лиходій своїм дітям.* Реп.

ЛИЦЕ¹, -я. Лицо. *Красивий на лице.* Прв. Калач. Ср. ника.

ЛИЦЕ², -я. Лицевая сторона. *Ткали полотно – у йому ни було ни лиця, ни вивороту.* Мзл. Павл. *Ни пойма, де тут лице.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛИЦКАН, -а. То же, что лисканець. *Йди, я тобі цяц лицкана дам.* Пдг. Рос.

ЛИЧИТЬ, несов. 1. Быть к лицу, идти. *Оцей платок тобі личе, харащо тобі в йому.* Стгл. Бог. *Пальто йому личе.* Пер. Канг. Повсеместно. 2. Приличествовать. *Ни личе так робить.* Шшч. Ольх. *Ни личе взрослому парню платок по дівчині.* Лсв. Павл. *Ни личи тубі будь учитильною, ти ж колхозниця.* Бчк. Петр.

ЛІЖНИК, -а, **ЛЕЖНИК**, -а, **ЛВЄЖНИК**, -а, **ЛІЖНИК**, -а. 1. Домотканый половик. *Моя бабушка недавно із старих матузків два нових ліжника вивязала.* Лсв. Павл. *Іра трусе ліжники на дворі.* Вгб. Подг. *Тепер таких ліжників, як тоді, нема.* Пск. Павл. *На дозвілку ліжників просла-*

ла. Грг. Подг., Смл. Подг., Пив. Рос., Блг. Подг., Кмн. Остр. 2. Домотканое (із очёсов, хлопцев) одеяло; дерюга. *Укривались раніше ліжниками.* Крп. Остр. *Мати сама ліжники ткала.* Ломы Вороб. *До лісу прийхати зі своїм лвєжником.* Три. Лиск. *Зверху кравать ліжником крию.* Кмн. Остр. *Вмісто одвіса с підодільником укривались ліжниками.* Клб. Лиск. *Під одним ліжником спать холодно.* Грн. Калач, Екстр. Лиск., Крп. Подг. 3. Лоскутное одеяло(?). *Хороший ліжнік, ласкутний.* Ба. Пдб. Остр.

ЛІЙ, -ою. Топлёный овечий жир. *В мене цю цілий кружок люю.* Ним, як простудися, груди натирать, із молоком пить. Стгл. Бог. *Лій п'ють з молоком од кашля.* Бид. Кант. *Лій уже гарно захолюнув.* Ломы Вороб. *Лій стопили.* Прв. Калач. Повсеместно.

ЛІЙКА, -и. 1. Сосуд для поливки; лейка. *Валя з лійки марку поливас.* Реп. Повсеместно. 2. Воронка для переливання жидкостей. *У лійку наливали анію.* Бл. Пдб. Остр. *Возьми лійку – ти ж так розхлещи.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛІПІТЬ, несов. 1. Лепить (во всех значениях). Повсеместно. 2. Облеплять свежесрубленный дом глиной, с силой бросая её на стены и затем ровняя. *Цілий день ліпили хату.* Прв. Калач. *Молоди-*

ці йдуть – це вони аж на тім краю хату ліпили. Стгл. Бог.

ЛІПЕНІК, -а. Печёное изделие, пышка. *Ліпєнікі гарні з меда.* Скільки ти ліпєніків напекла. Кмн. Остр.

ЛІСАПЄТ, -а, **ЛІСОПЄТ**, -а. Велосипед. *Батько привик, так біз лисапєта нікуди із двора ни вийди.* Бчк. Петр. *В кождому дворі ссть лисопєт.* Прв. Калач. *Діти поїхали в школу на лисапєтах.* Бид. Кант. *Тут по хутору всі на лисапєтах їздять.* Змс. Петр. Повсеместно.

ЛІСІНА, -и. Срубленное дерево, бревно. *Це така лісіна – на сволок біде.* Стгл. Бог.

ЛІСІНКА, -и. Уменьшит. к лісіна. *Ізруба маленьку лісінку.* Три. Лиск.

ЛІСКА, -и. Вид плетня. *Плилиця – плетінь на п'ятнадцять коляк, а плетінь довгий.* А в Бичку планиця називалась ліска. Стгл. Бог.

ЛІТЕПЛО, -а. Тёплая вода. *Дай міні отам десь у чавуці було літило.* Стгл. Бог. *Після дощу вода в ріці як літило.* Стгл. Бог. *У пічі ссть літепло.* Прв. Калач. *Вода сьогодні як літепло.* Бчк. Петр. *Із цього крана тиче літепло.* Нвмл. Калач.

ЛІГОШНІЙ, -я, -с. Прошлогодний. *Це у нас титишок*

лігошній, а оце вже сьоголітні такі поросли. Стгл. Бог.

ЛІТУВАТЬ, несов. Проводить где-либо лето, быть всё лето; о скоте – держать всё лето, не продавать. – *А куди она тиллят подівала? Чи зимує? – Зимує. – Це ж она їй і літувать буде?* Стгл. Бог.

ЛОБАНЬ, -я (экср.). О человеке с большим лбом; то же, что лобастий (прост.). Бчк. Петр.

ЛОБОДА, -и. Лебеда. *Лобода – це ж сорняки.* Блг. Подг. *Од жары і лобода всія посохла.* Ломы Вороб. *Кинь своїм лободі.* Реп. *На вигоні росте одна лобода.* Екстр. Лиск. *По-під тином лобода росте.* Птр. Лиск. *Лабоді дабра, а буряка шма.* Ба. Пдб. Остр. Повсеместно.

ЛОБУРЯКА, -и (экср.). Великозростный бездельник, лентяй; то же, что лоботряс (прост.). *Отакій лобуряка – і ні за холодно воду.* Стгл. Бог. *Там такай лобуряка – і ни слуха нікого.* Стгл. Бог. *Здоровий лобуряка випер, а ума і капілі нема.* Бчк. Петр. Ср. лодарь.

ЛОВКІЙ, -а, -е. 1. Хороший. *Палац цю ловкій, носи.* Крп. Остр. 2. Вкусный. *Обідали ловкій борщ.* Крп. Остр.

ЛОВКО, нар. 1. Хорошо, искусно. *Ловко стрибаси.* Прв. Калач. *Тут ловко ба де вишить.*

Каб. Лиск. 2, в знач. сказ. Хорошо. Ни бауєшь. За столом так ни роблять. Так же ни лобко. Стгл. Бог.

ЛОДАРЬ, -я. Лодырь. Ни хоче робить та і називасця лодарь. Бгг. Подг. Та він там такий лодарь – ні за холоду воду. Стгл. Бог. Повсеместно. Ср. лобурка, латрига.

ЛОЗА, -й. Кустарник с гнкими ветвями и узкими листьями. За слободою по пісках лоза насажена. Стгл. Бог. В яру росте лоза. Пив. Рос. Лозоно топили. Бчк. Петр. Плитів з лози плитуть. Стгл. Бог.

ЛОЗІНА, -и. Длинный гибкий прут. – Боли-и-и-ишь! – Дайти лозину, я полічу. Стгл. Бог. Подай міні оту лозину – я піду за телям. Змс. Петр. Еслі побачу, шо він куре, так лозіною напорю, шо знатиме. Каб. Лиск. Гони його лозіною зеть. Ломы Вороб. Паслав лозінай пасти худобу. Бл. Паб. Остр. Повсеместно.

ЛОЗІНКА, -и. Уменьшит. к лозина. Підніми оцю лозінку. Екстр. Лиск. Раньчс хати ни запарали: тиринеш лозінкою – і все. Стгл. Бог.

ЛОЗИНЯКА, -и (экспр.). Увеличит. к лозина. Геть віт-

тіль, а то як возьму лозиньку... Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛОЗЯНКА, -и. Летнее жилище помещенне; времянка, мазанка. Делалась из лозы (как плетень), могла служить и постоянным жильём. Тепер в лозянци вже ніхто ни живе. Може, літам тіки... Стгл. Бог. Лозянка – це довга хата із лози. Пив. Рос. Дідусь мій любив куріні строїть, а почував частин в лозянци, чім в хати. Лсв. Павл. Бчк. Петр. Змс. Петр.

ЛОЛО, -а, експр. Болтун, пустомеля. Меле, як лоло, пойма його. Крп. Остр. Да узомонись тій, лоло. Крп. Остр., Бчк. Петр.

ЛОМАКА, -и (экспр.). Верзила, детина. Страшний ломака випир, толку тіки мало. Бчк. Петр.

ЛОПОТІТЬ, ЗАЛОПОТІТЬ (ПОЛОНОТІТЬ). Шуршать, зашуршать (о дожде); топать, затопать (о звуках, издаваемых при беге). Доц по криші лопотіть. Стгл. Бог. Діти поза клубом тіки залопотіли. Змс. Петр. Доц пішов – чути по листьях лопотіть. Стгл. Бог. Уже десь на гору залопотіли. Стгл. Бог. У лісі шось як залопотіть. Ломы Вороб.

ЛОПОТЛІВІЙ, -а, -е. Разговорчивый. Мій брат дуже лопотлівий. Пив. Рос.

ЛОПТАТЬ, несов. Щипать, щемогть, саднить. Сіль зайшла в вавку і начиня лоптать. Стгл. Петр. Сіль попала на ранку – лоптс. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ЛОПУЦЬОК, -цька. Стебель (как правило, сочный) травянистого растения. Канупір – пахуці, пахуці листики... В йому даже лопуцька нима. В любистку же так с лопуцьок, а в цьому нима. Стгл. Бог. Я с цьов'ю лопуцьки люблю. Змс. Петр.

ЛОСКІТ, -коту. Щекотка. Я ни боюсь лоскоту. А Ви бостесь? Стгл. Бог.

ЛОСКОМ (лежать), в знач. сказ. Рядом, подряд, вплешную. Там жолудів – лоском лижать. Стгл. Бог. Усі лижать лоском. Бл. Паб. Остр.

ЛОСКОТАТЬ, несов. Щекотать. Хватає тобі його лоскотать, ато він уже захлинасця. Стгл. Бог. Той лоскоче, а той ригоче. Ломы Вороб. Як жеи она боїця, як начнеш лоскотать. Екстр. Лиск. Вани ни роблять, а лоскочуть друг друга. Бл. Паб. Остр. Повсеместно.

ЛОСКОТНО, нар., в знач. сказ. Щекотно. Ни трогайти мене так: лоскотно. Стгл. Бог.

ЛОЦУР, -а (экспр.). Физически здоровый, крепкий человек. А ти ни лизь до його, лоцур. Грп.

Калач. Такой лоцур, шо і лежанку роздаве. Грп. Калач.

ЛОЦУП, -а (экспр.). Человек большого роста. Он, дивись, який лоцуп пішов. Стгл. Петр., Бчк. Петр.

ЛОША, -ати. Жеребёнок. Лошй само в конюшню прибіло. Ломы Вороб. Кобыла за ділом, а лошй біз діла. Грп. Калач. Бригадір кобылу дас, та вона тіки з лошйам, як би у лісі воно ни закубилося. Бчк. Петр. Повсеместно.

ЛОШАТКО, -а. Уменьшит. к лоша. Маленьке лошатко. Трп. Лиск. Повсеместно.

ЛУГ, -у. Щелочной раствор, приготовленный с применением золы (чаще – золы подсолнуха). Золіли – так лугом у желудкі заливали, а желудку у корито ставили. Стгл. Бог. Треба лугу зробити. Полотияні рядна одпаровали в лузі. Пив. Кант. Полотно золими в желудкі лугом. Ст. Крп. Петр. Я паміла голову лугом. Бл. Паб. Остр. Тоді лугом мили. Крп. Кам. Стирали лугом, соялишки тиргорять і попів – його проціжсуть і в том стірали. Шрм. Рос. Повсеместно.

ЛУКА, -й. Заливной луг. Висною всю луку затопля. Грп. Калач. На луках трави багато. Ломы Вороб. Скоро всю луку скосять. Бзм. Павл., Бгг. Подг. См. также луки.

ЛУКАВИЙ, -а, -е. 1. Хитрий, коварний. *Да то вже такий він лукавий чоловічина.* Екстр. Лиск. 2. (бран.). *От лукавий хлопець, уже десь молоток задівав.* Стгл. Бог.

ЛУКИ, лук, мн. То же, что **лука**. *З дедушкию пожинете на луки коровок пасти, а я сюди насиплю вам солички.* Стгл. Бог. Його озород до лук, на ріжку. Стгл. Бог. Там дорогу роблять друку. По луках. Бчк. Петр. Ходить на луки по скороду. Стгл. Петр. Овечь пасуть по луках. Ивн. Кант. Касили наши хлопці на луках сіна. Бл. Пльб. Остр. Луки зазипілині. Нвмд. Калач.

ЛУНА, -й. Отзвук, эхо. *Ти пер луні нема, луна ні йде. Було, у хату зайдеш у пусту – і луна йде. А ти пер нема луна – атмосфера спортислась.* Стгл. Бог. Я кричу, а луна мене пирикрявила. Грн. Калач.

ЛУПА, -й, собир. То же, что **леп 2**. – *Подивись, чи багато в мене в голові лупі.* – *Та не.* – *А так оце і свирбить.* Стгл. Бог. Хто ні вхажус за волосрим, у того багато лупі. Бнд. Кант. У теби у голові лупі багато. Ломы Вороб. Вичіши лупу з голови. Рев. Лупа ситиця з голови. Кри. Остр. Повсеместно.

ЛУПАТИЙ, -а, -е (экспр.). С выпученными глазами; то же, что пучеглазый (разг.). *То в їх порода така, они всі лупаті.* Стгл. Бог. Она лупата, як сова. Ломы Вороб.

ЛУПАТЬ, **ЛУПНУТЬ**. Мигать, хлопать глазами, мигнуть; раскрывать, раскрыть глаза после пробуждения. *Ну шо стоїш глазами лупати – совісно?* Стгл. Бог. Задрімас... *А тоді як лупну очима...* Стгл. Бог. Ни лупай очима. Екстр. Лиск. *А я стою та тіки лупаю очима.* Мрч. Ольх. Ни успів очима лупнути, уже їсти просе. Кри. Остр., Шшн. Ольх.

ЛУПЕШКИ, -ок, мн. (экспр.). Глаза. *Закривай лупешки і спи.* Алн. Рос.

ЛУПІТЬ, **несов.** Чистить. *Давай картошку лупіть.* Енд. Семил.

ЛУПІТЬСЯ, **несов.** Шелушиться. *Ніс лупиця.* Шшн. Ольх., Стгл. Бог.

ЛУПЦІВКА, -и (экспр.). Покра. *Батько як узна, так задаст лупцівки.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ЛУПЦІВАТЬ, **несов.**, (экспр.). Сильно бить, колотить. *Лупцювать за таке треба.* Змс. Петр. Ох він і лупцював того хлопця. Пив. Рос. Повсеместно.

ЛУСКА, -й, Чешуя. – *Луска тіки на рибі бува?* – *На кожці тож бува луска.* У нас Танька як

лижала – у неї скарлатін був – так кожа лускою взялась. Ну болшинство на рибі. Стгл. Бог. Коти лускі ні хотять, рибики просять. Змс. Петр. *А у миньків і нема лускі.* Стгл. Петр.

ЛУСКАТЬ(-СЯ), **ЛУСНУТЬ**.

1. Лопаться, лопнуть; трескаться, треснуть. *До кавуна тіки ножем дотронувся – він так і луснув.* Стгл. Бог. *Надавив, а скло тонке – воно так і луснуло.* Змс. Петр. *Квасолю треба подьоргать, а то вже стрючки лускаюця.* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. только сов. (экспр.). Сильно ударить; то же, что треснуть (прост.). *Я тебе ось як лусну!* Бчк. Петр. *Слухаю, у тій хаті як закрячить.* *А він її ... шось за жеміззяка... так він її як луснув по виску, шо її шишка сскоціла.* Стгл. Бог. 3. (перен.). Бить, крыть (при игре в карты). *Приходиця королем лускати.* Стгл. Бог. 4. Грызть семечки. *Сидять за двором – насіння лускають.* Втб. Подг. *Баби вийдуть, як тіки пригеріє соничко, сядуть на скам'яку та й лускають насіння.* Мрч. Ольх. *На вітрі насіння ні лускають.* Ломы Вороб. Повсеместно. См. также **лущить**.

ЛУТАШКИ, мн. Лыко, кора деревьев (?). Енд. Семил.

ЛУЧЧАТЬ, **ПОЛУЧЧАТЬ**.

Становиться (стать) лучше, получать (получить) улучшение. *Лікарство якесь нове прописали, а оно ніяк ні лучча.* Змс. Петр. *Та вона наче на пику получчала...* Стгл. Бог.

ЛУШПАЙКА, -и. Шелуха от семечек. *По доливіці, дивись, скрізь лушпайкі валяюця.* Ломы Вороб.

ЛУШПІНА, -и. 1. Кожура. – *Ни схотіла чистить [картохи], так їж у лушпинах.* – *Шо полезніш, те й будим їсти.* Стгл. Бог. *Виписи лушпину корові.* Нпр. Ольх. Повсеместно. 2. Шелуха. *Лускали насіння – лушпину накидали кругом.* Втб. Подг. *Лушпина у зубах застряла.* Ломы Вороб. Повсеместно.

ЛУШПІННЯ, -я, собир. 1. Шелуха от семечек. *Скільки лушпіння на доливіці.* Екстр. Лиск. *Підмити лушпіння.* Прв. Калач. Повсеместно. 2. Кожура от овощевой. *Оте лушпіння кинь в свиняч.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ЛУЩАТЬ, **несов.** Трещать. *Слухаю, згаду шось луцить по куцах.* Стгл. Бог. *Їсть, тіки за вухами луцить.* Змс. Петр. *Біжить, аж ратиці луцить.* Стгл. Бог. *Насіння, як жарниця, луцить.* Прв. Калач.

ЛУЩИТЬ, **несов.** То же, что **лускати 4**. – *Чого це ми насіння*

ни нажарим? – Ни знаю. Я якби люцив, так я б нажарив. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛЮД, -у, собир. Народ. Там люду-у-у... Стгл. Бог. См. также мир.

ЛЮДВА, -й, собир. То же, что люд. Скільки у Росоні людів сидас. Пив. Рос. А скіки людів на свайбі було – страсть. Віб. Подг., Стгл. Бог., Бчк. Петр. См. также мирва.

ЛЮДІМНИЙ, -а, -с. Общительный, обходительный. Якій виш людімий – любого зэйме, любого висула. Бл. Паб. Остр.

ЛЮДИНА, -и. Человек. Шо ти за людина така: упорний, все як назло робиш... Стгл. Бог. Там одна людина нічого ни зроби. Ломы Вороб. Пагана виш людина. Кри. Кам. Повсеместно.

ЛЮДОЧКИ, мн. Уменьшит.-ласк. к люди. Ну як ми живем? Так, як усі людочки. Чрк. Павл. Людочки добрі! Та шо же оно робиця на білому світі... Стгл. Бог.

ЛЮДСЬКІЙ, -а, -е. 1. Людской. Повсеместно. 2. Чужой. Людські діти як діти, а наші... Стгл. Бог.

ЛЮТУВАТЬ, несов. Злитись. Дідує і бабуся лютують, шо ми у кохоз пішли. Срк. Бутур.

ЛЮШНЯ, -і. Опора в телеге, прикрелённая к оси. В гарбі

люшній поламалась. Стгл. Петр. Люшині держать колесо. Ярп. Бутур. Треба поправити люшині. Грн. Калач., Стгл. Бог.

ЛЯГАТЬ, ЛЯГТИ. Ложиться, лечь. Так я встала, ни стала більш лягать та й начала кублиця. Стгл. Бог. Треба уже лягать спать. Нвмл. Калач. Тлята націнають лягать. Грн. Калач. Лягтіи трохи полежать, ато шось я вморилась. Змс. Петр. Повсеместно.

ЛЯДА, -и. 1. Крышка над отверстием, ведущим в погреб, на чердак. Погріб лядою накривається. Стгл. Бог. Малоко стоить на ляді. Бнд. Кант. Поліз в погріб, а ляда закрилась – ни вилізу. Смл. Подг. Ляда открыта в погрібі. Жли. Рос. Зимой погріб надыдою накривать. Дрк. Реп., Прб. Подг. 2. Крышка на калущку с солениями. Бутур. Ср. кружки. 3. В ткацком стане планка для уплотнения полотна. Лядой прижсимають полотно. Ярп. Бутур., Вал. Лиск.

ЛЯДВА, -и. То же, что ляда 1. На погрібі ни зробили ще лядвы. Бл. Паб. Остр.

ЛЯК, -у. Испуг. Я з ляку нічого ни знаю. Кри. Остр. См. также переляк.

ЛЯКА, -и. Пугало, страшлище. Гля, яка ляка. Бл. Паб. Остр., Бчк. Петр.

ЛЯКАНИЙ, -а, -с. Пуганый, испуганный. Такий взгляд ляканий у сі. Кри. Остр. Я вже ляканий, мене ни злякаси. Стгл. Бог. Така лякана дитина у Вітьки. Мрч. Ольх.

ЛЯКАТЬ(-СЯ), ЗЛЯКАТЬ(-СЯ), ПЕРЕЛЯКАТЬ(-СЯ). Пугать (-ся), испугать (-ся). Ни лякай хлопця – він і так бойця. Стгл. Бог. Я, як ото в вікно хто стукне, лякаюсь страшно. Змс. Петр. Злякавсь? Ни бійсь, я й сам боюсь. Стгл. Бог. А оно шось по куцах як застріціть, так я тирилякалась страшно. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛЯЛЬКА, -и. 1. Маленький (новорожденный) ребёнок. Мама кутла собі ляльку. Грн. Калач. У сусіда нарадилась лялька. Бл. Паб. Остр. На матір лялька похожа. Реп. 2. Кукла. Діти грались у ляльку. Пив. Рос.

ЛЯЛЯ, -і (дет.). Маленький ребёнок. Дивись, яка ляля в калсоці. Змс. Петр., Стгл. Бог.

ЛЯПАТЬ¹, несов. (экспр.). Говорить о чём-то незначительном или то, о чём не следует; то же, что болтать, нести (разг.). Таке ляпа, шо ни слухав би. Кри. Остр. Ни ляпай, шо ни слідує. Змс. Петр. Ляпує, як козьол у воду [пог., сказал невпопад]. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛЯПАТЬ², несов. (экспр.). Лепить что-л. из теста или глины. Кончай там ляпать, ідїти їсти. Грн. Калач.

ЛЯПАТЬ³, несов. Аплодировать. Вин хараніє балакав, усі яму ляпали. Бл. Паб. Остр. Йому всі ляпали в долоні. Кри. Остр. Він шось проказує, а йому ляпають. Стгл. Бог. Ляпали йому здорово. Прн. Калач., Ектр. Лиск. См. также лискать.

ЛЯПЁНИК, -а. То же, что ладик. Мати зранку пила ляпёники. Стгл. Петр. Возьми ляпёників на роботу. Грн. Калач.

ЛЯПЁРИК, -а. Лепёшки из кукурузы или ржаной муки с добавлением трав, которые выпекали в голодное время. Ми їли ляпёрки. Иви. Кант. Ср. ладик.

ЛЯПОТІТЬ, несов. Издавать прерывистый шум, треск. – Чуши? Це чі ни Іван Питрович ляпотіть на своєму драндулї. Стгл. Бог.

ЛЯПОТІН, -а. О тракторе марки «Беларусь» по особенностям работы его двигателя. О, це, чоти, Іванів ляпотун у вулиці ляпотить. Стгл. Бог.

ЛЯСКАТЬ, ЛЯСНУТЬ. 1. Щёлкать, щёлкнуть (кнутом). Пастух батогом тіка лясне, так корова вже повиртас. Плк. Бог. Ляскать-то ти навчєсь, а

як там у школі... Грн. Калач. Ни ляскай батогом. Реп. Настояцій батіг – шо коров ото пасуєт, с прядіва, шо ляска. Стгл. Бог. Це це треба його зуміть – батогом ляснуть. Стгл. Бог., Ектр. Лиск. 2. Шлєпать, шлєпнунь (ударить). Шцє по потилиці лясну... Стгл. Бог. Лясни його під жопу, чого ти з ним шонькаєся. Бчк. Петр. Ни базуйсь, ато як лясну!... Прв. Калач. ...Ляснує батогом кабылу. Бл. Пль. Остр. Повсеместно. 3. Сильно ударить (о громе). А грім як лясне, як лясне – аж шибки бряжечять. Стгл. Бог. Грім як ляснує, так я аж присіла. Змс. Петр. Ср. grimostiti, гуркотіть. 4. То же, что лянать 3. Гарно виступали і гарно ляскали. Шшш. Ольх. ♦ Ляскаць язиком. Говорити вздор; то же, что молотъ языком (прост.). Аби ото язиком ляскаць. Стгл. Бог. Та она здорова язиком ляскаць – як він у неї ни заболить. Бчк. Петр., Крн. Остр.

ЛЯСКОТІТЬ, несов. Трещать; издавать высокий резкий звук. Стгл. Бог.

ЛЯСКОТЎХА, -и (экспр.). Тараторка. Ну ляскотўха – заляскотїла... Стгл. Бог.

ЛЯСНУТЬСЯ, сов. (экспр.). Сильно удариться. Ногою па-

стутить нїзья – так ляснулась. Крн. Остр. Та я якось зїмою ... сковзько було, так я потилицею як ляснулась... Стгл. Бог.

ЛЯСЬ, в знач. сказ. Хлоп; щєляк; шлєб. Вона його лясє по потилиці – а він у рвов... Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ЛЯЦАТЬ, несов. 1. Издавать резкие звуки высокого тембра. Дитина у Зойки, так і ни мала, а ляцїть біз пиристану. Бчк. Петр. Ни ляцї над вухом. Прв. Калач. 2. Звенеть. Шо ви кричєте? Од вас уже в вухах ляцїть. Стгл. Бог.

ЛЪЗЯ, неизм. Можно. Очіна даже лъзя. Бл. Пль. Остр.

ЛЪОЛЯ, -і (дег.). Рубашка. Голя, голя, де твоя лъоля? [дразнилка для раздетого малыша]. Стгл. Бог. Ну, надївай лъолю, надївай. От умничка. Бчк. Петр.

ЛЪОНКАТЬ, несов. (пренебр.). Небрежно лепить. Лъонкаєм потихеньку – саман робим. Бчк. Петр.

ЛЪОНКАТЬСЯ, несов., (пренебр.). Возиться, что-либо лепя. Весь ранок є тїрїжками лъонкалась. Стгл. Бог.

ЛЪОТ, -у. ♦ Лъотом летїть. Очень быстро бежать.

ЛЪОТАЛКА, -и (экспр.). О непоседливом, быстром человеке. О-о-о, то така лъоталка, шо за день де тїки ни побува. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ЛЪОТАТЬ, несов. (экспр.). Быстро ходит, бегать. Кабыла запряжена, по бригадному лъота, розбила повозку – конох і ни вийшов. Бчк. Петр. Куди це ти с самого ранку лъотала? Стгл. Бог.

ЛЪОТРА, -и (экспр.). О непоседливой, часто отлучающейся из дома женщине. – Це вже ця лъотра дєсь лъотала. – Чи ни в магазин. Стгл. Бог.

ЛЪОХИ, мн.(?). Свины (?). Викнє всі кришєніки лъохам. Кмн. Остр.

М

МАБУТЬ, неизм., вводн. слово. Наверное, вероятно. Я, мабуць, мїяків двадцїть принїс. Стгл. Бог. Потом чириз мїсяць, мабудь... она захворала. Влс. Грнб. Сей год розлива, мабуць, ни буде. Змс. Петр. Вилїкий в сї сїняк: мабуць, гарно вдарили. Лєв. Павл. Повсеместно. См. также мать.

МАЖАРА, -и. Большая телега с решётчатыми боковыми стенками. Забирайте ту мажєру, для вашого груза она потходє. Тхр. Кам. Раньше в каждом

дворі були мажєри. Дрк. Реп. Мажєри яшиої [соломи] навряд лі хвати на мїшанку. Бчк. Петр. См. также сапетка.

МАЗІЛЮ, -а. 1. Крем. Варя купила мазїло. Ски. Кант. Ти мажєши мазїлом тїку? Ски. Кант. Купила в магазині мазїло, а воно паганє. Дрк. Реп., Бчк. Петр. 2. Мазь. Це мазїло тобі поможе. Нвмл. Калач.

МАЗІЛНИЦЯ, -і, **МАЗІЛЬНИЦЯ**, -і. 1. Мазальница. Ну, шо тут нашї мазїльницї баєто вжє намазали? Стгл. Бог. Мазїльниць гарних узали, они їм усе быстро зробили. Бчк. Петр., Змс. Петр.

МАЗНІЦЯ, -і. Посуда (обычно ведро) для дєгтя. Де це мазнїця сєть? Нада ход помазать, а то ни помажєши – ни поїдиш. Тхр. Кам. Мазнїця стоїть у сараї. Дрк. Реп. Ото він хоч і Иван – нїшов на рибалку. А шо там дома і скотина, і все. Ото пика така як мазнїця. Стгл. Бог. Він сидить – морда як мазнїця, та красна... Стгл. Бог., Бчк. Петр., Трн. Лиск.

МАЙДАН, -а. Базарная площадь. Стоїм серед майдана. Пль. Рос.

МАЙНУТЬ, сов. 1. Умчаться. Кудись він майнує на той край. Стгл. Бог. 2. Промелькнуть. Шось начє мимо вікон майнуло. Ни до нас хтось? Стгл. Бог.

МАЙОРЕЦЬ, -рці. Астра садова. Майорці почали цвісти. Пів. Рос.

МАЙОРІТЬ, несов. Вид-ється (вдали); мелькати. Бан, вприді майоріє її косинка – баччи? Лєв. Павл. Пойти ти бачу: так, шось майоріє, а шо – ни розбиру. Стгл. Бог.

МАКІВКА, -и. Кувшинка білая. Маківк пошти ни стало, а то, було, скрізь повно: і на Догаляці, і на Чвиуватому... Та скрізь. Стгл. Бог.

МАКІТРА, -и. Глиняний горшок с широким отверстием, иногда с ручкой. Та ясно, шо кісто лучче вчиють у макітрі. Відро – оно же холодніше од макітри. Стгл. Бог. Раніше масло збивали у макітрах, ни то шо цяк – купив та і все. Втб. Подг. Це в тебе цє макітра сохранилась? Шо же ти в її робиш? До чапуців так в її же і готовили все. Бчк. Петр. Цій макітрі сто годів у вівторок. Лєв. Павл. У здорові макітрі місять кісто. Бл. Кант. Повсеместно.

МАКОВІЙ, -я, религ. Праздник Семи мучеников Маккавеев; Медовый Спас (отмечается 14 августа). Як Маковій Спас, то святять мед... Пів. Рос. На Маковій, це же на Мидовій Спас, так она вносила баночку меду. Змс. Петр., Бчк. Петр., Стгл. Бог.

МАКУХА, -и. Спрессованный в прямоугольные плитки жмых, остающийся при производстве подсолнечного масла. Из насіння роблять макуху. Кмн. Остр. У воіну макуху їли. Пів. Кант. Макуху свиням даємо. А як ми малими були, так і сами їли, і така она нам добра була... Як кахвет. Змс. Петр. Макуху привизли коровам. Бл. Кант. Повсеместно.

МАКУШІНА, -и. Один пласт (плитка) макухи. На ось макушину розбий, як поростям розмоцю. Стгл. Бог.

МАЛАХАЙ, -я. То же, что капелюх. Бабо, а де це мій малахай? Мабуть, його вже треба надівати, ато шось оно холодно. Стгл. Бог. Виспой малахай ни нужни. Скн. Кант. Сичяс красиві малахай ишють. Твр. Кам. Хлопчячий малахай. Ярк. Остр. Надінь на голову малахай. Нятл. Вороб. Туді холодно було, так вони всі в малахайх були. Ст. Крш. Петр. На трьох хлопців у нас був один малахай. Крп. Подг. Повсеместно.

МАЛІЙ, -а, -є, в знач. сказ. Маленький; мал. Маски надівають та шубу навиворот – як малій, так злякаєсь. Плс. Бог. Ше малій батькові вказувать! Стгл. Бог. Дівчина цє малі, цє в школу ни ходє. Змс. Петр. Ше малій в школу. Прв. Калач. Міні ці чоботи

малі. Бчк. Петр. Повсеместно. ♦ З малечку, неизм. Уменьшит. к з малку. С раннего детства. С самого малечку як пішов на роботу... Стгл. Бог. ♦ З малку, неизм. С детства. Та він цє з малку такий. Стгл. Бог.

МАЛЕНЬКИЙ, -а, -є. Маленький. Ти як маленький! Стгл. Бог. Як я була така маленька. Твр. Бог. Повсеместно. См. также маненький.

МАЛЕСЕНЬКИЙ, -а, -є. Уменьшит. к маленький. Дивись, яке козянтяко малесеньке та гарнесеньке. Змс. Петр. Відерце малесеньке – й того ни підіму. Стгл. Бог.

МАЛЮСНЬКИЙ, -а, -є. Уменьшит. к маленький, малесенький. Повсеместно.

МАЛЬСТВО. ♦ З мальства. С малых лет, с детства. Они товаришували іс самого мальства. Стгл. Бог.

МАМАЛІГА, -и. Крутая каша. Наварили мамаліги. Прв. Калач.

МАМАЙ, -я (неодобр.). Крупный, сильный молодой мужчина, парень. С таким мамаям здязувація опасно. Стгл. Бог. ♦ Як мамай пройшов. О состоянии беспорядка, погрома, разрухи. Стгл. Бог.

МАМАЮГА, -и, МАМАЙКА, -и. Увеличит. к мамай. Бчк. Петр.

МАМНИК, -а. Мамынькин сынок. Мамник такий – усе мамо та мамо: ни спрдіє у неї – нічого ни зроби. Бчк. Петр.

МАНДРОНУТЬ, сов. (экспр.). Резко тронуться с места, быстро пойти; то же, что рвануть (разг.). Буду я ждатель... Я як мандроню чїриз луг, так тіки мене й бачили. Оныг. Подг.

МАНЕНЬКИЙ, -а, -є. То же, что маленький. Види себе гарненько, ти ж уже ни маненький. Стгл. Бог. Дай міні булочки, хочь маненький кусочок, хочь укусьть. Ни даси? Ну й жадоба! Змс. Петр.

МАНЕСЕНЬКИЙ, -а, -є. Уменьшит. к маненький. Манесенькі та гарнесенькі... Стгл. Бог.

МАНІВЦЯ, нар. Напрямик, без дороги. Пішли манівці, навпрямці, ни по дорозі, шоб ни обходити. Стгл. Бог. См. также навпростоць, навпрямець, навпрямки, навпрямці.

МАНТАЧИТЬ, сов. Точить косу специальным бруском на ручке – мантачкой. Та так же і мантачо – з одного боку і з другого застро. Стгл. Бог.

МАНТАЧКА, -и. Специальный брусок на ручке с нанесённым на него абразивом для точки и правки лезвия косы. Ниси, отам десь під сараєм мантачка – будим косу мантачить. Стгл. Бог.

МАНТУЛИТЬ, *несов.* Со-средоточеноно єсть, жевать (обычно о хлебе). *Сидить хліб мантуле.* Стгл. Бог.

МАНУТЬ, *несов.* Манить, привлекать. *Из цих пір грішми як мануть, так це шо воно дазі й буде...* Стгл. Бог.

МАНУХА, -и (сочув.). Бедняга, несчастный. *Як же він, мануха, вижив...* Стгл. Бог. *Оно же, мануха, з дстства натерпилось.* Стгл. Бог.

МАНУШКА, -и. Уменьшит. к *мануха*, бедняжка. *Она, манушка, поки виросла, так натирилась.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

МАНУШЕЧКА, -и. Уменьшит. к *манушка*. *Моя же ти манушечка.* Стгл. Бог.

МАНЮНІЙ, -я, -с. Совсем крошечный; то же, что махонький (прост.). *Гарний такий яцичок, манюній.* Стгл. Бог.

МАНЮНІЧКІЙ, -а, -с. Уменьшит. к *манюній*. *Там у їх ни дсочка, а Дроймовочка: манюнічка – манюнічка.* Змс. Петр.

МАНЮНЬКІЙ, -а, -с. То же, что *манюній*. *Там у мети с манюнький глечічок – спеціально на вишки.* Стгл. Бог.

МАНОУНІЧКІЙ, -а, -с. То же, что *манюнічкий*. См. также *манюносінкий*. Стгл. Бог.

МАНЮСІНЬКІЙ, -а, -е. Очень маленький; то же, что малюсенький (разг.). *Та таке же манюсінке насіння, таке дрібне.* Стгл. Бог.

МАНОХАНІЧКІЙ, -а, -е. То же, что *манюсінкий*. *Вікна у хаті такі же маноханічкі.* Мрч. Ольх., Стгл. Бог.

МАРА (бран.), только им., преимущ. в сочет. *Отака мара!* Стгл. Бог. *Ах ти, мара собака!* Стгл. Бог. *Вимазаний, як мара.* Стгл. Бог.

МАРИНІТКА, -и. Жакет на вате. *Нова маринітка красивіша старої.* Лсв. Павл. *Раньше носили маринітки, а зараз їх ни побачили.* Пів. Рос. *Яна гарна маринітка була.* Птр. Павл., Бчк. Петр.

МАРМИЗА, -и (бран.). Рожка. *Отака мармиза...* Стгл. Бог.

МАСЛЮ, -а. Масло. *Повсємество.* **МАСЛИЧКО**, -а. Уменьшит. к *масло*; *маслице*. *Хлібця маслячком помазати?* Змс. Петр. *Повсємество.*

МАСЛЯНА, -ої (религ.). Масленица. *Та це коли они у нас були – мабути, на Масляну?* Змс. Петр. *Це тепер на Масляну більші блинці пичуть, а ранче вареники варили. Збирали к Мясняні масло, сир...* Стгл. Бог. *А Мясляну стрічають в марту.* Пів. Рос.

МАСТИТЬ, *несов.* 1. Маслить, сдабривать пищу. *А ти вареники мастила? А чім ти їх мастила – маслом чи жирком?* Стгл. Бог. *Ти же вареники ни вмісти мастити: їх же треба в мистці підкидати, і так, щоб ни вискочили.* Стгл. Бог. *Бабуся мастила блинці?* Пер. Кант. 2. Перемешивать игральные карты. – *А ви мастити лучас, щоб ни були однісі масті.* – *Та ми й так гарно мастимо!* Стгл. Бог.

МАТЕРІНКА, -и. Душица. *Як у нас душиця називається? Матирінка?* Влс. Гриб. *Матирінку, звербой каждый гот загатавливали.* Алф. П.-Хов. *Матирінка вже зацвіла.* Пер. Кант. *Матирінка – то же п'ють його од простуди.* Лсв. Павл.

МАТЕРІЯ, -ї. Ткань, материал. *Набрала матерії собі на плаття.* Бчк. Петр. *Багато матерії.* Мив. Калач. *Багато матерія.* Ярк. Остр.

МАТИ, -єрі. Мать. *Ви мосі матирі ни бачили?* Бчк. Петр. *Як умерла моя мати, дак позвала я людей – обмили її, убрали.* Лсв. Подг. *...Ни ходити до нас – у вас батько та мати у колхоз вступили.* Срк. Бугур. *Я похожа на матір.* Пів. Рос. *Повсємество.* ♦ *Хрещена мати.* Крестная мать. *Повсємество.*

МАТИ. ♦ *Мати охоту.* Желать, хотеть. – *Шо же, ніти водички принести?* – *Піди, коли охоту міси.* Стгл. Бог.

МАТИСЯ, МАТЬСЯ, *несов.*, с *инф.* Намереваться, хотеть. *У колхозі прокрався – його мавися судити.* Стгл. Бог. *Ти же, наче, мавася хати в Пимропалюку?* Змс. Петр. *Мавася на тій пиділі у город з'їздити.* Бчк. Петр. *Свадьбу ни мавоця робити?* Бчк. Петр.

МАТІРКА, -и. Стебли конопли, на которых вызревают зёрна; женская особь конопли. *Плоскінь біз зерна, оно вибираєця ранче.* На цілий місяць. *А матірка остасця.* Стгл. Бог. См. также *матірта*.

МАТІРТА, -и. То же, что *матірка*. *Пора уже і матірту вибрати з города.* Дрк. Рен.

МАТКА, -и. Матица. *Матки були уже стари.* Три. Лиск.

МАТЛЯТЬСЯ, *несов.* (жсир). Проводить время в хлопотливых занятиях, ходбсе; то же, что мотаться (прост.). *Так у неї же робота... По всій слободі матляєця.* Стгл. Бог. *Де це ти матлялась?* Змс. Петр., Бчк. Петр.

МАТЛЯТЬСЯ, *несов.* Трепаться, развеваться. – *А нашо оце оддушка згорнує?* – *Та щоб ни матлялось.* Стгл. Бог. *Піди*

познімай оті тряпки. Чого вони мінзляюця? Стгл. Бог.

МАТНІЯ, -і. Передній разрез брюк с застёжкой. Я б і штани сама пошила, ну матні ні вмію вшивати. Стгл. Бог.

МАТУЗОК, -зкá. Верёвка. Найди який-небудь матузók – мішок зав'язати. Стгл. Бог. Зав'язи мишок матузókм. Кри. Подг. Підпиржись хоть матузókм! Ст. Кри. Петр. Повсеместно. См. также мотузка.

МАТЬ, неслзм., вводн. слово. То же, что мабуть. Она відхала, мать, до Хвидька. Стгл. Бог. Мать, багато дуже наполоскала... Бчк. Петр. Йому було, мать, два годи. Пдк. Бог. У погрибі яду забула закрити, так, мать, нечисті навзгло: учора був празник Воздвиження. Мрч. Ольх. Повсеместно.

МАТЮК, -á. Неприличное бранное слово. У їх таких слов нема, самі матюкі. Стгл. Бог. Ану валі вірцяля – щє я матюків ни чоза... Змс. Петр.

МАТЮКАТЬСЯ, несов. Браниться неприличными словами; то же, что материться (прост.). Хіба ж... як отак при дитині матюкаця. Раньчє цього вобче ни було – шоб матюкались. Стгл. Бог. Ну, матюкацяця хлопці, шо поділали. Пдс. Бог.

МАХЛОВАТЬ, несов. Жульничать, плутовать. Ото сядим в карти грати, так він ни може, шоб ни махловати. Стгл. Бог.

МАХОМЕТ, -а (бран.). Подлый, мерзкий человек; негодяй. Он який, махомет, випер, а ни помага матирі. Бчк. Петр. Ти ж, махомет, тут живиш і отакє виробляси... Стгл. Бог.

МАХОМЕТЯКА, -и. Увеличит. к махомет. От уже, махометяка, недобрый... Стгл. Бог., Бчк. Петр.

МАЦА, -й. Быстрый человек. Бчк. Петр.

МАЦАКЛЕТ, -а. Мотоцикл. Ми купили мацаклет. Ски. Кант. У мацаклеті шось поламалось. Бчк. Петр. Мацаклет купив і вже розбив. Стгл. Бог.

МАЦАТЬ, **НАМАЦАТЬ**. 1. Щупать, нащупать. Шонебудь шукаси, та й намацаси. По темному. Стгл. Бог. Маца-мацав – ни пойму, шо воно таке. Стгл. Бог. Ср. мулять 1. 2. только сов. (перен.). Найти. Де це ти його намацав? Стгл. Бог. Ср. Мулять 3.

МАЦОБРЕЙ, -я. Здоровый, сильный, но ленивый человек. У неї мацобрей он який ссть – хай носи воду. Бчк. Петр.

МАЦОПУСІНЬКИЙ, -а, -с. То же, что мацюпунічний. Зерничко таке ж уже мацюпусіньке, шо й ни вьзмиш. Стгл. Бог.

МАШТАК, -á. Опытный в каком-то деле человек; то же, что мастак (разг.). Він маштак в цьому ділі. Бчк. Петр.

МАЯК, -á (устар.). Поднятый на высоком шесте лоскут ткани, платок и т.п. – условный знак на обед во время полевых работ или сенокоса. У колхозі, як на обід, піднімають на ворячину или сенокоса. У колхозі, як на обід, піднімають на ворячину тряпку чи платок, кажуть: маяк поставили на обід. Стгл. Бог. Косять у колхозі і поставили маяк, а одна косілка далеко – ни побачили... Стгл. Бог.

МІГА, -и. Мига. Меа затягла – сонця ни видно. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

МИГІЧКА, -и, **МИГІЧКА**, -и. То же, что імжичка. На дворі таке, як мейчка. Мрч. Ольх. Сьогодні мигічка на дворі. Нвб. Кант. Паєано в мигічку коров пасти. Нвб. Кант. См. также мжичка.

МЁКАТЬ, **МЁКНУТЬ**. Мычать, замычать. Шось тия мёкас – чого йому треба? Змс. Петр. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

МЕКЕКЕККАТЬ, несов. То же, что берметать. Кози мекекекають, віаці. Змс. Петр., Бчк. Петр. Стгл. Бог. См. также меркотать.

МЕНЖУВАТЬ, несов. Менять, перепродавать. Машинами тими менжує як хоче. Стгл. Бог.

МЁННЯ, -я (устар.). Имя. Забула, як його мёння. Стгл. Бог.

МЁНО, -а. То же, что мёння. Я забула, як його мёно. Втб. Подг.

МЕРЁЖА, -і. Рыболовная сеть определённого вида. Шнурри шукають на мерёжу. Стгл. Бог. Я поставлю мерёжу отут на пиришейку. Стгл. Бог.

МЕРЁЖЕНИЙ, -а, -с. 1. Вышитый мережкой. Ну, рукава, напрімр, можуть быть мерёжені. Стгл. Бог. 2. Особым образом завернутый по краю (вареник). Консисто, твої вареники мерёжені – ни розліпцяри, ни роззвалцяри. Стгл. Бог.

МЕРКОТАТЬ, **МИРКОТІТЬ**, несов. То же, что берметать. Віця миркотіть до ягнати. Прв. Калач. Віця миркóс. Стгл. Бог. См. также мекекекать.

МЕРЗОПАКОСНИЙ, -а, -с (жспр.). Некрасивый, мерзкий, отвратительный. Та там такий мерзопакосний, шо й диваця на його ни охота... Стгл. Бог.

МЕРЩІЙ, нар. Скорей. Ще ни подививсь [газету], а вона хватас мирцій. Стгл. Бог. Давай мирцій борці. Стгл. Бог. Я злякалась та мирцій засовам. Стгл. Бог. А Амеріка мирцій, скорій, скорій та свої восні бази ставе. Стгл. Бог.

МЕТЕЛІК, -а. Мотыльк; бабочка. *Метелік на огонь скіи нашіло.* Змс. Петр. *То на капусті такі метеліки, що вредні.* Стгл. Бог. *Мителіки літають по городу.* Прв. Калач. *Красивий мителік.* Пнв. Рос. *Дуже на капусті багато мителіків.* Дрк. Реп. Повсеместно.

МЖІЧКА, -и. То же, что **імжичка**. *На дворі доц ни доц, а так... якась мжичка.* Змс. Петр. *На дворі мжичка і наче як туман, вобіч неприємна погода.* Стгл. Бог. Бчк. Петр., Плк. Бог.

МІЗИНИЙ, -а, -с, **МІЗЯНИЙ**, -а, -е. Балованный, капризный. *У наших Михайло мизиний.* Стгл. Бог. *Він якийсь дохляччок, нима в йому мужської завадки, мизяний хлопець, обіцям.* Лев. Павл. Ср. комизиний.

МІЗИЮЧИ, неизм. В глаза, в лицо. *Він двері тільки открив, кит мизючи так і сурюся.* Клуб. Лиск.

МІЗИТЬ, несов. Баловать. *Мізять його: що скаже, те й роблять.* Стгл. Бог.

МІЗУН, -а, **МІЗИОН**, -а. Капризный, избалованный. *Він у їх мизіон, усе б йому солоденьке що-небудь.* Бчк. Петр. *Та то такий мизун, як чуть, так і в слово.* Стгл. Бог.

МІЗЯ, -і. То же, что мизун. *От уже ж мизя...* Стгл. Бог.

МІКАТЬ, несов. Чесать (кудель). *Коноплі садили, тоді їх тінали, погами топтали, мікали мички, а тоді прjali, ткали.* Лкв. Подг., Стгл. Бог. *Мікали льон колись.* Прв. Калач.

МІКАТЬСЯ, несов. 1. Вертеться в голове (о чем-н. с трудом вспоминаем). *Десь оно оце слово коло рота мічсця, а ни спомню.* Стгл. Бог. 2. Вертеться перед глазами, стремиться быть на виду. *Чого ти пирид очима мічсся? Тут твого діла нимає.* Стгл. Бог.

МІКРУШКИ, -ок, мн. Небольшие кусочки, крошки хлеба. *— Та хліба нимає? На столі там самі мікрушки.* Стгл. Бог.

МІЛИЦЯ, -і (устар.). Костыль. *Він з воїни прийшов раниний, ходив на мілицях.* Стгл. Бог. *Він ходє на мілицях.* Пнв. Рос.

МІНАТЬ, несов. Миновать, оставлять в стороне. *И нас ни мина.* Шпан. Ольх. *Она нікого ни минє, щоб ни остановици.* Стгл. Бог.

МІНЬОК, -ньк. Налим(?). *Самих миньків наловив.* Бчк. Петр. *А у миньків і нима луски.* Стгл. Петр. *В нашій річці багато миньків, колись ми їх ловили.* Тхр. Кам. *Дітишки на річці миньків ловлять.* Дрк. Реп., Пнв. Рос.

МИР, -у. То же, что люд. *На кладбищі на Паску міру-у-у...* Стгл. Бог.

МИРВА, -и, То же, что люда. *Мирві як в базарний день.* Стгл. Бог.

МИРІННЯ, -я. Примирение. *Ну вже міжду ними миріння.* Нвта. Вороб.

МИРОШНИК, -а (устар.). Мельник. *Дід Стихан був на Титовській мелниці мирошник.* Стгл. Бог. *Коло мирошника, коло хати його пошти мерзлого найшли.* Бчк. Петр.

МИРШАВИЙ, -а, -е. Незранный, неказистый, хилый. *Порося якийсь миршає, і паганю їсть, і ни ростє. Шо з його буде...* Стгл. Бог.

МІРЩИЙ, нар. Скорей, быстрее. *Я злякаєсь та мірщій засовом.* Стгл. Бог.

МІСНИК, -а. Шкаф для посуды. *Постав посуду в місник.* Плк. Рос.

МИТИНЄ (неизм.?). Костюм, состоящий из длинной цветастой юбки и цветастой кофты. *Раїяни носили раньши митинє.* Пер. Кант.

МІЧКА, -и. То же, что куделя. *Мічку надівують на гребінь і прядуть.* Стгл. Бог. *Мичкі мички, а тоді прядеш, тоді вирстат постави...* Нвта. Вороб., Лкв. Подг. ♦ **Мичкі мнять.**

Тискать девушек. Десь у калідорі хлопці прищочають і ну мичкі мнять. Стгл. Бог. См. также **ханьки мнять.**

МИШКУВАТЬ, несов. 1. Охотиться за мышами, ловить мышей (преимущественно о лисце). *Повсеместно.* 2. (перен.). Брать, забирать что-л. без спросу, тайно. *Іван у нас мишкував: повитяга скрізь усе.* Стгл. Бог.

МІЖ, предл. Между. *Ось цибулина яка осталає між дрібнї.* Стгл. Бог. *Як він і пику затуліє, і між хлопців захавсяє.* Стгл. Бог.

МІРКА, -и. Посуда определенного объема для измерения сыпучих веществ. *Мірка — відра три. Міркою зерно міркують. В її пуд.* Стгл. Бог.

МІСТ, мост. Мост. *Отой міст, шо під Замостям.* Стгл. Бог. Повсеместно.

МІСТИНА, -и. Место, чем-то отличающееся от окружающей среды. *Ото по тій містині так хороши картохи поросли.* Стгл. Бог. *Напали на таку містину, шо сразу нарвали [ягод] по бітончїку.* Плк. Бог. *Така містина, шо вимока на її.* Змс. Петр. *На цій містині ніколи нічого ни ростє.* Бчк. Петр., Три. Лиск.

МІСТО, -а. Место, на котором находится дом с хозяйственными постройками. *Місто називалось. Міста наризають.* Влд. Лиск.

МІСТОК, -ткá. Небольшой мост. Під Бичком пиріхodiла чiриз мiстóк i йшла по луках. Стгл. Бог. Тут нидилело є мiстóк. Пив. Рос. Висною мiстóк затопляє. Пив. Рос.

МІСЯЦЬ, -я. 1. Луна. На неби нимає нi зiрочок, нi мiсiця. Мрч. Ольх. Дивись на молодий мiсiць: як на рiжку вiдро вдержиця, то доцю ни буде. Стгл. Бог. Дивись, який мiсiць повний. Пик. Бог. Шяє мiсiць рано сходе. Змс. Петр. Повсеместно. 2. Месяц. В црому мiсiцi венсiї це ни було. Змс. Петр. Повсеместно.

МІСЯЧНИЙ, -а, -є. Лунный. Яка нiч мiсяшина. Бчк. Петр. Повсеместно.

МІСЯЧНО, неизм., в знач. сказ. Лунно. На дворi мiсяшино та гарно. Скв. Кант. Та ти й бiс фонарика найдиш – там мiсяшино. Стгл. Бог. Ох на дворi i красиво: яблунi цвітуть, мiсяшино, запах обалдєсний. Пашаї погуєм. Змс. Петр.

МІТЛІЦЯ, -i. Трава полевица. Мiтлiцю гарно косить це при росi. Пив. Рос.

МІЧТАТЬ, несов. Думать, представлять. Це ж вiн мiчтáв, шо... Та тiки воно по його нiколи ни буде. Стгл. Бог.

МІШАКА, -и. Большой мешок, куль. Он Карпiвна мiшáку на лiсапстi поперва – то ж, ви-

дно, мандрiвськi яблука. Бчк. Петр. Здоровий мiшáку трави на мотоциклi провiз. Стгл. Бог.

МІШАНИК, -á. Омшаник. Наба закрить мiшаник. Пдб. Рос.

МІШАНКА, -и. Корм для скота из смеси сена и соломы. Сiна як ни хватас, так дають мiшанку – мiшають сiно i солому. Стгл. Бог. Зiму цiлу мiшанкою дуюуть iх – яке там молоко можно спрацувать. Бчк. Петр. Мiшанкою кормлять тiпер. Прв. Калач. Мiшанкою тiпер, цiтай, нiкто ни корме. Змс. Петр.

МІШІЙ, -iю. Сорная трава мышей. Мiшiю ни настацiш на неї. Бчк. Петр. По кавунах самий мiшiй. Стгл. Бог.

МЛИН, -á. Ветряная мельница. У млинi мололи хлiб. Скв. Кант. Ср. вiтряк.

МНЯКЕНЬКИЙ, -а, -є. Уменьшит. к мнякий. Сiдай ось коло мене на травку – она мнякєнька. Стгл. Бог. Хлiбець мнякєнький та добрий. Змс. Петр. Повсеместно.

МНЯКИЙ, -á, -є. Мягкий. Озьми очю подушку, она наче мнякий. Стгл. Бог. Хлiб недавно спечiний – це мнякий i гарячий. Лев. Павл., Бчк. Петр., Змс. Петр.

МНЯКО, нар. Мягко. Тут мiнi бабушка гарно насала, мняко.

Стгл. Бог. Мняко стеле, та пага-но спать. Змс. Петр., Бчк. Петр.

МНЯКЕНЬКО, нар. Уменьшит. к мняко. Муку гарно змололи – ба як мнякєнько. Бчк. Петр. Иди лягай, тут тобі буде i тепленько, i мнякєнько. Стгл. Бог. Повсеместно.

МНЯКУШКА, -и. 1. Хлебный мякиш. Та ти, дiду, Ёж мнякушкi, а шкоринки ж у нас є кому їсти. Стгл. Бог. Зубiв нимає, так i мнякушку слi кутуляю. Змс. Петр., Бчк. Петр. 2. Очищенное подсолнечное или тыквенное зерно. На ось, дивись, скiки я мнякушóк залуцiла, навибирала. Стгл. Бог.

МНЯКШАТЬ, ПОМНЯКШАТЬ. Становиться, стать мягче. Бачиш, якi руки шорсткi. I вже чiм тiки ни мазала, i ни мнякшiють, нiчого iх ни бере. Стгл. Бог. Вазiлiном коровi стала дiйки мазать, так помнякшiали, ато аж лопались. Бчк. Петр.

МНЯСНИЦІ, -ниць. Период, когда по уставу православной церкви разрешается мясная пища, мясоед (обычно о рождественском мясоеде). – Коли це оно, пак, було? – Та, мабуть, на мнясницiях. Стгл. Бог. См. также м'ясниці.

МНСО, -а. Мясо. Iч, яка ласа до мiяса. Пiди собi улови мiяса.

Он плагiють горбóцi. Стгл. Бог. Куни мiяса. Прв. Калач. На вiщерю мiсо. Нiжм. Тал. Кролiв нада заводить, шоб було мiсо. Бчк. Петр., Змс. Петр.

МНЯСЦЄ, -á. Уменьшит. к мнясо, мяско. Коцсу ни дуже їсть, киктики одрубаю, а там мнясцє остасця, так она [кошка] киктики їсть. Стгл. Бог. Будете вечерять мнясцє? Три. Лиск., Бчк. Петр., Змс. Петр.

МНЯТА, -и. Мята. Ми зiмою чай з мiятою п'ємо. Стгл. Бог.

МНЯТЬ, несов. Мять. Спирва мнять [придiво], а потом трiпати. Стгл. Бог.

МНЯЧ, -á. Мяч. Иди он с хлопцiями в мнячi зрать. Стгл. Бог. Дiти граюця в мняч. Пив. Рос., Смг. Кант.

МОВЧАТЬ, несов. Молчать. Ти ни мовчi, а балакай. Бвд. Кант. Мовчi, лучче буде. Прв. Калач. Вiн ни дуже розговори-вий, бiльш мовчiть. Тхр. Кам. Мовчi та диш, так буде барни [пог.]. Стгл. Бог. Чiє б гарчало, а твое б мовчiло [пог.]. Стгл. Бог. Мовчiш, мовчiш, та й ни втерпиш – шось скажиш. Бчк. Петр. Повсеместно.

МОВЧКИ, нар. Молча. А ти сиди мовчки, тебе ни спрашу-ють. Стгл. Бог. Прийде мовчки i пiде мовчки – ото такий характiр. Змс. Петр. Повсеместно.

МОВЧКОМ, нар. То же, что **Мовчки**. *І все мовчком – нікого ни спросе, нічого ни скаже, ни посовітуєця...* Стгл. Бог.

МОГІЛКІЙ, -ок. Кладбище. *А тоді ж нисли на могилкї, нисли на рушниках ілі на парях.* Чрк. Павл. *Як підходять до могїлок, то на воротках кладуть полотенеце ілі платок. Кажуть, що цей платок ілі полотенеце, його можно прикладувать до міста, яке болить.* Мрк. Кам. См. также **кладовище**.

МОГОТА́, -и. Сила. *Уже ніякої моготі нема тирніть.* Бчк. Петр.

МОГТІЙ, **ЗМОГТІЙ**. Мочь, смочь. *Нічого я ни мѳжеу.* Пив. Рос. *Зайди, як зможєши.* Змс. Петр. *А вони ни зможуть мене взять?* Стгл. Бог. Повсеместно.

МОДА, -а. Привычка. – *І ото взяв таку мѳду: постива вирички та й...* – *Та то, гляди, нагана мода.* Стгл. Бог.

МОЖЕ, неизм., вводн. слово. Может, возможно. *Мѳже, ти їсти хочєш?* Змс. Петр. *Він, мѳже, й ни приїде, а ми його жєдмо.* Бчк. Петр. Повсеместно.

МОЗОК, -зку. Мозг (обычно по отношению к костям животных). *Я, як холодець розбираю, так мѳзок із кісток і повибиваю, і повисмоктую. Дуже наравиця.* Стгл. Бог.

МО́КВА, -и. Низменное, заливаемое водой место; слякоть, мокрая погода. *Небо дубасиця, скоро мѳква буде.* Пив. Рос.

МОКЛІЦЯ, -і. Оболочка от гниды. *То гниды, а то моклїці, пустї вже.* Стгл. Бог.

МОКРОТІННЯ, -я. Мокрая подстилка животных. *Закачѳю рукава, та треба брацяця мокротїння із загороди вивозить.* Бчк. Петр.

МОЛОДА́, -бі. Невеста. *Так я ту молодѳу стрїла та й кажу...* Стгл. Бог. *Молодѳа стороня, а він – наш.* Змс. Петр. *Договорились – шо за молодѳу, який викуп, шо батько скаже.* Лкв. Пдг. *Люба молодѳа в день свайби красива.* Каб. Лиск. Повсеместно.

МОЛОДИЙ, -ѳ, -ѳ. Молодой. Повсеместно.

МОЛОДИЙ, -ѳго. Жених. *Молодий красивий, на картузі квітка.* Пдк. Бог. *Як приїжеця молодий, за нївєсту требєс викуп.* Грм. Канг.

МОЛОДИ́К, -ѳ. 1. Молодой месяц. *Як молодїк угору рогами, відро вдержє, так доцю ни буде.* Стгл. Бог. *Дивись, який молодїк народився.* Трц. Лиск. 2. Новолуние. *Це воно коли же було? На молодїкѳ?* Стгл. Бог.

МОЛОДИ́ЦЯ, -і. Молодая замужня женщина. *Там вї*

збирались – і дївчата, й молодїці, бабїв тїки ни було. Стгл. Бог. *А про нївєсту казали – молодїчка наша, а нїсля свайби – молодїця наша.* Лкв. Подг.

МОЛОДИ́ЧКА, -и. 1. Уменьшит. к **молодиця**. *Хороша молодїчка у мойого сина.* Трц. Лиск., Стгл. Бог. 2. Невеста. *А про нївєсту казали – молодїчка наша...* Лкв. Подг.

МОЛОДІ́, -їх, мн. Жених и невеста. *В центрі тирїд молодїми гальце – вітка, україшиа бумажєками.* Грм. Канг. Повсеместно.

МОЛОДЧИ́К, -а. Молодец. *Який же ти молодчик.* Трц. Лиск.

МОЛО́ШНА, -ої (устар.). Молочно-товарная ферма. *Вона робила отут на молошні, на митихві, дояркою.* Стгл. Бог.

МОЛО́ШНИК, -а. Любитель молока; вскормленный молоком. *От уже молѳшник: тїки відром брязниш, і він тут.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

МО́НЯ, -і (дет.). Молоко. *Зараз я принису тобі мѳні.* Пив. Рос. *Дай мѳні.* Бчк. Петр. *Будили мѳно?* Стгл. Бог.

МО́РДА́НЬ, -ѳ (неодобр.). Человек с полным лицом. *Там такий мордѳнь...* *А їде, так і під ноги ни гвєне.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

МО́РДѳ́ВКА, -и. Девушка или женщина с широкоскулым,

полным лицом. *Було таке худє та паганє, а цряс, гвєнь, – мордѳвка.* Бчк. Петр.

МО́РДУВА́ТЬ, несов., безл. (экспр.). То же, что **кортіть**. *Шѳ тебе мордѳє? Як празник, так нестямки його бируть шоє робить.* Стгл. Бог.

МО́РДУВА́ТЬСЯ, несов. (экспр.). Резвиться, шалить без удержу; то же, что **бєсїтьє** (разг.). *Хвати вам в хатї мордѳвѳця – ідїть он на двір.* Стгл. Бог.

МО́РКВА, -и. Морковь. *Мѳрка поросла здорова та солодка.* *Тїки хранишь її в менї шоє ни полуєцяця.* Стгл. Бог. *Ти мѳркеу сей год садила?* Змс. Петр. *А я мѳрквою поросят кормлю.* Бчк. Петр. *Пїшла на базарь мѳркву купувать.* Птр. Павл. *Мѳрка совсїм ни зїїшла.* Мрч. Ольх. *Солодка мѳрка.* Крп. Кам. Повсеместно.

МО́РКОВИ́ННЯ, -я. Морковная бутка. *Кажуть, моркѳвиня тожє от чѳгєсь полєзне.* *Отпѳзять його і пить.* Стгл. Бог., Трц. Лиск.

МО́РОЗИТЬ. 1. несов. Морозить. Повсеместно. 2. безл. Знобить, лихорадить. *Шѳє мене морѳє.* Прп. Калѳч., Стгл. Бог.

МО́РОЗЯ́КА, -и. Сильный мороз. *Ох на дворї й морозяка...* Стгл. Бог. *На дворї морозяка*

градусів двадцять. Бчк. Петр., Трп. Лиск.

МОРОКУВАТЬ, ЗМОРОКУВАТЬ. Раздумывать, соображать, сообразить. – *Та що ж там такого сложного? – Та що такого... Оце візьмись, так і ни зморкуєси.* Стгл. Бог. *Над чім ти там морокуюси?* Стгл. Бог.

МОРСОНУТЬ, сов. (жспр.). Сильно ударить; то же, что врезать (прост.). – *А я сам собі: морсону́ть у морду? – Та чього ж Ви? Морсону́ли б.* Стгл. Бог. Ср. *дзизну́ть, замочити, заціднѣти.*

МОСКАЛЬ, -я. Житель русского села, русский. *Так багато москалів понаїхало до нас.* Мрч. Ольх. *Він був москаль, а жив в нашому селі.* Пив. Рос. *Та, то колись були москалі, а тепер такі ж люди.* Стгл. Бог. *У нас отам до вілх жив москаль.* Стгл. Бог. *Она виїшла за москаля.* Змс. Петр. *В Биризингах живуть москалі.* Бчк. Петр. **Повсеместно.** Ср. **кацап.**

МОСКЛЯ, только им. (бран.). О маленьком, невзрачном, слабосильном человеке. *Мовчі, москля!* Стгл. Бог.

МОСКЛЯВИЙ, -а, -е. Маленький, невзрачный, слабосильный (о человеке). Стгл. Бог.

МОСКЛЯВЕНЬКИЙ, -а, -е. Уменьшит. к москлявий. *Та він*

там такий москлявинький, худенький, наче його й ни кормили. Стгл. Бог.

МОСКОВКА, -и. Жительница русского села, русская. *Золотарьови хлопці побрали собі московок.* Стгл. Бог. *Катька-московка заходила.* Цлк. Бог. **Повсеместно.**

МОТАШКА, -и, общего рода. О деятельном, энергичном человеке. *Кирило – це ж така моташка, усе сам роби, і до корови вона ни ходи.* Бчк. Петр.

МОТЛОХ, -у. Хлам, мелкие кусочки, остатки. *Там дров уже нема, самий мотлох остався.* Стгл. Бог. *Пирибив усе на мотлох.* Змс. Петр.

МОТОВІЛО, -а. Приспособление в виде длинной палки с рогажкой на одной стороне и поперешиной на другой для сматывания пряжи в **півмітки**. *Мотовіло – воно довге, як мотаси, так чуть за стелю ни чіпляси.* Стгл. Бог. *Мотовіло, бан, в узлу стоїть.* Клб. Лиск. *Мотовіло нове.* Прв. Калач.

МОТОРОШНО, нар. Страшно, жутко. *Як послухаси, що там кажуть, в тому тілівізорі, так аж моторошно робици.* Стгл. Бог.

МОТУЗКА, -и. То же, что матузок. *Волок – це мотузка.* Иви. Кант. Ср. **волок 2.**

МОЧАЖИНА, -и. Сырое, низменное место. *Мочажина... Така містина, що вимока на їй. На огороді, де-небудь на лузі, така низька містина.* Стгл. Бог.

МУДОХАТЬСЯ, ЗАМУДОХАТЬСЯ (груб.). Работать медленно, тяжело, с неудобствами. *Поки ти там будиш мудохация – іди вже додалу.* Стгл. Бог. *С тим сіном замудохався.* Стгл. Бог.

МУЖИК, -а. 1. Мужчина. *Мужиків багато таких, що п'ють, так шо робить нікому.* Змс. Петр. *Мужики виїшли покурить.* Бчк. Петр. См. также **чоловік**. 2. Муж. *Мій мужик роби на тракторі.* Пив. Рос. *Хай мужик сходить в кантору.* Твр. Кам. См. также **чоловік**.

МУЗІОКАТЬ, несов. Долго, кропотливо возиться с чем-либо. *Це сіропліт клос, тепер буде музіюкати час.* Бчк. Петр. *Шо ти там музіюкаси? Бросай уже!* Стгл. Бог.

МУКА, -и. Мукá. **Повсеместно.**

МУКІЧКА, -и. Уменьшит. ласк. к мука; мучица. *Треба достать мукічки з виварки.* Цлк. Рос. *Треба вистити мукічки – хай грисци.* Бчк. Петр. *Свійми мукічки підмішуси.* Стгл. Бог. *Дуже хороша мукічка.* Трп. Лиск. **Повсеместно.**

МУЛ, -у. 1. Ил. *Мул на дні у річці. Як сталиш, а оно таке мняке і нога грузне.* Стгл. Бог. *В нашій річці багато мұлу.* Пив. Рос. *Мул скоро вчистять.* Бид. Кант. 2. (перен.). Мутный осадок. *Поміняй курям воду, ато там у їх самий мул.* Стгл. Бог. *В відрі самий мул.* Прв. Калач.

МУЛЬ, -я. Плут. *А ти, муль, чього ти виїшов – ми тебе два чяси ждали.* Бчк. Петр.

МУЛЯТЬ, НАМУЛЯТЬ 1. Искажать, найти на ощупь. *Колісь гниди шукали, муляли.* Стгл. Бог. Ср. **мацать 1**. 2. Жать, тереть (об обуви). *Намуляв палиць – малі цоботи.* Стгл. Бог. *Чоботи муляють.* Прв. Калач. *Шось муля, ногу намуляла.* Шши. Ольх. 3. сов. (перен.). Найти, нащупать. *Або там де скотину намуляв – треба гладити.* Стгл. Бог. Ср. **Мацать 2**. 4. (перен.). Не давать покоя, мешать. *Ни трогай. Шо воно тобі – мұля?* Стгл. Бог. 5. (перен.). Маячить перед глазами, мозолить глаза. *День і ніч, день і ніч ця рожка [мальва?] в мене під вікном мұля.* Лев. Павл.

МУРАВКА, -и. Муравей. *Муравкі в хаті завилась.* Стгл. Бог. *Ану подивись, чи в мене під*

сорочкою ни муравка? Змс. Петр. Муравкі понагортали кучі зимлі. Прв. Калач. Повсеместно.

МУ́РИЙ, -а, -с. Тёмно-серый в пятнах. Стгл. Бог.

МУРЕ́НЬКИЙ, -а, -с. Уменьшит. к **мурий**. *А тоді якісь жуки, такі муренькі, найшов у сосні, таких нима ніде.* Стгл. Бог.

МУРЧА́ТЬ, несов. Мурлыкать. *Кішка над мишою мурчить.* Стгл. Бог. *Іч, мурчить – правиця її, як її гладять.* Змс. Петр. Повсеместно.

МУХО́Р, -хра. 1. Отдельная свисающая часть бахромы. *Коло платка пооббивались мухри.* Прв. Калач. 2. только мн. Бахрома. *Мухри дажи пришивали до рушників.* Клб. Лиск. *У тебе платок з мухрами...* Стгл. Бог.

3. (перен.). Приставшая к одежде, свисающая с одежды нитка. *Ану дай... в тебе ось якийсь мухор висить.* Стгл. Бог.

МУХО́РКА, -и. Сор в зерне, ягодах и т.п. *Зерно ... так чисто-го ни дають, а те, що з мухоркою.* Бчк. Петр. Ср. **мухорок**.

МУХОРО́К, -рка. Чашечка (сросшиеся чашелистики) ягоды. *В мене мухорків багато, я спішу, щоб пирибрать [ежевик] біляш.* Стгл. Бог. *Викни он мухорок полався, ато й вареників наварим з мухорками.* Змс. Петр. Ср. **мухорка**.

М'ЯСНИ́ЦІ, -ниць. То же, что мясниця. *На піст заговляють, на сім ниділь; як м'ясниця пройдуць, а тоді уже піст.* Нвгл. Вороб.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие.....	3
Характеристика лексики украинских говоров Воронежской области	4
Специфика словаря и принципы отбора лексического материала.....	8
Структура словарной статьи.....	10
Перекрёстные ссылки.....	11
Список условных сокращений	12
Сокращённые названия населённых пунктов	13
Украинский алфавит	17
Словарные статьи	
А.....	18
Б.....	21
В.....	45
Г.....	84
Д.....	107
Е.....	108
Є.....	123
Ж.....	123
З.....	127
І.....	148
Іі.....	149
К.....	150
Л.....	192
М.....	211

Научное издание

Авдеева Мария Тихоновна

**СЛОВАРЬ
УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ
ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ**

Том 1

А—М

Подготовка оригинала-макета — Н. Н. Лантюхова,
Т. А. Литвинова

Подписано в печать 04.12.2008. Формат 60×84 ¹/₁₆. Усл. печ. л. 13,25
Тираж 200. Заказ № 2308

Издательско-полиграфический центр
Воронежского государственного университета.
394000, г. Воронеж, пл. им. Ленина, 10. Тел. (факс) +7(4732) 598-026
<http://www.ppc.vsu.ru>; e-mail: pp_center@ppc.vsu.ru

Отпечатано с готового оригинала-макета
в типографии Издательско-полиграфического центра
Воронежского государственного университета.
394000, г. Воронеж, ул. Пушкинская, 3. Тел. 204-133